

TRYBUNAŁ SPRAWIEDLIWOŚCI UNII EUROPEJSKIEJ

SPRAWOZDANIE ROCZNE 2017

DZIAŁALNOŚĆ SĄDOWNICZA

Przegląd działalności sędziowskiej Trybunału Sprawiedliwości oraz Sądu Unii Europejskiej

Luksemburg, 2018

curia.europa.eu

TRYBUNAŁ SPRAWIEDLIWOŚCI UNII EUROPEJSKIEJ

TRYBUNAŁ SPRAWIEDLIWOŚCI
L-2925 LUKSEMBURG
LUKSEMBURG
TEL. +352 4303-1

SĄD
L-2925 LUKSEMBURG
LUKSEMBURG
TEL. +352 4303-1

Trybunał w Internecie: curia.europa.eu

Printed by Court of Justice of the European Union in Luxembourg

Tekst ukończono w lutym 2018 r.

Ani instytucja, ani żadna osoba działająca w jej imieniu nie ponosi odpowiedzialności za sposób wykorzystania powyższych informacji.

Luksemburg: Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej / Dyrekcja ds. Komunikacji –
Wydział Publikacji i Mediów Elektronicznych

© Unia Europejska, 2018

Zdjęcia © Georges Fessy

Zdjęcia © Gediminas Karbauskis

Powielanie jest dozwolone pod warunkiem podania źródła.

Wykorzystywanie lub powielanie zdjęć lub innych dokumentów, do których Unia Europejska nie posiada praw autorskich, bez uzyskania zgody posiadaczy praw autorskich, jest zabronione.

Print	ISBN 978-92-829-2814-1	ISSN 2467-0928	doi:10.2862/412883	QD-AP-18-001-PL-C
PDF	ISBN 978-92-829-2780-9	ISSN 2467-1150	doi:10.2862/72675	QD-AP-18-001-PL-N
EPUB	ISBN 978-92-829-2799-1	ISSN 2467-1150	doi:10.2862/127931	QD-AP-18-001-PL-E

SPIS TREŚCI

<i>Przedmowa – Koen LENAERTS – Prezes Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej</i>	8
---	---

ROZDZIAŁ I | TRYBUNAŁ SPRAWIEDLIWOŚCI

A/ ROZWÓJ I DZIAŁALNOŚĆ TRYBUNAŁU SPRAWIEDLIWOŚCI W 2017 R.	12
B/ ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU SPRAWIEDLIWOŚCI W 2017 R.	14
I. Prawa podstawowe	14
II. Obywatelstwo Unii	19
III. Postanowienia instytucjonalne	22
1. Kompetencje instytucji europejskich	22
2. Akty prawne Unii	23
2.1. Forma prawna aktów	23
2.2. Procedury przyjmowania aktów	23
3. Dostęp do dokumentów	25
4. Odpowiedzialność pozaumowna Unii	28
IV. Prawo Unii i prawo krajowe	30
V. Prawo procesowe Unii	33
VI. Rolnictwo	34
VII. Swobody przepływu	35
1. Swobodny przepływ pracowników	35
2. Swoboda przedsiębiorczości	36
3. Swoboda świadczenia usług	37
VIII. Kontrole graniczne, azyl i imigracja	39
1. Polityka azylowa	39
1.1. Status uchodźcy	39
1.2. Rozpatrywanie wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej	40

1.3. Ochrona międzynarodowa w sytuacji kryzysu migracyjnego	45
2. Polityka imigracyjna	48
IX. Współpraca sądowa w sprawach cywilnych	49
1. Rozporządzenia nr 44/2001 i 1215/2012 w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych	49
2. Rozporządzenie nr 1259/2010 w sprawie prawa właściwego dla rozwodu	51
3. Rozporządzenie nr 650/2012 dotyczące spraw spadkowych	52
X. Współpraca wymiarów sprawiedliwości w sprawach karnych	54
XI. Konkurencja	56
1. Artykuł 101 TFUE	56
1.1. Odpowiedzialność spółki dominującej	56
1.2. Porozumienia wertykalne	57
2. Artykuł 102 TFUE	58
3. Koncentracje	60
4. Postępowanie w przedmiocie zastosowania reguł konkurencji	61
5. Pomoc państwa	62
XII. Przepisy podatkowe	65
XIII. Zbliżanie ustawodawstw	69
1. Własność intelektualna i przemysłowa	69
2. Ochrona danych osobowych	72
3. Telekomunikacja	74
4. Handel elektroniczny	75
5. Przejęcie przedsiębiorstw	76
6. Środki spożywcze	76
XIV. Polityka gospodarcza i pieniężna	77
XV. Polityka społeczna	79
XVI. Ochrona konsumentów	80
XVII. Środowisko naturalne	83
1. Odpowiedzialność za środowisko naturalne	83
2. Handel przydziałami	84
3. Obszary chronione	84
4. Konwencja z Aarhus	86

XVIII. Wspólna polityka handlowa	87
XIX. Umowy międzynarodowe	90
XX. Wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwa	93
C/ DZIAŁALNOŚĆ SEKRETARIATU TRYBUNAŁU SPRAWIEDLIWOŚCI W 2017 R.	98
D/ STATYSTYKI SĄDOWE TRYBUNAŁU SPRAWIEDLIWOŚCI	102
E/ SKŁAD TRYBUNAŁU SPRAWIEDLIWOŚCI	130
1. Zmiany w składzie Trybunału Sprawiedliwości w 2017 r.	131
2. Porządek pierwszeństwa	132
3. Dawni członkowie Trybunału Sprawiedliwości	134

ROZDZIAŁ II | SĄD

A/ DZIAŁALNOŚĆ SĄDU W 2017 R.	140
B/ ORZECZNICTWO SĄDU W 2017 R.	142
TENDENCJE W ORZECZNICTWIE SĄDU W 2017 R.	142
I. Postępowanie sądowe	144
1. Właściwość Sądu Unii	144
2. Pojęcie aktu zaskarżalnego	145
3. Reprezentowanie przez adwokata lub radcę prawnego niebędącego osobą trzecią	146
II. Prawo instytucjonalne	147
III. Reguły konkurencji mające zastosowanie do przedsiębiorstw	150
1. Rozwój orzecznictwa w dziedzinie art. 101 i 102 TFUE	150
2. Rozwój orzecznictwa w dziedzinie koncentracji	152
IV. Pomoc państwa	155
1. Dopuszczalność	155
2. Postępowanie administracyjne	156
3. Usługi świadczone w ogólnym interesie gospodarczym	157
V. Własność intelektualna	158
1. Skład izb odwoławczych po przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania	158

2. Znak towarowy Unii Europejskiej	159
a. Zakres i charakter kontroli sprawowanej przez izby odwoławcze	159
b. Odpowiedzialność pozaumowna	161
c. Bezwzględne podstawy odmowy rejestracji	161
d. Względne podstawy odmowy rejestracji	164
3. Wzory	166
4. Odmiiany roślin	167
VI. Wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwa – środki ograniczające	168
1. Ukraina	168
2. Republika Tunezyjska	171
VII. Spójność gospodarcza, społeczna i terytorialna	172
VIII. Ochrona zdrowia	173
IX. Unia celna	174
X. Dumping	176
XI. Nadzór nad sektorem finansowym	178
XII. Zamówienia publiczne udzielane przez instytucje Unii	180
XIII. Klauzula arbitrażowa	181
XIV. Dostęp do dokumentów instytucji	182
1. Dokumenty znajdujące się w aktach administracyjnych postępowania dotyczącego nadużycia pozycji dominującej	182
2. Dokumenty sporządzone przez państwo członkowskie w ramach postępowania w sprawie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego	183
3. Dokumenty znajdujące się w posiadaniu ECHA w ramach postępowania dotyczącego wniosku o udzielenie zezwolenia na dopuszczenie do obrotu substancji chemicznej	184
4. Dokumenty dotyczące zapytań ofertowych związanych ze wszystkimi częściami zamówienia, których dotyczy przetarg	185
XV. Służba publiczna	186
XVI. Sprawy o odszkodowanie	192
XVII. Odwołania	195

XVIII. Wnioski w przedmiocie środków tymczasowych	197
C/ DZIAŁALNOŚĆ SEKRETARIATU SĄDU W 2017 R.	202
I. Konsekwencje organizacyjne objęcia urzędu przez dwóch nowych sędziów	203
II. Funkcja wspierania działalności sądowej	203
III. Funkcja wsparcia administracyjnego	207
D/ STATYSTYKI SĄDOWE SĄDU	210
E/ SKŁAD SĄDU	236
1. Zmiany w składzie Sądu w 2017 r.	237
2. Porządek pierwszeństwa	238
3. Dawni członkowie Sądu	241

Koen LENAERTS

Prezes Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej

Rok 2017 upłynął pod hasłem przejrzystości i współpracy.

W kwietniu tego roku ujrzała bowiem światło dzienne Europejska Sieć Sądowa (ESS), utworzona pod egidą Trybunału w ramach kontynuacji Forum Sędziów, które miesiąc wcześniej, z okazji sześćdziesięciolecia traktatu rzymskiego, zgromadziło członków Trybunału i prezesów trybunałów konstytucyjnych i sądów najwyższych państw członkowskich na obradach na temat „europejskiego wymiaru sprawiedliwości realizowanego w ramach sieci współpracy jako ważnego elementu gwarancji wysokiej jakości systemu wymiaru sprawiedliwości”. Ta sieć, działająca od dnia 3 stycznia 2018 r., zmierza do wzmocnienia współpracy Trybunału i sądów krajowych przy pomocy wielojęzycznej platformy, która umożliwi im wymianę, w całkowicie bezpiecznym środowisku, wszystkich informacji i dokumentów mających ułatwić wzajemne poznanie orzecznictwa Unii i państw członkowskich oraz wzmoczenie dialogu prejudycjalnego między Trybunałem i sądami krajowymi.

Pragnę wyrazić szczególne podziękowania dla służb odpowiedzialnych za informatykę, badania i dokumentację, komunikację i tłumaczenia, których zaangażowanie i wydajna praca w znacznej mierze przyczyniły się do wzbudzenia przez tę inicjatywę zainteresowania i entuzjazmu wśród uczestników – 67 trybunałów konstytucyjnych i sądów najwyższych.

Na płaszczyźnie instytucjonalnej pierwsze dwa z trzech etapów reformy architektury sędziowskiej Unii, podjętej przez europejskie organy legislacyjne w grudniu 2015 r., zostały praktycznie ukończone. Choć do zakończenia pierwszego etapu, polegającego na podwojeniu liczby sędziów Sądu do 2019 r., brakuje jeszcze ostatniej nominacji, to drugi etap tej reformy został w całości ukończony z chwilą objęcia urzędu przez dwóch dodatkowych sędziów, odpowiednio, w czerwcu i październiku 2017 r.

Równocześnie, podczas gdy ta ważna reforma przynosi pierwsze namacalne korzyści w postaci znaczącego skrócenia czasu trwania postępowania przed Sądem, Trybunał, na wezwanie prawodawcy Unii, przedłożył w dniu 14 grudnia Parlamentowi Europejskiemu, Radzie i Komisji sprawozdanie, w którym zawarł wniosek, iż na tym etapie nie ma potrzeby przekazywania do Sądu części kompetencji prejudycjalnych, lecz które niesie zapowiedź głębszej refleksji nad podziałem właściwości między Trybunał Sprawiedliwości a Sąd, w szczególności w dziedzinie skarg bezpośrednich, a także nad rozpoznawaniem przez Trybunał Sprawiedliwości odwołań.

Na płaszczyźnie wewnętrznej rok 2017 charakteryzował się również reorganizacją służb administracji instytucji, zmierzającą, w warunkach ograniczeń budżetowych i stałego wzrostu obciążenia pracą oraz szybkiej ewolucji technologicznej, do wypracowania istotnych synergii oraz do lepszego dopasowania służb do potrzeb działalności sądowniczej. Celem tej restrukturyzacji, która weszła w życie w dniu 1 stycznia 2018 r., jest również umożliwienie instytucji większego otwarcia i wzmocnienia współpracy w kontaktach, zwłaszcza z jej krajowymi rozmówcami.

Konkretnie, struktura administracyjna Trybunału została skoncentrowana w trzech dyrekcjach generalnych zamiast dotychczasowych czterech, a mianowicie dyrekcji generalnej administracji, dyrekcji generalnej wielojęzyczności – pierwszej takiej w instytucjach europejskich – oraz dyrekcji generalnej informacji, zaś dyrekcja badań i dokumentacji oraz wydział projektów i koordynacji terminologicznej podlegają bezpośrednio sekretarzowi Trybunału.

W zakresie statystyk tempo pracy utrzymało się w zeszłym roku na bardzo wysokim poziomie. Ogólna liczba nowych spraw wniesionych do tworzących instytucję sądów (1656) wzrosła w stosunku do liczby z 2016 r. (1604). Wzrost ten dotyczył szczególnie Trybunału, do którego w zeszłym roku wpłynęła rekordowa liczba spraw (739). Liczba spraw zakończonych w 2017 r. utrzymała się natomiast na bardzo wysokim poziomie (1594, w porównaniu z 1628 w 2016 r.).

Niniejsze sprawozdanie zawiera pełen przegląd rozwoju i działalności Trybunału w 2017 r. Tak jak w latach poprzednich, znaczna część poświęcona jest krótkim, lecz wyczerpującym prezentacjom działalności sądowniczej sensu stricto Trybunału Sprawiedliwości oraz Sądu. Analizę uzupełniają i ilustrują opatrzone krótkim wprowadzeniem statystyki poszczególnych sądów.

Przy tej sposobności pragnę gorąco podziękować moim kolegom oraz całemu personelowi za godne podziwu oddanie i pracę na rzecz Trybunału, a przez to – na rzecz integracji europejskiej. Przyznana Unii Europejskiej w październiku 2017 r. przez Fundację Księżnej Asturii nagroda Concordia, za „jedyny w swoim rodzaju model politycznej integracji ponadnarodowej”, który „umożliwił najdłuższy okres pokoju w nowoczesnej Europie”, i za uniwersalne szerzenie „wartości, takich jak wolność, prawa człowieka i solidarność”, powinna nam przypominać, w rzeczywistości naznaczonej obecnie terroryzmem, kryzysem migracyjnym i narastającą niechęcią wobec inności, o konieczności nieustannego pamiętania, jak ważne są wszystkie te założycielskie wartości, i bezwarunkowego zaangażowania w ich wspieranie.

ROZDZIAŁ I
TRYBUNAŁ
SPRAWIEDLIWOŚCI

A/ROZWÓJ I DZIAŁALNOŚĆ TRYBUNAŁU SPRAWIEDLIWOŚCI W 2017 R.

Prezes Koen LENAERTS

Rozdział pierwszy zawiera zwięzły przegląd działalności Trybunału Sprawiedliwości w 2017 r. W niniejszej części (A) przedstawiono w zarysie zmiany, jakie zaszły w ciągu zeszłego roku w instytucji i w jej działalności sądowniczej. Część druga (B) jak co roku przedstawia główne kierunki rozwoju orzecznictwa uporządkowanego według dziedzin, części trzecia i czwarta poświęcone są działalności sekretariatu w omawianym okresie (C) oraz statystykom za miniony rok sądowy (D), zaś część piąta zawiera prezentację składu Trybunału w tymże roku (E).

1.1. Skład Trybunału pozostawał w 2017 r. całkowicie stabilny, w odniesieniu zarówno do sędziów, jak i rzeczników generalnych, gdyż w ciągu tego roku nikt z niego nie odszedł ani nikt nowy nie objął urzędu.

1.2. W aspekcie funkcjonowania instytucjonalnego w zeszłym roku trwało wdrażanie reformy struktury sądowniczej Unii wynikającej z rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) 2015/2422 z dnia 16 grudnia 2015 r. zmieniającego Protokół nr 3 w sprawie statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (Dz.U. 2015, L 341, s. 14), która ma doprowadzić do podwojenia liczby sędziów Sądu do 2019 r. Choć do zakończenia pierwszego etapu tej reformy brakuje jeszcze jednej nominacji, to jej drugi etap został ukończony z chwilą objęcia urzędu przez dwóch dodatkowych sędziów na uroczystych posiedzeniach w dniach 8 czerwca i 4 października 2017 r.

2. W odniesieniu do statystyk warto zapoznać się z uwagami na temat danych dotyczących ubiegłego roku we wstępie do części C niniejszego rozdziału Sprawozdania rocznego. W tym miejscu ograniczono się natomiast do przedstawienia pokrótce głównych tendencji, jakie można zaobserwować na podstawie tych danych.

Pierwszym istotnym elementem jest liczba nowych spraw, które wpłynęły do Trybunału w 2017 r. Otóż Trybunał zarejestrował w tym roku wpływ 739 spraw, przez co został ustanowiony nowy historyczny rekord, a poprzedni, z 2015 r. (713) – pobity. Tę rekordową liczbę zawdzięczamy w szczególności wzrostowi liczby wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym (533, czyli +13% w stosunku do poprzedniego rekordu z 2016 r.), który wziął się w znacznej mierze z tego, że wpłynęła cała seria podobnych spraw (43), dotyczących wykładni rozporządzenia (WE) nr 261/2004¹ w sprawie odszkodowań dla pasażerów linii lotniczych. Jednocześnie widoczne jest utrwalenie się wzrostowej tendencji liczby skarg o stwierdzenie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego (41 w 2017 r., w porównaniu z 31 w 2016 r.). Z kolei liczba odwołań wniesionych do Trybunału w 2017 r. (141) spadła w stosunku do dwóch poprzednich lat (206 w 2015 r. i 168 w 2016 r.).

Inna istotna zeszłoroczna statystyka dotyczy ogólnej liczby zamykanych przez Trybunał spraw: 699 zakończonych spraw świadczy o tym, że w 2017 r. Trybunał wykazał się poziomem wydajności praktycznie równoważnym w stosunku do poprzedniego roku (704). Uwzględniając połączenie wspomnianych spraw „lotniczych”, bilans 2017 r. jest zrównoważony (697 nowych spraw i 699 spraw zakończonych).

W odniesieniu do przeciętnego czasu trwania postępowania przed Trybunałem czas rozpatrywania spraw prejudycjalnych, mimo że lekko wydłużył się w porównaniu z 2016 r. (z 15 miesięcy, co stanowiło najkrótszy czas w historii), wciąż wynosi mniej niż 16 miesięcy (15,7 miesiąca), co stanowi bardzo dobry wynik, zważywszy na

^{1/} Rozporządzenie (WE) nr 261/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 lutego 2004 r. ustanawiające wspólne zasady odszkodowania i pomocy dla pasażerów w przypadku odmowy przyjęcia na pokład albo odwołania lub dużego opóźnienia lotów, uchylające rozporządzenie (EWG) nr 295/91 (Dz.U. 2004, L 46, s. 1).

złożony charakter niektórych uregulowań, o których wykładnię wnoszono ostatnio do Trybunału. W przypadku odwołań czas trwania postępowania wydłużył się bardziej (do 17,1 miesiąca w porównaniu z 12,9 miesiąca w 2016 r.), co należy przypisywać w znacznej mierze zakończeniu w trakcie zeszłego roku skomplikowanych spraw z zakresu konkurencji, w tym 14 postępowań odwoławczych w bardzo dużej sprawie kartelowej dotyczącej producentów urządzeń sanitarnych do łazienek.

B/ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU SPRAWIEDLIWOŚCI W 2017 R.

I. PRAWA PODSTAWOWE

W roku 2017 Trybunał wielokrotnie orzekał w przedmiocie praw podstawowych w porządku prawnym Unii. Niektóre z orzeczeń w tej dziedzinie zostały przytoczone w niniejszym sprawozdaniu¹. Na szczególną uwagę w tej części zasługują: opinia 1/15, jak również wyroki **G4S Secure Solutions** (C-157/15), **Boungaoui i ADDH** (C-188/15), **Florescu** (C-258/14) oraz **Jyske Finans** (C-668/15).

W opinii 1/15 ([EU:C:2017:592](#)) z dnia 26 lipca 2017 r. Trybunał w składzie wielkiej izby wypowiedział się w przedmiocie zgodności z postanowieniami traktatów oraz – po raz pierwszy – z postanowieniami Karty praw podstawowych Unii Europejskiej – umowy międzynarodowej, mianowicie umowy wynegocjowanej między Kanadą a Unią Europejską o przekazywaniu i przetwarzaniu danych dotyczących przelotu pasażera, i podpisanej w 2014 r. Przewidywana umowa pozwala na systematyczne i ciągłe przekazywanie danych dotyczących przelotu pasażera (Passenger Name Record – PNR) ogółu pasażerów lotniczych podróżujących między Kanadą a Unią Europejską kanadyjskiemu właściwemu organowi do ich wykorzystania lub zatrzymania, jak również ich ewentualnego dalszego przekazywania innym organom i innym państwom trzecim w celu zwalczania terroryzmu i poważnych przestępstw międzynarodowych.

W odniesieniu do różnych przypadków przetwarzania danych PNR Trybunał stwierdził, że naruszają one prawo podstawowe do poszanowania życia prywatnego, gwarantowane w art. 7 karty, a także wchodzą w zakres art. 8 rzeczony kary, ponieważ stanowią przetwarzanie danych osobowych w rozumieniu tego artykułu. Jeżeli chodzi o ewentualne uzasadnienie tych ingerencji, Trybunał wskazał, że cel przewidywanej umowy, mianowicie zapewnienie bezpieczeństwa publicznego przez przekazywanie danych PNR do Kanady oraz ich wykorzystywanie w walce z przestępstwami terrorystycznymi i z poważnymi przestępstwami międzynarodowymi jest celem interesu ogólnego Unii mogącym uzasadnić ingerencje – nawet poważne – w prawa podstawowe uznane w art. 7 i 8 karty, pod warunkiem że ingerencje te pozostaną w granicach tego, co ściśle konieczne.

Tymczasem, jeżeli chodzi o możliwość przekazywania do Kanady danych szczególnie chronionych, takich jak pochodzenie rasowe lub etniczne, przekonania religijne lub filozoficzne, przynależność związkowa, stan zdrowia czy życie seksualne pasażera, Trybunał wskazał, że – zważywszy na ryzyko przetwarzania niezgodne z zakazem dyskryminacji uznanym w art. 21 karty – przekazywanie takich danych wymagałoby precyzyjnego i szczególnie solidnego uzasadnienia wywodzonego z powodów innych niż ochrona bezpieczeństwa publicznego przed terroryzmem i poważną przestępczością międzynarodową. Zdaniem Trybunału w przedmiotowej sprawie brak było takiego uzasadnienia. Wywiódł stąd, że postanowienia umowy dotyczące przekazywania tych danych, jak również ich przetwarzania i zatrzymywania, są niezgodne z prawami podstawowymi.

^{1/} Przytoczone zostały następujące wyroki: wyrok z dnia 13 czerwca 2017 r., **Florescu i in.** (C-543/14, [EU:C:2017:448](#)), przedstawiony w części I „Prawa podstawowe”; wyrok z dnia 10 maja 2017 r., **Chavez-Vilchez i in.** (C-133/15, [EU:C:2017:354](#)), przedstawiony w części II „Obywatelstwo Unii”; wyroki: z dnia 16 lutego 2017 r., **C.K. i in.** (C-578/16 PPU, [EU:C:2017:127](#)); z dnia 7 marca 2017 r., **X i X** (C-638/16 PPU, [EU:C:2017:173](#)); z dnia 15 marca 2017 r., **Al Chodor i in.** (C-528/15, [EU:C:2017:213](#)); z dnia 25 października 2017 r., **Shiri** (C-201/16, [EU:C:2017:805](#)); z dnia 26 lipca 2017 r., **Jafari** (C-646/16, [EU:C:2017:586](#)), oraz z dnia 6 września 2017 r., **Słowacja i Węgry/Rada** (C-643/15 i C-647/15, [EU:C:2017:631](#)), przedstawione w części VIII.1 „Polityka azylowa”; wyroki: z dnia 7 marca 2017 r., **RPO** (C-390/15, [EU:C:2017:174](#)), oraz z dnia 16 maja 2017 r., **Berlioz Investment Fund** (C-682/15, [EU:C:2017:373](#)), przedstawione w części XII „Przepisy podatkowe”; wyrok z dnia 29 listopada 2017 r., **King** (C-214/16, [EU:C:2017:914](#)), przedstawiony w części XV „Polityka socjalna”; wyrok z dnia 20 grudnia 2017 r., **Protect Natur-, Arten- und Landschaftsschutz Umweltorganisation** (C-664/15, [EU:C:2017:987](#)), przedstawiony w części XVII.4 „Konwencja z Aarhus”, oraz wyrok z dnia 28 marca 2017 r., **Rosneft** (C-72/15, [EU:C:2017:236](#)), przedstawiony w części XX „Wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwa”.

Trybunał uznał natomiast, że w odniesieniu do danych innych niż szczególnie chronione – postanowienia przewidywanej umowy nie wykraczają poza granice tego, co ściśle konieczne, gdy pozwalają na przekazywanie danych PNR wszystkich pasażerów lotniczych do Kanady. Zautomatyzowana analiza danych PNR ma bowiem na celu zidentyfikowanie ryzyka dla bezpieczeństwa publicznego, jakie ewentualnie mogłyby stwarzać osoby, które na tym etapie nie są znane właściwym służbom, a które ze względu na to ryzyko mogłyby zostać poddane dokładniejszemu sprawdzeniu na granicach. Takie przetwarzanie danych ułatwia i przyspiesza kontrole bezpieczeństwa, którym zgodnie z art. 13 konwencji chicagowskiej² podlegają wszyscy pasażerowie lotniczy zainteresowani przybyciem do Kanady lub opuszczeniem tego państwa, przy czym mają oni obowiązek przestrzegania warunków wjazdu i wyjazdu określonych obowiązującym prawem kanadyjskim. Z tych samych powodów, dopóki pasażerowie lotniczy przebywają w Kanadzie lub są w trakcie jej opuszczania, dopóty istnieje konieczny związek między tymi danymi a celem tej umowy, a zatem umowa ta nie wykracza poza granice tego, co ściśle konieczne, z tego jedynie względu, że pozwala na zatrzymywanie i systematyczne wykorzystywanie ich danych PNR.

W odniesieniu jednak do danych PNR w trakcie pobytu pasażerów lotniczych w Kanadzie Trybunał wskazał, że skoro pasażerowie lotniczy zostali – po sprawdzeniu ich danych PNR – wpuszczeni na terytorium tego państwa trzeciego, to wykorzystanie rzeczonych danych podczas ich pobytu w Kanadzie powinno opierać się na nowych okolicznościach uzasadniających takie wykorzystanie. Wymaga więc ono norm określających materialne i formalne przesłanki regulujące takie wykorzystywanie w szczególności w tym celu, by chronić rzeczone dane przed ryzykiem nadużycia. Normy takie powinny opierać się na obiektywnych kryteriach, by określić okoliczności i warunki, w jakich kanadyjskie organy wskazane w przewidywanej umowie są upoważnione do ich wykorzystania. W celu zapewnienia w praktyce pełnej zgodności z tymi warunkami wykorzystywanie zatrzymanych danych PNR podczas pobytu pasażerów lotniczych w Kanadzie powinno być – co do zasady i z wyjątkiem należycie uzasadnionych pilnych przypadków – uzależnione od uprzedniej kontroli sądu lub niezależnego organu administracyjnego, a decyzja tego sądu lub organu powinna być wydawana na uzasadniony wniosek właściwych organów, złożony w szczególności w ramach postępowań mających na celu zapobieganie przestępstwom, ich wykrywanie lub ściganie.

Ponadto dozwolone przez przewidywaną umowę trwałe przechowywanie danych PNR wszystkich pasażerów lotniczych po opuszczeniu przez nich Kanady nie stanowi ingerencji ograniczonej do tego, co ściśle konieczne. Jeżeli bowiem chodzi o pasażerów lotniczych, w odniesieniu do których ryzyka związanego z terroryzmem lub poważną przestępczością międzynarodową nie zidentyfikowano w chwili ich przybycia do Kanady i aż do opuszczenia przez nich tego państwa, okazuje się, że od chwili ich wyjazdu nie istnieje chociażby pośredni związek między ich danymi PNR a celem przewidywanej umowy, który to związek uzasadniałby zatrzymanie tych danych. Natomiast przechowywanie danych PNR pasażerów lotniczych, w odniesieniu do których zostały zidentyfikowane obiektywne elementy pozwalające uznać, że nawet po opuszczeniu Kanady mogłyby stwarzać takie ryzyko, jest dopuszczalne po upływie ich pobytu w tym państwie, nawet przez okres pięciu lat. Skoro nie wszystkie ingerencje, które niesie za sobą przewidywana umowa, są ograniczone do tego, co ściśle konieczne, i tym samym nie są w pełni uzasadnione, Trybunał uznał, że przewidywana umowa nie może zostać zawarta w obecnej formie.

W sprawach zakończonych wyrokami **G4S Secure Solutions** (C-157/15, [EU:C:2017:203](#)) i **Boungaoui i ADDH** (C-188/15, [EU:C:2017:204](#)), wydanymi w dniu 14 marca 2017 r. w składzie wielkiej izby, Trybunał wypowiedział się w przedmiocie zgodności z dyrektywą 2000/78³ wprowadzonego przez pracodawcę zakazu widocznego noszenia symboli religijnych

2/ Konwencja o międzynarodowym lotnictwie cywilnym, podpisana w Chicago dnia 7 grudnia 1944 r. (*Recueil des traités des Nations unies*, vol. 15, nr 102).

3/ Dyrektywa Rady 2000/78/WE z dnia 27 listopada 2000 r. ustanawiająca ogólne warunki ramowe równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy (Dz.U. 2000, L 303, s. 16).

w miejscu pracy. W wyrokach tych rzeczona dyrektywa została poddana wykładni w szczególności w świetle art. 10 ust. 1 karty, w którym wyrażone jest prawo do wolności sumienia i religii.

Pierwsza z tych spraw dotyczyła pracownicy, która została zwolniona z tego powodu, że wbrew postanowieniu regulaminu pracy przedsiębiorstwa, zakazującemu widocznego noszenia wszelkich symboli politycznych, światopoglądowych lub religijnych w miejscu pracy, wielokrotnie wyrażała wolę noszenia chusty islamskiej w godzinach pracy. W drugiej z tych spraw pracownica została zwolniona – w następstwie skargi klienta, do którego obsługi była ona przydzielona – po zażądaniu od niej przez pracodawcę, by zaprzestała noszenia chusty, a to w celu przestrzegania zasady niezbędnej neutralności w stosunku do klientów.

Trybunał przypomniał, że prawo do wolności sumienia i religii, zagwarantowane w art. 10 ust. 1 karty, odpowiada prawu zagwarantowanemu w art. 9 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (EKPC) i zgodnie z art. 52 ust. 3 karty ma takie samo znaczenie i zakres. Ponieważ w EKPC, a następnie w karcie przyjęto szerokie znaczenie pojęcia „religii”, jako że obejmuje ono swobodę uzewnętrzniania przez osoby ich religii, Trybunał uznał, że pojęcie to w rozumieniu art. 1 dyrektywy 2000/78 należy interpretować w ten sposób, że obejmuje ono zarówno forum internum, czyli prawo do posiadania przekonań, jak i forum externum, czyli prawo do publicznego uzewnętrzniania wyznawanej wiary religijnej.

W pierwszej z tych spraw, wobec faktu, że rozpatrywane postanowienie regulaminu pracy odnosi się do noszenia widocznych symboli przekonań politycznych, światopoglądowych lub religijnych, a zatem obejmuje bez żadnego rozróżnienia każde uzewnętrznienie takich przekonań, Trybunał orzekł, że postanowienie to w jednakowy sposób odnosi się do wszystkich pracowników przedsiębiorstwa, nakładając na nich, w sposób generalny i jednolity, obowiązek noszenia neutralnego stroju, który wyklucza możliwość noszenia tego rodzaju symboli. W tych okolicznościach Trybunał przede wszystkim orzekł, że zakaz noszenia chusty islamskiej, wynikający z takiego postanowienia regulaminu pracy, nie stanowi przejawu bezpośredniej dyskryminacji ze względu na religię lub przekonania w rozumieniu art. 2 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2000/78. Trybunał zauważył natomiast, że to samo postanowienie regulaminu pracy może stanowić przejaw dyskryminacji pośredniej w rozumieniu art. 2 ust. 2 lit. b) tej dyrektywy, jeżeli zostanie wykazane, że ustanowiony w ten sposób pozornie neutralny obowiązek w rzeczywistości stawia osoby wyznające określoną religię lub mające określone przekonania w niekorzystnej sytuacji, chyba że takie postanowienie jest obiektywnie uzasadnione zgodnym z prawem celem, takim jak realizowanie przez pracodawcę polityki neutralności politycznej, światopoglądowej i religijnej w relacjach z jego klientami, zaś środki mające służyć realizacji tego celu są właściwe i konieczne, czego zbadanie należy do sądu odsyłającego.

W drugiej z tych spraw Trybunał podkreślił ponadto, że cecha związana w szczególności z religią może stanowić istotny i determinujący wymóg zawodowy tylko w bardzo ograniczonej liczbie przypadków. Pojęcie to odsyła bowiem do wymogu obiektywnie podyktowanego rodzajem działalności zawodowej lub warunkami jej wykonywania i nie obejmuje względów natury subiektywnej, takich jak chęć uwzględnienia przez pracodawcę konkretnych życzeń klienta. W konsekwencji Trybunał uznał, że chęci uwzględnienia przez pracodawcę życzenia klienta, aby świadczone na jego rzecz usługi nie były już wykonywane przez pracownicę noszącą chustę islamską, nie można uznać za istotny i determinujący wymóg zawodowy w rozumieniu dyrektywy.

W wyroku *Jyske Finans* (C-668/15, [EU:C:2017:278](#)), wydanym w dniu 6 kwietnia 2017 r., Trybunał orzekł w przedmiocie zakazu jakichkolwiek form bezpośredniej lub pośredniej dyskryminacji ze względu na pochodzenie etniczne przewidzianego w art. 2 ust. 2 lit. a) i b) dyrektywy 2000/43⁴. Zainteresowany w sprawie, urodzony w Bośni i Hercegowinie,

^{4/} Dyrektywa Rady z dnia 29 czerwca 2000 r. wprowadzająca w życie zasadę równego traktowania osób bez względu na pochodzenie rasowe lub etniczne (Dz.U. 2000, L 180, s. 22).

zamieszkiwał w Danii i w 2000 r. uzyskał obywatelstwo tego państwa. Gdy kupował na kredyt, wspólnie z duńską partnerką, używany samochód, instytucja kredytowa zażądała od niego – z tego powodu, że w jego prawie jazdy podano kraj urodzenia inny niż państwo członkowskie Unii lub Europejskiego Stowarzyszenia Wolnego Handlu (EFTA) – dodatkowego potwierdzenia tożsamości przez przedstawienie kopii paszportu lub zezwolenia na pobyt. Nie zażądano tego od jego partnerki, urodzonej w Danii. Uznając, że taka praktyka instytucji kredytowej ma charakter dyskryminujący, zainteresowany zwrócił się do duńskiej komisji ds. równego traktowania, która przyznała mu odszkodowanie z tytułu dyskryminacji pośredniej. Skarżąca w postępowaniu przed sądem odsyłającym instytucja kredytowa, która uważała, że przestrzegała obowiązków ciążących na niej na podstawie uregulowań dotyczących przeciwdziałania praniu pieniędzy⁵, zakwestionowała zakwalifikowanie tej praktyki jako dyskryminującej.

Badając w pierwszej kolejności, czy sporna praktyka stanowiła dyskryminację bezpośrednią ze względu na pochodzenie etniczne, Trybunał sprawdził, czy kraj urodzenia należy uważać za bezpośrednio lub nierozdzielnie związany z określonym pochodzeniem etnicznym. Wskazał on, że pochodzenia etnicznego nie można określać na podstawie pojedynczego kryterium, ale – przeciwnie – musi ono opierać się na wielu elementach, z których niektóre mają charakter obiektywny, a inne – charakter subiektywny, jak w szczególności wspólnota narodowa, religia, język, kultura, tradycja i środowisko życiowe. W rezultacie orzekł, że kraj urodzenia nie może sam leżeć u podstaw ogólnego domniemania dotyczącego przynależności do określonej grupy etnicznej w sposób ustalający istnienie bezpośredniego i nierozdzielnie związku między tymi dwoma pojęciami. Nie można zatem uznać, że sporny wymóg dodatkowego potwierdzenia tożsamości zasada się bezpośrednio na pochodzeniu etnicznym, a tym samym oznacza odmienne traktowanie bezpośrednio oparte na pochodzeniu etnicznym.

W drugiej kolejności Trybunał zbadał, czy sporna praktyka, choć sformułowana w sposób neutralny, stanowi pośrednią dyskryminację ze względu na pochodzenie etniczne, mogącą prowadzić do szczególnie niekorzystnej sytuacji dla osób danego pochodzenia rasowego lub etnicznego w stosunku do innych osób. W tej kwestii zauważył on, że istnienia niekorzystnego traktowania nie można stwierdzić w sposób ogólny i abstrakcyjny, lecz musi być ono stwierdzone w sposób szczególny i konkretny w świetle danego korzystnego traktowania. I tak nie uwzględnił on argumentu, zgodnie z którym stosowanie rozpatrywanego w postępowaniu głównym kryterium dotyczącego kraju urodzenia w sposób ogólny prawdopodobnie dotyka bardziej osób „danego pochodzenia etnicznego” w stosunku do „innych osób”. Podobnie oddalił argument, zgodnie z którym stosowanie tego kryterium działa na niekorzyść osób mających pochodzenie etniczne z kraju innego niż państwo członkowskie Unii lub EFTA.

Skoro praktyka będąca przedmiotem sporu w postępowaniu głównym nie była bezpośrednio ani pośrednio związana z pochodzeniem etnicznym danej osoby, Trybunał stwierdził, że nie stoi jej na przeszkodzie art. 2 ust. 2 lit. a) i b) dyrektywy 2000/43.

W dniu 13 czerwca 2017 r. w wyroku *Florescu i in.* (C-258/14, [EU:C:2017:448](#)) wielka izba Trybunału wypowiedziała się w przedmiocie wykładni protokołu ustaleń zawartego w 2009 r. *między Wspólnotą Europejską a Rumunią*, który w pkt 5 przewiduje, że wypłata każdej transzy pomocy finansowej przyznanej przez Unię Rumunii jest dokonywana pod warunkiem zadowalającego wdrożenia reform strukturalnych finansów publicznych, jak również w przedmiocie *kilku postanowień prawa pierwotnego Unii, w szczególności art. 17 karty praw podstawowych*. Spór w postępowaniu głównym dotyczył *ustawodawstwa rumuńskiego przewidującego zakaz łączenia emerytury netto w sektorze publicznym z dochodami uzyskiwanymi z działalności wykonywanej na rzecz instytucji publicznych, gdy wysokość tej emerytury przekracza określony próg*. Skarżący w postępowaniu głównym, oprócz wykonywania zawodu sędziego, zajmowali stanowiska wykładowców akademickich. W chwili przejścia na emeryturę jako sędziowie mogli oni początkowo

^{5/} Dyrektywa 2005/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 października 2005 r. w sprawie przeciwdziałania korzystaniu z systemu finansowego w celu prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu (Dz.U. 2005, L 309, s. 15).

łączyć świadczenie emerytalne z dochodami osiąganymi z tytułu kontynuowania nauczania akademickiego. Wskutek przyjęcia spornego ustawodawstwa krajowego takie łączenie zostało zabronione. Skarżący w postępowaniu głównym podnieśli wówczas przed sądem krajowym, że ustawodawstwo to jest sprzeczne z prawem Unii, w szczególności z postanowieniami Traktatu o Unii Europejskiej (traktatu UE) oraz karty, mimo że zostały one przyjęte w celu zastosowania się do ww. protokołu ustaleń.

Trybunał uznał, że protokół ustaleń znajduje podstawę prawną w art. 143 TFUE, w którym przyznano Unii kompetencję do udzielania pomocy wzajemnej państwu członkowskiemu, którego walutą nie jest euro i które ma trudności z bilansem płatniczym lub jest nimi poważnie zagrożone. Orzekł zatem, że skoro ten protokół ustaleń stanowi konkretyzację zobowiązania między Unią a państwem członkowskiem w ramach programu gospodarczego, należy go postrzegać jako akt przyjęty przez instytucję Unii w rozumieniu art. 267 TFUE, i w związku z tym może on podlegać wykładni Trybunału. W tej kwestii zauważył on, że rzeczony protokół ustaleń, mimo wiążącego charakteru, nie zawiera żadnego szczególnego postanowienia wymagającego przyjęcia ustawodawstwa krajowego takiego jak to, które stało się przedmiotem sporu. Do organów krajowych należała zatem decyzja, w granicach kryteriów wymienionych w protokole ustaleń, jakie środki będą najwłaściwsze do osiągnięcia zamierzonych celów.

Trybunał zbadał następnie zgodność spornego ustawodawstwa krajowego z art. 6 TUE oraz z art. 17 karty, dotyczącym prawa własności. W tej kwestii Trybunał stwierdził po pierwsze, że celem tego ustawodawstwa jest wdrożenie zobowiązań przyjętych przez Rumunię w protokole ustaleń, a zatem karta, w szczególności jej art. 17, ma zastosowanie w sporze w postępowaniu głównym. Wskazał jednak, że rzeczony ustawodawstwo ma charakter wyjątkowy i w założeniu powinno być tymczasowe. Ponadto stwierdził, że nie podważa ono samej zasady prawa do emerytury, lecz ogranicza korzystanie z niego w ściśle określonych i ograniczonych okolicznościach. Tak więc rzeczony ustawodawstwo przestrzega istoty przysługującego skarżącemu w postępowaniu głównym prawa własności w odniesieniu do ich świadczeń emerytalnych. Po drugie, zdaniem Trybunału, cele tego ustawodawstwa, polegające na obniżeniu wydatków na wynagrodzenia w sektorze publicznym oraz na reformie systemu emerytalnego w wyjątkowym kontekście kryzysu finansowego i gospodarczego w Rumunii, są celami interesu ogólnego. Co się tyczy właściwego charakteru rozpatrywanego ustawodawstwa oraz konieczności jego przyjmowania, Trybunał wskazał na koniec, że – przy uwzględnieniu szczególnego kontekstu gospodarczego – państwa członkowskie dysponują szerokim zakresem uznania, gdy przyjmują decyzje w dziedzinie gospodarczej, oraz że to one mogą najlepiej określić środki mogące zrealizować zamierzony cel. W konsekwencji Trybunał orzekł, że prawo Unii nie stoi na przeszkodzie spornemu ustawodawstwu krajowemu.

II. OBYWATELSTWO UNII

Jeśli chodzi o obywatelstwo europejskie, warto wymienić trzy wyroki. Pierwszy z nich dotyczy warunków, w których wobec obywatela może zostać wydana przez państwo członkowskie inne niż państwo pochodzenia decyzja o wydaleniu, drugi i trzeci natomiast dotyczą pochodnego prawa pobytu obywatela państwa trzeciego będącego członkiem rodziny obywatela Unii.

W wyroku **Petrea** (C-184/16, [EU:C:2017:684](#)), wydanym w dniu 14 września 2017 r., Trybunał wypowiedział się w przedmiocie *stosowania dyrektywy 2004/38⁶, w wypadku gdy osoba, wobec której została wydana decyzja o zakazie ponownego wjazdu na terytorium, powraca do danego państwa członkowskiego z naruszeniem tego zakazu*. W sprawie tej administracja grecka wydała w 2011 r. w stosunku do obywatela Rumunii decyzję o wydaleniu oraz zakazie ponownego wjazdu na terytorium z tego powodu, że obywatel ten stanowił poważne zagrożenie dla porządku publicznego i bezpieczeństwa publicznego. W 2013 r. zainteresowany powrócił do Grecji i złożył tam wniosek o wydanie zaświadczenia o rejestracji jako obywatela Unii, które zostało mu wydane. Zorientowawszy się, że nadal obowiązywał go zakaz ponownego wjazdu na terytorium, organy greckie zdecydowały o cofnięciu tego zaświadczenia i ponownym zarządzeniu jego powrotu do Rumunii. Zainteresowany zaskarżył tę decyzję.

Trybunał przypomniał tutaj, że wydanie obywatelowi państwa członkowskiego dokumentu pobytowego powinno zostać uznane nie za czynność o charakterze konstytutywnym, lecz za czynność mającą na celu jedynie potwierdzenie przez państwo członkowskie indywidualnej sytuacji obywatela innego państwa członkowskiego w świetle przepisów prawa Unii. Tym samym takie zaświadczenie o rejestracji ma jedynie charakter deklaratoryjny, a zatem jego wydanie nie może samo w sobie być podstawą uzasadnionych oczekiwań zainteresowanego co do jego prawa pobytu na terytorium danego państwa członkowskiego. Ponadto państwom członkowskim przysługuje przewidziana w art. 27 ust. 1 dyrektywy 2004/38 możliwość ograniczenia swobody przemieszczania się i pobytu obywatela Unii lub członka jego rodziny, niezależnie od jego przynależności państwowej, ze względów porządku publicznego, bezpieczeństwa publicznego lub zdrowia publicznego. Zdaniem Trybunału z samej natury środka w postaci zakazu ponownego wjazdu na terytorium wynika, że pozostaje on w mocy, dopóki nie zostanie uchylony. W konsekwencji samo stwierdzenie jego naruszenia pozwala właściwym organom na wydanie nowej decyzji o wydaleniu. Trybunał stwierdził zatem, że dyrektywa 2004/38, jak również zasada ochrony uzasadnionych oczekiwań nie stoją na przeszkodzie – w okolicznościach tej sprawy – cofnięciu dokumentu pobytowego zainteresowanego ani wydaniu wobec niego nowej decyzji o wydaleniu.

Ponadto Trybunał rozstrzygnął kwestię, czy zasada skuteczności stoi na przeszkodzie praktyce sądowej, zgodnie z którą obywatel państwa członkowskiego, którego dotyczy decyzja nakazująca powrót, nie może na poparcie skargi skierowanej przeciwko tej decyzji powoływać się na niezgodność z prawem decyzji o zakazie ponownego wjazdu na terytorium, która została wcześniej wobec niego wydana. W tym kontekście Trybunał przypomniał, że w przypadku braku uregulowań prawa Unii państwa członkowskie mają za zadanie określenie reguł proceduralnych dotyczących środków zaskarżenia, jednakże reguły te nie mogą czynić wykonywania uprawnień praktycznie niemożliwym lub nadmiernie utrudnionym. W omawianej sprawie prawo Unii w żaden sposób nie stoi na przeszkodzie temu, aby prawo krajowe nie pozwalało przy wnoszeniu skargi na akt indywidualny, taki jak decyzja nakazująca powrót, powoływać się na niezgodność z prawem decyzji o zakazie wjazdu na terytorium, która stała się ostateczna czy to z powodu upływu terminu do wniesienia skargi na taką decyzję, czy to z powodu oddalenia

^{6/} Dyrektywa 2004/38/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie prawa obywateli Unii i członków ich rodzin do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich, zmieniająca rozporządzenie (EWG) nr 1612/68 i uchylająca dyrektywy 64/221/EWG, 68/360/EWG, 72/194/EWG, 73/148/EWG, 75/34/EWG, 75/35/EWG, 90/364/EWG, 90/365/EWG i 93/96/EWG (Dz.U. 2004, L 158, s. 77).

wniesionej na nią skargi. Trybunał uściślił jednak, że zainteresowany musi mieć rzeczywiście możliwość zakwestionowania w odpowiednim czasie tej ostatniej decyzji w świetle przepisów dyrektywy 2004/38.

Wreszcie, w odpowiedzi na pytanie, czy art. 30 dyrektywy 2004/38 wymaga, aby decyzja wydana na podstawie art. 27 ust. 1 tej dyrektywy była doręczona zainteresowanemu w zrozumiałym dla niego języku, nawet jeśli nie złożył on stosownego wniosku, Trybunał wskazał, że państwa członkowskie powinny podjąć wszelkie środki niezbędne do tego, aby zainteresowany zrozumiał treść i skutki decyzji ograniczającej jego prawo wjazdu lub pobytu ze względów porządku publicznego, bezpieczeństwa publicznego lub zdrowia publicznego. Nie można jednak wymagać, by taka decyzja została mu doręczona w zrozumiałym dla niego języku lub co do którego można zasadnie przypuszczać, że jest dla niego zrozumiały, jeśli nie złożył on stosownego wniosku.

W dniu 10 maja 2017 r., wyrokiem **Chavez-Vilchez i in.** (C-133/15, [EU:C:2017:354](#)), Trybunał w składzie wielkiej izby dokonał uściśleń w odniesieniu do *poходnego prawa pobytu, na które, na podstawie art. 20 TFUE, może powoływać się obywatel państwa trzeciego jako rodzic małoletniego dziecka posiadającego obywatelstwo europejskie*. Odesłanie prejudycjalne dotyczyło sytuacji kilku obywaterek państw trzecich będących matkami jednego lub kilkorga dzieci o niderlandzkiej przynależności państwowej, których ojcowie byli również obywatelami niderlandzkimi. Dzieci te mieszkały w Niderlandach głównie, a nawet wyłącznie z matką. Zainteresowane złożyły wnioski o pomoc społeczną i zasiłki rodzinne, które to wnioski zostały przez właściwe organy niderlandzkie odrzucone z tego powodu, że zainteresowane nie posiadały prawa pobytu w Niderlandach. Sąd niderlandzki, do którego wpłynęły skargi na te decyzje, zwrócił się do Trybunału z pytaniem, czy skarżące, jako matki obywateli Unii, mogły wywodzić prawo pobytu z art. 20 TFUE.

W tej kwestii Trybunał przypomniał swoje orzecznictwo, zgodnie z którym art. 20 TFUE stoi na przeszkodzie istnieniu środków krajowych, w tym decyzji odmawiających prawa pobytu członkom rodziny obywatela Unii będących obywatelami państw trzecich, które skutkują pozbawieniem tego obywatela Unii skutecznego korzystania z istoty praw wynikających z jego statusu⁷. W rozpatrywanej sprawie ewentualne zobowiązanie matek do opuszczenia terytorium Unii mogłoby wiązać się z ryzykiem pozbawienia ich dzieci skutecznego korzystania z istoty tych praw przez zmuszenie ich samych do opuszczenia terytorium Unii. Powinien to zweryfikować sąd krajowy. Do celów oceny tego ryzyka należy ustalić, który rodzic sprawuje rzeczywistą pieczę nad dzieckiem i czy istnieje rzeczywisty stosunek zależności między dzieckiem a rodzicem będącym obywatelem państwa trzeciego. W ramach tej oceny właściwe organy powinny zdaniem Trybunału uwzględnić prawo do poszanowania życia rodzinnego, wyrażone w art. 7 karty, jak również najlepszy interes dziecka, o którym mowa w art. 24 ust. 4 wspomnianej karty.

Trybunał uściślił ponadto, iż okoliczność, że drugi rodzic, będący obywatelem Unii, jest rzeczywiście zdolny i gotowy do sprawowania samodzielnie codziennej i rzeczywistej pieczy nad dzieckiem, stanowi istotny element, lecz sama w sobie nie wystarcza do stwierdzenia, że między rodzicem będącym obywatelem państwa trzeciego a dzieckiem nie istnieje taki stosunek zależności, że dziecko byłoby zmuszone do opuszczenia terytorium Unii, gdyby temu obywatelowi państwa trzeciego odmówiono przyznania prawa pobytu. Takie stwierdzenie musi bowiem opierać się na uwzględnieniu, w najlepszym interesie danego dziecka, wszystkich okoliczności danego przypadku, w szczególności wieku dziecka, stopnia jego rozwoju fizycznego i emocjonalnego, siły związku uczuciowego dziecka zarówno z jego rodzicem będącym obywatelem Unii, jak i z rodzicem będącym obywatelem państwa trzeciego, a także ryzyka, jakie stanowiłoby dla równowagi dziecka rozdzielanie z tym ostatnim. W odniesieniu do ciężaru dowodu Trybunał uznał, że to do rodzica będącego obywatelem państwa trzeciego należy przedstawienie elementów umożliwiających dokonanie oceny, czy decyzja odmawiająca mu prawa pobytu pozbawiałaby jego

⁷ Wyroki Trybunału: z dnia 8 marca 2011 r., **Ruiz Zambrano** (C-34/09, [EU:C:2011:124](#)), z dnia 6 grudnia 2012 r., **O. i S.** (C-356/11 i C-357/11, [EU:C:2012:776](#)).

dziecko skutecznego korzystania z istoty praw związanych ze statusem obywatela Unii, zmuszając je do opuszczenia terytorium Unii. Podkreślił on jednak, że organy krajowe powinny czuwać nad tym, by krajowe uregulowanie dotyczące ciężaru dowodu nie mogło podważyć skuteczności (effet utile) art. 20 TFUE.

W dniu 14 listopada 2017 r., wyrokiem **Lounes** (C-165/16, [EU:C:2017:862](#)), Trybunał w składzie wielkiej izby orzekł w przedmiocie *pochodnego prawa pobytu, na które, na podstawie art. 21 TFUE, może powoływać się obywatel państwa trzeciego wobec Unii, jako członek rodziny obywatela Unii, w państwie członkowskim, w którym obywatel Unii przebywał przed nabyciem przez niego obywatelstwa jako dodatkowego w stosunku do obywatelstwa państwa pochodzenia*. Skarżący w sprawie – obywatel Algierii – przybył do Zjednoczonego Królestwa na podstawie 6-miesięcznej wizy wjazdowej, a następnie nielegalnie przedłużył swój pobyt na terytorium brytyjskim. Poznał tam obywatelkę Hiszpanii, która w wyniku nadania obywatelstwa stała się obywatelką brytyjską, zachowując obywatelstwo hiszpańskie. Gdy zawarli związek małżeński, skarżący złożył wniosek o wydanie mu karty pobytu w Zjednoczonym Królestwie jako członkowi rodziny obywatela Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG). Organ brytyjskie oddaliły ten wniosek, powołując się na fakt, że zgodnie z brytyjską ustawą transponującą dyrektywę 2004/38⁸ od chwili nabycia przez jego małżonkę obywatelstwa brytyjskiego nie jest już ona uważana za „obywatelkę EOG” i w związku z tym skarżący nie może domagać się karty pobytu jako członek rodziny obywatela EOG. Rozpoznający wniesioną przez skarżącego skargę na tę decyzję odmowną sąd brytyjski zwrócił się do Trybunału z pytaniem o zgodność tej decyzji oraz ustawodawstwa brytyjskiego z prawem Unii.

W pierwszej kolejności, w odniesieniu do dyrektywy 2004/38, Trybunał podkreślił, że dyrektywa ta, ustanawiając warunki wykonywania prawa obywateli Unii do swobodnego przemieszczania się i przebywania na terytorium państw członkowskich, nie reguluje pobytu obywateli Unii w państwie członkowskim, którego obywatelstwo posiadają, ponieważ przysługuje im bezwarunkowe prawo pobytu w tym państwie na mocy zasady prawa międzynarodowego. I tak, zdaniem Trybunału, od chwili nabycia przez małżonkę skarżącego obywatelstwa brytyjskiego dyrektywa 2004/38 nie reguluje już jej pobytu w Zjednoczonym Królestwie. W konsekwencji będący jej małżonkiem skarżący nie może korzystać z pochodnego prawa pobytu w Zjednoczonym Królestwie na podstawie tej dyrektywy.

W drugiej kolejności Trybunał pochylił się nad kwestią, czy możliwe było przyznanie skarżącemu pochodnego prawa pobytu w tym państwie członkowskim na podstawie art. 21 ust. 1 TFUE, który przewiduje, że każdy obywatel Unii ma prawo do swobodnego przemieszczania się i przebywania na terytorium państw członkowskich. W tym kontekście wskazał on, że skuteczność (effet utile) praw przyznanych obywatelom Unii tym postanowieniem, w szczególności prawa do prowadzenia zwykłego życia rodzinnego w przyjmującym państwie członkowskim, ciesząc się obecnością u swego boku członków rodziny, wymaga, by obywatel znajdujący się w takiej sytuacji jak małżonka skarżącego mógł nadal korzystać z tego prawa w przyjmującym państwie członkowskim po nabyciu obywatelstwa tego państwa przy zachowaniu obywatelstwa państwa pochodzenia oraz by mógł rozwijać życie rodzinne z małżonką będącą obywatelką państwa trzeciego. Tak więc Trybunał orzekł, że obywatelowi państwa trzeciego wobec Unii znajdującemu się w sytuacji takiej jak skarżący może przysługiwać w przyjmującym państwie członkowskim pochodne prawo pobytu na podstawie art. 21 ust. 1 TFUE, na warunkach, które nie mogą być bardziej rygorystyczne niż warunki przewidziane w dyrektywie 2004/38 do przyznania takiego prawa obywatelowi państwa trzeciego będącemu członkiem rodziny obywatela Unii, który skorzystał z przysługującego mu prawa do swobodnego przemieszczania się, osiedlając się w państwie członkowskim innym niż państwo, którego obywatelstwo posiada.

8/ Wyżej wymieniona, przypis 6.

III. POSTANOWIENIA INSTYTUCJONALNE

1. KOMPETENCJE INSTYTUCJI EUROPEJSKICH

Wyrokiem z dnia 26 lipca 2017 r., **Republika Czeska/Komisja** (C-696/15 P, [EU:C:2017:595](#)), Trybunał po przeprowadzeniu postępowania odwoławczego utrzymał w mocy wyrok Sądu⁹ oddalający dwie skargi o stwierdzenie nieważności skierowane przeciwko rozporządzeniom delegowanym nr 885/2013¹⁰ i nr 886/2013¹¹, uzupełniającym dyrektywę 2010/40¹², a przyjętym w ramach polityki transportowej. W swoich skargach Republika Czeska twierdziła w szczególności, że przez przyjęcie spornych rozporządzeń *Komisja przekroczyła swe uprawnienia delegowane*, gdy nałożyła na państwa członkowskie obowiązek utworzenia organów kontroli mających za zadanie ocenę przestrzegania wymogów określonych w tych rozporządzeniach. W zaskarżonym wyroku Sąd uznał, że Komisja przestrzegała zarówno granic kompetencji przewidzianej w art. 290 TFUE, jak i granic upoważnienia ustalonych w dyrektywie 2010/40.

W tym kontekście Trybunał podkreślił, że delegowanie uprawnień na podstawie art. 290 TFUE pozwala Komisji na uzupełnienie lub zmianę innych niż istotne elementów aktu ustawodawczego. Postanowienie to wymaga jednak, by dany akt ustawodawczy określał nie tylko cele, lecz również treść, zakres oraz czas obowiązywania przekazanych uprawnień, a sąd Unii nie może naprawić braku granic wymaganych rzeczonym postanowieniem. Jeżeli chodzi o określenie elementów aktu ustawodawczego, które należy zakwalifikować jako „istotne”, Trybunał przypomniał, że nie podlega ono wyłącznie ocenie ustawodawcy Unii, lecz musi opierać się na obiektywnych czynnikach, które mogą zostać poddane kontroli sądowej. I tak dany element ma istotny charakter w szczególności wtedy, gdy jego przyjęcie wymaga wyborów politycznych wchodzących w zakres własnych kompetencji ustawodawcy Unii lub jeżeli pozwala na ingerencję w prawa podstawowe zainteresowanych osób o takiej intensywności, która sprawia, że konieczna staje się interwencja ustawodawcy Unii.

Stosując te zasady, Trybunał potwierdził następnie, że w rozpatrywanej sprawie dyrektywa 2010/40 dawała Komisji wystarczającą podstawę prawną, aby ustanowić kwestionowane krajowe organy kontroli oraz że ich utworzenie nie stanowiło istotnego elementu przedmiotowej dziedziny.

^{9/} Wyrok Sądu z dnia 8 października 2015 r., **Republika Czeska/Komisja** (T-659/13 i T-660/13, [EU:T:2015:771](#)).

^{10/} Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) nr 885/2013 z dnia 15 maja 2013 r. uzupełniające dyrektywę w sprawie ITS Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/40/UE w odniesieniu do zapewniania usług informacyjnych o bezpiecznych i chronionych parkingach dla samochodów ciężarowych i pojazdów użytkowych (Dz.U. 2013, L 247, s. 1).

^{11/} Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) nr 886/2013 z dnia 15 maja 2013 r. uzupełniające dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/40/UE w odniesieniu do danych i procedur dotyczących dostarczania bezpłatnie użytkownikom, w miarę możliwości, minimalnych powszechnych informacji o ruchu związanych z bezpieczeństwem drogowym (Dz.U. 2013, L 247, s. 6).

^{12/} Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/40/UE z dnia 7 lipca 2010 r. w sprawie ram wdrażania inteligentnych systemów transportowych w obszarze transportu drogowego oraz interfejsów z innymi rodzajami transportu (Dz.U. 2010, L 201, s. 1).

2. AKTY PRAWNE UNII

2.1. Forma prawna aktów

W wyroku z dnia 25 października 2017 r., *Komisja/Rada (WRC-15)* (C-687/15, [EU:C:2017:803](#)), wielka izba Trybunału uwzględniła skargę o stwierdzenie nieważności wniesioną przez Komisję przeciwko przyjętym w dniu 26 października 2015 r. konkluzjom Rady na Światową Konferencję Radiokomunikacyjną 2015 (WRC-15) Międzynarodowego Związku Telekomunikacyjnego (International Telecommunication Union – ITU) z tego powodu, że Rada naruszyła istotne wymogi proceduralne wynikające z art. 218 ust. 9 TFUE.

W odniesieniu, w pierwszej kolejności, do formy zaskarżonego aktu, Trybunał przypomniał, że art. 13 ust. 2 TUE stanowi, iż każda instytucja Unii działa w granicach uprawnień przyznanych jej na mocy traktatów, zgodnie z procedurami, na warunkach i w celach w nich określonych. W tej kwestii orzekł on, że normy regulujące sposób kształtowania się woli instytucji Unii ustanowione są w traktatach i nie pozostają do dyspozycji ani państw członkowskich, ani samych instytucji, zatem jedynie traktaty mogą – w szczególnych przypadkach – upoważnić instytucję do zmiany ustanowionej w nich procedury decyzyjnej. Jeżeli chodzi o formę prawną aktów przyjmowanych na podstawie art. 218 ust. 9 TFUE, Trybunał przypomniał, że okoliczność, iż instytucja Unii nie zachowała formy prawnej przewidzianej w traktatach (w omawianej sprawie – przyjęcia decyzji), stanowi naruszenie istotnych wymogów proceduralnych mogące skutkować stwierdzeniem nieważności danego aktu, jeżeli takie niezachowanie formy grozi powstaniem wątpliwości co do charakteru rzeczzonego aktu lub procedury, według jakiej należało go przyjąć, zagrażając tym samym pewności prawa, z naruszeniem istotnych wymogów proceduralnych wymaganych tym postanowieniem.

W odniesieniu, w drugiej kolejności, do faktu, że zaskarżony akt nie wymienia podstawy prawnej, na której jest oparty, Trybunał przypomniał swe orzecznictwo, zgodnie z którym wybór właściwej podstawy prawnej ma znaczenie konstytucyjne, ponieważ posiadając tylko kompetencje powierzone, Unia musi powiązać akty, które przyjmuje, z postanowieniami Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE), które ją do tego upoważniają. Tak więc odstępianie od formy prawnej przewidzianej w art. 218 ust. 9 TFUE i niewskazanie podstawy prawnej powodują niejasność co do charakteru i zakresu prawnego zaskarżonego aktu, a także co do procedury, zgodnie z którą powinien on być zostać przyjęty, która to niejasność mogła osłabić Unię przy obronie jej stanowiska na Światowej Konferencji Radiokomunikacyjnej 2015.

2.2. Procedury przyjmowania aktów

W tym miejscu należy wspomnieć o trzech wyrokach. Pierwszy z nich dotyczy obowiązku konsultacji z Parlamentem Europejskim w procesie legislacyjnym Unii. Drugi dotyczy proponowanej europejskiej inicjatywy obywatelskiej. Trzeci to wyrok w sprawie *Słowacja i Węgry/Rada* (C-643/15 i C-647/15, [EU:C:2017:631](#)) co do wiążących środków tymczasowych dotyczących relokacji osób ubiegających się o azyl¹³.

^{13/} Wyrok ten został przedstawiony w części VIII.1 „Polityka azylowa”.

W wyroku **RPO** (C-390/15, [EU:C:2017:174](#)), wydanym w dniu 7 marca 2017 r., Trybunał w składzie wielkiej izby potwierdził *ważność przepisów dyrektywy 2006/112¹⁴ pozwalających państwow członkowskim na objęcie sprzedaży publikacji drukowanych, takich jak książki, gazety i czasopisma, obniżoną stawką podatku od wartości dodanej (VAT) z wyłączeniem z dobrodziejstwa tego szczególnego systemu publikacji cyfrowych, z wyjątkiem książek cyfrowych na nośniku fizycznym*. W sporze w postępowaniu głównym polski Trybunał Konstytucyjny, rozpoznając skargę o stwierdzenie niezgodności przepisów krajowych wyłączających stosowanie obniżonej stawki VAT do publikacji cyfrowych z polską konstytucją, powziął wątpliwość co do ważności odpowiednich przepisów dyrektywy 2006/112 zmienionej dyrektywą 2009/47¹⁵. Zwrócił się on do Trybunału, po pierwsze, z pytaniem, czy Parlament należycie uczestniczył w procesie legislacyjnym zakończonym przyjęciem dyrektywy 2009/47, która zmieniła dyrektywę 2006/112, umożliwiając stosowanie obniżonej stawki VAT do publikacji drukowanych, oraz, po drugie, z pytaniem o ewentualne naruszenie zasady równego traktowania w odnośnych przepisach dyrektywy 2006/112¹⁶.

Jeżeli chodzi o proces legislacyjny, zakończony przyjęciem dyrektywy 2009/47, Trybunał – po stwierdzeniu, że ostateczna wersja tej dyrektywy różni się od wniosku, którego dotyczyła konsultacja z Parlamentem – przypomniał, że regularna konsultacja z Parlamentem w wypadkach przewidzianych w traktatach stanowi istotny wymóg formalny, którego niedochowanie powoduje nieważność danego aktu. Ten obowiązek przeprowadzania konsultacji z Parlamentem oznacza, że ponowne z nim konsultacje są niezbędne każdorazowo, gdy tekst ostatecznie przyjęty, rozpatrywany jako całość, różni się w swej istocie od tekstu, który konsultowano już z Parlamentem, chyba że zmiany zgodne są zasadniczo z życzeniami samego Parlamentu. Jednak, ponieważ wersja ostateczna spornego przepisu dyrektywy 2009/47 stanowiła jedynie redakcyjne uproszczenie tekstu zawartego w projekcie dyrektywy, w którego przedmiocie przeprowadzono konsultację z Parlamentem i którego istota została w pełni zachowana, Trybunał stwierdził, że Rada nie miała obowiązku ponownej konsultacji z Parlamentem przed przyjęciem tej dyrektywy.

W wyroku z dnia 12 września 2017 r., **Anagnostakis/Komisja** (C-589/15 P, [EU:C:2017:663](#)), Trybunał w składzie wielkiej izby rozstrzygnął odwołanie od wyroku Sądu¹⁷ oddalającego skargę na *decyzję Komisji o odmowie rejestracji proponowanej europejskiej inicjatywy obywatelskiej (EIO)*, zgłoszonej na podstawie art. 4 ust. 2 lit. b) rozporządzenia nr 211/2011¹⁸. Konkretnie propozycja ta zmierzała do ustanowienia w prawie Unii „zasady stanu wyższej konieczności”, zgodnie z którą możliwe byłoby anulowanie długu publicznego państw, których finansowe i polityczne istnienie jest zagrożone właśnie z powodu tego długu.

Jeżeli chodzi o ciążący na Komisji obowiązek informowania organizatorów inicjatywy obywatelskiej o przyczynach odmowy rejestracji ich propozycji, przewidziany w art. 4 ust. 3 rozporządzenia nr 211/2011, Trybunał przede wszystkim podkreślił, że ze względu na znaczenie europejskiej inicjatywy europejskiej jako instrumentu uczestnictwa obywateli w życiu demokratycznym Unii Komisja powinna jasno uzasadnić taką odmowę. Jednak w świetle bardzo związłego charakteru i braku jasności rozpatrywanej propozycji inicjatywy Trybunał utrzymał w mocy ocenę Sądu, zgodnie z którą decyzja odmowna Komisji była w tej sprawie dostatecznie uzasadniona.

14/ Dyrektywa Rady 2006/112/WE z dnia 28 listopada 2006 r. w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej (Dz.U. 2006, L 347, s. 1) w brzmieniu nadanym dyrektywą Rady 2009/47/WE z dnia 5 maja 2009 r. zmieniającą dyrektywę 2006/112 w zakresie stawek obniżonych podatku od wartości dodanej (Dz.U. 2009, L 116, s. 18).

15/ Dyrektywa Rady 2009/47/WE z dnia 5 maja 2009 r. zmieniająca dyrektywę 2006/112/WE w zakresie stawek obniżonych podatku od wartości dodanej (Dz.U. 2009, L 116, s. 18).

16/ Odpowiedź Trybunału na to drugie pytanie została przedstawiona w części XII „Przepisy podatkowe”.

17/ Wyrok Sądu z dnia 30 września 2015 r., **Anagnostakis/Komisja** (T-450/12, [EU:T:2015:739](#)).

18/ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 211/2011 z dnia 16 lutego 2011 r. w sprawie inicjatywy obywatelskiej (Dz.U. 2009, L 65, s. 1; sprostowanie Dz.U. 2012, L 94, s. 49).

Następnie Trybunał podkreślił, że decyzja dotycząca rejestracji danej propozycji EIO powinna zostać podjęta zgodnie z zasadą dobrej administracji, z którą wiąże się w szczególności spoczywający na właściwej instytucji obowiązek przeprowadzenia starannego i bezstronnego badania, które uwzględni wszystkie istotne elementy danego przypadku. Przewidziany w art. 4 ust. 2 lit. b) rozporządzenia nr 211/2011 warunek, zgodnie z którym propozycja nie może w sposób oczywisty wykraczać poza kompetencje Komisji do zaproponowania aktu prawnego, powinien być interpretowany i stosowany przez Komisję w sposób zapewniający łatwy dostęp do tego instrumentu. W konsekwencji Komisja jest uprawniona do odmowy rejestracji proponowanej inicjatywy wyłącznie w sytuacji, gdy propozycja ta – w świetle jej przedmiotu i celów – wykracza w sposób oczywisty poza ramy kompetencji Komisji. W tym kontekście Trybunał potwierdził jednak, że postanowienia traktatu FUE, na które powołał się organizator inicjatywy europejskiej na poparcie skargi o stwierdzenie nieważności, to jest art. 122 ust. 1 i 2 oraz art. 136 ust. 1 TFUE, rzeczywiście nie mogły stanowić podstawy prawnej przyjęcia „zasady stanu wyższej konieczności”, której dotyczyła ta propozycja.

3. DOSTĘP DO DOKUMENTÓW

W 2017 r. Trybunał miał sposobność wydać kilka ważnych wyroków w dziedzinie dostępu do dokumentów. Wyroki te pozwoliły mu między innymi na dokonanie dodatkowych uściśleń w przedmiocie pojęcia dokumentu istniejącego w rozumieniu rozporządzenia nr 1049/2001¹⁹ w kontekście elektronicznych baz danych, w przedmiocie stosowania tego rozporządzenia do pism państw członkowskich w postępowaniu sądowym, w przedmiocie stosowania ogólnego domniemania poufności do dokumentów związanych z postępowaniem EU Pilot oraz wreszcie w przedmiocie pojęcia dochodzenia. Trybunał wypowiedział się także na temat wykładni rozporządzenia nr 1049/2001 w kontekście stosowania konwencji z Aarhus²⁰.

Przed wszystkim w wyroku **Typke/Komisja** (C-491/15 P, [EU:C:2017:5](#)), wydanym w dniu 11 stycznia 2017 r. i utrzymującym w mocy zaskarżony wyrok Sądu²¹, Trybunał wypowiedział się w przedmiocie *pojęcia dokumentu istniejącego w elektronicznych bazach danych*. W sprawie tej skarżący domagał się od Europejskiego Urzędu Doboru Kadr (European Personnel Selection Office – EPSO) dostępu do „tabeli” obejmującej szereg danych zawartych w licznych dokumentach znajdujących się w posiadaniu EPSO w formacie elektronicznym, które mogą zostać pozyskane z jego baz danych w wyniku zwyczajnego wyszukiwania.

Trybunał uznał, że z pewnością elektroniczna baza danych może pozwalać na pozyskanie każdej zawartej w niej informacji, lecz możliwość utworzenia dokumentu na podstawie takiej bazy nie pozwala na przyjęcie, że ten dokument istnieje w rozumieniu rozporządzenia nr 1049/2001. Trybunał przypomniał, że prawo dostępu do dokumentów instytucji dotyczy bowiem wyłącznie dokumentów istniejących i znajdujących się w posiadaniu danej instytucji i że rozporządzenie 1049/2001 nie może być zatem powoływane w celu zobowiązania instytucji do sporządzenia dokumentu, który nie istnieje.

W tej kwestii Trybunał orzekł, że za dokumenty istniejące winny być uznane wszelkie informacje, które mogą być pozyskane z elektronicznej bazy danych w ramach jej powszedniego użytkowania za pomocą zaprogramowanych narzędzi wyszukiwania, nawet jeśli informacje te nie były dotąd wyświetlane w takiej formie albo nie były wcześniej

^{19/} Rozporządzenie (WE) nr 1049/2001 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 30 maja 2001 r. w sprawie publicznego dostępu do dokumentów Parlamentu Europejskiego, Rady i Komisji (Dz.U. 2001, L 145, s. 43).

^{20/} Zobacz również część XVII.4 „Konwencja z Aarhus”.

^{21/} Wyrok Sądu z dnia 2 lipca 2015 r., **Typke/Komisja** (T-214/13, [EU:T:2015:448](#)).

przedmiotem wyszukiwania przez pracowników instytucji. Tak więc, aby spełnić wymogi rozporządzenia nr 1049/2001, instytucje mogą zostać zmuszone do stworzenia dokumentu na podstawie informacji zawartych w bazie danych za pomocą istniejących narzędzi wyszukiwania. Natomiast za nowy dokument należy uznać wszelkie informacje, których pozyskanie z bazy danych wymaga istotnego nakładu pracy. Wynika stąd, że wszelkie informacje, których uzyskanie wymaga bądź zmiany organizacji elektronicznej bazy danych, bądź zmiany narzędzi wyszukiwania rzeczywiście dostępnych w celu pozyskiwania informacji, należy uznać za nowy dokument.

Następnie, w wyroku **Komisja/Breyer** (C-213/15 P, [EU:C:2017:563](#)), wydanym w dniu 18 lipca 2017 r. i utrzymującym w mocy zaskarżony wyrok Sądu²², Trybunał w składzie wielkiej izby wypowiedział się w kwestii, czy skierowany do instytucji będącej stroną postępowania wniosek o udzielenie dostępu do pism złożonych przez państwo członkowskie w toku postępowania sądowego wchodzi w zakres stosowania rozporządzenia nr 1049/2001. W sprawie tej strona pozwana w postępowaniu odwoławczym zwróciła się w marcu 2011 r. do Komisji o udzielenie dostępu do pism, które Republika Austrii przedłożyła Trybunałowi w postępowaniu dotyczącym wszczętego przeciwko niej postępowania w sprawie stwierdzenia uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego w związku z brakiem transpozycji jednej z dyrektyw. To postępowanie sądowe zakończyło się wyrokiem Trybunału w 2010 r. Komisja odmówiła dostępu do tych pism, których odpisy były w jej posiadaniu, z tego powodu, że jej zdaniem nie wchodziły one w zakres stosowania rozporządzenia nr 1049/2001. Sąd, do którego wniesiono skargę o stwierdzenie nieważności, stwierdził nieważność decyzji odmownej Komisji.

W pierwszej kolejności Trybunał zajął się zagadnieniem zakresu stosowania rozporządzenia nr 1049/2001 i przypomniał, że jest on określony przez odniesienie do wymienionych w nim instytucji, nie zaś do szczególnych kategorii dokumentów ani do autora dokumentu przechowywanego przez jedną z tych instytucji. Tak więc okoliczność, że dokumenty przechowywane przez jedną z instytucji, o których mowa w rozporządzeniu nr 1049/2001, zostały sporządzone przez państwo członkowskie i mają związek z postępowaniami sądowymi, nie może wykluczać takich dokumentów z zakresu stosowania tego rozporządzenia. Ponadto Trybunał orzekł, iż okoliczność, że ani statut Trybunału Sprawiedliwości, ani regulaminy postępowania przed sądami Unii nie przewidują prawa dostępu osób trzecich do pism złożonych w ramach postępowań sądowych, nie może wyłączać stosowania wspomnianego rozporządzenia do wniosków o udzielenie dostępu do pism sporządzonych przez państwo członkowskie w ramach postępowania sądowego przed sądem Unii, które znajdują się w posiadaniu instytucji. Tak więc uznał on, że sporne pisma wchodzi w zakres stosowania rozporządzenia nr 1049/2001 jako dokumenty będące w posiadaniu instytucji podlegającej temu rozporządzeniu.

W drugiej kolejności, badając ogólną systematykę i cele art. 15 ust. 3 TFUE, Trybunał uznał, że brak zastosowania systemu dostępu do dokumentów do Trybunału, kiedy ten wykonuje funkcje orzecznicze, przewidziany w art. 15 ust. 3 akapit czwarty TFUE, nie stoi na przeszkodzie stosowaniu tego systemu do dokumentów przedłożonych Trybunałowi w ramach postępowania sądowego. Ponadto, zważywszy na fakt, że rozporządzenie nr 1049/2001 pozwala w stosownym wypadku na odmowę udzielenia dostępu do dokumentów związanych z postępowaniami przed sądami Unii w celu ochrony postępowań sądowych, art. 15 ust. 3 akapit czwarty TFUE nie wymaga wykładni wyłączającej wszystkie sporne pisma z zakresu stosowania rozporządzenia nr 1049/2001. Trybunał uznał zatem, że Sąd słusznie orzekł, że sporne pisma nie były, podobnie jak pisma samej Komisji, objęte wykluczeniem z zakresu prawa dostępu do dokumentów przewidzianym w art. 15 ust. 3 akapit czwarty TFUE.

Ponadto wyrokiem z dnia 11 maja 2017 r., **Szwecja/Komisja** (C-562/14 P, [EU:C:2017:356](#)), Trybunał w wyniku postępowania odwoławczego utrzymał w mocy wyrok Sądu²³ oddalający skargę grupy obywateli o stwierdzenie

²² Wyrok Sądu z dnia 27 lutego 2015 r., **Breyer/Komisja** (T-188/12, [EU:T:2015:124](#)).

²³ Wyrok Sądu z dnia 25 września 2014 r., **Spirlea/Komisja** (T-306/12, [EU:T:2014:816](#)).

nieważności decyzji Komisji o odmowie udzielenia im dostępu w trybie rozporządzenia nr 1049/2001 do dwóch żądań przedstawienia informacji wystosowanych przez tę instytucję do Republiki Federalnej Niemiec w ramach postępowania EU Pilot służącej przygotowaniu lub uniknięciu postępowania przeciwko państwu w sprawie stwierdzenia uchybienia jego zobowiązaniom.

Trybunał uznał, że dopóki na etapie poprzedzającym wniesienie skargi w dochodzeniu prowadzonym w ramach postępowania EU Pilot istnieje ryzyko zmiany charakteru postępowania w sprawie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego, zmiany jego przebiegu lub naruszenia celów tego postępowania, dopóty stosowanie do dokumentów wymienianych między Komisją a danym państwem członkowskim ogólnego domniemania poufności jest uzasadnione. Uściślił on zresztą, że ryzyko to istnieje aż do chwili zamknięcia postępowania EU Pilot i ostatecznego wykluczenia wszczęcia formalnego postępowania w sprawie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego. W tym okresie Komisja może zatem oprzeć się na ogólnym domniemaniu poufności, by odmówić dostępu, bez dokonywania konkretnej analizy każdego z dokumentów, których dotyczy wnioski. To ogólne domniemanie nie wyklucza jednak możliwości wykazania, że dany dokument, o którego ujawnienie wniesiono, nie wchodzi w zakres tego domniemania lub że istnieje nadrzędny interes publiczny, który uzasadnia ujawnienie danego dokumentu zgodnie z art. 4 ust. 2 in fine rozporządzenia nr 1049/2001.

W wyroku z dnia 7 września 2017 r., **Francja/Schlyter** (C-331/15 P, [EU:C:2017:639](#)), utrzymującym w mocy zaskarżony wyrok Sądu²⁴, Trybunał wypowiedział się w kwestii, czy szczegółowa opinia wydana przez Komisję w ramach przewidzianej w dyrektywie 98/34²⁵ procedury udzielania informacji w zakresie przepisów technicznych wchodzi w zakres dochodzenia w rozumieniu art. 4 ust. 2 tiret trzecie rozporządzenia nr 1049/2001.

W pierwszej kolejności Trybunał stwierdził, że dochodzeniem jest prowadzone przez Komisję sformalizowane postępowanie o określonej strukturze, mające na celu gromadzenie i analizowanie informacji po to, by instytucja ta mogła zająć stanowisko w ramach wykonywania swoich obowiązków przewidzianych traktatami UE i FUE. W tej kwestii uściślił on, po pierwsze, że celem tego postępowania nie musi być wykrywanie lub ściganie naruszenia czy nieprawidłowości, lecz że pojęcie „dochodzenie” może obejmować także działalność Komisji zmierzającą do ustalenia okoliczności faktycznych w celu oceny danej sytuacji. Po drugie, nie jest niezbędne, by stanowisko zajęte przez Komisję w celu wypełnienia jej obowiązków miało formę decyzji w rozumieniu art. 288 akapit czwarty TFUE. Takie stanowisko może przybrać formę między innymi sprawozdania albo zalecenia.

W tym kontekście Trybunał uznał, że szczegółowa opinia wydana przez Komisję w zakresie, w jakim stanowi oficjalny środek, który uściśla stanowisko prawne tej instytucji, jeśli chodzi o zgodność przekazanego przez zainteresowane państwo członkowskie projektu normy technicznej między innymi ze swobodnym przepływem towarów i swobodą przedsiębiorczości, wchodzi w zakres „dochodzenia”.

W drugiej kolejności Trybunał orzekł, że skoro żaden przepis dyrektywy 98/34 nie przewiduje zachowania poufności szczegółowych opinii wydawanych na podstawie jej art. 9 ust. 2, co do zasady do tych szczegółowych opinii znajduje zastosowanie wymóg przejrzystości leżący u podstaw owej dyrektywy. Dodał też, że ten wymóg przejrzystości nie wyklucza jednak tego, by Komisja mogła, w zależności od okoliczności danej sprawy, oprzeć się na art. 4 ust. 2 tiret trzecie rozporządzenia nr 1049/2001 w celu odmowy udzielenia dostępu do szczegółowej opinii wydanej na podstawie art. 9 ust. 2 tej dyrektywy, pod warunkiem że wykaże ona, iż udzielenie dostępu do

^{24/} Wyrok Sądu z dnia 16 kwietnia 2015 r., **Schlyter/Komisja** (T-52/12, [EU:T:2015:209](#)).

^{25/} Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 czerwca 1998 r. ustanawiająca procedurę udzielania informacji w zakresie norm i przepisów technicznych (Dz.U. 1998, L 204, s. 37), zmieniona dyrektywą 98/48/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 lipca 1998 r. (Dz.U. 1998, L 217, s. 18).

danej szczegółowej opinii stanowi konkretne i faktyczne naruszenie celu polegającego na zapobieganiu przyjęciu normy technicznej niezgodnej z prawem Unii.

Wreszcie wyrokiem z dnia 13 lipca 2017 r., **Saint-Gobain Glass Deutschland/Komisja** (C-60/15 P, [EU:C:2017:540](#)), Trybunał uwzględnił odwołanie wniesione przez Saint-Gobain Glass Deutschland od wyroku Sądu²⁶ oddalającego skargę tej spółki o stwierdzenie nieważności *decyzji Komisji o odmowie udzielenia pełnego dostępu do dokumentu przekazanego jej przez Republikę Federalną Niemiec* w ramach postępowania w sprawie przydziału uprawnień do emisji gazów cieplarnianych przewidzianego w art. 10a dyrektywy 2003/87²⁷. Podstawą tej decyzji odmownej był art. 4 ust. 3 akapit pierwszy rozporządzenia nr 1049/2001²⁸, zgodnie z którym nie udziela się dostępu do dokumentu, jeżeli jego ujawnienie prowadziłoby do poważnego naruszenia trwającego procesu podejmowania decyzji.

Trybunał uchylił zaskarżony wyrok i orzekł, że Sąd naruszył prawo w swej interpretacji art. 4 ust. 3 akapit pierwszy rozporządzenia nr 1049/2001. Stwierdził także nieważność decyzji Komisji odmawiającej udzielenia dostępu do dokumentów. W tym kontekście Trybunał stwierdził, że wyjątek odnoszący się do „procesu podejmowania decyzji”, o którym mowa w tym przepisie, podlega wykładni ścisłej, zważywszy na interes publiczny, któremu służy ujawnienie danych dokumentów, oraz na fakt, że wnioskowane informacje dotyczą emisji do środowiska. Trybunał uściślił ponadto, że wyjątek ten należy rozumieć w ten sposób, że odnosi się on do podjęcia decyzji, nie obejmując jednak całości postępowania administracyjnego prowadzącego do jej wydania. Zatem w przypadku dokumentów bezpośrednio związanych z zagadnieniami rozpatrywanymi w postępowaniu administracyjnym zwykłe odniesienie do negatywnych konsekwencji ich ujawnienia oraz ewentualności, iż zainteresowane podmioty mogłyby wpływać na przebieg postępowania, nie jest wystarczające do wykazania, że ujawnienie dokumentów wewnętrznych powodowałoby poważne naruszenie trwającego procesu podejmowania decyzji.

Ponadto Trybunał zauważył, że wymóg ścisłej wykładni art. 4 ust. 3 akapit pierwszy rozporządzenia nr 1049/2001 jest tym silniejszy, że dokumenty, których przekazania dotyczy wnioski, zawierają informacje dotyczące środowiska. Jednak konwencja z Aarhus stanowi w art. 4 ust. 4 lit. a), że żądanie udzielenia informacji dotyczących środowiska można odrzucić, w przypadku gdy ujawnienie tych informacji miałoby szkodliwy wpływ na poufność obrad organów władz publicznych, jeżeli zachowanie takiej poufności jest przewidziane przez prawo krajowe, a nie na całe postępowanie administracyjne, którego zwieńczeniem są obrady tych organów. Zatem okoliczność, że postępowanie administracyjne w dniu przyjęcia spornej decyzji nie zostało jeszcze zakończone, sama w sobie nie umożliwia wykazania, że ujawnienie wnioskowanych dokumentów powodowałoby poważne naruszenie procesu podejmowania decyzji przez Komisję.

4. ODPOWIEDZIALNOŚĆ POZAUMOWNĄ UNII

W wyroku z dnia 4 kwietnia 2017 r., **Rzecznik Praw Obywatelskich/Staelen** (C-337/15 P, [EU:C:2017:256](#)), Trybunał w składzie wielkiej izby wypowiedział się w ramach postępowania odwoławczego w przedmiocie *odpowiedzialności pozaumownej Unii ze względu na naruszenie zasady staranności przez Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich*

^{26/} Wyrok Sądu z dnia 11 grudnia 2014 r., **Saint-Gobain Glass Deutschland/Komisja** (T-476/12, [EU:T:2014:1059](#)).

^{27/} Dyrektywa 2003/87/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 października 2003 r. ustanawiająca system handlu przydziałami emisji gazów cieplarnianych we Wspólnocie oraz zmieniająca dyrektywę Rady 96/61/WE (Dz.U. 2003, L 275, s. 32).

^{28/} Rozporządzenie (WE) nr 1049/2001 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 30 maja 2001 r. w sprawie publicznego dostępu do dokumentów Parlamentu Europejskiego, Rady i Komisji (Dz.U. 2001, L 145, s. 43).

przy rozpatrywaniu przez niego skargi. W zaskarżonym wyroku²⁹ Sąd orzekł, że niektóre naruszenia zasady staranności, których dopuścił się Rzecznik Praw Obywatelskich przy rozpatrywaniu skargi dotyczącej administrowania przez Parlament Europejski sporządzoną po konkursie otwartym listą odpowiednich kandydatów, stanowiły wystarczająco istotne naruszenia prawa Unii w rozumieniu orzecznictwa precyzującego przesłanki powstania odpowiedzialności pozaumownej Unii. W konsekwencji tych naruszeń Sąd zasądził na rzecz skarżącej, której nazwisko widniało na rzeczonej liście odpowiednich kandydatów, kwotę 7000 EUR zadośćuczynienia z tytułu utraty zaufania do urzędu Rzecznika oraz poczucia straty czasu i energii.

Po przypomnieniu funkcji i zadań Rzecznika Praw Obywatelskich Trybunał przede wszystkim stwierdził, że Sąd naruszył prawo, orzekając, że „zwykłe” naruszenie zasady staranności przez Rzecznika stanowi wystarczająco istotne naruszenie mogące powodować powstanie odpowiedzialności pozaumownej Unii. Zdaniem Trybunału, aby stwierdzić istnienie takiego naruszenia, konieczne jest wykazanie, że nie działając z całą wymaganą rozważą i ostrożnością, Rzecznik w sposób poważny i oczywisty przekroczył granice swego uznania w kontekście wykonywania przysługujących mu uprawnień dochodzeniowych. Jeżeli chodzi o krzywdę, której istnienie stwierdził Sąd, Trybunał orzekł ponadto, że Sąd naruszył prawo, gdy zakwalifikował podnoszoną przez skarżącą utratę zaufania do urzędu Rzecznika jako podlegającą naprawieniu krzywdę. Skoro orzeczenie Sądu o zasądzeniu od Rzecznika zadośćuczynienia było pozbawione podstawy prawnej, Trybunał orzeczenie to uchylił.

Ponieważ jednak stan postępowania pozwalał na wydanie orzeczenia w sprawie, Trybunał stwierdził następnie, że ze stanu faktycznego odzwierciedlonego w aktach sprawy wynikało, że Rzecznik w istocie dopuścił się kilku wystarczająco istotnych naruszeń obowiązku staranności przy prowadzeniu dochodzeń, wyrządzając w ten sposób skarżącej rzeczywistą i pewną krzywdę. Tak więc Trybunał ponownie zasądził od Rzecznika kwotę 7000 EUR w celu zadośćuczynienia za rzeczoną krzywdę, polegającą zasadniczo na poczuciu „uszczerbku natury psychicznej”, którego skarżąca doświadczyła ze względu na sposób, w jaki została rozpatrzona złożona przez nią skarga.

W wyroku z dnia 30 maja 2017 r., **Safa Nicu Sepahan/Rada** (C-45/15 P, [EU:C:2017:402](#)), Trybunał w składzie wielkiej izby orzekł w przedmiocie *prawa do odszkodowania za szkody spowodowane decyzją o zamrożeniu środków finansowych przyjętą w ramach wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa*. Wyrokiem tym Trybunał oddalił odwołania wniesione przez irańską spółkę Safa Nicu Sepahan oraz przez Radę od wyroku Sądu z dnia 25 listopada 2014 r.³⁰, którym, po stwierdzeniu nieważności środków ograniczających polegających na zamrożeniu środków finansowych³¹, zostało na rzecz tej spółki zasądzone zadośćuczynienie za szkodę niematerialną doznaną z powodu środków, których nieważność stwierdzono, z jednoczesnym oddaleniem żądań naprawienia szkody materialnej, jaką spółka ta miała ponieść. Safa Nicu Sepahan kwestionowała w odwołaniu zarówno oddalenie żądań odszkodowawczych z tytułu szkód materialnych, jak i wysokość zadośćuczynienia zasądanego z tytułu szkód niematerialnych.

W odniesieniu do zasądanego zadośćuczynienia za szkodę niematerialną Trybunał stwierdził, że Sąd słusznie uznał, że trwające blisko trzy lata naruszenie przez Radę obowiązku przedstawienia Safa Nicu Sepahan informacji i dowodów potwierdzających powody zastosowania wobec niej spornych środków ograniczających stanowiło wystarczająco istotne naruszenie, mogące spowodować powstanie pozaumownej odpowiedzialności Unii na podstawie art. 340 akapit drugi TFUE. Tymczasem, o ile stwierdzenie nieważności niezgodnych z prawem środków ograniczających może stanowić formę zadośćuczynienia za poniesioną szkodę niematerialną, o tyle nie wynika

^{29/} Wyrok Sądu z dnia 29 kwietnia 2015 r., **Staelen/Rzecznik Praw Obywatelskich** (T-217/11, [EU:T:2015:238](#)).

^{30/} Wyrok Sądu z dnia 25 listopada 2014 r., **Safa Nicu Sepahan/Rada** (T-384/11, [EU:T:2014:986](#)).

^{31/} Przedmiotowe środki ograniczające zostały zastosowane przez Radę wobec Iranu w celu zapobiegania rozprzestrzenianiu broni jądrowej na podstawie rozporządzenia wykonawczego Rady (UE) nr 503/2011 z dnia 23 maja 2011 r. w sprawie wykonania rozporządzenia (UE) nr 961/2010 w sprawie środków ograniczających wobec Iranu (Dz.U. 2011, L 136, s. 26) i rozporządzenia Rady (UE) nr 267/2012 z dnia 23 marca 2012 r. w sprawie środków ograniczających wobec Iranu i uchylającego rozporządzenie (UE) nr 961/2010 (Dz.U. 2012, L 88, s. 1).

stąd jednak, że taka forma zadośćuczynienia jest we wszystkich przypadkach w sposób konieczny wystarczająca do zapewnienia pełnego zadośćuczynienia za tę krzywdę. Trybunał stwierdził zatem, że Sąd słusznie oszacował *ex aequo et bono* wysokość ustalonego przez siebie zadośćuczynienia za krzywdę, do którego Safa Nicu Sepahan miała prawo.

Następnie, w odniesieniu do uznania przez Sąd odpowiedzialności Unii za podnoszoną szkodę materialną, Trybunał przypomniał, że każda szkoda, o której naprawienie wnosi się na podstawie art. 340 akapit drugi TFUE, powinna być rzeczywista i pewna oraz że powinna ona wynikać w sposób wystarczająco bezpośredni z niezgodnego z prawem zachowania instytucji. Z uwagi na to, że strona, która powołuje się na odpowiedzialność Unii, jest ponadto zobowiązana do przedstawienia jednoznacznych dowodów zarówno na istnienie podnoszonej szkody, na jej zakres, jak i na związek przyczynowy między szkodą a zastosowanymi środkami ograniczającymi, Trybunał stwierdził, że Sąd słusznie orzekł, że zarzuty Safa Nicu Sepahan nie zostały dostatecznie potwierdzone.

IV. PRAWO UNII I PRAWO KRAJOWE

W dniu 10 października, w wyroku **Farrell** (C-413/15, [EU:C:2017:745](#)), Trybunał w składzie wielkiej izby doprecyzował warunki, w których przeciwko podmiotowi prawa prywatnego, któremu państwo członkowskie powierzyło wskazane w art. 1 ust. 4 drugiej dyrektywy Rady 84/5³² zadanie polegające na wypłacaniu odszkodowań za szkody majątkowe i uszkodzenia ciała spowodowane przez pojazd niezidentyfikowany lub taki, w stosunku do którego nie dopełniono wymogu obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych, można powołać się na przepisy trzeciej dyrektywy 90/232³³ wywierające skutek bezpośredni. Spór w postępowaniu głównym dotyczył *wypłaty przez uprawniony organ krajowy („Motor Insurers Bureau of Ireland”) odszkodowania za uszkodzenia ciała doznane przez skarżącą w postępowaniu głównym podczas wypadku związanego z ruchem pojazdów mechanicznych.*

Wyrok ten jest kontynuacją pierwszego wyroku Farrell z dnia 19 kwietnia 2007 r.³⁴, wydanego na kanwie tego samego sporu w postępowaniu głównym, w którym Trybunał orzekł po pierwsze, że art. 1 trzeciej dyrektywy stoi na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, zgodnie z którym obowiązkowe ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych nie obejmuje odpowiedzialności za uszkodzenia ciała doznane przez osoby podróżujące w tej części pojazdu, której projekt ani konstrukcja nie przewidują siedzeń dla pasażerów, a po drugie, że artykuł ten spełnia wszystkie przesłanki wymagane do wywarcia skutku bezpośredniego, a w konsekwencji przyznaje on prawa, na które jednostki mogą powoływać się bezpośrednio przed sądami krajowymi. Trybunał uznał jednak w tym wyroku, że to do sądu krajowego należy ustalenie, czy możliwe jest powołanie się na ten przepis przeciwko podmiotowi takiemu jak występujący w postępowaniu głównym.

W następstwie tego wyroku pierwszy sąd odsyłający orzekł, że uprawniony organ krajowy występujący w sprawie działał w imieniu państwa i w związku z tym skarżąca w postępowaniu głównym miała prawo do uzyskania od

32/ Druga dyrektywa Rady 84/5/EWG z dnia 30 grudnia 1983 r. w sprawie zbliżenia ustawodawstw państw członkowskich odnoszących się do ubezpieczenia w zakresie odpowiedzialności cywilnej za szkody powstałe w związku z ruchem pojazdów mechanicznych (Dz.U. 1984, L 8, s. 17), zmieniona trzecią dyrektywą Rady 90/232/EWG z dnia 14 maja 1990 r. (Dz.U. 1990, L 129, s. 33).

33/ Trzecia Dyrektywa Rady 90/232/EWG z dnia 14 maja 1990 r. w sprawie zbliżenia ustawodawstw państw członkowskich odnoszących się do ubezpieczenia w zakresie odpowiedzialności cywilnej za szkody powstałe w związku z ruchem pojazdów mechanicznych (Dz.U. 1990, L 129, s. 33).

34/ Wyrok Trybunału z dnia 19 kwietnia 2007 r., **Farrell** (C-356/05, [EU:C:2007:229](#)).

niego odszkodowania. Rzeczony podmiot zaskarżył ten wyrok przed sądem odsyłającym w omawianej sprawie, podnosząc, że nie jest podmiotem działającym w imieniu państwa, co oznacza, że nie można powoływać się przeciwko niemu na przepisy dyrektywy, które nie zostały przetransponowane do prawa krajowego, nawet jeśli wywierają one skutek bezpośredni. To właśnie w takim kontekście Trybunał ponownie rozpoznał sprawę w trybie prejudycjalnym w celu doprecyzowania kryteriów wskazanych w wyroku *Foster i in.*³⁵ na potrzeby określenia rodzajów podmiotów, które można uznać za działające w imieniu państwa.

W tej kwestii Trybunał uściślił, że rzeszone kryteria, zgodnie z którymi bezwarunkowe i wystarczająco jasne przepisy dyrektywy mogą być powołane przez jednostkę wobec organu lub podmiotu, który bądź podlega zwierzchnictwu lub kontroli państwa, bądź posiada uprawnienia wykraczające poza normy obowiązujące w stosunkach między jednostkami, nie mogą mieć charakteru kumulatywnego. Artykuł 288 TFUE, dotyczący aktów prawnych Unii, powinien w konsekwencji być interpretowany w ten sposób, że nie wyklucza możliwości powołania się przeciwko podmiotowi nieposiadającemu wszystkich cech wymienionych w ww. wyroku *Foster i in.* na przepisy dyrektywy wywierające skutek bezpośredni. Rozważywszy kwestię, czy tak jest w wypadku organu występującego w sprawie w postępowaniu głównym, Trybunał uznał, że wobec podmiotu prawa prywatnego, któremu państwo członkowskie powierzyło zadanie leżące w interesie publicznym, takie jak wypłacanie odszkodowań za szkody majątkowe i uszkodzenia ciała spowodowane przez pojazd niezidentyfikowany lub taki, w stosunku do którego nie dopełniono wymogu obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych, i który to podmiot na mocy ustawy został w tym celu wyposażony w szczególne uprawnienia, takie jak uprawnienie do nakazania zakładom ubezpieczeń prowadzącym działalność w zakresie ubezpieczeń komunikacyjnych na terytorium danego państwa członkowskiego, aby do niego przystąpiły i aby go finansowały, można powoływać się na przepisy dyrektywy wywierające bezpośredni skutek.

W dniu 5 grudnia 2017 r., w wyroku **M.A.S. i M.B.** (C-42/17, [EU:C:2017:936](#)), Trybunał w składzie wielkiej izby rozstrzygnął wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez włoski trybunał konstytucyjny w celu uzyskania uściślenia w przedmiocie zakresu obowiązku określonego przez Trybunał Sprawiedliwości w wyroku *Taricco i in.* (C-105/14, [EU:C:2015:555](#))³⁶ i ciążącego na sądach krajowych, a polegającego na odstąpieniu od stosowania krajowych przepisów w dziedzinie przedawnienia w razie stwierdzenia naruszenia art. 325 TFUE.

W sprawie **Taricco i in.** Trybunał stwierdził, że włoskie uregulowania dotyczące przedawnienia w sprawach karnych, które przewidują, że termin przedawnienia przestępstw podatkowych dotyczących podatku VAT w przypadku przerwania jego biegu przedłuża się tylko o jedną czwartą pierwotnego terminu, mogą stanowić zagrożenie dla obowiązków nałożonych na państwa członkowskie w art. 325 ust. 1 i 2 TFUE w sytuacji, w której owe uregulowania krajowe uniemożliwiałyby nałożenie skutecznych i odstraszących sankcji karnych w znacznej liczbie przypadków poważnych oszustw stanowiących zagrożenie dla interesów finansowych Unii lub przewidywałyby dłuższe terminy przedawnienia w przypadku oszustw stanowiących zagrożenie dla interesów finansowych danego państwa członkowskiego niż w przypadku oszustw stanowiących zagrożenie dla interesów finansowych Unii. Trybunał orzekł, że w takich sytuacjach do sądu krajowego należy nadanie pełnej skuteczności art. 325 ust. 1 i 2 TFUE, przez odstąpienie w razie potrzeby od stosowania przepisów prawa krajowego.

Trybunał Konstytucyjny podniósł w odesłaniu kwestię ewentualnego naruszenia zasady ustawowej określoności czynów zabronionych i kar, które mogłoby wynikać z przestrzegania tego obowiązku przez sądy krajowe. W tej kwestii powołał się po pierwsze – na materialny charakter zasad przedawnienia przewidzianych we włoskim porządku prawnym, co oznacza, że te zasady są racjonalnie przewidywalne dla podmiotów prawa w chwili

^{35/} Wyrok Trybunału z dnia 12 lipca 1990 r., **Foster i in.** (C-188/89, [EU:C:1990:313](#)).

^{36/} Wyrok Trybunału z dnia 8 września 2015 r., **Taricco i in.** (C-105/14, [EU:C:2015:555](#)).

popęlnienia zarzucanych przestępstw, bez możliwości wstecznej zmiany *in peius*, a po drugie – na wymóg, zgodnie z którym wszelkie przepisy krajowe dotyczące zasad odpowiedzialności karnej powinny być oparte na wystarczająco dokładnej podstawie prawnej, aby móc ograniczyć i ukierunkować ocenę sądu krajowego.

Trybunał orzekł w tym względzie, przywołując pkt 53 wyroku *Taricco i in.*, że właściwe sądy krajowe, w sytuacji gdy powinny odstąpić od stosowania danych przepisów krajowych, powinny czuwać nad tym, aby przestrzegane były prawa podstawowe osób oskarżonych o popełnienie przestępstwa, w tym – w odniesieniu do wymierzania sankcji karnych – praw oskarżonych wynikających z zasady ustawowej określoności czynów zabronionych i kar.

W pierwszej kolejności stwierdził on, że poszanowanie zasady ustawowej określoności czynów zabronionych i kar, zawartej w art. 49 karty i należącej do tradycji konstytucyjnych wspólnych dla państw członkowskich, wiąże państwa członkowskie przy wdrażaniu przez nie prawa Unii, a takie wdrażanie ma miejsce, gdy w ramach zobowiązań ciążących na nich na mocy art. 325 TFUE ustanawiają sankcje karne za przestępstwa w dziedzinie VAT. W drugiej kolejności Trybunał przypomniał, że prawo gwarantowane w art. 49 karty ma takie samo znaczenie i zakres jak prawo zagwarantowane przez EKPC zgodnie z wykładnią Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, który ustalił, w odniesieniu do wymogów wynikających z zasady ustawowej określoności czynów zabronionych i kar, że przepisy karne powinny spełniać określone wymogi dostępności i przewidywalności w odniesieniu zarówno do definicji przestępstwa, jak i określenia kary. Ponadto Trybunał orzekł, że wymóg precyzyjności ustawy mającej zastosowanie oznacza, iż ustawa w jasny sposób definiuje przestępstwa i kary wymierzone za nie, oraz że zasada niedziałania wstecz ustawy karnej stoi w szczególności na przeszkodzie temu, aby w toku postępowania karnego sąd mógł albo wymierzyć karę za zachowanie, które nie jest zabronione przez przepis krajowy ustanowiony przed popełnieniem zarzucanego przestępstwa, albo zaostrzyć system odpowiedzialności karnej osób, wobec których toczy się takie postępowanie.

Następnie Trybunał uściślił, że jeżeli sąd krajowy miałby uznać, że obowiązek niestosowania spornych przepisów kodeksu karnego napotyka przeszkodę w postaci zasady ustawowej określoności czynów zabronionych i kar, nie byłby zobowiązany do zastosowania się do tego obowiązku, nawet jeśli umożliwiłoby to zaradzenie sytuacji w porządku krajowym, która jest niezgodna z prawem Unii. W takim wypadku do ustawodawcy krajowego należy podjęcie środków w celu ustanowienia zasad przedawnienia umożliwiających spełnienie zobowiązań wynikających z art. 325 TFUE.

V. PRAWO PROCESOWE UNII

Jeżeli chodzi o prawo procesowe Unii, należy wspomnieć o wyroku dotyczącym zakazu orzekania przez sędziego Unii ponad żądanie. Na uwagę zasługują również wyroki **A i in.** (C-158/14) oraz **Rosneft** (C-72/15), dotyczące między innymi dopuszczalności pytania prejudycjalnego o ważność środków przyjętych w dziedzinie wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa³⁷.

W wyroku **British Airways/Komisja** (C-122/16 P, [EU:C:2017:861](#)), wydanym w dniu 14 listopada 2017 r. w składzie wielkiej izby, Trybunał miał sposobność sprecyzowania zakresu zakazu orzekania przez sędziego Unii ponad żądanie. W zaskarżonym wyroku³⁸, który wpisuje się w spór między przewoźnikiem lotniczym British Airways a Komisją, Sąd uwzględnił z urzędu zarzut oparty na normie porządku publicznego, dotyczący wady uzasadnienia obciążającej sporną decyzję³⁹. Zdaniem Sądu w uzasadnieniu Komisja odnotowała bowiem istnienie jedyne go pojedynczego i ciągłego naruszenia art. 101 TFUE, art. 53 porozumienia EOG i art. 8 umowy WE–Szwajcaria. W sentencji tej decyzji stwierdziła natomiast istnienie pojedynczego i ciągłego naruszenia, odrębnego w stosunku do każdego z tych artykułów. Sąd orzekł jednak, że takie ustalenie nie mogło prowadzić do stwierdzenia nieważności zaskarżonej decyzji w całości, gdyż nie można orzec stwierdzenia nieważności ponad żądania podniesione w skardze wszczynającej postępowanie, w której domagano się jedynie stwierdzenia częściowej nieważności.

Trybunał utrzymał wyrok Sądu w mocy. Przypomniawszy on, że skoro sąd Unii nie może orzekać ultra petita, orzeczone przez niego stwierdzenie nieważności nie może wykraczać poza żądania skarżącego. Ponadto Trybunał stwierdził, że chociaż powaga rzeczy osądzonej ze skutkiem ex tunc i erga omnes przysługująca wyrokowi stwierdzającemu nieważność obejmuje zarówno sentencję, jak i uzasadnienie stanowiące jego niezbędny element, to nie może ona pociągać za sobą nieważności aktu lub części aktu niepoddanych ocenie sądu Unii, które miałyby być niezgodne z prawem z tego samego powodu. Zresztą uprawnienie sądu do uwzględnienia z urzędu zarzutu opartego na normie porządku publicznego nie oznacza uprawnienia do zmiany z urzędu żądań formułowanych przez strony. O ile bowiem zarzuty podniesione przez skarżącego stanowią niezbędną podstawę żądań zawartych w skardze, o tyle są odrębne od tych żądań, a to one definiują granice sporu zawisłego przed sądem Unii.

Wynika stąd, że uwzględniając z urzędu zarzut oparty na normie porządku publicznego – który co do zasady nie został podniesiony przez strony – sąd Unii nie wykracza poza ramy zawisłego przed nim sporu i nie narusza w żaden sposób wymogów proceduralnych dotyczących przedstawienia w skardze przedmiotu sporu oraz zarzutów. Rzecz przedstawiałaby się inaczej, gdyby po zbadaniu co do istoty aktu poddanego kontroli sąd ten stwierdził – na podstawie zarzutu uwzględnionego z urzędu – nieważność w zakresie wykraczającym ponad prawidłowo przedstawione żądania, z tego względu, że stwierdzenie nieważności tego aktu było konieczne do usunięcia naruszenia prawa stwierdzonego z urzędu w ramach wspomnianego badania.

^{37/} Te dwa wyroki zostały przedstawione w części XX „Wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwa”.

^{38/} Wyrok Sądu z dnia 16 grudnia 2015 r., **British Airways/Komisja** (T-48/11, [EU:T:2015:988](#)).

^{39/} Decyzja Komisji C(2010) 7694 wersja ostateczna z dnia 9 listopada 2010 r. dotycząca postępowania na podstawie art. 101 TFUE, art. 53 porozumienia EOG oraz art. 8 umowy między Wspólnotą Europejską a Konfederacją Szwajcarską w sprawie transportu lotniczego (sprawa COMP/39258 – Lotniczy przewóz towarów).

Mimo zwrócenia uwagi na bezsporność faktu, że wada uzasadnienia stwierdzona w sprawie przez Sąd naruszyła prawo British Airways do obrony, Trybunał orzekł, że brak przeprowadzenia kontroli z urzędu całości zaskarżonej decyzji nie naruszył zasady skutecznej ochrony sądowej przewidzianej w art. 47 karty. O ile bowiem kontrola zgodności z prawem przewidziana w art. 263 TFUE, dopełniona nieograniczonym prawem orzekania o wysokości grzywny przewidzianym w art. 31 rozporządzenia nr 1/2003⁴⁰ oznacza, że sąd Unii sprawuje kontrolę zarówno pod względem prawnym, jak i faktycznym oraz że ma prawo do oceny dowodów, stwierdzenia nieważności zaskarżonej decyzji i do zmiany kwoty grzywnien, o tyle nie jest sprzeczne z zasadą skutecznej ochrony sądowej to, że kontrola zgodności z prawem sprawowana przez sąd jest ograniczona żądaniami stron sformułowanymi w ich pismach procesowych, przy czym zasada ta nie wymaga, aby sąd ten objął swą kontrolą te elementy decyzji, które nie należą do zawisłego przed nim sporu.

VI. ROLNICTWO

Wyrok **APVE i in.** (C-671/15, [EU:C:2017:860](#)), wydany w dniu 14 listopada 2017 r., dał Trybunałowi sposobność do wypowiedzenia się w składzie wielkiej izby w przedmiocie *związku między wspólną polityką rolną (WPR) i prawem Unii w dziedzinie konkurencji*. W sprawie w postępowaniu głównym spór dotyczył decyzji francuskiego urzędu ochrony konkurencji, który uznał za niekonkurencyjne oraz ukarał finansowo praktyki stosowane w szczególności przez organizacje producentów (OP) i związki organizacji producentów (ZOP) w sektorze produkcji i sprzedaży cykorii. Rozpoznający odwołanie od wyroku sądu apelacyjnego zmieniającego tę decyzję sąd kasacyjny zwrócił się do Trybunału z pytaniem, czy art. 101 TFUE w związku z niektórymi przepisami szczegółowymi prawa pochodnego przyjętymi w dziedzinie WPR⁴¹ należy interpretować w ten sposób, że praktyki, poprzez które OP, ZOP i inne organizacje, których dotyczyła sprawa w postępowaniu głównym, ustalają zbiorowo minimalne ceny sprzedaży, uzgadniają ilości wprowadzane na rynek i wymieniają informacje strategiczne, są wyłączone z zakresu zastosowania zakazu karteli przewidzianego w tym postanowieniu.

Trybunał w pierwszej kolejności przypomniał, że w odniesieniu do realizacji celów związanych ze stworzeniem WPR, jak też z ustanowieniem systemu niezakłóconej konkurencji, w art. 42 TFUE uznano pierwszeństwo WPR w stosunku do celów traktatu w dziedzinie konkurencji, jak również uprawnienie ustawodawcy Unii do wyłączenia z zakresu stosowania prawa konkurencji niektórych praktyk, które poza WPR powinny być uważane za antykonkurencyjne. W szczególności, w świetle przepisów prawa Unii dotyczących sektora owoców i warzyw, praktyki niezbędne, by OP i ZOP osiągnęły jeden cel lub kilka celów wyznaczonych im przez WPR (którymi są zapewnienie planowania i dostosowywania produkcji do popytu, koncentracja podaży i umieszczanie produktów na rynku, optymalizacja kosztów produkcji i stabilizowanie cen producentów), nie są objęte zakazem karteli przewidzianym w art. 101 ust. 1 TFUE. Zakres tych wyłączeń podlega jednak wykładni ścisłej, a wspólne organizacje

^{40/} Rozporządzenie Rady (WE) nr 1/2003 z dnia 16 grudnia 2002 r. w sprawie wprowadzenia w życie reguł konkurencji ustanowionych w art. [101] i [102] traktatu [FUE] (Dz.U. 2003, L 1, s. 1).

^{41/} Zobacz art. 2 rozporządzenia Rady nr 26 z dnia 4 kwietnia 1962 r. dotyczącego stosowania niektórych reguł konkurencji w odniesieniu do produkcji rolnej i handlu produktami rolnymi (Dz.U. 1962, 30, s. 993), art. 11 ust. 1 rozporządzenia Rady (WE) nr 2200/96 z dnia 28 października 1996 r. w sprawie wspólnej organizacji rynku owoców i warzyw (Dz.U. 1996, L 297, s. 1), art. 2 rozporządzenia Rady (WE) nr 1184/2006 z dnia 24 lipca 2006 r. dotyczącego stosowania niektórych reguł konkurencji w odniesieniu do produkcji rolnej i handlu produktami rolnymi (Dz.U. 2006, L 214, s. 7), art. 3 ust. 1 rozporządzenia Rady (WE) nr 1182/2007 z dnia 26 września 2007 r. ustanawiającego przepisy szczegółowe dotyczące sektora owoców i warzyw (Dz.U. 2007, L 273, s. 1), a także art. 122 akapit pierwszy, art. 175 i art. 176 rozporządzenia Rady (WE) nr 1234/2007 z dnia 22 października 2007 r. ustanawiającego wspólną organizację rynków rolnych oraz przepisy szczegółowe dotyczące niektórych produktów rolnych (rozporządzenie o jednolitej wspólnej organizacji rynku) (Dz.U. 2007, L 299, s. 1).

rynków produktów rolnych nie stanowią obszaru wolnego od konkurencji. Ponadto praktyki służące realizacji celów WPR podlegają zasadzie proporcjonalności.

Co się tyczy praktyk podejmowanych między producentami zrzeszonymi w tej samej OP uznanej przez państwo członkowskie lub w tym samym ZOP uznanym przez państwo członkowskie, Trybunał uściślił, że jedynie te formy koordynacji lub uzgodnień między producentami zrzeszonymi w tej samej OP lub w tym samym ZOP, które rzeczywiście i ściśle wpisują się w realizację celów wyznaczonych takiej OP lub takiemu ZOP, mogą znaleźć się poza zakazem karteli. Może być tak w szczególności w wypadku wymiany informacji strategicznych, koordynowania ilości produktów rolnych wprowadzanych na rynek, jak również koordynowania polityki cenowej poszczególnych producentów rolnych, jeżeli praktyki te służą rzeczywiście osiągnięciu tych celów i są do nich ściśle proporcjonalne. Natomiast zbiorowego uzgadniania minimalnych cen sprzedaży w ramach danej OP lub danego ZOP nie można uznać za konieczne do prawidłowego funkcjonowania wspólnej organizacji danego rynku ani za proporcjonalne do celów stabilizacji cen lub koncentracji podaży, w sytuacji gdy owo uzgadnianie cen nie pozwala producentom, którzy we własnym zakresie sprzedają swe produkty, na stosowanie cen niższych od cen minimalnych i skutkuje osłabieniem i tak już niskiego poziomu konkurencji istniejącego na rynkach produktów rolnych.

VII. SWOBODY PRZEPEŁYWU

1. SWOBODNY PRZEPEŁYW PRACOWNIKÓW

W wyroku **Erzberger** (C-566/15, [EU:C:2017:562](#)) z dnia 18 lipca 2017 r. wielka izba Trybunału wypowiedziała się w przedmiocie *zgodności ze swobodnym przepływem pracowników, gwarantowanym w art. 35 TFUE, pewnych ograniczeń udziału w wyborach przedstawicieli pracowników do rady nadzorczej spółki, przewidzianych w niemieckiej ustawie o udziale pracowników w podejmowaniu decyzji*. Konkretniej, przez ograniczenie prawa głosowania i prawa do kandydowania w tych wyborach wyłącznie do pracowników zatrudnionych w zakładach koncernu położonych w kraju, ustawa ta pozbawia rzeczonych praw między innymi pracowników, którzy rezygnują z pracy w zakładzie położonym w Niemczech i podejmują zatrudnienie w spółce zależnej należącej do tego samego koncernu z siedzibą w innym państwie członkowskim, to jest pracowników, którzy wykonują prawo gwarantowane im na mocy art. 45 TFUE.

Trybunał orzekł, że nie można uznać, iż utrata przez tych pracowników wspomnianych praw stanowi przeszkodę w swobodnym przepływie pracowników. Pierwotne prawo Unii nie może bowiem zagwarantować pracownikowi, że przeniesienie się do państwa członkowskiego innego niż państwo członkowskie jego pochodzenia będzie obojętne w aspekcie socjalnym, gdyż z uwagi na rozbieżności między systemami i ustawodawstwami państw członkowskich w tej dziedzinie takie przeniesienie może, w zależności od przypadku, okazać się dla zainteresowanego bardziej lub mniej korzystne w tym kontekście. Tak więc swobodny przepływ pracowników nie daje rzeczonemu pracownikowi prawa do powoływania się w przyjmującym państwie członkowskim na warunki pracy, z jakich korzystał w państwie członkowskim pochodzenia zgodnie z ustawodawstwem krajowym tego ostatniego państwa. W konsekwencji prawo Unii nie stoi też na przeszkodzie temu, aby w obszarze reprezentacji i zbiorowej obrony interesów pracowników w organach zarządzających lub nadzorczych spółki prawa krajowego, który to obszar nie został do tej pory zharmonizowany ani nawet skoordynowany na szczeblu Unii, państwo członkowskie postanowiło, że uchwalone przez nie normy mają zastosowanie tylko do pracowników zatrudnionych w zakładach znajdujących się na jego terytorium.

2. SWOBODA PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

W dniu 14 września 2017 r. Trybunał wydał wyrok *Trustees of the P Panayi Accumulation & Maintenance Settlements* (C-646/15, [EU:C:2017:682](#)), w którym orzekł, że *postanowienia traktatu FUE dotyczące swobody przedsiębiorczości stoją na przeszkodzie opodatkowaniu, takiemu jak to ustanowione w prawie Zjednoczonego Królestwa w sprawie w postępowaniu głównym, niezrealizowanych zysków wynikających ze wzrostu wartości aktywów utrzymywanych w truście, w sytuacji gdy większość powierników przenosi swoje miejsce zamieszkania do innego państwa członkowskiego.*

Sprawa dotyczyła trustów utworzonych w 1992 r. zgodnie z prawem Zjednoczonego Królestwa przez obywatela Cypru na rzecz jego dzieci i innych członków jego rodziny. W chwili utworzenia tych trustów obywatel Cypru zamieszkiwał wraz z rodziną w Zjednoczonym Królestwie, co dotyczyło również pierwotnych powierników. W 2004 r. obywatel cypryjski wraz za małżonką zrezygnowali z funkcji powierników, powołując w to miejsce trzech nowych powierników, którzy mieli miejsce zamieszkania na Cyprze. Skoro większość powierników przestała mieć miejsce zamieszkania w Zjednoczonym Królestwie, brytyjska administracja podatkowa uznała, że zarząd trustu przeniósł się na Cypr. W jej opinii takie przeniesienie było równoznaczne z rozporządzeniem aktywami stanowiącymi majątek trustu tuż przed datą przeniesienia i ponownym nabyciem zaraz potem po cenie rynkowej, co mogło skutkować opodatkowaniem niezrealizowanych zysków kapitałowych.

W odniesieniu do zgodności takiego opodatkowania z prawem Unii Trybunał przede wszystkim potwierdził, że rozpatrywane trusty mogą powoływać się na swobodę przedsiębiorczości w zakresie, w jakim mieszczą się w pojęciu „innych osób prawnych” w rozumieniu art. 54 akapit drugi TFUE. Potwierdziwszy ponadto, że swoboda przedsiębiorczości ma zastosowanie, gdy państwo członkowskie opodatkowuje niezrealizowane zyski wynikające ze wzrostu wartości aktywów utrzymywanych w truście z powodu przeniesienia zarządu trustu do innego państwa członkowskiego, Trybunał zbadał następnie, czy sporne opodatkowanie było zgodne z tą swobodą. W tej kwestii Trybunał stwierdził najpierw istnienie ograniczenia swobody przedsiębiorczości w zakresie, w jakim różnica w opodatkowaniu między trustami, które utrzymują siedziby zarządu w Zjednoczonym Królestwie, i trustami, których siedziba zarządu jest przenoszona do innego państwa członkowskiego, może w szczególności odwieść od takiego przeniesienia siedziby. Co się tyczy ewentualnego uzasadnienia tego ograniczenia ze względów interesu ogólnego, Trybunał uznał następnie, że sporne uregulowanie, choć zapewnia zachowanie rozdziału kompetencji podatkowych między państwami członkowskimi, wykracza jednak ponad to, co jest konieczne do zachowania rozdziału krajowych kompetencji podatkowych w zakresie, w jakim przewiduje jedynie bezzwłoczną zapłatę spornego podatku. Trybunał uznał zatem, że rzeczne uregulowanie stanowi niezasadnione ograniczenie swobody przedsiębiorczości.

W wyroku *Polbud-Wykonawstwo* (C-106/16, [EU:C:2017:804](#)), wydanym w dniu 25 października 2017 r., wielka izba Trybunału orzekła, że art. 49 i 54 TFUE mają zastosowanie do przeniesienia jedynie statutowej siedziby spółki utworzonej na mocy prawa jednego państwa członkowskiego na terytorium innego państwa członkowskiego, nawet jeżeli spółka ta prowadzi zasadniczą część, a nawet całość swej działalności gospodarczej oraz zachowuje rzeczywistą siedzibę w pierwszym państwie członkowskim. Sprawa w postępowaniu głównym dotyczyła postanowienia o oddaleniu wniosku o wykreślenie z polskiego rejestru sądowego złożonego przez Polbud-Wykonawstwo (zwanego dalej „Polbudem”), spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością prawa polskiego, w następstwie przeniesienia jej siedziby do Luksemburga. Uregulowanie polskie przewiduje bowiem obowiązek przeprowadzenia likwidacji spółki w razie przeniesienia jej statutowej siedziby za granicę. W związku z tym Polbudowi odmówiono wykreślenia z polskiego rejestru sądowego, gdyż nie przedłożył dokumentów dotyczących likwidacji. Polbud zaskarżył to postanowienie odmowne, podnosząc, że nie utracił osobowości prawnej i istnieje nadal jako spółka prawa luksemburskiego. Sąd Najwyższy (Polska) zwrócił się zatem do Trybunału z pytaniem, po pierwsze, o możliwość stosowania w tym wypadku swobody przedsiębiorczości, oraz, po drugie, o zgodność uregulowania polskiego z prawem Unii.

Trybunał po pierwsze stwierdził, że art. 49 TFUE i art. 54 TFUE zapewniają swobodę przedsiębiorczości spółkom założonym zgodnie z ustawodawstwem państwa członkowskiego i mającym statutową siedzibę, zarząd lub główne przedsiębiorstwo wewnątrz Unii. Trybunał uściślił, że ta podstawowa swoboda obejmuje prawo spółki takiej jak Polbud, utworzonej zgodnie z ustawodawstwem jednego państwa członkowskiego, do przekształcenia się w spółkę prawa innego państwa członkowskiego, o ile spełnione są warunki określone w ustawodawstwie tego drugiego państwa członkowskiego, w szczególności kryterium przyjęte przez nie do celów powiązania spółki z jego krajowym systemem prawnym.

Następnie Trybunał orzekł, że art. 49 i 54 TFUE stoją na przeszkodzie przepisom krajowym, takim jak w sprawie w postępowaniu głównym, które uzależniają przeniesienie statutowej siedziby spółki od spełnienia obowiązku jej likwidacji. Zdaniem Trybunału takie uregulowanie może bowiem utrudniać, a nawet uniemożliwiać dokonanie transgranicznego przekształcenia spółki, a zatem stanowi ograniczenie swobody przedsiębiorczości. Trybunał przyznał, że takie ograniczenie może być uzasadnione nadrzędnymi względami interesu ogólnego. Stwierdził jednak, że polskie uregulowanie wykracza poza to, co jest konieczne do osiągnięcia celów polegających na ochronie interesów wierzycieli, współników mniejszościowych oraz pracowników. W szczególności Trybunał podkreślił, że owo uregulowanie przewiduje ogólny obowiązek przeprowadzenia likwidacji bez względu na rzeczywiste ryzyko naruszenia tych interesów oraz bez możliwości wyboru mniej restrykcyjnych środków mogących chronić rzeczony interesy.

Wreszcie Trybunał uznał za nieuprawnione uzasadnienie wywodzone z celu w postaci zwalczania praktyk stanowiących nadużycie. Uznał on bowiem, że ustanowienie statutowej lub rzeczywistej siedziby spółki w zgodzie z ustawodawstwem państwa członkowskiego w celu korzystania z korzystniejszych przepisów samo w sobie nie stanowi nadużycia. Co więcej, sama okoliczność, że spółka przenosi swą siedzibę z jednego państwa członkowskiego do drugiego, nie może uzasadniać ogólnego domniemania nadużycia i usprawiedliwiać środka naruszającego wykonywanie jednej ze swobód podstawowych zagwarantowanych przez traktat. Trybunał uznał w tej sprawie, że ogólny obowiązek przeprowadzenia postępowania likwidacyjnego jest równoznaczny z przyjęciem takiego domniemania, a zatem uregulowanie krajowe jest nieproporcjonalne w świetle tego celu.

3. SWOBODA ŚWIADCZENIA USŁUG

W dniu 13 czerwca 2017 r., w wyroku wielkiej izby *The Gibraltar Betting and Gaming Association* (C-591/15, [EU:C:2017:449](#)), Trybunał dokonał wykładni art. 56 i 355 pkt 3 TFUE. Wyrok ten został wydany na kanwie sporu, w którym stowarzyszenie gospodarcze operatorów gier hazardowych z siedzibą w Gibraltarze zakwestionowało zgodność z prawem Unii, w szczególności z postanowieniami dotyczącymi swobody świadczenia usług, nowego systemu podatkowego przyjętego przez Zjednoczone Królestwo, dotyczącego między innymi gier hazardowych na odległość. Do celów ustalenia, czy w sprawie tej możliwe było powołanie się na art. 56 TFUE, do Trybunału zwrócono się o określenie, czy świadczenie przez operatorów z siedzibą w Gibraltarze usług w zakresie gier hazardowych klientom w Zjednoczonym Królestwie stanowi, w świetle prawa Unii, „sytuację czysto wewnętrzną”.

Trybunał wskazał przede wszystkim, że Gibraltar stanowi terytorium europejskie, za którego stosunki zewnętrzne odpowiada jedno z państw członkowskich, a mianowicie Zjednoczone Królestwo. Prawo Unii znajduje zastosowanie w stosunku do tego terytorium zgodnie z art. 355 ust. 3 TFUE, z zastrzeżeniem wyłączeń wyraźnie przewidzianych w akcie przystąpienia z 1972 r., które nie dotyczą jednak swobody świadczenia usług.

Następnie Trybunał zbadał kwestię, czy rozpatrywane świadczenie usług stanowi „sytuację czysto wewnętrzną”, to jest sytuację, której wszystkie elementy ograniczają się do obrębu jednego państwa członkowskiego. W kwestii tej Trybunał stwierdził, że o ile prawdą jest, iż Gibraltar nie wchodzi w skład Zjednoczonego Królestwa, o tyle okoliczność ta nie może być decydująca dla ustalenia, czy na potrzeby stosowania postanowień dotyczących

podstawowych swobód dwa terytoria mogą być traktowane jako jedno państwo członkowskie. Ponadto traktowanie wymiany handlowej między Gibraltarem a Zjednoczonym Królestwem w sposób podobny do wymiany między państwami członkowskimi prowadziłoby do zanegowania uznanego w art. 355 ust. 3 TFUE związku pomiędzy tym terytorium a tym państwem członkowskim. Stąd wynika, zdaniem Trybunału, że świadczenie usług przez podmioty mające siedzibę w Gibraltarze na rzecz osób mających miejsce zamieszkania lub siedzibę w Zjednoczonym Królestwie stanowi, w świetle prawa Unii, sytuację czysto wewnętrzną, w której nie mają zastosowania postanowienia traktatu FUE w dziedzinie swobody świadczenia usług.

Wreszcie Trybunał podkreślił, że taka wykładnia art. 355 ust. 3 TFUE w związku z art. 56 TFUE nie ma żadnego wpływu na status terytorium Gibraltar w świetle prawa międzynarodowego i w konsekwencji nie może być rozumiana jako naruszająca odrębny i różny status Gibraltar.

W wyroku z dnia 20 grudnia 2017 r., **Asociación Profesional Elite Taxi** (C-434/15, [EU:C:2017:981](#)), Trybunał w składzie wielkiej izby wypowiedział się w kwestii, czy *usługa pośrednictwa, która polega na odpłatnym umożliwianiu nawiązywania kontaktów, poprzez aplikację na inteligentny telefon, między właścicielami pojazdów niebędącymi zawodowymi kierowcami a osobami chcącymi przebyć trasę miejską, podlega postanowieniom art. 56 TFUE dotyczącego swobodnego przepływu usług oraz dyrektyw 2006/123⁴² i 2000/31⁴³*. W sprawie tej organizacja zawodowa zrzeszająca kierowców taksówek wniosła do sądu hiszpańskiego skargę o stwierdzenie, że działalność Uber Systems Spain SL narusza przepisy krajowe w dziedzinie nieuczciwej konkurencji. Sąd ten, uważając, że jeżeli działalność Ubera jest objęta dyrektywą 2006/123 lub dyrektywą 98/34⁴⁴, to jego praktyk nie można uznać za nieuczciwe, postanowił zwrócić się do Trybunału z pytaniem o kwalifikację działalności Ubera, której dotyczyła sprawa w postępowaniu głównym, w świetle rzeczonych dyrektyw oraz art. 56 TFUE.

Trybunał na wstępie zaznaczył, że działalność ta nie ogranicza się do usługi pośrednictwa polegającej na umożliwianiu nawiązywania kontaktów, poprzez aplikację na inteligentny telefon, między właścicielami pojazdów niebędącymi zawodowymi kierowcami a osobami chcącymi przebyć trasę miejską. Podmiot świadczący tę usługę pośrednictwa tworzy bowiem jednocześnie ofertę miejskich usług przewozowych, którą udostępnia w szczególności za pomocą narzędzi informatycznych i której ogólne funkcjonowanie organizuje z korzyścią dla osób chcących z niej skorzystać. Rzeczona usługa polega na selekcjonowaniu właścicieli pojazdów niebędących zawodowymi kierowcami, którym Uber dostarcza aplikację, bez której, po pierwsze, kierowcy ci nie świadczyliby usług przewozowych, a po drugie, osoby chcące przebyć trasę miejską nie miałyby dostępu do usług owych kierowców. Ponadto Uber ma decydujący wpływ na warunki, na jakich kierowcy ci świadczą usługi, w szczególności na maksymalną cenę przewozu oraz w odniesieniu do jakości pojazdów i ich kierowców.

Usługę pośrednictwa, której dotyczy sprawa w postępowaniu głównym, należy zatem uznać za integralną część złożonej usługi, której głównym elementem jest usługa przewozowa. Stąd wynika zdaniem Trybunału, że usługa ta stanowi nie „usługę społeczeństwa informacyjnego” w rozumieniu dyrektywy 98/34, do której odsyła dyrektywa 2000/31, lecz „usługę w dziedzinie transportu” w rozumieniu art. 58 ust. 1 TFUE, w myśl którego swobodę przepływu takich usług regulują postanowienia tytułu dotyczącego transportu, a także w rozumieniu art. 2 ust. 2 lit. d) dyrektywy 2006/123, który przewiduje, że nie ma ona zastosowania do usług w dziedzinie transportu.

42/ Dyrektywa 2006/123/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 grudnia 2006 r. dotycząca usług na rynku wewnętrznym (Dz.U. 2006, L 376, s. 36).

43/ Dyrektywa 2000/31/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 8 czerwca 2000 r. w sprawie niektórych aspektów prawnych usług społeczeństwa informacyjnego, w szczególności handlu elektronicznego w ramach rynku wewnętrznego (Dz.U. 2000, L 178, s. 1).

44/ Dyrektywa 98/34/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 czerwca 1998 r. ustanawiająca procedurę udzielania informacji w dziedzinie norm i przepisów technicznych oraz zasad dotyczących usług społeczeństwa informacyjnego (Dz.U. 1998, L 204, s. 37), zmieniona dyrektywą 98/48/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 lipca 1998 r. (Dz.U. 1998, L 217, s. 18).

W związku z tym Trybunał uznał, że tego rodzaju usługę pośrednictwa należy wyłączyć z zakresu zastosowania art. 56 TFUE, dyrektywy 2006/123 i dyrektywy 2000/31.

Wynika stąd również, że w zakresie, w jakim ustawodawca Unii nie przyjął na podstawie tytułu dotyczącego transportu wspólnych reguł w odniesieniu do usług w zakresie indywidualnych przewozów miejskich, jak również usług nierozzerwalnie z nimi związanych, takich jak sporna usługa pośrednictwa, w obecnym stanie prawa Unii uregulowanie warunków świadczenia takich usług pośrednictwa jest zadaniem państw członkowskich, przy zapewnieniu poszanowania zasad ogólnych traktatu FUE.

VIII. KONTROLE GRANICZNE, AZYL I IMIGRACJA

1. POLITYKA AZYLOWA

Z uwagi na skalę kryzysu migracyjnego, który od kilku lat rozprzestrzenił się na świecie, a w konsekwencji z uwagi na przybycie nadzwyczajnie dużej liczby osób ubiegających się o udzielenie w Unii ochrony międzynarodowej, wiele spraw rozpoznanych przez Trybunał dotyczyło polityki azylowej Unii. Na dziewięć z nich warto zwrócić uwagę: jedna dotyczy dyrektywy 2004/83⁴⁵, a osiem rozporządzenia nr 604/2013⁴⁶ (zwanego dalej „rozporządzeniem Dublin III”). Ściślej rzecz ujmując, wyrok dokonujący wykładni dyrektywy 2004/83 dotyczy klauzuli wyłączającej z możliwości uzyskania statusu uchodźcy z powodu działań sprzecznych z celami i zasadami Organizacji Narodów Zjednoczonych. Jeżeli chodzi o wyroki interpretujące rozporządzenie Dublin III, to pierwszy z nich dotyczy istnienia po stronie państwa członkowskiego obowiązku wydania wizy z przyczyn humanitarnych na potrzeby późniejszego złożenia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej na jego terytorium. W kolejnych sześciu sprawach osoby ubiegające się o udzielenie ochrony międzynarodowej usiływały z różnych powodów podważyć decyzje właściwych organów jednego z państw członkowskich o ich przekazaniu do innego państwa członkowskiego, żeby to ostatnie rozpatrzyło ich wnioski o udzielenie ochrony międzynarodowej. Ostatnia sprawa dotyczy zgodności z prawem środków tymczasowych przyjętych przez Radę w celu relokacji osób ubiegających się o azyl w sytuacji dotąd niespotykanej.

1.1. Status uchodźcy

W wyroku *Lounani* (C-573/14, [EU:C:2017:71](#)) z dnia 31 stycznia 2017 r. wielka izba Trybunału zbadała w świetle art. 12 ust. 2 lit. c) i ust. 3 dyrektywy 2004/83 *przesłanki wykluczenia wnioskodawcy z możliwości uzyskania statusu uchodźcy z powodu czynów sprzecznych z celami i zasadami Organizacji Narodów Zjednoczonych*. W sprawie w postępowaniu głównym obywatel Maroka został skazany w Belgii za uczestnictwo w działaniach grupy terrorystycznej w charakterze członka jej kierownictwa. Wyrok skazujący opierał się na fakcie, że choć zainteresowany z pewnością sam nie popełnił, nie usiłował ani nie groził popełnieniem aktu terrorystycznego, to jednak udzielał

^{45/} Dyrektywa Rady 2004/83/WE z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie minimalnych norm dla kwalifikacji i statusu obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako uchodźców lub jako osoby, które z innych względów potrzebują międzynarodowej ochrony, oraz zawartości przyznawanej ochrony (Dz.U. 2004, L 304, s. 12).

^{46/} Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 604/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia kryteriów i mechanizmów ustalania państwa członkowskiego odpowiedzialnego za rozpatrzenie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej złożonego w jednym z państw członkowskich przez obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca (Dz.U. 2013, L 180, s. 31).

grupie wsparcia logistycznego i aktywnie uczestniczył w organizowaniu komórki wysyłającej ochotników do Iraku. Po tym wyroku skazującym zainteresowany złożył wniosek o udzielenie azylu, powołując się na obawę przed prześladowaniem w państwie pochodzenia ze względu na ryzyko uznania go przez organy marokańskie za radykalnego islamistę i dżihadystę. W tym kontekście sąd odsyłający zastanawiał się, czy przewidziana w art. 12 dyrektywy 2004/83 klauzula wyłączająca z możliwości uzyskania statusu uchodźcy może mieć zastosowanie do takiej osoby ubiegającej się o azyl.

Trybunał w wyroku stwierdził przede wszystkim, że pojęcie „czynów sprzecznych z celami i zasadami Organizacji Narodów Zjednoczonych” nie jest ograniczone do popełnienia aktów terrorystycznych. Pojęcie to jest bowiem sprecyzowane między innymi w rezolucjach Organizacji Narodów Zjednoczonych dotyczących środków zwalczania międzynarodowego terroryzmu i na ich podstawie wykluczenie z możliwości uzyskania statusu uchodźcy może objąć także osoby, których działalność polega na rekrutowaniu, planowaniu, transportowaniu lub wyposażaniu osób podróżujących do państwa innego aniżeli państwo, w którym zamieszkują lub którego obywatelstwo posiadają, w szczególności w zamiarze popełnienia, planowania lub przygotowywania aktów terrorystycznych. Nie jest ponadto konieczne, by osoba ubiegająca się o udzielenie ochrony międzynarodowej została skazana za jedno z przestępstw terrorystycznych przewidzianych w art. 1 ust. 1 decyzji ramowej 2002/475⁴⁷, której celem jest przyjęcie we wszystkich państwach członkowskich zbliżonej definicji przestępstw terrorystycznych.

Następnie Trybunał przypomniał, że ostateczna ocena wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej spoczywa, pod kontrolą sądu krajowego, na właściwych organach krajowych oraz że organy te powinny dokonać, w każdym indywidualnym przypadku, oceny konkretnych znanych im faktów w celu ustalenia, czy istnieją poważne powody, by sądzić, że czyny popełnione przez osobę ubiegającą się o udzielenie ochrony międzynarodowej mieszczą się w zakresie przypadków wykluczenia. Co się tyczy okoliczności, jakie w sprawie należało wziąć pod uwagę, Trybunał po pierwsze zwrócił uwagę na fakt, że zainteresowany był członkiem kierownictwa grupy terrorystycznej o wymiarze międzynarodowym. Okoliczność, że grupa ta nie dokonała aktu terrorystycznego, nie jest w tej kwestii istotna. Po drugie Trybunał podkreślił szczególne znaczenie istnienia prawomocnego wyroku skazującego wydanego przez sąd państwa członkowskiego za uczestnictwo w działaniach grupy terrorystycznej.

Wreszcie Trybunał orzekł, że czyny takie jak te, za które zainteresowany został skazany, mogą uzasadniać wykluczenie z możliwości uzyskania statusu uchodźcy, nawet jeżeli nie wykazano, że on sam popełnił, usiłował popełnić akt terrorystyczny lub jego popełnieniem groził.

1.2. Rozpatrywanie wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej

W wyroku **C.K. i in.** (C-578/16 PPU, [EU:C:2017:127](#)), wydanym w dniu 16 lutego 2017 r., Trybunał dokonał uściśleń w przedmiocie klauzuli uznaniowej przewidzianej w art. 17 rozporządzenia Dublin III, która – na zasadzie odstępstwa – umożliwia państwu członkowskiemu rozpatrzenie złożonego w nim wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej, nawet jeżeli za takie rozpatrzenie nie jest odpowiedzialne na podstawie kryteriów ustanowionych w rzeczonym rozporządzeniu. W omawianej sprawie obywatelka Syrii i obywatel Egiptu wjechali na terytorium Unii Europejskiej na podstawie wizy wydanej przez Chorwację, po czym złożyli wnioski o udzielenie azylu w Słowenii. Organy słoweńskie zwróciły się wówczas do organów chorwackich z wnioskiem o ich przejęcie, ponieważ Chorwacja była państwem odpowiedzialnym za rozpatrzenie ich wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej na podstawie art. 12 ust. 2 rozporządzenia Dublin III. Chorwacja uwzględniła ten wniosek. Jednak z uwagi na fakt, że obywatelka Syrii

⁴⁷ Decyzja ramowa Rady 2002/475/WSiSW z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie zwalczania terroryzmu (Dz.U. 2002, L 164, s. 3).

była w ciąży, przekazanie zostało odroczone do czasu narodzin dziecka. Następnie zainteresowani sprzeciwili się ich przekazaniu do Chorwacji, podnosząc, że miałyby to negatywny wpływ na stan zdrowia obywatelki Syrii (która przeszła zagrożoną ciążę i od czasu porodu cierpiała na dolegliwości natury psychicznej), mogący oddziaływać również na dobro jej nowo narodzonego dziecka, a także ze względu na okoliczność, że byli oni w Chorwacji ofiarami wypowiedzi i przemocy na tle rasowym. Mając na uwadze w szczególności stan zdrowia obywatelki Syrii, Trybunał rozstrzygnął sprawę w trybie pilnym.

Przed wszystkim Trybunał stwierdził, że kwestia stosowania przez państwo członkowskie klauzuli uznaniowej nie jest kwestią z zakresu tylko prawa krajowego i wykładni, jaką nadaje mu sąd konstytucyjny tego państwa członkowskiego, lecz jest kwestią z zakresu wykładni prawa Unii w rozumieniu art. 267 TFUE.

Kontynuując linię orzeczniczą z wyroku **N.S. i in.**⁴⁸, Trybunał orzekł, że nawet w braku istotnych powodów ku temu, by przypuszczać, że występują nieprawidłowości systemowe w państwie członkowskim odpowiedzialnym za rozpatrywanie wniosku o udzielenie azylu, przekazanie wnioskodawcy może nastąpić tylko w warunkach wykluczających, że przekazanie to spowoduje rzeczywiste i udowodnione ryzyko poddania zainteresowanego nieludzkiemu i poniżającemu traktowaniu, którego to traktowania zabrania art. 4 karty praw podstawowych. Trybunał dodał, że jeżeli przekazanie osoby ubiegającej się o azyl cierpiącej na szczególnie ciężką chorobę psychiczną lub fizyczną spowodowałoby rzeczywiste i udowodnione ryzyko znacznego i nieodwracalnego pogorszenia stanu zdrowia zainteresowanej osoby, to przekazanie to stanowiłoby takie traktowanie. Zdaniem Trybunału do organów państwa członkowskiego wykonującego przekazanie, a w stosownym wypadku, do jego sądów, należy zatem wyeliminowanie wszelkich poważnych wątpliwości dotyczących wpływu przekazania na stan zdrowia zainteresowanej osoby poprzez podjęcie koniecznych środków ostrożności, tak aby jej przekazanie odbyło się w warunkach umożliwiających ochronę jej zdrowia we właściwy i wystarczający sposób. W przypadku gdy, ze względu na szczególnie poważny charakter choroby danej osoby ubiegającej się o azyl, podjęte w ten sposób środki ostrożności nie będą wystarczające, aby zapewnić, że jej przekazanie nie spowoduje rzeczywistego ryzyka znacznego i nieodwracalnego pogorszenia się jej stanu zdrowia, zadaniem organów danego państwa członkowskiego będzie zawieszenie wykonania przekazania tej osoby i to na taki okres, dopóki jej stan zdrowia nie uczyni jej zdolnej do tego przekazania. Ponadto, jeżeli państwo członkowskie zauważy, że stan zdrowia danej osoby ubiegającej się o azyl nie poprawi się w krótkim czasie lub że przedłużające się zawieszenie postępowania może przyczynić się do pogorszenia stanu zdrowia zainteresowanej osoby, może ono zdecydować, że samo rozpatrzy wniosek tej osoby, korzystając z klauzuli uznaniowej. Trybunał stwierdził jednak, że w sytuacji takiej jak rozpatrywana w postępowaniu głównym – art. 17 ust. 1 rozporządzenia Dublin III w związku z art. 4 karty nie można interpretować w sposób zobowiązujący państwo członkowskie do zastosowania go w ten właśnie sposób. W każdym razie, w przypadku gdy stan zdrowia danej osoby ubiegającej się o azyl nie pozwoli wnioskującemu państwu członkowskiemu na dokonanie jej przekazania przed upływem terminu 6 miesięcy przewidzianego w art. 29 ust. 1 rozporządzenia Dublin III, odpowiedzialne państwo członkowskie zostanie zdaniem Trybunału zwolnione z obowiązku przejęcia zainteresowanej osoby i odpowiedzialność zostanie przeniesiona na to pierwsze państwo członkowskie.

W wyroku **X i X** (C-638/16 PPU, [EU:C:2017:173](#)), wydanym w dniu 7 marca 2017 r. w pilnym trybie prejudycjalnym, wielka izba Trybunału zajęła się *obowiązkami państwa członkowskiego w przypadku wniosku o wizę złożonego na podstawie art. 25 ust. 1 lit. a) kodeksu wizowego*⁴⁹ *w placówce dyplomatycznej w państwie trzecim w celu złożenia, po przybyciu do tego państwa członkowskiego, wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej*. W sprawie tej wnioski o wizy humanitarne zostały złożone w ambasadzie Belgii w Libanie przez zamieszkałe w Syrii małżeństwo obywateli

48/ Wyrok Trybunału z dnia 21 grudnia 2011 r., **N.S. i in.** (C-411/10 i C-493/10, [EU:C:2011:865](#)).

49/ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 810/2009 z dnia 13 lipca 2009 r. ustanawiające Wspólnotowy Kodeks Wizowy (Dz.U. 2009, L 243, s. 1) zmienione rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 610/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. (Dz.U. 2013, L 182, s. 1).

syryjskich oraz ich troje małoletnich dzieci, przed ich powrotem do Syrii. Celem wniosków było uzyskanie wiz o ograniczonej ważności, co umożliwiłoby rodzinie opuszczenie Syrii i późniejsze złożenie w Belgii wniosku o udzielenie azylu. Skarżący podkreślali w szczególności pogorszenie się stanu bezpieczeństwa w Syrii, jak również fakt, że groziło im prześladowanie ze względu na przynależność do chrześcijańskiej wspólnoty prawosławnej. Ich wnioski zostały rozpoznane odmownie i sąd odsyłający, rozpoznając odwołanie od tej odmowy, powziął wątpliwość co do zakresu swobodnego uznania pozostawionego państwom członkowskim w takim kontekście, w szczególności w świetle zobowiązań wynikających z karty, zwłaszcza z jej art. 4 i 18.

Trybunał przypomniał najpierw, że kodeks wizowy został przewidziany do celów wydawania wiz na pobyty na terytorium państw członkowskich nieprzekraczające 90 dni w ciągu każdego 180-dniowego okresu. Jest oczywiste, że wnioski o wizy rodziny syryjskiej miały cel inny niż cel wizy krótkoterminowej, ponieważ rodzina ta zamierzała po przybyciu do Belgii złożyć wniosek o udzielenie azylu w tym państwie członkowskim i uzyskać zezwolenie na pobyt, którego ważność nie byłaby ograniczona do 90 dni. W konsekwencji Trybunał uznał, że takie wnioski, choć formalnie złożone na podstawie kodeksu wizowego, nie są objęte jego zakresem zastosowania. Ponadto, skoro do dziś ustawodawca Unii nie przyjął żadnego aktu w odniesieniu do warunków wydawania przez państwa członkowskie długoterminowych wiz lub dokumentów pobytowych obywatelom państw trzecich z przyczyn humanitarnych, wnioski takie są objęte jedynie prawem krajowym. W konsekwencji, skoro sytuacja ta nie podlega prawu Unii, postanowienia karty nie mają do niej zastosowania.

Trybunał dodał, że odmienny wniosek byłby równoznaczny z umożliwieniem obywatelom państw trzecich składania wniosków wizowych mających na celu uzyskanie ochrony międzynarodowej w wybranym przez nich państwie członkowskim, co naruszałoby ogólną strukturę systemu ustanowionego rozporządzeniem Dublin III. Ponadto odmienny wniosek oznaczałby również, że państwa członkowskie są na podstawie kodeksu wizowego zobowiązane do umożliwiania takim obywatelom składania wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej w placówkach dyplomatycznych państw członkowskich położonych na terytoriach państw trzecich. Tymczasem akty Unii regulujące procedury mające zastosowanie do wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej takiego obowiązku nie przewidują – przeciwnie, wykluczają ze swego zakresu zastosowania wnioski złożone w przedstawicielstwach państw członkowskich.

Wyrok *Al Chodor i in.* (C-528/15, [EU:C:2017:213](#)), wydany w dniu 15 marca 2017 r., dotyczy *pojęcia obiektywnych kryteriów, na których oparte są przesłanki wskazujące na to, że osoba ubiegająca się o udzielenie ochrony międzynarodowej, która podlega procedurze przekazania, może zbiec*. Pojęcie to jest wymienione w art. 2 lit. n) rozporządzenia Dublin III, który definiuje „ryzyko ucieczki”. Na podstawie art. 28 ust. 2 tego rozporządzenia istnienie znacznego ryzyka ucieczki zezwala na zatrzymanie osoby ubiegającej się o ochronę międzynarodową, lecz na podstawie indywidualnej oceny i tylko wtedy, gdy takie zatrzymanie jest proporcjonalne oraz nie można skutecznie zastosować innych, łagodniejszych środków przymusu.

W omawianej sprawie dwóch obywateli Iraku zostało w Republice Czeskiej poddanych kontroli policyjnej, która po weryfikacji w bazie danych systemu Eurodac wykazała, że złożyli oni wnioski o udzielenie azylu na Węgrzech. W oczekiwaniu na przekazanie do tego państwa członkowskiego zostali oni zatrzymani z powodu ryzyka ucieczki. Zatrzymanie to zostało jednak uznane za niezgodne z prawem z tego powodu, że ustawodawstwo czeskie nie określa obiektywnych kryteriów oceny ryzyka ucieczki.

Trybunał przypomniał, że o ile rozporządzenia mają co do zasady bezpośredni skutek w krajowych porządkach prawnych, o tyle wprowadzenie w życie niektórych ich przepisów może wymagać przyjęcia środków wykonawczych przez państwa członkowskie. Tak jest w przypadku art. 2 lit. n) rozporządzenia Dublin III, który to przepis wyraźnie wymaga, aby przedmiotowe obiektywne kryteria były „prawnie określone”. Trybunał orzekł zatem, że sformułowanie tych kryteriów należy do prawa krajowego, powinny one być określone w wiążącym przepisie o charakterze generalnym, a brak takiego przepisu powoduje niemożność stosowania art. 28 ust. 2 tego rozporządzenia. W tej

kwestii Trybunał podkreślił, że istnienie utrwalonego orzecznictwa potwierdzającego utrwaloną praktykę administracyjną nie jest wystarczające.

Formułując ten wniosek, Trybunał w szczególności podkreślił, że zatrzymanie osób ubiegających się o ochronę międzynarodową stanowi poważną ingerencję w ich prawo do wolności, zagwarantowane w art. 6 karty. Zatrzymanie to powinno zatem podlegać przestrzeganiu ścisłych gwarancji, którymi są: istnienie podstawy prawnej, jasność, przewidywalność, dostępność i ochrona przed arbitralnością. Tylko przepis o charakterze generalnym może spełnić te wymogi. Taki przepis tworzy bowiem wiążące i uprzednio znane ramy uznania, jakie przysługuje wspomnianym organom w zakresie oceny okoliczności każdego konkretnego przypadku. Poza tym kryteria określone w wiążącym przepisie są tymi, które dają najlepsze gwarancje w zakresie zewnętrznej kontroli uznania wspomnianych organów w celu ochrony wnioskodawców przed arbitralnym pozbawieniem wolności.

W wyrokach **Mengesteab** (C-670/16, [EU:C:2017:587](#)) i **Shiri** (C-201/16, [EU:C:2017:805](#)) Trybunał w składzie wielkiej izby orzekł, po pierwsze, że procedury przejęcia i wtórnego przejęcia osób ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej powinny odbywać się z poszanowaniem pewnej liczby wiążących terminów oraz, po drugie, że terminy te służą określeniu ram tych procedur, ale również przyczyniają się do ustalenia państwa członkowskiego odpowiedzialnego za rozpatrzenie ich wniosków, a zatem ich przestrzeganie powinno podlegać kontroli sądowej.

Dokładniej, w pierwszej z tych spraw, rozpoznanej w trybie przyspieszonym i zakończonej wyrokiem z dnia 26 lipca 2017 r. **Mengesteab**, Trybunał uściślił kwestię *terminów przewidzianych w art. 21 ust. 1 rozporządzenia Dublin III, które regulują złożenie wniosku o przejęcie*. Artykuł ten przewiduje, że jeżeli wniosek taki nie został złożony w terminie trzech miesięcy od dnia złożenia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej lub – w wypadku pozytywnego trafienia w systemie Eurodac – od dnia uzyskania tego pozytywnego trafienia, odpowiedzialność za rozpatrzenie wniosku spoczywa na państwie członkowskim, do którego złożono ten wniosek o udzielenie ochrony. W omawianej sprawie obywatel Erytrei we wrześniu 2015 r. zwrócił się o udzielenie azylu do władz niemieckich, które wydały mu wówczas zaświadczenie o zgłoszeniu się. Należy w tym kontekście wyjaśnić, że w prawie niemieckim istnieje rozróżnienie między czynnością polegającą na zwróceniu się o azyl, która skutkuje wydaniem takiego zaświadczenia, a złożeniem formalnego wniosku o udzielenie azylu. Zaświadczenie skarżącego, jego kopia lub zawarte w nim zasadnicze informacje najpóźniej w styczniu 2016 r. trafiły do właściwych organów niemieckich i ostatecznie w lipcu 2016 r. zainteresowany mógł złożyć formalny wniosek o azyl. Jednak, ponieważ po weryfikacji w systemie Eurodac okazało się, że jego odciski palców zostały pobrane we Włoszech, organy niemieckie wystąpiły w sierpniu 2016 r. do organów włoskich o jego przejęcie. I tak, o ile zaświadczenie skarżącego wpłynęło do właściwego organu więcej niż trzy miesiące przed złożeniem wniosku o jego przejęcie, o tyle złożenie formalnego wniosku o udzielenie azylu miało miejsce mniej niż trzy miesiące przed tym. Wreszcie, w listopadzie 2016 r. zarządzono przekazanie skarżącego do Włoch.

Po pierwsze, w odniesieniu do skutków nieprzebrzegania terminów przewidzianych w art. 21 ust. 1 rozporządzenia Dublin III, Trybunał wskazał, że decyzja o przekazaniu do państwa członkowskiego innego niż państwo, w którym złożono wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej, nie może być w sposób ważny przyjęta po upływie tych terminów. Następnie orzekł on, że osoba ubiegająca się o udzielenie ochrony międzynarodowej może – w ramach skargi wniesionej na wydaną wobec niej decyzję o przekazaniu – powołać się na upływ terminu wskazanego w tym artykule, i to nawet jeśli państwo członkowskie, do którego skierowano wniosek, jest gotowe do przejęcia tej osoby. W ten sposób sąd rozpatrujący skargę może upewnić się, że zaskarżona decyzja o przekazaniu została wydana w wyniku właściwego zastosowania procedury przejęcia.

Po drugie, w odniesieniu do związku między dwoma terminami przewidzianymi w art. 21 ust. 1 akapity pierwszy i drugi rozporządzenia Dublin III Trybunał wskazał, że wniosek o przejęcie nie może być w sposób ważny złożony po upływie ponad trzech miesięcy od złożenia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej, nawet jeśli wspomniany wniosek o przejęcie został złożony w okresie krótszym niż dwa miesiące po uzyskaniu pozytywnego

trafienia w systemie Eurodac. Uzyskanie tego trafienia nie pozwala bowiem na przekroczenie terminu na złożenie wniosku o przejęcie wynoszącego trzy miesiące od złożenia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej.

Po trzecie, w odniesieniu do chwili rozpoczęcia biegu terminu trzech miesięcy, to jest daty złożenia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej w rozumieniu art. 20 ust. 2 rozporządzenia Dublin III, Trybunał orzekł, że taki wniosek uważa się za złożony, gdy pisemny dokument – sporządzony przez organ publiczny i zaświadcający, że obywatel państwa trzeciego wniósł o udzielenie mu ochrony międzynarodowej – został doręczony organowi zobowiązanemu do wykonania obowiązków wynikających z tego rozporządzenia i, w danym wypadku, gdy organowi temu doręczono jedynie zasadnicze informacje zawarte w takim dokumencie. Aby skutecznie rozpocząć proces ustalenia odpowiedzialnego państwa członkowskiego, właściwy organ powinien bowiem zostać powiadomiony w sposób niewątpliwy o tym, że obywatel państwa trzeciego wniósł o udzielenie ochrony międzynarodowej, lecz nie jest konieczne, aby sporządzony w tym celu dokument pisemny miał dokładnie określoną formę lub zawierał dodatkowe istotne elementy w celu zastosowania kryteriów określonych w tym rozporządzeniu lub, a fortiori, w celu rozpatrzenia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej co do istoty. Na tym stadium postępowania nie jest również niezbędne, by została zorganizowana indywidualna rozmowa.

W drugiej sprawie, *Shiri*, zakończony wyrokiem z dnia 25 października 2017 r., Trybunał dokonał uściśleń w odniesieniu do terminów przewidzianych w art. 29 ust. 1 i 2 rozporządzenia Dublin III, stanowiących ramy decyzji o przekazaniu osoby ubiegającej się o udzielenie ochrony międzynarodowej. Artykuł ten przewiduje w szczególności, że jeżeli takie przekazanie nie zostanie wykonane w terminie sześciu miesięcy od wyrażenia zgody na wniosek o przejęcie lub wtórne przejęcie danej osoby lub od ostatecznej decyzji w sprawie ewentualnego odwołania się, w przypadku gdy ma one skutek zawieszający, odpowiedzialność zostaje przeniesiona na wnioskujące państwo członkowskie. W sprawie w postępowaniu głównym obywatel Iraku kwestionował nieuwzględnienie jego wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej w Austrii oraz przekazanie go z powrotem do Bułgarii, gdzie wcześniej złożył taki wniosek. W marcu 2015 r. organy austriackie wystąpiły o jego wtórne przejęcie do organów bułgarskich, które wyraziły zgodę na ten wniosek. W lipcu 2015 r. zarządzono przekazanie go do Bułgarii. Jednak, skoro przekazanie nie zostało wykonane w ciągu sześciu miesięcy, zainteresowany uważał, że państwem odpowiedzialnym stała się Republika Austrii.

Trybunał, do którego sąd odsyłający zwrócił się z pytaniem, czy upływ sześciomiesięcznego terminu jest sam w sobie wystarczający do przeniesienia odpowiedzialności między państwami członkowskimi, wskazał po pierwsze, że jeżeli przekazanie nie zostało przeprowadzone w tym terminie, odpowiedzialność zostaje z mocy prawa przeniesiona na wnioskujące państwo członkowskie i nie jest konieczna odmowa przejęcia lub wtórnego przejęcia danej osoby przez odpowiedzialne państwo członkowskie.

Po drugie Trybunał uznał, że osobie ubiegającej się o ochronę międzynarodową powinien przysługiwać skuteczny i szybki środek zaskarżenia umożliwiający jej powołanie się na upływ tego sześciomiesięcznego terminu, niezależnie od tego, czy termin ten upłynął przed wydaniem decyzji o przekazaniu, czy po jej wydaniu. W odróżnieniu od terminów tworzących ramy złożenia wniosku o przejęcie (których dotyczyła sprawa *Mengesteab*) terminy określone w art. 29 rozporządzenia Dublin III mają bowiem na celu uregulowanie nie tylko wydania, ale także wykonania decyzji o przekazaniu. Mogą zatem upłynąć po wydaniu tej decyzji. W omawianej sprawie przyznane w uregulowaniu austriackim prawo do powoływania się na okoliczności zaistniałe po wydaniu decyzji o przekazaniu, w ramach odwołania od niej, spełnia wymóg ustanowienia skutecznego i szybkiego środka zaskarżenia przewidzianego w szczególności w art. 47 karty.

1.3. Ochrona międzynarodowa w sytuacji kryzysu migracyjnego

W wyrokach z dnia 26 lipca 2017 r., *Jafari* (C-646/16, [EU:C:2017:586](#)) i *A.S.* (C-490/16, [EU:C:2017:585](#)), z których pierwszy został wydany w trybie przyspieszonym, a drugi w ramach postępowania w pierwszej kolejności, wielka izba Trybunału stanęła przed koniecznością ustalenia, czy *przybycie nadzwyczajnie dużej liczby obywateli państw trzecich ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej ma wpływ na zasady wydawania wiz i ustalanie państwa członkowskiego odpowiedzialnego za rozpatrzenie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej*. W sporach w postępowaniach głównych członkowie rodziny afgańskiej oraz obywatel Syrii przekroczyli granicę Serbii i Chorwacji. Organy chorwackie zorganizowały ich transport do granicy słoweńskiej w celu ułatwienia im udania się do innych państwa członkowskich, by tam złożyli wnioski o udzielenie ochrony międzynarodowej. Rodzina afgańska złożyła zatem wniosek w Austrii, a obywatel Syrii uczynił to w Słowenii. Organy słoweńskie zwróciły się jednak do organów chorwackich o przejęcie obywatela Syrii, ponieważ zgodnie z art. 13 ust. 1 rozporządzenia Dublin III odpowiedzialne jest to państwo członkowskie, którego granica zewnętrzna została przekroczona nielegalnie. Organy austriackie natomiast skierowały wniosek do organów chorwackich o przejęcie rodziny afgańskiej na podstawie art. 21 tego samego rozporządzenia. Wskutek zaskarżenia przez rodzinę afgańską i obywatela Syrii decyzji o odmowie udzielenia im ochrony międzynarodowej oraz decyzji o przekazaniu ich do Chorwacji odpowiednie sądy odsyłające zwróciły się do Trybunału z pytaniem o wewnętrzny związek między odnośnymi przepisami rozporządzenia Dublin III.

W wyroku *Jafari* Trybunał przede wszystkim odpowiedział na pytanie, czy fakt tolerowania przez organy chorwackie wjazdu na ich terytorium osób ubiegających się o tranzyt przez terytorium tego państwa członkowskiego w celu złożenia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej w innym państwie członkowskim był równoważny wydaniu wizej w rozumieniu art. 12 rozporządzenia Dublin III. W tym zakresie Trybunał orzekł, że wiza z definicji jest „zezwoeniem lub decyzją państwa członkowskiego wymaganym do tranzytu lub wjazdu” na terytorium tego państwa członkowskiego lub kilku państw członkowskich. I tak, po pierwsze, pojęcie „wizej” odsyła do aktu wydanego formalnie przez krajowy organ administracyjny, a nie do zwykłego tolerowania, a po drugie, wizej nie należy mylić z przyjęciem na terytorium państwa członkowskiego, ponieważ wiza jest wymagana właśnie w celu zezwolenia na to przyjęcie. W konsekwencji przyjęcie na terytorium państwa członkowskiego, w stosownym przypadku po prostu tolerowane przez organy tego państwa członkowskiego, nie stanowi wydania „wizej”. Trybunał dodał, że nie ma wpływu na taki wniosek okoliczność, że przyjęcie ma miejsce w sytuacji charakteryzującej się przybyciem nadzwyczajnie dużej liczby obywateli państw trzecich ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej.

Następnie, również w wyroku *Jafari*, ale także w wyroku *A.S.*, Trybunał wypowiedział się na temat pojęcia „nielegalnego przekroczenia”, użytego (lecz niezdefiniowanego) w art. 13 ust. 1 rozporządzenia Dublin III. Wskazał on, że przepis ten należy interpretować w ten sposób, że obywatela państwa trzeciego, przyjętego na terytorium pierwszego państwa członkowskiego – który nie spełniał warunków wjazdu obowiązujących co do zasady w tym państwie członkowskim – do celów tranzytu do innego państwa członkowskiego, aby złożyć tam wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej, należy uznać za osobę, która „nielegalnie przekroczyła” granicę tego pierwszego państwa członkowskiego. Zdaniem Trybunału okoliczność, że przekroczenie to było tolerowane lub że na nie zezwolono z naruszeniem obowiązujących przepisów lub że na nie zezwolono przez odwołanie się do względów humanitarnych i w drodze odstępstwa od warunków wjazdu co do zasady nałożonych na obywateli państw trzecich, nie prowadzi do nadania legalnego charakteru temu przekroczeniu. Państwo członkowskie, które postanowiło zezwolić ze względów humanitarnych na wjazd na swoje terytorium obywatelowi państwa trzeciego, który nie posiada wizej ani też nie jest zwolniony z obowiązku jej posiadania, nie może zostać zwolnione z odpowiedzialności wobec tej osoby bez podważenia systematyki rozporządzenia Dublin III. Ponadto, jak wcześniej wskazano, nie ma znaczenia okoliczność, że przekroczenie granicy miało miejsce w sytuacji charakteryzującej się przybyciem nadzwyczajnie dużej liczby obywateli państw trzecich. W tej ostatniej kwestii Trybunał w szczególności podkreślił, że ustawodawca Unii uwzględnił ryzyko wystąpienia takiej sytuacji i w konsekwencji przekazał do

dyspozycji państw członkowskich instrumenty, których celem jest sprostanie takim trudnościom, przy czym nie przewidział stosowania w takim przypadku specjalnego systemu ustalania odpowiedzialnego państwa członkowskiego. Dotyczy to w szczególności przewidzianego w art. 17 ust. 1 rozporządzenia Dublin III uprawnienia państwa członkowskiego do zdecydowania o rozpatrzeniu wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej, nawet jeżeli za takie rozpatrzenie nie jest ono odpowiedzialne na podstawie kryteriów ustanowionych w tym rozporządzeniu (klauzula uznaniowa). Tak jak w wyroku **C.K. i in.** (C-578/16 PPU)⁵⁰, przypomniał on jednak, że przekazanie osoby ubiegającej się o udzielenie ochrony międzynarodowej nie może zostać przeprowadzone, jeżeli przekazanie to spowodowałoby rzeczywiste ryzyko poddania zainteresowanej osoby nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu, sprzecznemu z art. 4 karty. W tym kontekście Trybunał dopuścił możliwość, że w następstwie przybycia nadzwyczajnie dużej liczby obywateli państw trzecich ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej takie ryzyko pojawi się w odpowiedzialnym państwie członkowskim, w związku z czym nie można wykonać przekazania do tego państwa członkowskiego.

Zasady sformułowane w wyroku *Jafari* Trybunał zastosował w wyroku **A.S.** I tak orzekł on, że w celu zakwestionowania decyzji o przekazaniu osoba ubiegająca się o udzielenie ochrony międzynarodowej może – w ramach środków zaskarżenia przewidzianych w art. 27 ust. 1 rozporządzenia Dublin III – podnosić błędne zastosowanie kryterium odpowiedzialności dotyczące nielegalnego przekroczenia granicy państwa członkowskiego ustanowionego w art. 13 ust. 1 tego rozporządzenia. Trybunał, powołując się na swój wyrok *Ghezelbash*⁵¹, w którym orzekł, że taki wnioskodawca może na podstawie swego prawa do skutecznego środka prawnego podnosić błędne zastosowanie kryterium dotyczącego wydania wize, wskazał, że uzasadnienia przyjęte przezeń w tym wyroku pozostają aktualne w odniesieniu do kryterium z art. 13 ust. 1 rozporządzenia Dublin III.

Wreszcie, nadal w wyroku *A.S.*, Trybunał zbadał zagadnienie wpływu wniesienia odwołania od decyzji o przekazaniu na obliczanie terminów przewidzianych, odpowiednio, w art. 13 ust. 1 rozporządzenia Dublin III oraz w art. 29 ust. 2 tego samego rozporządzenia. Trybunał przypomniał, że celem obu tych przepisów jest ograniczenie w czasie odpowiedzialności państwa członkowskiego na podstawie rozporządzenia Dublin III. Na podstawie art. 13 ust. 1 odpowiedzialność państwa członkowskiego oparta na kryterium dotyczącym nielegalnego przekroczenia granicy państwa członkowskiego wygasa z upływem dwunastu miesięcy od dnia tego przekroczenia, a na podstawie art. 29 – przekazanie osoby ubiegającej się o udzielenie ochrony międzynarodowej powinno nastąpić w terminie sześciu miesięcy od wyrażenia zgody przez odpowiedzialne państwo członkowskie lub od ostatecznej decyzji w sprawie odwołania się lub ponownego rozpoznania, w przypadku gdy mają one skutek zawieszający, zgodnie z art. 27 ust. 3 rozporządzenia Dublin III.

Trybunał orzekł po pierwsze, że wniesienie odwołania od decyzji o przekazaniu nie ma wpływu na obliczenie terminu przewidzianego w art. 13 ust. 1, który stanowi warunek stosowania ustanowionego w tym przepisie kryterium. Po drugie Trybunał orzekł, że termin ustanowiony w art. 29 ust. 1 i 2 rozpoczyna bieg dopiero w dniu wydania ostatecznego orzeczenia w przedmiocie tego odwołania, także w przypadku gdy sąd, do którego je wniesiono, postanowił skierować do Trybunału wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, o ile odwołanie to miało skutek zawieszający. Ten drugi termin odnosi się bowiem do wykonania decyzji o przekazaniu i może być zastosowany dopiero po uzgodnieniu przekazania co do zasady, czyli najwcześniej w momencie, gdy państwo członkowskie, do którego skierowano wniosek, wyraziło zgodę na przejęcie lub wtórne przejęcie.

Nadal w kontekście kryzysu migracyjnego Trybunał w składzie wielkiej izby wydał w dniu 6 września 2017 r. wyrok w sprawie **Słowacja i Węgry/Rada** (C-643/15 i C-647/15, [EU:C:2017:631](#)), którym *oddalił w całości skargi o stwierdzenie*

^{50/} Wyrok ten został przedstawiony w niniejszym sprawozdaniu w części VIII.1.2 „Rozpatrywanie wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej”.

^{51/} Wyrok Trybunału z dnia 7 czerwca 2016 r., *Ghezelbash* (C-63/15, [EU:C:2016:409](#)).

*nieważności decyzji Rady 2015/1601 ustanawiającej środki tymczasowe dotyczące obowiązkowej relokacji osób ubiegających się o azyl*⁵². W celu wsparcia Włoch i Grecji, aby mogły one skuteczniej sprostać masowemu napływowi migrantów w lecie 2015 r., Rada Unii Europejskiej przyjęła na podstawie art. 78 ust. 3 TFUE zaskarżoną decyzję, która przewidywała relokację z tych dwóch państw członkowskich do innych państw członkowskich blisko 120 000 osób w sposób oczywiście potrzebujących ochrony międzynarodowej. Słowacja i Węgry, które w Radzie głosowały przeciwko przyjęciu tej decyzji, zwróciły się do Trybunału o stwierdzenie jej nieważności, z jednej strony podnosząc w uzasadnieniu kwestie mające wykazać, że jej przyjęcie było obarczone błędami proceduralnymi, a z drugiej twierdząc, że ani nie była ona właściwą reakcją na kryzys migracyjny, ani nie była do tego celu konieczna.

Trybunał przede wszystkim orzekł, że o ile art. 78 ust. 3 TFUE przewiduje, że Rada przyjmuje środki tymczasowe, o których mowa w tym postanowieniu, na wniosek Komisji oraz po konsultacji z Parlamentem, o tyle nie zawiera żadnego wyraźnego odniesienia do procedury ustawodawczej. W konsekwencji decyzja 2015/1601 mogła być w sposób ważny przyjęta w ramach procedury nieustawodawczej, stanowi zatem akt nieustawodawczy. Stąd wynika, że wbrew stanowisku skarżących państw członkowskich przyjęcie zaskarżonej decyzji nie podlegało wymogom w zakresie udziału parlamentów krajowych oraz jawności dyskusji i głosowania w Radzie, gdyż wymogi te znajdują zastosowanie wyłącznie do aktów ustawodawczych. Ponadto Trybunał orzekł, że Rada nie miała obowiązku przyjęcia zaskarżonej decyzji jednomyślnie, nawet jeżeli w celu przyjęcia niektórych zmian musiała oddalić się od pierwotnego wniosku Komisji. Zmieniony wniosek został bowiem zaakceptowany przez Komisję za pośrednictwem dwóch jej członków, którzy zostali do tego upoważnieni przez kolegium, co było zgodne z art. 293 ust. 2 TFUE, którego celem jest ochrona prawa inicjatywy Komisji.

Trybunał orzekł następnie, że o ile środki tymczasowe przyjęte na podstawie art. 78 ust. 3 TFUE mogą co do zasady wprowadzać odstępstwa od przepisów aktów ustawodawczych, o tyle zakres tych odstępstw powinien być ściśle określony zarówno pod względem przedmiotowym, jak i czasowym, tak aby – w drodze instrumentu tymczasowego – ograniczały się one do szybkiej i skutecznej odpowiedzi na jednoznacznie określoną sytuację kryzysową, co wyklucza możliwość, aby ich celem lub skutkiem było zastąpienie lub zmiana tych aktów ustawodawczych w sposób ogólny i trwały, co z kolei stanowiłoby obejście zwykłej procedury ustawodawczej przewidzianej w art. 78 ust. 2 TFUE. Wskazał on jednak, że odstępstwa przewidziane w zaskarżonej decyzji spełniają ten wymóg, ponieważ po pierwsze obowiązują jedynie przez okres dwóch lat (z możliwością przedłużenia), a po drugie dotyczą ograniczonej liczby osób ubiegających się o ochronę międzynarodową w Grecji lub we Włoszech, które posiadają obywatelstwo jednego z państw wymienionych w tej decyzji i które przybyły lub przybędą do tych państw członkowskich w pewnym okresie.

W odniesieniu do przestrzegania zasady proporcjonalności Trybunał przypomniał, że instytucjom Unii należy przyznać szeroki zakres uznania, gdy przyjmują one środki w dziedzinach, które wiążą się z dokonywaniem przez nie wyborów, w szczególności o charakterze politycznym, a także z dokonywaniem złożonych ocen. W konsekwencji jedynie oczywiście niewłaściwy charakter środka podjętego w jednej z tych dziedzin w odniesieniu do celu, jaki realizują te instytucje, może wpływać na ważność takich środków. W omawianej sprawie Trybunał uznał, że przewidziany w zaskarżonej decyzji mechanizm relokacji nie jest środkiem oczywiście niewłaściwym do realizacji założonego celu, to jest odciążenia włoskiego i greckiego systemów azylowych, które zostały znacząco nadwerżone wskutek masowego napływu uchodźców w 2015 r. Rada miała zatem podstawy, aby uznać, w ramach przysługujących jej w tym względzie szerokich uprawnień dyskrejonalnych, że konieczny był wiążący podział osób relokowanych ze względu na nadzwyczajną sytuację, w jakiej przyjmowana była zaskarżona decyzja. W każdym razie nie można kwestionować ważności decyzji na podstawie późniejszych ocen dotyczących stopnia jej skuteczności, takich jak mała liczba relokacji przeprowadzonych na podstawie decyzji, ponieważ można to wytłumaczyć pewną liczbą

52/ Decyzja Rady (UE) 2015/1601 z dnia 22 września 2015 r. ustanawiająca środki tymczasowe w obszarze ochrony międzynarodowej na rzecz Włoch i Grecji (Dz.U. 2015, L 248, s. 80).

czynników, których w chwili przyjmowania tej decyzji Rada nie mogła przewidzieć, między innymi brakiem współpracy ze strony niektórych państw członkowskich.

Trybunał wskazał ponadto, że przyjmując zaskarżoną decyzję, Rada była zobligowana uwzględnić zasadę solidarności i sprawiedliwego podziału odpowiedzialności między państwami członkowskimi, w tym na płaszczyźnie finansowej, na której to zasadzie, zgodnie z art. 80 TFUE, opiera się realizacja wspólnej polityki azylowej Unii. Rada nie popełniła zatem oczywistego błędu w ocenie, gdy uznała, że z uwagi na nadzwyczajny charakter sytuacji musi na podstawie art. 78 ust. 3 TFUE w związku z art. 80 TFUE przyjąć środki tymczasowe polegające na ustanowieniu wiążącego mechanizmu relokacji.

Wreszcie Trybunał uściślił, że gdyby, zgodnie z argumentacją przedstawioną przez jedno z interweniujących państw członkowskich, relokacja miała być ściśle uwarunkowana istnieniem więzi kulturalnych i językowych między każdym z wnioskodawców ubiegających się o ochronę międzynarodową a państwem członkowskim relokacji, podział tych osób między wszystkie państwa członkowskie, w poszanowaniu zasady solidarności zapisanej w art. 80 TFUE, a tym samym przyjęcie wiążącego mechanizmu relokacji, byłyby niemożliwe. W każdym razie względy związane z pochodzeniem etnicznym wnioskodawców ubiegających się o ochronę międzynarodową nie mogą zostać uwzględnione także z uwagi na ich oczywistą sprzeczność z prawem Unii, w szczególności z art. 21 karty. System wprowadzony rozporządzeniem Dublin III opiera się bowiem na obiektywnych kryteriach, nie zaś na preferencjach wnioskodawcy ubiegającego się o ochronę międzynarodową.

2. POLITYKA IMIGRACYJNA

W wyroku **Fahimian** (C-544/15, [EU:C:2017:255](#)), wydanym w dniu 4 kwietnia 2017 r., wielka izba Trybunału dokonała wykładni pojęcia „zagrożenia dla bezpieczeństwa publicznego” w rozumieniu art. 6 ust. 1 lit. d) dyrektywy 2004/114 dotyczącej warunków przyjmowania obywateli państw trzecich w celu odbywania studiów⁵³ oraz sprecyzowała zakres przyznanych w tym celu państwu członkowskim uprawnień dyskrecjonalnych. Zgodnie z tym przepisem państwa członkowskie sprawdzają, czy istnieją podstawy związane z zagrożeniem dla porządku publicznego, bezpieczeństwa publicznego lub zdrowia publicznego mogące uzasadniać odmowę przyjęcia takiego obywatela. Skarżąca w postępowaniu głównym, obywatelka Iranu, posiadała dyplom Master of Science z dziedziny technologii informatycznych, wydany przez uniwersytet, wobec którego Unia zastosowała środki ograniczające z powodu wsparcia udzielanego irańskiemu rządowi, w szczególności w dziedzinie wojskowej. Skarżąca otrzymała stypendium od jednego z uniwersytetów niemieckich w celu podjęcia studiów doktoranckich w dziedzinie bezpieczeństwa systemów mobilnych, lecz odmówiono jej wydania wize w celu odbywania studiów. Zaskarżyła ona tę odmowę przed niemieckim sądem odsyłającym. Organy niemieckie uzasadniały tę odmowę obawą, że wiedza, jaką zainteresowana może zdobyć w trakcie badań, może następnie zostać wykorzystana w Iranie w nieprawidłowych celach (jak zdobywanie poufnych informacji w państwach zachodnich, krajowe działania represyjne lub, ogólniej, w związku z naruszeniami praw człowieka).

W odpowiedzi na pytanie o wykładnię dyrektywy 2004/114 Trybunał orzekł, że właściwe organy krajowe, gdy rozpatrują wniosek obywatela państwa trzeciego o wydanie wize w celu odbywania studiów, dysponują szerokim zakresem uznania w celu zweryfikowania – w świetle wszystkich istotnych okoliczności charakteryzujących sytuację tego obywatela – czy obywatel ów stanowi zagrożenie, nawet jedynie potencjalne, dla bezpieczeństwa publicznego.

^{53/} Dyrektywa Rady 2004/114/WE z dnia 13 grudnia 2004 r. w sprawie warunków przyjmowania obywateli państw trzecich w celu odbywania studiów, udziału w wymianie młodzieży szkolnej, szkoleniu bez wynagrodzenia lub wolontariacie (Dz.U. 2004, L 375, s. 12).

W ramach takiej oceny należy uwzględnić nie tylko indywidualne zachowanie wnioskodawcy, lecz także inne okoliczności, związane w szczególności z jego karierą zawodową.

Trybunał orzekł również, że art. 6 ust. 1 lit. d) dyrektywy 2004/114 nie stoi na przeszkodzie temu, aby właściwe organy krajowe odmówiły przyjęcia na terytorium danego państwa członkowskiego obywatela państwa trzeciego, który jest absolwentem uniwersytetu objętego środkami ograniczającymi Unii ustanowionymi ze względu na istotny poziom zaangażowania tego uniwersytetu na rzecz rządu irańskiego w dziedzinie wojskowej lub w dziedzinach powiązanych i który to obywatel zamierza prowadzić w tym państwie członkowskim badania w dziedzinie wrażliwej dla bezpieczeństwa publicznego, gdy informacje, jakimi dysponują te organy, uzasadniają obawę, iż wiedza, jaką zdobędzie ta osoba w ramach badań, może następnie zostać wykorzystana do celów sprzecznych z bezpieczeństwem publicznym. Co się tyczy kontroli sądowej zakresu uznania, jakim z tego tytułu dysponują właściwe organy krajowe, Trybunał orzekł, że o ile kontrola co do istoty jest ograniczona do braku oczywistego błędu, o tyle powinna ona również obejmować badanie poszanowania gwarancji proceduralnych. Tak więc do sądu krajowego należy ustalenie, czy decyzja odmowna opiera się na wystarczającym uzasadnieniu i wystarczająco solidnej podstawie faktycznej.

IX. WSPÓŁPRACA SĄDOWA W SPRAWACH CYWILNYCH

1. ROZPORZĄDZENIA NR 44/2001 I 1215/2012 W SPRAWIE JURYSDYKCJI I UZNAWANIA ORZECZEŃ SĄDOWYCH ORAZ ICH WYKONYWANIA W SPRAWACH CYWILNYCH I HANDLOWYCH

W wyroku *Nogueira i in.* (C-168/16 i C-169/16, [EU:C:2017:688](#)), wydanym w dniu 14 września 2017 r., Trybunał dokonał wykładni pojęcia „miejsca, w którym pracownik zazwyczaj świadczy pracę” w rozumieniu art. 19 pkt 2 lit. a) rozporządzenia nr 44/2001⁵⁴, w celu ustalenia, do których sądów mogą wystąpić z powództwem członkowie personelu latającego przewoźnika lotniczego. Sześcioro skarżących w sprawach w postępowaniu głównym było członkami personelu pokładowego zatrudnionymi przez Ryanair, spółkę z siedzibą w Irlandii, lub do niej oddelegowanymi. Wszystkie ich umowy o pracę były sporządzone w języku angielskim, podlegały prawu irlandzkiemu oraz zawierały klauzulę prorogacyjną przyznającą jurysdykcję sądom irlandzkim. Umowy te zawierały postanowienie, zgodnie z którym świadczenie pracy przez tych pracowników uważano za wykonywane w Irlandii, ponieważ ich funkcje były sprawowane na pokładzie samolotów zarejestrowanych w tym państwie członkowskim. Te same umowy jako „port macierzysty” pracowników wskazywały jednak port lotniczy w Charleroi (Belgia). Pracownicy rozpoczynali i kończyli swój dzień pracy w tym porcie lotniczym i byli zobowiązani umową do zamieszkiwania w odległości godziny drogi od „portu macierzystego”. Sąd belgijski, do którego wpłynęły powództwa skarżących, postanowił – w celu ustalenia, czy posiada jurysdykcję do rozpoznania spraw w postępowaniu głównym – zwrócić się do Trybunału z pytaniem, jak w takich okolicznościach należy interpretować pojęcie „miejsca, w którym pracownik zazwyczaj świadczy pracę” w rozumieniu rozporządzenia nr 44/2001. Dokładniej zapytał on Trybunał, czy pojęcie

^{54/} Rozporządzenie Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 2001, L 12, s. 1).

to może być zrównane z pojęciem „portu macierzystego” w rozumieniu rozporządzenia nr 3922/91⁵⁵ w dziedzinie lotnictwa cywilnego. To ostatnie pojęcie jest tam bowiem zdefiniowane jako miejsce, z którego personel latający zazwyczaj rozpoczyna dzień pracy i w którym go kończy, a także w pobliżu którego pracownicy w okresie wykonywania umowy o pracę mają miejsce zamieszkania i pozostają do dyspozycji przewoźnika lotniczego.

Trybunał przede wszystkim przypomniał, że jeżeli chodzi o spory odnoszące się do umów o pracę, przepisy Unii dotyczące jurysdykcji mają na celu ochronę słabszej strony umowy, umożliwiając pracownikowi pozwanie pracodawcy przed sąd, który uznaje on za najbliższy z punktu widzenia swych interesów. Następnie Trybunał wskazał, że jeżeli sąd krajowy nie może bezspornie określić „miejsca, w którym pracownik zazwyczaj świadczy pracę”, powinien on, w celu określenia swojej jurysdykcji, zidentyfikować „miejsce, z którego” ten pracownik wykonuje zasadniczą część obowiązków ciążyących na nim wobec pracodawcy. Aby określić konkretne miejsce, sąd krajowy powinien odnieść się do łańcucha poszlak (metoda oparta na poszlakach), do których należy miejsce postoju statków powietrznych, na których pokładzie praca jest zwykle świadczona. W konsekwencji pojęcia „miejsca, w którym lub z którego pracownik zwykle świadczy pracę” nie można zrównywać z jakimkolwiek pojęciem zawartym w akcie prawa Unii innym niż rozporządzenie nr 44/2001, w szczególności gdy chodzi o personel latający przewoźnika lotniczego lub oddelegowany do tego przewoźnika, z pojęciem „portu macierzystego” w rozumieniu rozporządzenia nr 3922/91. Rozporządzenie nr 44/2001 nie odnosi się bowiem do rozporządzenia nr 3922/91 ani nie realizuje takich samych celów, ponieważ to ostatnie rozporządzenie ma na celu harmonizację wymagań technicznych i procedur administracyjnych w dziedzinie bezpieczeństwa lotnictwa cywilnego.

Stwierdziwszy to, Trybunał podkreślił, że pojęcie „portu macierzystego” stanowi jednak istotną poszlakę do celów określenia „miejsca, w którym pracownik zazwyczaj świadczy pracę”. Zdaniem Trybunału jedynie w przypadku, gdyby – przy uwzględnieniu okoliczności faktycznych każdego wypadku – pozwy wykazywały ściślejszy związek z miejscem innym niż miejsce „portu macierzystego”, to ostatnie miejsce nie byłoby istotne do celów określenia „miejsca, z którego pracownicy zwykle świadczą pracę”.

W innej sprawie dotyczącej ustalenia sądu posiadającego jurysdykcję Trybunał w składzie wielkiej izby wypowiedział się w wyroku z dnia 17 października 2017 r., *Bolagsupplysningen i Ilsjan* (C-194/16, [EU:C:2017:766](#)), w przedmiocie wykładni art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012⁵⁶. Rozporządzenie to przewiduje zasadę jurysdykcji szczególnej w sprawach dotyczących czynów niedozwolonych lub czynów podobnych do czynów niedozwolonych, zgodnie z którą osoba może być pozwana przed sąd miejsca, w którym nastąpiło lub może nastąpić zdarzenie wywołujące szkodę. W sprawie tej Trybunał dokonał uściśleń w przedmiocie *identyfikacji miejsca urzeczywistnienia się szkody w przypadku podnoszonego naruszenia dóbr osobistych osoby prawnej, do którego doszło w Internecie*. W sprawie tej skarżąca, spółka prawa estońskiego, wniosła do sądów estońskich powództwo przeciwko spółce prawa szwedzkiego. Powództwo zawierało żądania skorygowania nieprawdziwych zdaniem powódki informacji opublikowanych na stronie internetowej pozwanej na temat powódki, usunięcia związanych z nimi komentarzy z forum internetowego na tej samej stronie internetowej oraz naprawienia szkody. Pojawiło się pytanie, czy sądy estońskie są właściwe ze względu na miejsce urzeczywistnienia się szkody, to jest w Estonii, podczas gdy sporne informacje i komentarze były opublikowane w języku szwedzkim, bez tłumaczenia, na szwedzkiej stronie internetowej.

55/ Rozporządzenie Rady (EWG) nr 3922/91 z dnia 16 grudnia 1991 r. w sprawie harmonizacji wymagań technicznych i procedur administracyjnych w dziedzinie lotnictwa cywilnego (Dz.U. 1991, L 373, s. 4), zmienione rozporządzeniem (WE) nr 1899/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 grudnia 2006 r. (Dz.U. 2006, L 377, s. 1).

56/ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z dnia 12 grudnia 2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 2012, L 351, s. 1).

Trybunał, któremu przedłożono pytanie prejudycjalne w tej sprawie, przypomniał zasadę sformułowaną w wyroku **eDate Advertising i in.**⁵⁷, dotyczącym osoby fizycznej, zgodnie z którą to zasadą w wypadku naruszenia dóbr osobistych za pośrednictwem treści opublikowanych na stronie internetowej, osoba, która uważa się za poszkodowaną, powinna móc wytoczyć powództwo w odniesieniu do całości doznanych krzywd i poniesionych szkód przed sądami państwa członkowskiego, w którym znajduje się centrum jej interesów życiowych. Kontynuując tę linię orzeczniczą, Trybunał orzekł, że nie ma znaczenia okoliczność, czy osoba ta jest osobą fizyczną czy prawną. Jeżeli chodzi o osobę prawną, jak w sprawie w postępowaniu głównym, centrum jej interesów musi oznaczać miejsce, w którym dobre imię w stosunkach z partnerami handlowymi jest najbardziej ugruntowane i w związku z tym musi być ustalane stosownie do miejsca, w którym wykonuje ona zasadniczą część działalności. Trybunał dodał, że jeżeli osoba prawna wykonuje przeważającą część swej działalności w państwie członkowskim innym aniżeli państwo członkowskie siedziby statutowej, może pozwać potencjalnego sprawcę naruszenia jej praw w oparciu o łącznik miejsca urzeczywistnienia się szkody w tymże innym państwie członkowskim.

Wreszcie Trybunał przypomniał, wciąż na podstawie wyroku *eDate Advertising i in.*, że osoba, która uważa się za poszkodowaną, może również – zamiast powództwa dotyczącego odpowiedzialności za całość doznanych krzywd i poniesionych szkód – wytoczyć powództwo przed sądami każdego państwa członkowskiego, na którego terytorium treść umieszczona w sieci jest lub była dostępna, jednak sądy te są właściwe do rozpoznania jedynie krzywdy lub szkody spowodowanych na terytorium państwa członkowskiego siedziby sądu, przed którym takie powództwo zostało wytoczone. Zasada ta nie ma jednak zastosowania do żądania skorygowania informacji i usunięcia treści umieszczonych na stronie internetowej. Mając bowiem na uwadze wszechobecność takich informacji i treści oraz fakt, iż co do zasady są one rozpowszechniane w skali ogólnoświatowej, takie żądanie może zostać podniesione wyłącznie przed sądem właściwym do rozpoznania całości roszczenia o naprawienie krzywdy i szkody.

2. ROZPORZĄDZENIE NR 1259/2010 W SPRAWIE PRAWA WŁAŚCIWEGO DLA ROZWODU

W wyroku **Sahyouni** (C-372/16, [EU:C:2017:988](#)) z dnia 20 grudnia 2017 r. Trybunał wypowiedział się odnośnie do przedmiotowego zakresu stosowania rozporządzenia nr 1259/2010 (rozporządzenie Rzym III)⁵⁸ w sprawie wprowadzenia w życie wzmocnionej współpracy w dziedzinie prawa właściwego dla rozwodu i separacji prawnej. Sprawa w postępowaniu głównym dotyczyła rozwiązania przez sąd wyznaniowy w Syrii małżeństwa zawartego w Syrii przez dwie osoby mające jednocześnie obywatelstwo syryjskie i obywatelstwo niemieckie, a zamieszkałe w Niemczech. Ten rozwód „prywatny”, stwierdzony na podstawie jednostronnego oświadczenia małżonka, został następnie uznany w Niemczech z tego powodu, że rozwód ten podlegał prawu syryjskiemu, na podstawie rozporządzenia Rzym III. Małżonka zaskarżyła to orzeczenie przed sądem odsyłającym, który z kolei zwrócił się do Trybunału z różnymi pytaniami dotyczącymi wykładni rzeczzonego rozporządzenia.

W postanowieniu z dnia 12 maja 2016 r.⁵⁹ Trybunał stwierdził jednak oczywisty brak swojej właściwości do udzielenia odpowiedzi na rzezone pytania, w szczególności ze względu na to, że rozporządzenie nr 1259/2010 nie znajduje zastosowania do uznania orzeczenia rozwodowego, które zostało wydane w państwie trzecim, i że sąd odsyłający nie przedstawił żadnej okoliczności mogącej wykazać, iż przepisy wspomnianego rozporządzenia mają zastosowanie

^{57/} Wyrok Trybunału z dnia 25 października 2011 r., **eDate Advertising i in.** (C-509/09 i C-161/10, [EU:C:2011:685](#)).

^{58/} Rozporządzenie Rady (UE) nr 1259/2010 z dnia 20 grudnia 2010 r. w sprawie wprowadzenia w życie wzmocnionej współpracy w dziedzinie prawa właściwego dla rozwodu i separacji prawnej (Dz.U. 2010, L 343, s. 10). Rozporządzenie to zastąpiło rozporządzenie nr 44/2001.

^{59/} Postanowienie Trybunału z dnia 12 maja 2016 r., **Sahyouni** (C-281/15, [EU:C:2016:343](#)).

na mocy prawa krajowego – w sposób bezpośredni i bezwarunkowy – do sprawy w postępowaniu głównym. W tym właśnie kontekście sąd odsyłający zwrócił się do Trybunału z drugim odesłaniem prejudycjalnym dotyczącym wykładni rozporządzenia Rzym III, wskazując, że na mocy prawa niemieckiego rozporządzenie to ma zastosowanie do rozwodów prywatnych orzeczonych w państwie trzecim, takich jak rozwód w postępowaniu głównym.

W świetle tych uściśleń Trybunał orzekł najpierw, że drugie odesłanie prejudycjalne było dopuszczalne. Następnie zajął się kwestią, czy rozwód „prywatny”, taki jak w sprawie w postępowaniu głównym, wchodzi w przedmiotowy zakres zastosowania rozporządzenia Rzym III. W tym względzie uznał on, że o ile rozporządzenie to nie definiuje pojęcia „rozvodu” i że rozwodów prywatnych nie wyłączo wyraźnie z jego zakresu stosowania, o tyle – zdaniem Trybunału – wiele elementów wskazuje, iż rzeczony rozporządzenie dotyczy wyłącznie rozwodów orzeczonych albo przez sąd państwowy, albo przez organ publiczny lub pod jego kontrolą. Tak więc zdaniem Trybunału nie było zamiarem ustawodawcy, by rozporządzenie to stosowało się do innych rodzajów rozwodów, takich jak rozwód w postępowaniu głównym, który opiera się na „jednostronnym oświadczeniu woli” złożonym przed sądem wyznaniowym. Taka wykładnia zapewnia ponadto w opinii Trybunału spójność z zakresem zastosowania rozporządzenia nr 2201/2003⁶⁰, które również zostało przyjęte w ramach współpracy sądowej w sprawach cywilnych i które, w myśl swych art. 1 ust. 1 oraz 2 pkt 4, obejmuje wyłącznie rozwody orzeczone przez sąd. Tak więc, mając na względzie brzmienie rozporządzenia Rzym III, jak również jego kontekst oraz realizowane cele, Trybunał orzekł, że rozwód wynikający z jednostronnego oświadczenia jednego z małżonków złożonego przed sądem wyznaniowym nie jest objęty przedmiotowym zakresem stosowania tego rozporządzenia.

3. ROZPORZĄDZENIE NR 650/2012 DOTYCZĄCE SPRAW SPADKOWYCH

W wyroku *Kubicka* (C-218/16, [EU:C:2017:755](#)), wydanym w dniu 12 października 2017 r., Trybunał miał sposobność wypowiedzenia się w przedmiocie *zgodności z prawem odmowy sporządzenia testamentu zgodnie z prawem obywatelstwa spadkodawcy i przez niego wybranym, z powodu zawartego w nim zapisu dotyczącego nieruchomości położonej w innym państwie członkowskim, które nie uznaje tego zapisu*. Tak więc Trybunał po raz pierwszy dokonał wykładni rozporządzenia nr 650/2012⁶¹ w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń, przyjmowania i wykonywania dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz dokonał uściśleń co do jego zakresu zastosowania. W postępowaniu głównym polska spadkodawczyni zamieszkała w Niemczech, która zgodnie z art. 22 ust. 1 rozporządzenia nr 650/2012 wybrała jako prawo właściwe dla dziedziczenia polskie prawo spadkowe, zamierzała zamieścić w swoim testamencie zapis windykacyjny, wywołujący w dniu otwarcia spadku bezpośrednie skutki rzeczowe, dotyczący nieruchomości położonej w Niemczech, a więc w państwie członkowskim, w którym skutki rzeczowe takiego zapisu nie są uznawane. Z uwagi na fakt, że zagraniczne zapisy windykacyjne podlegają w Niemczech dostosowaniu poprzez przekształcenie ich w zapisy damnacyjne, notariusz urzędujący w Polsce odmówił sporządzenia testamentu sprzecznego z niemieckim ustawodawstwem i niemieckim orzecznictwem dotyczącymi praw rzeczowych i rejestrów, które zdaniem notariusza należało uwzględnić na podstawie art. 1 ust. 2 lit. k) i l), a także art. 31 rozporządzenia nr 650/2012. Ponieważ zainteresowana chciała wykluczyć posłużenie się konstrukcją zapisu damnacyjnego, która wiązałaby się z trudnościami związanymi

^{60/} Rozporządzenie Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczące jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylające rozporządzenie (WE) nr 1347/2000 (Dz.U. 2003, L 338, s. 1).

^{61/} Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 650/2012 z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń, przyjmowania i wykonywania dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia spadkowego (Dz.U. 2012, L 201, s. 107).

z reprezentacją jej małoletnich dzieci, wniosła ona zażalenie na odmowę sporządzenia testamentu zawierającego zapis windykacyjny.

Trybunał przypomniał przede wszystkim, że rozporządzenie nr 650/2012 stosuje się do dziedziczenia majątku po osobie zmarłej, co obejmuje wszystkie formy przejścia składników majątku, praw i obowiązków na skutek śmierci, czy to na podstawie dobrowolnego rozrządzenia na wypadek śmierci, czy to w drodze dziedziczenia ustawowego. Następnie zauważył, że art. 1 ust. 2 rzeczonego rozporządzenia wymienia szereg kwestii wyłączonych z jego zakresu stosowania, w tym, w lit. k), „charakter praw rzeczowych” oraz, w lit. l), „wszelkie wpisy do rejestru praw do nieruchomości lub rzeczy ruchomych, łącznie z wymogami prawnymi dotyczącymi takich wpisów, oraz skutki wpisu lub braku wpisu takich praw do rejestru”. Trybunał w omawianej sprawie stwierdził, że bezpośrednie przeniesienie prawa własności za pomocą zapisu windykacyjnego stanowi jedynie sposób przeniesienia tego prawa rzeczowego z chwilą śmierci spadkodawcy, co rozporządzenie nr 650/2012 ma umożliwić. Wynika stąd, że tego rodzaju sposoby przenoszenia prawa nie są objęte zakresem art. 1 ust. 2 lit. k) rozporządzenia nr 650/2012. Zdaniem Trybunału te wyłączenia nie uzasadniają odmowy uznania przez organ państwa członkowskiego skutków rzeczowych zapisu windykacyjnego znanego prawu właściwemu dla dziedziczenia z tego powodu, że zapis ten dotyczy prawa własności nieruchomości położonej w tym państwie członkowskim, którego ustawodawstwo nie zna instytucji zapisu wywierającego bezpośredni skutek rzeczowy z chwilą otwarcia spadku.

W oparciu o zasadę jedności prawa spadkowego Trybunał uznał, że skoro art. 1 ust. 2 lit. l) rozporządzenia nr 650/2012 dotyczy jedynie wpisu do rejestru praw do nieruchomości lub rzeczy ruchomych, łącznie z wymogami prawnymi dotyczącymi takich wpisów oraz skutkami wpisu lub braku wpisu takich praw do rejestru, przesłanki nabycia takich praw nie należą do katalogu kwestii wyłączonych z zakresu zastosowania owego rozporządzenia zgodnie z przywołanym przepisem. W tej kwestii podkreślił on cel rozporządzenia nr 650/2012, polegający na usuwaniu przeszkód w swobodnym przepływie osób, które chcą powoływać się na prawa wynikające z dziedziczenia transgranicznego.

Ponadto Trybunał orzekł, że art. 31 rozporządzenia nr 650/2012, przewidujący dostosowanie praw rzeczowych, nie ma w tej sprawie zastosowania. Przepis ten nie dotyczy bowiem sposobów przenoszenia praw rzeczowych, do których to sposobów zaliczają się w szczególności zapisy windykacyjny i damnacyjny, lecz jedynie poszanowania treści owych praw określonej przez prawo właściwe dla dziedziczenia oraz ich uznawania w porządku prawnym państwa członkowskiego, w którym uprawniony się na nie powołuje. W związku z tym, ponieważ prawo przenoszone za pośrednictwem zapisu windykacyjnego jest prawem własności znanym prawu niemieckiemu, nie było podstawy do dokonywania dostosowania w rozumieniu art. 31 rozporządzenia nr 650/2012.

X. WSPÓŁPRACA WYMIARÓW SPRAWIEDLIWOŚCI W SPRAWACH KARNYCH

W tej dziedzinie należy wskazać dwa wyroki dokonujące wykładni przepisów decyzji ramowej 2002/584 dotyczącej europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między państwami członkowskimi⁶².

W wydanym w dniu 29 czerwca 2017 r. wyroku **Popławski** (C-579/15, [EU:C:2017:503](#)) Trybunał wypowiedział się w przedmiocie zgodności z decyzją ramową 2002/584 uregulowania krajowego wykonującego jej art. 4 pkt 6, które jako podstawę fakultatywnej odmowy wykonania europejskiego nakazu aresztowania przewiduje zamieszkanie osoby, której dotyczy nakaz, w państwie członkowskim wykonania nakazu. Spór w postępowaniu głównym dotyczył postępowania dotyczącego wykonania w Niderlandach europejskiego nakazu aresztowania wydanego przez sąd polski przeciwko obywatelowi polskiemu zamieszkałemu w Niderlandach w celu wykonania w Polsce kary pozbawienia wolności.

Trybunał orzekł, że art. 4 pkt 6 decyzji ramowej 2002/584 stoi na przeszkodzie uregulowaniu państwa członkowskiego wprowadzającemu w życie ten przepis, które przewiduje, że organy sądowe są w każdym razie zobowiązane do odmowy wykonania europejskiego nakazu aresztowania, w przypadku gdy osoba, której dotyczy nakaz, mieszka w tym państwie członkowskim, przy czym organy te nie korzystają z żadnego swobodnego uznania, a wspomniane państwo członkowskie nie zobowiązuje się do zapewnienia rzeczywistego wykonania kary pozbawienia wolności wymierzonej tej osobie w rozumieniu rzeczonoego przepisu decyzji ramowej. Zdaniem Trybunału taka sytuacja stwarza ryzyko bezkarności tej osoby.

W tej kwestii Trybunał w pierwszej kolejności przypomniał, że decyzja ramowa 2002/584 ustanawia zasadę, zgodnie z którą państwa członkowskie wykonują każdy europejski nakaz aresztowania w oparciu o zasadę wzajemnego uznawania, zaś odmowa wydania, przewidziana jako wyjątek, powinna być interpretowana ściśle. Następnie wskazał, że z art. 4 pkt 6 decyzji ramowej 2002/584 wynika, że każda odmowa wykonania europejskiego nakazu aresztowania wymaga prawdziwego jednostronnego zobowiązania się przez wykonujące nakaz państwo członkowskie do zapewnienia wykonania kary pozbawienia wolności wymierzonej osobie, której dotyczy europejski nakaz aresztowania, tak że nie można uznać, że sama okoliczność, iż państwo to deklaruje swoją „gotowość” do zapewnienia wykonania tej kary, uzasadnia taką odmowę.

Ponadto Trybunał przypomniał, że przepisy decyzji ramowej 2002/584 nie wywierają bezpośredniego skutku. Właściwy sąd krajowy jest jednak zobowiązany, z uwzględnieniem całości prawa wewnętrznego i przy zastosowaniu uznanych przez niego metod wykładni, do dokonania wykładni przepisów krajowych w możliwie najwyższym stopniu w świetle brzmienia i celu tej decyzji ramowej. W konsekwencji, w przypadku odmowy wykonania europejskiego nakazu aresztowania wydanego w celu przekazania osoby, wobec której w wydającym nakaz państwie członkowskim wydano prawomocny wyrok skazujący na karę pozbawienia wolności, same organy sądowe wykonujące nakaz państwa członkowskiego mają obowiązek zapewnienia rzeczywistego wykonania kary pozbawienia wolności wymierzonej tej osobie, a nie tylko powiadomienia organów państwa wydającego nakaz o swej gotowości do zapewnienia wykonania tej kary. Artykuł 4 pkt 6 decyzji ramowej 2002/584 nie zezwala

^{62/} Decyzja ramowa Rady 2002/584/WSiSW z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między państwami członkowskimi (Dz.U. 2002, L 190, s. 1).

też organom państwa członkowskiego na odmowę przekazania tylko z tego powodu, że to państwo członkowskie zamierza wszcząć przeciwko tej osobie postępowanie karne dotyczące tych samych czynów.

W wyroku **Tupikas** (C-270/17 PPU, [EU:C:2017:628](#)), wydanym w dniu 10 sierpnia 2017 r. w pilnym trybie prejudycjalnym, Trybunał orzekł w przedmiocie *wykładni art. 4a ust. 1 decyzji ramowej 2002/584, zmienionej decyzją ramową 2009/299⁶³, przewidującego podstawę fakultatywną odmowy wykonania europejskiego nakazu aresztowania, jeżeli dana osoba nie stawiała się osobiście na rozprawie, w wyniku której wydano orzeczenie skazujące*. Spór w postępowaniu głównym dotyczył postępowania dotyczącego wykonania w Niderlandach europejskiego nakazu aresztowania wydanego przez sąd litewski przeciwko obywatelowi litewskiemu w celu wykonania na Litwie kary pozbawienia wolności. Podczas gdy bezsporne było, że zainteresowany stawiał się na rozprawie w pierwszej instancji, europejski nakaz aresztowania nie zawierał informacji dotyczących jego stawiennictwa na rozprawie apelacyjnej. W tym kontekście sąd niderlandzki chciał wyjaśnić, czy podstawa fakultatywną odmowy wykonania europejskiego nakazu aresztowania dotycząca braku osobistego stawiennictwa zainteresowanego na rozprawie, w wyniku której wydano orzeczenie, dotyczy rozprawy w pierwszej instancji, czy w postępowaniu apelacyjnym.

Trybunał w pierwszej kolejności zauważył, że pojęcie „rozprawy, w wyniku której wydano orzeczenie” należy postrzegać jako pojęcie autonomiczne prawa Unii i interpretować w sposób jednolity na jej obszarze, niezależnie od jego definicji w państwach członkowskich. Trybunał orzekł, że pojęcie to należy rozumieć w ten sposób, że oznacza ono postępowanie, które doprowadziło do wydania orzeczenia sądowego prawomocnie skazującego osobę, o której przekazanie zwrócono się w ramach wykonania europejskiego nakazu aresztowania. W sytuacji gdy postępowanie obejmowało kilka instancji, w których były wydawane kolejne orzeczenia, w tym przynajmniej jedno zaocznie, przez pojęcie „rozprawy, w wyniku której wydano orzeczenie” zgodnie z art. 4a ust. 1 decyzji ramowej 2002/584 należy rozumieć instancję postępowania, która zakończyła się wydaniem ostatniego z tych orzeczeń, o ile dany sąd prawomocnie rozstrzygnął co do winy danej osoby i co do kary, takiej jak kara pozbawienia wolności, po ponownym zbadaniu sprawy co do istoty pod względem faktycznym i prawnym. W konsekwencji postępowanie apelacyjne zasadniczo mieści się w zakresie tego pojęcia z decyzji ramowej 2009/299/WSiSW. Wreszcie Trybunał potwierdził, że taka wykładnia jest całkowicie zgodna z wymogami poszanowania prawa do obrony, którego zagwarantowaniu służy art. 4a decyzji ramowej 2002/584.

63/ Decyzja ramowa Rady 2009/299/WSiSW z dnia 26 lutego 2009 r. zmieniająca decyzje ramowe 2002/584/WSiSW, 2005/214/WSiSW, 2006/783/WSiSW, 2008/909/WSiSW oraz 2008/947/WSiSW i tym samym wzmocniająca prawa procesowe osób oraz ułatwiająca stosowanie zasady wzajemnego uznawania do orzeczeń wydanych pod nieobecność danej osoby na rozprawie (Dz.U. 2009, L 81, s. 24).

XI. KONKURENCJA

1. ARTYKUŁ 101 TFUE

Na uwagę zasługują dwa wyroki w dziedzinie karteli, dotyczące odpowiedzialności spółki dominującej oraz systemu dystrybucji selektywnej. Ponadto należy wspomnieć o wyroku **APVE i in.** (C-671/15), dotyczącym warunków stosowania reguł konkurencji w dziedzinie wspólnej polityki rolnej⁶⁴.

1.1. Odpowiedzialność spółki dominującej

W dniu 27 kwietnia 2017 r., w wyroku **Akzo Nobel i in./Komisja** (C-516/15 P, [EU:C:2017:314](#)), Trybunał utrzymał w mocy wyrok rozpoznawany w postępowaniu odwoławczym⁶⁵, orzekając, że *przedawnienie uprawnień Komisji do nałożenia kar na dwie spółki zależne nie stoi na przeszkodzie ustaleniu odpowiedzialności spółki dominującej, w stosunku do której przedawnienie nie nastąpiło*.

Trybunał wskazał przede wszystkim, że w celu określenia sprawcy naruszenia prawa konkurencji, który może zostać ukarany na podstawie art. 101 lub 102 TFUE, autorzy traktatów postanowili posłużyć się pojęciem przedsiębiorstwa oraz że – zgodnie z orzecznictwem – pojęcie to należy rozumieć jako oznaczające jednostkę gospodarczą, nawet jeśli z prawnego punktu widzenia jednostka ta składa się z kilku osób fizycznych lub prawnych. Ponadto Trybunał przypomniał, że ani art. 23 ust. 2 lit. a) rozporządzenia nr 1/2003, ani orzecznictwo nie określają, którą osobę prawną lub fizyczną Komisja jest zobowiązana uznać za odpowiedzialną za naruszenia i ukarać nałożeniem grzywny. Skoro zatem noszące znamiona naruszenia zachowanie spółki zależnej można na podstawie wzruszalnego domniemania przypisać spółce dominującej, między innymi w przypadku gdy mimo posiadania odrębnej podmiotowości prawnej spółka zależna nie określa w sposób autonomiczny swego zachowania na rynku, spółka dominująca i spółka zależna są w takiej sytuacji częścią tej samej jednostki gospodarczej, a tym samym tworzą jedno przedsiębiorstwo w rozumieniu prawa Unii w dziedzinie konkurencji.

Trybunał przypomniał również, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem spółka dominująca, której zostało przypisane noszące znamiona naruszenia zachowanie jej spółki zależnej, zostaje osobiście ukarana za naruszenie reguł Unii w dziedzinie konkurencji, za których sprawcę ona sama została uznana ze względu na wywierany przez nią decydujący wpływ na spółkę zależną. Z tego powodu stosunek solidarności, jaki istnieje między dwiema spółkami tworzącymi jednostkę gospodarczą, nie może zdaniem Trybunału ograniczać się, w odniesieniu do zapłaty grzywny, do formy zabezpieczenia udzielonego przez spółkę dominującą w celu zagwarantowania zapłaty grzywny nałożonej na spółkę zależną. Wreszcie, skoro odpowiedzialność spółki dominującej ma charakter całkowicie wtórny, jest ona niewątpliwie pochodną okoliczności stanowiących naruszenie popełnione przez spółki zależne, z którymi jej odpowiedzialność jest nierozzerwalnie związana.

Mimo to, zdaniem Trybunału, okoliczność, że wykonywanie uprawnień Komisji do nałożenia grzywien uległo przedawnieniu w odniesieniu do spółki zależnej, nie oznacza konieczności przedawnienia w odniesieniu do spółki dominującej, nawet jeżeli jej odpowiedzialność za dany okres opierała się w całości na noszącym znamiona

^{64/} Wyrok ten został przedstawiony w części VI „Rolnictwo”.

^{65/} Wyrok Sądu z dnia 15 lipca 2015 r., **Akzo Nobel i in./Komisja** (T-47/10, [EU:T:2015:506](#)).

naruszenia zachowaniu spółki zależnej. Trybunał orzekł zatem, iż okoliczność, że na niektóre spółki nie mogą już zostać nałożone kary z powodu przedawnienia na mocy art. 25 ust. 1 lit. b) rozporządzenia nr 1/2003⁶⁶, nie stoi na przeszkodzie ściganiu spółki dominującej, uznanej za osobiście i solidarnie z nimi odpowiedzialną za te same antykonkurencyjne działania po tym okresie, w stosunku do których przedawnienie nie nastąpiło. W omawianej sprawie, ponieważ dwie spółki zależne Akzo Nobel zaprzestały uczestnictwa w kartelach w 1993 r., podczas gdy Akzo Nobel uczestniczyła w naruszeniach aż do 2000 r., Trybunał orzekł, że Sąd słusznie uznał, że przedawnienie uprawnień do nałożenia kar na dwie spółki zależne nie stało na przeszkodzie ustaleniu odpowiedzialności spółki dominującej.

1.2. Porozumienia wertykalne

W odniesieniu do ograniczeń zawartych w porozumieniach wertykalnych Trybunał w wyroku z dnia 6 grudnia 2017 r., **Coty Germany** (C-230/16, [EU:C:2017:941](#)), dokonał ważnych uściśleń dotyczących *zgodności systemów dystrybucji selektywnej artykułów luksusowych z art. 101 TFUE*. Spór dotyczył ograniczenia zawartego w umowie depozytowej zawartej między Coty Germany, dostawcą luksusowych artykułów kosmetycznych w Niemczech, a autoryzowanym dystrybutorem rzeczonych artykułów zakazującego dystrybutorom włączania w sposób rozpoznawalny na zewnątrz przedsiębiorstw trzecich do sprzedaży przez Internet rzeczonych artykułów.

Sąd odsyłający zwrócił się do Trybunału przede wszystkim z pytaniem, czy sporne ograniczenie, służące głównie zapewnieniu luksusowego wizerunku tych towarów, może być zgodne z art. 101 ust. 1 TFUE.

W tym kontekście Trybunał przede wszystkim przypomniał swoje orzeczenie w sprawie **Copad**⁶⁷, zgodnie z którym, po pierwsze, artykuły luksusowe mogą wymagać wprowadzenia systemu dystrybucji selektywnej w celu zachowania ich jakości i zapewnienia odpowiedniego użytkowania oraz po drugie, taki system jest zgodny z art. 101 ust. 1 TFUE, pod warunkiem że wybór podmiotów zajmujących się dalszą sprzedażą dokonuje się w oparciu o kryteria obiektywne o charakterze jakościowym, ustalone w sposób jednolity względem wszystkich podmiotów zajmujących się dalszą sprzedażą i stosowane w sposób niedyskryminacyjny oraz że zdefiniowane kryteria nie wykraczają poza to, co jest konieczne.

Drugie pytanie dotyczyło kwestii, czy art. 101 ust. 1 TFUE należy interpretować w ten sposób, że sprzeciwia się on postanowieniu umownemu takiemu jak analizowane w postępowaniu głównym, które zakazuje autoryzowanym dystrybutorom korzystania w celu sprzedaży artykułów luksusowych, w sposób rozpoznawalny na zewnątrz, z platform należących do osób trzecich. Trybunał stwierdził, że takie postanowienie umowne może być zgodne z art. 101 ust. 1 TFUE, jeżeli postanowienie to służy w szczególności zapewnieniu luksusowego wizerunku takich towarów, jest ono ustalone w sposób jednolity i stosowane w sposób niedyskryminacyjny, i wreszcie, że jest ono proporcjonalne do realizowanego celu, co powinien zweryfikować sąd odsyłający. Następnie Trybunał uznał ograniczenie za właściwe w odniesieniu do zamierzonego celu, gdyż wymagało ono powiązania towarów wyłącznie z autoryzowanymi dystrybutorami, tak aby umożliwić spółce Coty kontrolowanie środowiska sprzedaży tych towarów i w ten sposób zachowanie ich luksusowego wizerunku w oczach konsumentów. W odniesieniu do proporcjonalności tego ograniczenia Trybunał podkreślił, że nie chodziło tu o ograniczenie całkowite, jak w sprawie

^{66/} Rozporządzenie Rady (WE) nr 1/2003 z dnia 16 grudnia 2002 r. w sprawie wprowadzenia w życie reguł konkurencji ustanowionych w art. [101] i [102] traktatu [FUE] (Dz.U. 2003, L 1, s. 1).

^{67/} Wyrok Trybunału z dnia 23 kwietnia 2009 r., **Copad** (C-59/08, [EU:C:2009:260](#)).

Pierre Fabre Dermo-Cosmétique⁶⁸, ponieważ w omawianej sprawie autoryzowani dystrybutorzy mogli sprzedawać online towary objęte umową zarówno za pośrednictwem własnych stron internetowych, jak i za pośrednictwem platform osób trzecich, jeżeli ich zaangażowanie nie było widoczne dla konsumenta. Trybunał uznał zatem, że takie ograniczenie jest dopuszczalne w świetle art. 101 ust. 1 TFUE.

Wreszcie, w ramach odpowiedzi na trzecie i czwarte pytanie sądu odsyłającego, Trybunał dokonał oceny, czy wspomniany zakaz stanowił ograniczenie grupy klientów w rozumieniu art. 4 lit. b) rozporządzenia nr 330/2010⁶⁹ lub ograniczenie biernej sprzedaży na rzecz konsumentów końcowych w rozumieniu art. 4 lit. c) tego samego rozporządzenia. Trybunał udzielił odpowiedzi przeczącej. Zgodnie z art. 101 ust. 3 TFUE rozporządzenie nr 330/2010 wprowadza bowiem wyłączenia dla pewnych rodzajów ograniczeń konkurencji, pod warunkiem że udział tak dostawcy, jak nabywcy nie przekracza 30% rynku właściwego. Rozporządzenie nr 330/2010 przewiduje również w art. 4 najpoważniejsze ograniczenia, które nie mogą korzystać z tych wyłączeń. W tej kwestii Trybunał stwierdził, że skoro sporne postanowienie nie wykluczało całkowicie korzystania przez dystrybutorów Coty z Internetu jako środka sprzedaży produktów, lecz z konkretnej formy sprzedaży przez Internet, to jest rozpoznawalnego na zewnątrz włączania przedsiębiorstw trzecich, to postanowienia nie można uznać za ograniczenie grupy klientów lub ograniczenie biernej sprzedaży na rzecz konsumentów końcowych w rozumieniu art. 4 rozporządzenia nr 330/2010.

2. ARTYKUŁ 102 TFUE

Wydany w dniu 6 września 2017 r. wyrok w sprawie **Intel/Komisja** (C-413/14 P, [EU:C:2017:632](#)) dał Trybunałowi w składzie wielkiej izby sposobność do zdefiniowania *właściwości miejscowej Komisji do karania za nadużycie pozycji dominującej*. Spór ten miał początek w decyzji Komisji o nałożeniu grzywny w wysokości 1,06 mld EUR na spółkę Intel, amerykańskiego producenta mikroprocesorów (zwanymi dalej „CPU”) za nadużycie pozycji dominującej na światowym rynku CPU x86, w szczególności przez przyznawanie rabatów lojalnościowych producentom sprzętu informatycznego w zamian za zaopatrywanie się wyłącznie u Intela⁷⁰. Trybunał *uchylił wyrok Sądu oddalający skargę Intelu na tę decyzję*⁷¹. Uznał on, że Sąd w zaskarżonym wyroku nie zbadał całości argumentów podniesionych przez spółkę Intel co do możliwości ograniczenia konkurencji przez sporne rabaty, stosowane przez spółkę wobec niektórych jej klientów.

Jeżeli chodzi, po pierwsze, o podniesioną przez Intel kwestię kompetencji Komisji do stwierdzenia i nałożenia sankcji za zachowanie poza Unią, Trybunał przypomniał, że w odniesieniu do stosowania art. 101 TFUE okoliczność, że przedsiębiorstwo, które uczestniczy w porozumieniu, ma siedzibę w państwie trzecim, nie stanowi przeszkody w zastosowaniu tego przepisu, jeśli takie porozumienie wywołuje skutki na terytorium rynku wewnętrznego. W omawianej sprawie Komisja w spornej decyzji, by uzasadnić swoją kompetencję do zastosowania art. 102 TFUE do porozumień zawartych przez Intel z chińskim głównym producentem sprzętu informatycznego (zwanym dalej „OEM”), oparła się na „kwalifikowanych skutkach” danych praktyk na terytorium Europejskiego Obszaru Gospodarczego. Trybunał potwierdził, że kryterium to może służyć jako podstawa kompetencji Komisji do

^{68/} Wyrok Trybunału z dnia 13 października 2011 r., **Pierre Fabre Dermo-Cosmétique** (C-439/09, [EU:C:2011:649](#)).

^{69/} Rozporządzenie Komisji (UE) nr 330/2010 z dnia 20 kwietnia 2010 r. w sprawie stosowania art. 101 ust. 3 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej do kategorii porozumień wertykalnych i praktyk uzgodnionych (Dz.U. 2010, L 102, s. 1).

^{70/} Decyzja Komisji C(2009) 3726 wersja ostateczna z dnia 13 maja 2009 r. dotycząca postępowania na podstawie art. [102 TFUE] i art. 54 porozumienia EOG (sprawa COMP/C-3/37.990 - Intel).

^{71/} Wyrok Sądu z dnia 12 czerwca 2014 r., **Intel/Komisja** (T-286/09, [EU:T:2014:547](#)).

stosowania prawa konkurencji Unii na gruncie prawa międzynarodowego publicznego, jeżeli jest przewidywalne, iż analizowane zachowanie wywołuje natychmiastowe i istotne skutki na rynku Unii. W tej kwestii Trybunał stwierdził, że do spełnienia przesłanki polegającej na wymogu przewidywalności wystarczy uwzględnić prawdopodobne skutki zachowania dla konkurencji, co miało miejsce w sprawie. Mimo okoliczności, że CPU miały być dostarczane do Chin, Trybunał stwierdził, że zachowanie spółki Intel było częścią globalnej strategii antykonkurencyjnej mającej na celu uniemożliwienie jednemu konkurentowi dostępu do najważniejszych kanałów sprzedaży, oraz podkreślił, że sprzedaż komputerów wyposażonych w CPU była planowana w szczególności w Europejskim Obszarze Gospodarczym.

Jeżeli chodzi, po drugie, o zarzut dotyczący istotnego błędu proceduralnego naruszającego prawo spółki Intel do obrony, to zasadniczo kwestionowała ona sposób rozpatrzenia przez Sąd zarzutu, w którym w pierwszej instancji podnosiła ona brak zarejestrowania przez Komisję przesłuchania członka kadry kierowniczej jednego z największych klientów spółki Intel w toku postępowania administracyjnego. W tej kwestii Trybunał uznał, że Sąd naruszył prawo, wprowadzając rozróżnienie pomiędzy przesłuchaniami formalnymi, objętymi w szczególności zakresem art. 19 ust. 1 rozporządzenia nr 1/2003, a przesłuchaniami nieformalnymi, które nie są objęte tym przepisem. Na Komisji spoczywa bowiem obowiązek rejestrowania w formie według jej wyboru każdego przesłuchania przeprowadzanego przez nią na podstawie tego przepisu w celu zebrania informacji dotyczących przedmiotu dochodzenia. Trybunał wskazał jednak, że w zakresie, w jakim Komisja w spornej decyzji nie oparła się na informacjach uzyskanych podczas kwestionowanego przesłuchania, to do spółki Intel należało wykazanie, że gdyby miała możliwość powołania się na odpowiedni protokół rzeczonego przesłuchania, mogłaby wpłynąć na ocenę Komisji dokonaną w tej decyzji. Trybunał orzekł jednak, że w omawianej sprawie tego nie wykazano.

Jeżeli chodzi, po trzecie, o ocenę nadużycia, Trybunał wskazał, że sporne zachowania Intela w stosunku do partnerów handlowych, mające na celu wykluczenie z rynku jedyne go poważnego konkurenta, polegały po pierwsze na przyznawaniu rabatu czterem OEM, pod warunkiem że będą kupować u spółki Intel całość lub prawie całość swych CPU x86, oraz po drugie – przyznawaniu wypłat na rzecz OEM w zamian za to, że opóźnią oni, anulują lub ograniczą wprowadzenie do sprzedaży niektórych produktów wyposażonych w CPU produkcji konkurenta spółki Intel. W zaskarżonym wyroku Sąd uznał, że zakwalifikowanie rabatu za wyłączność udzielonego przez przedsiębiorstwo zajmujące pozycję dominującą jako „nadużycia” nie jest uzależnione od przeprowadzenia analizy tego, czy rabat ten jest zdolny ograniczyć konkurencję, gdyż rabat ten ze swej istoty ma taką zdolność. Trybunał stwierdził jednak, że Komisja w spornej decyzji przeprowadziła dogłębne badanie okoliczności sprawy, uznając na tej podstawie, że równie skuteczny konkurent z powodu tych rabatów musiałby stosować ceny, które byłyby nierealne. I tak, zdaniem Trybunału, test AEC (znany w języku angielskim jako „as efficient competitor test”) miał realne znaczenie przy dokonywaniu przez Komisję oceny zdolności spornej praktyki do wywołania skutku w postaci wykluczenia konkurentów. W tych okolicznościach Trybunał orzekł, że Sąd miał obowiązek zbadania wszystkich argumentów spółki Intel sformułowanych na temat testu AEC w celu ujawnienia błędów popełnionych przez Komisję w ramach tego testu. Trybunał uchylił zatem zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi do ponownego rozpoznania w celu zbadania, w świetle argumentów podniesionych przez spółkę Intel, zdolności spornych rabatów do ograniczenia konkurencji.

3. KONCENTRACJE

W wyroku z dnia 7 września 2017 r., *Austria Asphalt* (C-248/16, [EU:C:2017:643](#)), Trybunał orzekł, że art. 3 rozporządzenia nr 139/2004⁷² należy interpretować w taki sposób, że koncentracja w następstwie zmiany rodzaju kontroli sprawowanej nad danym przedsiębiorstwem z wyłącznej na sprawowaną wspólnie ma miejsce wyłącznie pod warunkiem, iż będące efektem przeprowadzenia takiej operacji wspólne przedsiębiorstwo będzie spełniać w sposób trwały wszystkie funkcje samodzielnego podmiotu gospodarczego.

Sprawa w postępowaniu głównym dotyczyła mieszalni asfaltu, która do tej pory była wyłączną własnością koncernu budowlanego i której działalność była ograniczona do zaopatrywania spółki dominującej. Nie odgrywała więc ona żadnej znaczącej roli na rynku. Projekt leżący u podstaw sporu przewidywał koncentrację dwóch przedsiębiorstw budowlanych, z których jedno było właścicielem rzeczony mieszalni asfaltu. Zgodnie z projektem kontrolę nad nią miały dzielić oba przedsiębiorstwa podlegające koncentracji, a jej produkcja była przeznaczona zasadniczo dla tych dwóch przedsiębiorstw.

Trybunał, do którego zwrócono się z pytaniem o przesłanki przeprowadzenia koncentracji w sytuacji zmiany rodzaju kontroli sprawowanej nad danym przedsiębiorstwem w rozumieniu art. 3 ust. 1 lit. b) i art. 3 ust. 4 rozporządzenia nr 139/2004, przypomniał przede wszystkim, że celem tego rozporządzenia jest zapewnienie, że proces reorganizacji nie spowoduje trwałej szkody dla konkurencji. Pojęcie „koncentracji” powinno być zatem zdefiniowane w taki sposób, by obejmowało tylko te działania, które przynoszą trwałą zmianę w kontroli zainteresowanych przedsiębiorstw, a tym samym w strukturze rynku. W szczególności w art. 3 ust. 1 lit. b) tego rozporządzenia jako przesłankę pojęcia koncentracji przyjęto nie utworzenie przedsiębiorstwa, tylko zmianę sprawowanej nad przedsiębiorstwem kontroli. I tak Trybunał uściślił, że art. 3 ust. 4 tego samego rozporządzenia dotyczy wspólnych przedsiębiorstw jedynie w takim zakresie, w jakim ich utworzenie skutkuje trwałymi zmianami w strukturze rynku i bez znaczenia jest przy tym to, czy kontrolowane od tej pory wspólnie przedsiębiorstwo wcześniej istniało.

W tej kwestii Trybunał przypomniał, że zgodnie z art. 21 ust. 1 rozporządzenia nr 139/2004 rozporządzenie to ma jedynie zastosowanie do koncentracji takich jak te określone w jego art. 3, do których rozporządzenie nr 1/2003⁷³ nie ma co do zasady żadnego zastosowania. Natomiast zdaniem Trybunału rozporządzenie nr 1/2003 znajduje nadal zastosowanie w przypadku zachowań przedsiębiorstw, które, nie będąc koncentracjami w rozumieniu rozporządzenia nr 139/2004, mogą jednak skutkować prowadzeniem przez nie sprzecznej z art. 101 TFUE współpracy i które z tego względu podlegają kontroli ze strony Komisji czy też krajowych organów ochrony konkurencji. Tak więc Trybunał orzekł, że wykładnia art. 3 rozporządzenia nr 139/2004, zgodnie z którą zmiana stosunków w zakresie kontroli w istniejącym przedsiębiorstwie, wskutek której kontrola ta nie jest już sprawowana wyłącznie, lecz wspólnie, jest objęta pojęciem koncentracji nawet wówczas, gdy to wspólne przedsiębiorstwo nie pełni w sposób trwały wszystkich funkcji samodzielnego podmiotu gospodarczego, nie jest zgodna z art. 21 ust. 1 tego rozporządzenia.

^{72/} Rozporządzenie Rady (WE) nr 139/2004 z dnia 20 stycznia 2004 r. w sprawie kontroli koncentracji przedsiębiorstw (rozporządzenie WE w sprawie kontroli łączenia przedsiębiorstw) (Dz.U. 2004, L 24, s. 1).

^{73/} Rozporządzenie Rady (WE) nr 1/2003 z dnia 16 grudnia 2002 r. w sprawie wprowadzenia w życie reguł konkurencji ustanowionych w art. [101] i [102] traktatu [FUE] (Dz.U. 2003, L 1, s. 1).

4. POSTĘPOWANIE W PRZEDMIOCIE ZASTOSOWANIA REGUŁ KONKURENCJI

W dniu 14 marca 2017 r., w wyroku wielkiej izby *Evonik Degussa/Komisja* (C-162/15 P, [EU:C:2017:205](#)), Trybunał wypowiedział się na temat zakresu ochrony, jaką należy przyznać informacjom pochodzącym z oświadczeń złożonych w celu uzyskania złagodzenia kar w ramach publikacji decyzji Komisji dotyczących stosowania art. 101 TFUE. Spór dotyczył decyzji Komisji⁷⁴, którą wyznaczony do postępowań w sprawach konkurencji urzędnik przeprowadzający spotkanie wyjaśniające oddalił wnioski o zachowanie poufności informacji udzielonych przez skarżącą w ramach współpracy na podstawie komunikatu z 2002 r. w sprawie złagodzenia kar⁷⁵. Informacje te były zawarte w poszerzonej wersji decyzji stwierdzającej istnienie naruszenia reguł konkurencji, podlegającej publikacji na stronie internetowej Dyrekcji Generalnej ds. Konkurencji⁷⁶. W spornej decyzji urzędnik przeprowadzający spotkanie wyjaśniające uznał między innymi, że nie jest on właściwy, aby rozstrzygnąć w przedmiocie podniesionego przez wnoszącą odwołanie argumentu, wedle którego publikacja informacji doprowadziłaby do nieuzasadnionego odmiennego potraktowania skarżącej w stosunku do pozostałych uczestników naruszenia, wbrew zasadom ochrony uzasadnionych oczekiwań i równego traktowania. Trybunał w postępowaniu odwoławczym uchylił wyrok Sądu, który wcześniej oddalił skargę⁷⁷, uznając, że Sąd naruszył prawo, gdy orzekł, że urzędnik przeprowadzający spotkanie wyjaśniające słusznie stwierdził swą niewłaściwość.

Trybunał przypomniał, że art. 8 decyzji 2011/695⁷⁸ ma na celu urzeczywistnienie, na płaszczyźnie proceduralnej, oferowanej przez prawo Unii ochrony informacji, które Komisja uzyskała w ramach postępowań w sprawach z zakresu konkurencji. O ile z art. 8 ust. 2 decyzji 2011/695 wynika, że urzędnik przeprowadzający spotkanie wyjaśniające może uznać, iż informacja może zostać ujawniona, jeżeli w rzeczywistości nie stanowi ona tajemnicy handlowej ani innego rodzaju informacji poufnej lub jeżeli istnieje nadrzędny interes w jej ujawnieniu, o tyle przepis ten nie ogranicza powodów, które zainteresowany podmiot może podnieść, aby sprzeciwić się zamierzonej publikacji. Tak więc ochronę przewidzianą w art. 8 należy rozumieć w ten sposób, że odnosi się ona do każdego zastrzeżenia wywodzonego z przepisów lub zasad prawa Unii, na które zainteresowany podmiot powołuje się w celu uzasadnienia ochrony poufności przedmiotowych informacji. Trybunał wskazał, że zakres art. 8 ust. 2 decyzji 2011/695 byłby wyraźnie ograniczony, gdyby ów przepis należało interpretować w ten sposób, że umożliwia on uwzględnienie przez urzędnika przeprowadzającego spotkanie wyjaśniające jedynie przepisów mających na celu w szczególności ochronę informacji przed publicznym ujawnieniem, takich jak przepisy zawarte w rozporządzeniu (WE) nr 45/2001 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2000 r. o ochronie osób fizycznych w związku

^{74/} Decyzja Komisji C(2012) 3534 final z dnia 24 maja 2012 r. w przedmiocie oddalenia wniosku o zachowanie poufności złożonego przez spółkę Evonik Degussa (sprawa COMP/38.620 – Nadtlenek wodoru i nadboran sodu) (Dz.U. 2015, C 198, s. 24).

^{75/} Obwieszczenie Komisji w sprawie zwolnienia z grzywien oraz zmniejszania grzywien w przypadkach karteli (Dz.U. 2002, C 45, s. 3) obowiązujące w czasie właściwym dla stanu faktycznego.

^{76/} Decyzja C(2006) 1799 wersja ostateczna, dotycząca postępowania na podstawie art. 81 [WE] oraz art. 53 porozumienia EOG (sprawa COMP/F/C.38.620 – Nadtlenek wodoru i nadboran sodu) (Dz.U. 2006, L 353, s. 54).

^{77/} Wyrok Sądu z dnia 28 stycznia 2015 r., *Evonik Degussa/Komisja* (T-341/12, [EU:T:2015:51](#)).

^{78/} Decyzja Przewodniczącego Komisji Europejskiej z dnia 13 października 2011 r. w sprawie funkcji i zakresu uprawnień urzędnika przeprowadzającego spotkanie wyjaśniające w niektórych postępowaniach z zakresu konkurencji (Dz.U. 2011, L 275, s. 29).

z przetwarzaniem danych osobowych przez instytucje⁷⁹ lub w rozporządzeniu nr 1049/2001 w sprawie publicznego dostępu do dokumentów Parlamentu Europejskiego, Rady i Komisji⁸⁰.

Następnie, w odniesieniu do istoty sprawy, Trybunał oddalił argumenty przedstawione na poparcie odwołania. Przede wszystkim przypomniał on, że informacje, które były tajne lub poufne, lecz pochodzą sprzed pięciu lub więcej lat, powinny być, ze względu na upływ czasu, uważane co do zasady za historyczne lub za takie, które utraciły z tego powodu swój tajny lub poufny charakter. Tak więc Trybunał uściślił, że rozumowanie, z którego wynika domniemanie wzruszalne, ma zastosowanie zarówno w kontekście wniosku o zachowanie poufności względem interwenientów w ramach skargi przed sądami Unii, jak i w kontekście – jak w omawianej sprawie – wniosków o zachowanie poufności w związku z opublikowaniem przez Komisję decyzji stwierdzającej naruszenie prawa konkurencji.

Co się tyczy podniesionego przez skarżącą pytania, czy pomimo braku zastosowania w niniejszym przypadku rozporządzenia nr 1049/2001 należy jednak transponować – w odniesieniu do publikacji decyzji stwierdzających naruszenia art. 101 i 102 TFUE wydane na podstawie wspomnianego rozporządzenia – orzecznictwo, w którym Trybunał uznał istnienie ogólnego domniemania uzasadniającego odmowę ujawnienia dokumentów zawartych w aktach dotyczących stosowania art. 101 TFUE, Trybunał udzielił na to pytanie odpowiedzi przeczącej. W tej kwestii Trybunał oparł się na istotnych różnicach pomiędzy uregulowaniem dostępu osób trzecich do akt Komisji (zawartym w rozporządzeniu nr 1049/2001) a uregulowaniem dotyczącym publikacji, z poszanowaniem tajemnicy handlowej (zawartym w art. 30 rozporządzenia nr 1/2003), decyzji w sprawach naruszeń. Publikacja jawnej wersji decyzji stwierdzającej naruszenie art. 101 TFUE powinna dostarczyć ofiarom naruszeń argumentów na poparcie ich roszczeń odszkodowawczych. Odnośne interesy należy jednak wyważyć z ochroną praw przyznanych przez prawo Unii między innymi przedsiębiorstwom, których dotyczy postępowanie, takich jak prawo do ochrony tajemnicy zawodowej lub handlowej.

Trybunał uznał ponadto, że taka publikacja nie narusza ochrony, jakiej może oczekiwać wnosząca odwołanie na mocy obwieszczenia w sprawie łagodzenia kar z 2002 r., ponieważ ochrona ta może dotyczyć jedynie określenia grzywny i traktowania dokumentów i oświadczeń, których konkretnie dotyczy to obwieszczenie. Jedyną bowiem ochroną, jakiej może oczekiwać przedsiębiorstwo, które współpracowało z Komisją w ramach postępowania na podstawie art. 101 TFUE, jest ochrona dotycząca z jednej strony – zwolnienia z grzywny lub zmniejszenia tej grzywny w zamian za dostarczenie Komisji dowodów domniemanego naruszenia przyczyniających się do zwiększenia wartości dowodów już będących w posiadaniu Komisji, a z drugiej strony – nieujawniania przez Komisję dokumentów i pisemnych oświadczeń otrzymanych przez nią zgodnie z obwieszczeniem Komisji w sprawie łagodzenia kar.

5. POMOC PAŃSTWA

W dziedzinie pomocy państwa należy zwrócić uwagę na trzy wyroki. Pierwszy z nich dotyczy kontroli przez Komisję istniejącej pomocy państwa, która może w późniejszym czasie zostać uznana za bezprawną. Drugi dotyczy kwestii, czy zwolnienia podatkowe przyznane przez państwo wspólnocie religijnej mogą być uznane za pomoc państwa

^{79/} Rozporządzenie (WE) nr 45/2001 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2000 r. o ochronie osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych przez instytucje i organy wspólnotowe i o swobodnym przepływie takich danych (Dz.U. 2001, L 8, s. 1).

^{80/} Rozporządzenie (WE) nr 1049/2001 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 30 maja 2001 r. w sprawie publicznego dostępu do dokumentów Parlamentu Europejskiego, Rady i Komisji (Dz.U. 2001, L 145, s. 43).

niedozwoloną w myśl art. 107 ust. 1 TFUE. Trzeci dotyczy zagadnienia, czy pomoc państwa udzielona przedsiębiorstwu, które dobrowolnie przystąpiło do krajowego postępowania upadłościowego, może być mu odebrana.

Wyrokiem *Komisja/Włochy* (C-467/15 P, [EU:C:2017:799](#)), wydanym w dniu 25 października 2017 r., Trybunał uchylił wyrok Sądu⁸¹ dotyczący możliwości zakwalifikowania przez Komisję jako nowej – i ewentualnie bezprawnej – pomocy, nie tylko zmiany istniejącej pomocy, lecz również całości istniejącej pomocy, której dotyczy zmiana. U podstaw tej sprawy leżała decyzja Rady 2003/530⁸², która z jednej strony zezwalała Włochom na zastąpienie producentów mleka w celu uiszczenia na rzecz Unii opłaty wyrównawczej z powodu przekroczenia krajowej kwoty mlecznej w latach 1995 i 2001, a z drugiej strony zezwalała zainteresowanym producentom na spłatę ich długu wobec tego państwa członkowskiego przez odroczenie spłaty bez odsetek. Przyznanie tej pomocy (zwanej dalej „pomocą istniejącą”) było uwarunkowane ograniczeniem czasowym rozłożenia płatności na raty, określonym na 14 lat. Ponieważ Włochy zezwoliły na odroczenie spłaty tej samej pomocy w latach 2010 i 2011, po wielu innych zmianach, nastąpiło w rezultacie przekroczenie granicy 14 lat. Komisja przyjęła wówczas sporną decyzję, stwierdzając, że Włochy stopniowo zmieniły system pomocy istniejącej z naruszeniem jednego z warunków zatwierdzenia tej pomocy, i zakwalifikowała jako pomoc nową, a zatem bezprawną (gdyż środek ten nie został notyfikowany Komisji), nie tylko odroczenie płatności rozpatrywane odrębnie, lecz także cały wcześniej istniejący system rozłożenia na raty⁸³. Nakazała więc odzyskanie w sposób natychmiastowy kwot przyznanych producentom, którzy skorzystali z odroczenia płatności, wraz z odsetkami. Włochy zaskarżyły tę decyzję przed Sądem, który stwierdził jej częściową nieważność. Komisja wniosła wówczas odwołanie, kwestionując dokonaną przez Sąd wykładnię pojęcia „nowej pomocy”, zawartego w art. 1 lit. c) rozporządzenia nr 659/1999⁸⁴.

W tym kontekście Trybunał orzekł, że wbrew ustaleniom Sądu to pojęcie „nowej pomocy” może objąć nie tylko zmianę pomocy istniejącej, ale również pomoc, której zmiana ta dotyczy. Tak więc zdaniem Trybunału pomoc istniejąca, która została zmieniona z naruszeniem wymaganych wobec niej warunków zgodności, nie może być już uważana za zatwierdzoną i traci z tego względu w całości cechę pomocy istniejącej. Tym samym Komisja nie ma obowiązku wykazania, że zmiana ma wpływ na samą istotę pomocy istniejącej wcześniej. Zdaniem Trybunału taka wykładnia najlepiej zapewnia skuteczność systemu kontroli pomocy państwa w Unii przez wspomaganie przestrzegania przez dane państwo członkowskie warunków zatwierdzenia systemu pomocy. W wypadku zmiany przez dane państwo członkowskie istniejącego systemu pomocy z naruszeniem warunku zatwierdzenia tego systemu owo państwo członkowskie nie będzie bowiem miało żadnej gwarancji, że wspomniana zmiana nie wpłynie na zatwierdzony system pomocy i że korzyści przyznane na podstawie tego systemu pozostaną zatem nabyte.

W omawianej sprawie Trybunał stwierdził zatem, że zmiana przepisów wprowadzająca odroczenie płatności nie jest zmianą wyłącznie formalną lub administracyjną ani podniesieniem pierwotnego budżetu systemu pomocy w rozumieniu art. 4 ust. 1 rozporządzenia nr 794/2004⁸⁵.

81/ Wyrok Sądu z dnia 24 czerwca 2015 r., *Włochy/Komisja* (T-527/13, [EU:T:2015:429](#)).

82/ Decyzja 2003/530/WE z dnia 16 lipca 2003 r. w sprawie zgodności ze wspólnym rynkiem pomocy, jaką Republika Włoch zamierza przyznać na rzecz swoich producentów mleka (Dz.U. 2003, L 184, s. 15).

83/ Decyzja Komisji 2013/665/UE z dnia 17 lipca 2013 r. w sprawie pomocy państwa SA.33726 (11/C) [ex SA.33726 (11/NN)] przyznanej przez Włochy (odroczenie uiszczenia opłaty wyrównawczej od mleka we Włoszech) (Dz.U. 2013, L 309, s. 40).

84/ Rozporządzenie Rady (WE) nr 659/1999 z dnia 22 marca 1999 r. ustanawiające szczegółowe zasady stosowania art. [108 TFUE] (Dz.U. 1999, L 83, s. 1).

85/ Rozporządzenie Komisji (WE) nr 794/2004 z dnia 21 kwietnia 2004 r. w sprawie wykonania rozporządzenia Rady (WE) nr 659/1999 (Dz.U. 2004, L 140, s. 1).

W sprawie zakończonej wyrokiem *Congregación de Escuelas Pías Provincia Betania* (C-74/16, [EU:C:2017:496](#)), wydanym w dniu 27 czerwca 2017 r., Trybunał w składzie wielkiej izby odpowiedział na pytanie, czy *zwolnienia podatkowe przyznane przez państwo wspólnocie religijnej mogą stanowić pomoc niedozwoloną w myśl art. 107 ust. 1 TFUE*. Pytanie to pojawiło się w kontekście różnych zwolnień podatkowych przyznanych na rzecz hiszpańskiego Kościoła katolickiego na podstawie umowy z 1979 r. zawartej między Stolicą Apostolską a Hiszpanią przed jej przystąpieniem do Unii. W sporze w postępowaniu głównym kongregacja religijna powołała się na tę umowę w celu uzyskania zwrotu podatku gminnego uiszczanego przez nią w związku z robotami wykonanymi w szkole kościelnej w pobliżu Madrytu. Pomieszczenia tej szkoły są wykorzystywane nie tylko na potrzeby nauczania podstawowego i średniego regulowanego przez państwo, równoważnego nauczaniu w szkołach publicznych i finansowanemu w całości ze środków publicznych, ale także na potrzeby innych zajęć szkolnych, za które pobierane są opłaty. Wniosek o zwrot został przez organ podatkowy oddalony z tego powodu, że przewidziane w prawie krajowym zwolnienie podatkowe dotyczące robót budowlanych nie odnosi się do działalności niemającej celu religijnego.

Sąd odsyłający, rozpoznający skargę zainteresowanej kongregacji religijnej, zwrócił się do Trybunału z pytaniem, czy takie zwolnienie podatkowe powinno zostać uznane za pomoc państwa niedozwoloną w myśl prawa Unii. Trybunał w odpowiedzi orzekł, że środek tego rodzaju może być objęty zakazem wyrażonym w art. 107 ust. 1 TFUE, jeżeli sporna działalność jest działalnością gospodarczą, i w zakresie, w jakim jest ona działalnością gospodarczą, co ustalić powinien sąd odsyłający.

Trybunał przede wszystkim uznał, że niesubwencjonowana przez państwo działalność kongregacji w zakresie nauczania wydaje się mieć charakter gospodarczy, a zatem może być objęta zakresem stosowania art. 107 ust. 1 TFUE, ponieważ jest finansowana głównie za pomocą prywatnych wkładów finansowych. Ponadto podkreślił on, że sporne zwolnienie wydaje się spełniać dwie z czterech przesłanek uznania za niedozwoloną pomoc państwa, ponieważ przyznawała ona kongregacji zarządzającej szkołą *selektywną korzyść gospodarczą* i wiązała się ze zmniejszeniem przychodów gminy, a tym samym z *użyciem zasobów państwowych*. W odniesieniu do dwóch pozostałych przesłanek Trybunał stwierdził, że sporne zwolnienie może spowodować, że świadczenie usług w zakresie nauczania przez kongregację religijną byłoby bardziej atrakcyjne w porównaniu z usługami innych instytucji działających na tym samym rynku, a zatem zwolnienie to może stwarzać ryzyko zakłócenia konkurencji. Trybunał podkreślił natomiast, że na podstawie art. 2 rozporządzenia nr 1998/2006⁸⁶ uznaje się, że pomoc nieprzekraczająca 200 000 EUR w okresie trzech lat nie wpływa na wymianę handlową między państwami członkowskimi oraz nie zakłóca i nie grozi zakłóceniem konkurencji, tak że działania takie są wyłączone z zakresu pojęcia „pomocy państwa”. Trybunał orzekł jednak, że to sąd odsyłający powinien ustalić, czy ten próg został osiągnięty w omawianej sprawie.

Wreszcie, w odniesieniu do umowy między Hiszpanią a Stolicą Apostolską, Trybunał wskazał, że mimo iż umowa ta została zawarta przed przystąpieniem tego państwa członkowskiego do Unii, sporne zwolnienie podatkowe, wprowadzone do krajowego porządku prawnego zarządzeniem z 2001 r. nie powinno zostać w stosownym przypadku uznane za istniejącą pomoc państwa, lecz za nową pomoc.

W wyroku *Nerea* (C-245/16, [EU:C:2017:521](#)), z dnia 6 lipca 2017 r., Trybunał wypowiedział się w przedmiocie zakresu pojęcia „zbiorowego postępowania w sprawie niewypłacalności” z art. 1 ust. 7 lit. c) rozporządzenia nr 800/2008 (ogólnego rozporządzenia w sprawie wyłączeń blokowych)⁸⁷, a także w kwestii, czy przedsiębiorstwo, które

^{86/} Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1998/2006 z dnia 15 grudnia 2006 r. w sprawie zastosowania art. [107 i 108 TFUE] w odniesieniu do pomocy de minimis (Dz.U. 2006, L 379, s. 5).

^{87/} Rozporządzenie Komisji (WE) nr 800/2008 z dnia 6 sierpnia 2008 r. uznające niektóre rodzaje pomocy za zgodne ze wspólnym rynkiem w zastosowaniu art. [107 i 108 TFUE] (Ogólne rozporządzenie w sprawie wyłączeń blokowych) (Dz.U. 2008, L 214, s. 3).

dobrowolnie przystąpiło do krajowego postępowania upadłościowego, nie może być beneficjentem uprzednio przyznanej pomocy państwa na podstawie tego samego przepisu. Spółka Nerea, skarżąca w postępowaniu głównym, była beneficjentem pomocy państwa przyznanej w ramach regionalnego programu operacyjnego w regionie Marche (Włochy). W następstwie wniosku spółki Nerea o objęcie jej układem z założeniem kontynuacji działalności region Marche cofnął sporną pomoc na tej podstawie, że zgodnie z art. 1 ust. 7 lit. c) rozporządzenia nr 800/2008 przedsiębiorstwo podlegające takiemu postępowaniu jest przedsiębiorstwem zagrożonym i nie powinno pobierać pomocy. Sąd odsyłający, przed którym spółka Nerea zaskarżyła tę decyzję, zwrócił się do Trybunału z dwoma pytaniami prejudycjalnymi.

W odpowiedzi na pytanie pierwsze Trybunał wypowiedział się w przedmiocie zakresu pojęcia „podlegania zbiorowemu postępowaniu w sprawie niewypłacalności”. Orzekł on, że ani w art. 1 ust. 7 lit. c) rozporządzenia nr 800/2008, ani w żadnym innym przepisie tego rozporządzenia nie dokonano rozróżnienia pomiędzy istniejącymi w poszczególnych systemach prawa krajowego zbiorowymi postępowaniami w sprawie niewypłacalności w zależności od tego, czy są one wszczynane przez organy administracyjne lub sądowe państw członkowskich, czy też, jak w omawianej sprawie, na wniosek danego przedsiębiorstwa. Dlatego, zdaniem Trybunału, rzeczony pojęcie obejmuje nie tylko postępowania wszczynane z urzędu przez organy administracyjne lub sądowe, ale również postępowania wszczynane na wniosek zainteresowanego przedsiębiorstwa.

W odniesieniu do pytania drugiego, dotyczącego skutków podlegania przez spółkę Nerea zbiorowemu postępowaniu w sprawie niewypłacalności po przyznaniu spornej pomocy, Trybunał wskazał, że pomoc należy uznać za przyznaną w dniu, w którym beneficjent uzyskał prawo do jej otrzymania i na ten dzień należy dokonać oceny, czy dane przedsiębiorstwo kwalifikuje się do otrzymania pomocy. Ponadto art. 1 ust. 7 lit. c) rozporządzenia nr 800/2008 nie nakłada na właściwe organy państw członkowskich obowiązku dokonywania niezależnej oceny konkretnej sytuacji przedsiębiorstwa w celu ustalenia, czy jest ono zagrożone. Tak więc okoliczność, że w stosunku do danego przedsiębiorstwa są spełnione przewidziane w prawie krajowym kryteria w zakresie podlegania zbiorowemu postępowaniu w sprawie niewypłacalności, wystarczy, aby uniemożliwić przyznanie mu pomocy państwa na podstawie rozporządzenia nr 800/2008 lub, jeśli tego rodzaju pomoc została już przyznana, stwierdzić, że na podstawie tego samego rozporządzenia pomocy nie należało przyznawać, pod warunkiem że wskazane kryteria były spełnione w dniu, w którym pomoc ta została przyznana. Natomiast pomoc przyznana w sposób zgodny z rozporządzeniem nr 800/2008, w szczególności z poszanowaniem jego art. 1 ust. 6, nie może zostać cofnięta wyłącznie na tej podstawie, że po dacie przyznania temu przedsiębiorstwu pomocy zostało w stosunku do niego wszczęte zbiorowe postępowanie w sprawie niewypłacalności.

XII. PRZEPISY PODATKOWE

W dziedzinie podatków na uwagę zasługuje pięć wyroków. Pierwszy z nich dotyczy ważności niektórych przepisów dyrektywy 2006/112⁸⁸. Drugi dotyczy kwestii możliwości kontrolowania przez sądy krajowe zgodności z prawem wniosku o przekazanie informacji podatkowych złożonego przez inne państwo członkowskie na podstawie dyrektywy 2011/16⁸⁹. Trzeci ma za przedmiot warunki regulujące powstanie obowiązku podatkowego z tytułu

88/ Dyrektywa Rady 2006/112/WE z dnia 28 listopada 2006 r. w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej (Dz.U. 2006, L 347, s. 1) w brzmieniu nadanym dyrektywą Rady 2009/47/WE z dnia 5 maja 2009 r. zmieniającą dyrektywę 2006/112 w zakresie stawek obniżonych podatku od wartości dodanej (Dz.U. 2009, L 116, s. 18).

89/ Dyrektywa Rady 2011/16/UE z dnia 15 lutego 2011 r. w sprawie współpracy administracyjnej w dziedzinie opodatkowania i uchylająca dyrektywę 77/799/EWG (Dz.U. 2011, L 64, s. 1).

podatku akcyzowego w rozumieniu art. 9 dyrektywy 2008/118⁹⁰. Czwarty odnosi się do zakresu zasady poszanowania prawa do obrony w ramach krajowych procedur administracyjnych dotyczących kontroli i określenia podstawy opodatkowania VAT. Ostatni wreszcie dotyczy zakazu nadużyć w dziedzinie podatków.

We wspomnianym już wyroku **RPO** (C-390/15, [EU:C:2017:174](#))⁹¹ Trybunał w składzie wielkiej izby potwierdził ważność przepisów dyrektywy 2006/112, które wyłączają stosowanie obniżonej stawki VAT do dostawy książek cyfrowych drogą elektroniczną, podczas gdy państwa członkowskie mogą stosować obniżoną stawkę VAT do dostawy książek cyfrowych na nośniku fizycznym. W tym kontekście w odesłaniu prejudycjalnym podniesiono w szczególności kwestię naruszenia przez to wyłączenie zasady równego traktowania, sformułowanej w art. 20 karty.

Potwierdziwszy, że rzezone przepisy dyrektywy 2006/112 ustanawiają odmienne traktowanie dwóch sytuacji podobnych w świetle zamierzonego celu, mianowicie, w omawianej sprawie, wspierania czytelnictwa, Trybunał zbadał, czy to odmienne traktowanie może być uzasadnione. Jako że takie uzasadnienie jest możliwe, jeżeli odmienne traktowanie pozostaje w związku z dopuszczalnym prawnie celem i jest proporcjonalne do tego celu, Trybunał wskazał najpierw, że wyłączenie publikacji elektronicznych ze stosowania obniżonej stawki należy do szczególnego systemu VAT dla handlu elektronicznego, mającego na celu poddanie usług świadczonych drogą elektroniczną jasnym, prostym i jednolitym regułom, aby ułatwić zarządzanie tym podatkiem przez podatników i krajowe organy podatkowe. Podkreślając szerokie uprawnienia dyskrecyjne przysługujące ustawodawcy Unii przy przyjmowaniu środków o charakterze podatkowym, Trybunał potwierdził następnie zarówno prawnie dopuszczalny charakter tego celu, jak i przydatność kwestionowanego środka do jego realizacji. Z uwagi na fakt, że pozostałe wymogi związane z przesłanką proporcjonalności również były spełnione, Trybunał w konsekwencji potwierdził, że rozpatrywane przepisy dyrektywy 2006/112 są zgodne z zasadą równego traktowania ustanowioną w art. 20 karty.

W wyroku **Berlioz Investment Fund** (C-682/15, [EU:C:2017:373](#)), ogłoszonym przez wielką izbę Trybunału w dniu 16 maja 2017 r., zbadała ona zagadnienie *możliwości kontrolowania przez sądy państwa członkowskiego zgodności z prawem wniosków o udzielenie informacji podatkowych skierowanych przez inne państwo członkowskie na podstawie dyrektywy 2011/16*. Pytanie to zostało przedłożone w ramach sporu mającego za źródło odmowę przez spółkę luksemburską zastosowania się w pełni do decyzji organów luksemburskich nakazującej jej udzielenie pewnych informacji, o które wystąpiła administracja francuska na podstawie rzeczony dyrektywy. Ten wniosek o przekazanie informacji dotyczył konkretniej dywidend wypłacanych przez francuską spółkę zależną i miał na celu wyjaśnienie, czy spełnione zostały przewidziane w prawie francuskim przesłanki zwolnienia tych dywidend z poboru podatku u źródła. Jednak z uwagi na fakt, że spółka luksemburska odmówiła udzielenia części żądanych informacji ze względu na to, że nie wydawały się one istotne, została na nią nałożona grzywna. Sąd odsyłający, do którego wpłynęła skarga na nałożoną sankcję, zwrócił się do Trybunału między innymi z pytaniem, czy jest on uprawniony do badania zasadności decyzji nakazowej organów luksemburskich, a tym samym również wniosku o udzielenie informacji, na którego podstawie wydano tę decyzję nakazową.

Trybunał przede wszystkim stwierdził, że w zakresie, w jakim nałożenie grzywny na spółkę luksemburską mieści się w ramach stosowania dyrektywy 2011/16, w sprawie znajduje zastosowanie karta. Potwierdziwszy ponadto, że spółce luksemburskiej przysługuje prawo do skutecznego środka prawnego w rozumieniu art. 47 karty przeciwko nałożonej na nią sankcji administracyjnej, Trybunał uściślił, że postanowienie to wymaga, by sąd krajowy rozpoznający skargę na taką grzywnę nałożoną za niewykonanie nakazu przekazania informacji w ramach wymiany między krajowymi organami podatkowymi na podstawie dyrektywy 2011/16 miał możliwość zbadania zgodności z prawem

^{90/} Dyrektywa Rady 2008/118/WE z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie ogólnych zasad dotyczących podatku akcyzowego, uchylająca dyrektywę 92/12/EWG (Dz.U. 2009, L 9, s. 12).

^{91/} Wyrok ten został przedstawiony również w części III „Postanowienia instytucjonalne”.

tego nakazu. W zakresie, w jakim wniosek o przekazanie informacji na podstawie rzeczony dyrektywy może dotyczyć jedynie informacji, które wydają się istotne w świetle krajowych przepisów podatkowych wnioskującego państwa członkowskiego, ten wymóg przewidywalnego związku stanowi zdaniem Trybunału przesłankę zgodności z prawem decyzji nakazowej skierowanej do adresata decyzji w celu uzyskania żądanych informacji oraz sankcji nałożonej na niego z uwagi na niewykonanie tej decyzji. Trybunał uściślił jednak w tej kwestii, że kontrola zgodności z prawem decyzji nakazowej ogranicza się do ustalenia, czy podstawą tej decyzji jest dostatecznie uzasadniony wniosek organu wnioskującego dotyczący informacji, które nie jawią się jako pozbawione w oczywisty sposób jakiegokolwiek przewidywalnego związku. Kontrola ta zakłada, że sąd może mieć dostęp do wniosku o przekazanie informacji oraz, w razie potrzeby, do każdej innej informacji przekazanej przez organ wnioskujący. Natomiast, ponieważ wobec adresata można powołać się na poufność wniosku o przekazanie informacji, temu ostatniemu przysługuje jedynie prawo dostępu do podstawowych informacji z wniosku o przekazanie informacji na potrzeby sprawiedliwego rozpatrzenia jego sprawy.

W dniu 29 czerwca 2017 r. Trybunał wydał wyrok *Komisja/Portugalia* (C-126/15, [EU:C:2017:504](#)), w którym wypowiedział się w przedmiocie warunków regulujących powstanie obowiązku podatkowego z tytułu podatku akcyzowego w rozumieniu art. 9 dyrektywy 2008/118 w sprawie ogólnych zasad dotyczących podatku akcyzowego, interpretowanego w świetle zasady proporcjonalności. W sprawie tej Trybunał rozpoznawał skargę o stwierdzenie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego zmierzającą do uznania, że obejmując opakowania jednostkowe papierosów zakazem wprowadzania do obrotu i publicznej sprzedaży po upływie trzeciego miesiąca roku następującego po roku, który jest wskazany na banderoли, Republika Portugalska uchybiła zobowiązaniom ciążącym na niej na mocy tej dyrektywy oraz zasady proporcjonalności.

Po przypomnieniu, po pierwsze, że zwalczanie oszustw podatkowych, unikania opodatkowania i ewentualnych nadużyć jest celem realizowanym przez dyrektywę 2008/118, Trybunał wskazał, że dopuszczanie do konsumpcji nadmiernych ilości paczek papierosów w okresie poprzedzającym koniec roku ze względu na oczekiwaną podwyżkę podatku akcyzowego stanowi rodzaj nadużycia, któremu państwa członkowskie mogą przeciwdziałać, przyjmując odpowiednie rozwiązania. Dodał on, że ponieważ art. 8 akapit pierwszy dyrektywy odsyła do prawa krajowego w celu określenia warunków regulujących powstanie obowiązku podatkowego oraz stawek akcyzy, takie uprawnienie przyznane państwom członkowskim w sposób konieczny zakłada możliwość przyjęcia rozwiązań takich jak te, których dotyczy omawiana sprawa.

Trybunał jednak przypomniał również, po drugie, że wykonując uprawnienia przekazane im przez prawo Unii, państwa członkowskie zobowiązane są przestrzegać zasady proporcjonalności. Wymaga ona w szczególności, by państwa członkowskie stosowały środki, które – pozwalając im na skuteczne osiągnięcie celów ustawodawstwa krajowego – nie powinny wykraczać poza to, co jest konieczne oraz powinny być jak najmniej uciążliwe z punktu widzenia celów i zasad określonych w odpowiednich przepisach Unii. W tej kwestii orzekł on, że sporny zakaz wprowadzania do obrotu i publicznej sprzedaży papierosów jest odpowiedni do osiągnięcia zgodnych z prawem celów, jakimi są zwalczanie oszustw podatkowych i unikanie opodatkowania oraz ochrona zdrowia publicznego. Jednak z uwagi na fakt, że zakaz ten miał zastosowanie we wszystkich wypadkach, również wtedy gdy stawka podatku akcyzowego ulegała obniżeniu lub pozostawała niezmieniona, Trybunał orzekł, że nie wydaje się on konieczny do osiągnięcia zamierzonych celów, ponieważ cele te mogłyby być osiągnięte w sposób mniej dotkliwy, a tak samo odpowiedni, gdyby środek ten miał zastosowanie jedynie w przypadku podwyżki stawki podatku akcyzowego od papierosów. W związku z tym Trybunał stwierdził, że przez sporne środki Republika Portugalska uchybiła zobowiązaniom ciążącym na niej na mocy art. 9 akapit pierwszy dyrektywy 2008/118/WE oraz zasady proporcjonalności.

W wyroku z dnia 9 listopada 2017 r., *Ispas* (C-298/16, [EU:C:2017:843](#)), Trybunał sprecyzował zakres zasady ogólnej prawa Unii poszanowania prawa do obrony w ramach krajowych procedur administracyjnych dotyczących kontroli i określenia podstawy opodatkowania VAT. W sprawie tej skarżący zostali poddani kontroli podatkowej, w wyniku

której zostały wobec nich wydane decyzje określające wysokość zobowiązania podatkowego, zobowiązujące ich do zapłaty dodatkowej kwoty VAT. Przed sądem odsyłającym skarżący podnosili nieważność tych decyzji określających wysokość zobowiązania podatkowego z powodu nieprzestrzegania ich prawa do obrony. Uważali oni w szczególności, że organ podatkowy powinien być z urzędu udzielić im dostępu do wszystkich istotnych informacji, na podstawie których organ ten przyjął sprawozdanie z kontroli podatkowej i wydał obie decyzje, tak aby mogli oni je później podważyć.

W tym kontekście Trybunał przede wszystkim przypomniał, że poszanowanie prawa do obrony stanowi ogólną zasadę prawa Unii, na podstawie której adresaci decyzji, która w sposób odczuwalny oddziałuje na ich interesy, powinni być w stanie skutecznie przedstawić swoje stanowisko odnośnie do elementów, na których organ administracji zamierza oprzeć swoją decyzję. Ten obowiązek spoczywa na krajowych organach administracji, gdy podejmują one decyzje należące do zakresu zastosowania prawa Unii. Zdaniem Trybunału dotyczy to w szczególności sytuacji, gdy państwo członkowskie, aby spełnić wynikający ze stosowania prawa Unii obowiązek podjęcia wszelkich działań ustawodawczych i administracyjnych niezbędnych do zapewnienia na jego terytorium poboru w pełnej wysokości należnego VAT i zwalczania przestępczości podatkowej, poddaje podatników procedurze kontroli podatkowej.

Trybunał orzekł więc, że przyjętą w prawie Unii ogólną zasadę poszanowania prawa do obrony należy interpretować w ten sposób, że w krajowym postępowaniu administracyjnym dotyczącym kontroli i określenia podstawy opodatkowania podatkiem VAT jednostka powinna mieć umożliwiony, na swój wniosek, a nie z urzędu, dostęp do informacji i dokumentów znajdujących się w aktach sprawy administracyjnej i podlegających uwzględnieniu przez organ publiczny w celu wydania decyzji, chyba że względy interesu ogólnego uzasadniają ograniczenie dostępu do tych informacji i dokumentów. Ta zasada ogólna nie ma charakteru bezwzględnego, lecz może podlegać ograniczeniom, pod warunkiem że ograniczenia te rzeczywiście odpowiadają celom interesu ogólnego, jakim służy omawiane działanie, i że nie stanowią z punktu widzenia realizowanych celów nieproporcjonalnej oraz niedopuszczalnej ingerencji w samą istotę praw w ten sposób gwarantowanych. W tym względzie Trybunał sprecyzował, że w procedurze dotyczącej kontroli podatkowej i określenia podstawy opodatkowania VAT takie ograniczenia mogą w szczególności mieć na celu ochronę wymogów poufności lub tajemnicy zawodowej, które mogą zostać naruszone przez dostęp do pewnych informacji i dokumentów.

W wyroku **Cussens i in.** (C-251/16, [EU:C:2017:881](#)), wydanym w dniu 22 listopada 2017 r., Trybunał wypowiedział się na temat zakresu zasady zakazu nadużyć w dziedzinie podatków, a konkretniej w dziedzinie VAT. W sprawie w postępowaniu głównym skarżący zbudowali kilkanaście domków letniskowych na sprzedaż, które oddali w najem na okres przekraczający 20 lat powiązanej z nimi spółce. W tym samym czasie zawarli z tą samą spółką umowę, na której podstawie rzeczony najem został wynajęty na okres dwóch lat. Miesiąc później obie umowy najmu zostały rozwiązane za porozumieniem stron i skarżący sprzedali domki osobom trzecim. Zgodnie z ustawodawstwem krajowym VAT nie był należny od tych sprzedaży, ponieważ temu podatkowi podlegał tylko najem długoterminowy. Organ podatkowy uznał jednak rzeczony najem za konstrukcję stanowiącą nadużycie i zażądał zapłaty dodatkowej kwoty VAT z tytułu transakcji sprzedaży. Rozpoznający sprawę sąd odsyłający stwierdził brak w prawie krajowym przepisów, które zobowiązywałyby organ podatkowy do nieuwzględnienia transakcji stanowiących nadużycie. W tej sytuacji postanowił on zwrócić się do Trybunału z kilkoma pytaniami prejudycjalnymi, w szczególności w celu ustalenia, czy zasada zakazu nadużyć, przewidziana w prawie Unii i potwierdzona w wyroku Halifax i in.⁹², przemawia za rozwiązaniem, którego w sprawie broni organ podatkowy.

W tej kwestii Trybunał przede wszystkim przypomniał, że zasada zakazu nadużyć, stosowana w dziedzinie VAT w orzecznictwie wywodzącym się z wyroku Halifax i in., nie stanowi zasady ustanowionej dyrektywą, lecz znajduje

92/ Wyrok Trybunału z dnia 21 lutego 2006 r., **Halifax i in.** (C-255/02, [EU:C:2006:121](#)).

podstawę w orzecznictwie. Na zasadę tę, która zdaniem Trybunału ma charakter ogólny, będący naturalną cechą ogólnych zasad prawa Unii, można powołać się wobec podatnika w celu odmowy przyznania mu prawa do zwolnienia z VAT, nawet w braku przepisów prawa krajowego przewidujących taką odmowę. Mimo że sporne transakcje zostały zrealizowane przed wydaniem wyroku Halifax i in., Trybunał potwierdził następnie, że zasady pewności prawa i ochrony uzasadnionych oczekiwań nie stoją w sprawie w postępowaniu głównym na przeszkodzie stosowaniu wynikającej z tego wyroku zasady zakazu nadużyć. Dokonywana przez Trybunał wykładnia prawa Unii wyjaśnia i precyzuje znaczenie oraz zakres tego prawa, tak jak powinien lub powinien być on być rozumiany i stosowany od chwili jego wejścia w życie. Trybunał stwierdził wreszcie, że w sytuacji gdyby przedmiotowe nieruchomości nie były przedmiotem faktycznego użytkowania przez ich właściciela lub najemcę przed ich sprzedażą na rzecz osób trzecich, co w omawianej sprawie ustalić powinien sąd krajowy, dostawy nieruchomości mogłyby prowadzić do uzyskania korzyści podatkowej sprzecznej z celem właściwych przepisów szóstej dyrektywy 77/388/WE⁹³, wchodząc w ten sposób w zakres zasady zakazu nadużyć.

XIII. ZBLIŻANIE USTAWODAWSTW

1. WŁASNOŚĆ INTELEKTUALNA I PRZEMYSŁOWA

W dziedzinie własności intelektualnej i przemysłowej na uwagę zasługują trzy wyroki. Dwa pierwsze dotyczą pojęcia „publicznego udostępniania” w dziedzinie praw autorskich, natomiast trzeci ma za przedmiot wykładnię klauzuli „naprawy” w dziedzinie wzorów wspólnotowych.

W sprawach zakończonych dwoma wyrokami *Stichting Brein* (C-527/15, [EU:C:2017:300](#) i C-610/15, [EU:C:2017:456](#)), ogłoszonymi odpowiednio w dniach 26 kwietnia i 14 czerwca 2017 r., Trybunał przeprowadził w szczególności analizę pojęcia „publicznego udostępniania” w rozumieniu art. 3 ust. 1 dyrektywy 2001/29⁹⁴.

W obu tych sprawach do sądów odsyłających wystąpiła niderlandzka fundacja zajmująca się ochroną interesów podmiotów praw autorskich. W pierwszej sprawie fundacja występowała przeciwko sprzedawcy odtwarzacza multimedialnego, na którym preinstalowano – dostępne w Internecie – wtyczki zawierające hiperłącza prowadzące do ogólnodostępnych serwisów internetowych zawierających utwory chronione prawem autorskim umieszczone tam bez zezwolenia podmiotów tych praw. W drugiej sprawie spór dotyczył zgłoszonych przez rzeczoną fundację żądań nakazania dostawcom dostępu do Internetu zablokowania nazw domen i adresów IP platformy wymiany online „The Pirate Bay”, która przez indeksację metadanych dotyczących utworów chronionych i udostępnianie wyszukiwarki umożliwia użytkownikom tej platformy wyszukanie tych utworów oraz ich wymianę w ramach sieci równorzędnej (peer-to-peer).

^{93/} Szósta dyrektywa Rady z dnia 17 maja 1977 r. w sprawie harmonizacji ustawodawstw państw członkowskich w odniesieniu do podatków obrotowych – wspólny system podatku od wartości dodanej: ujednolicona podstawa wymiaru podatku (Dz.U. 1977, L 145, s. 1).

^{94/} Dyrektywa 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym (Dz.U. 2001, L 167, s. 10).

W obu tych sprawach Trybunał przede wszystkim przypomniał swoje wcześniejsze orzecznictwo⁹⁵, zgodnie z którym podstawowym celem dyrektywy 2001/29 jest zagwarantowanie wysokiego poziomu ochrony na rzecz autorów, umożliwiając im otrzymanie stosownego wynagrodzenia za korzystanie z ich utworów, polegające w szczególności na ich publicznym udostępnianiu. Wynika stąd, że pojęcie „publicznego udostępniania” należy rozumieć szeroko oraz że wymaga ono zindywidualizowanej oceny. Ponadto z art. 3 ust. 1 dyrektywy 2001/29 wynika, że pojęcie „publicznego udostępniania” zakłada spełnienie dwóch kumulatywnych warunków, mianowicie musi mieć miejsce „czynność udostępniania” utworu, a utwór musi zostać udostępniony „publiczności”.

Tak więc, zdaniem Trybunału, aby ustalić, czy dany użytkownik dokonuje czynności „publicznego udostępniania” w rozumieniu art. 3 ust. 1 dyrektywy 2001/29, należy uwzględnić szereg uzupełniających się czynników, niemających samodzielnego charakteru i od siebie współzależnych. Wśród tych czynników figurują przede wszystkim nieodzowna rola użytkownika i zamierzony charakter jego działania. Użytkownik ten dokonuje bowiem czynności udostępnienia, gdy podejmuje działania w celu udzielenia swoim klientom dostępu do utworu chronionego, mając pełną świadomość konsekwencji tych działań, zwłaszcza gdy w wypadku braku takich działań klienci ci nie mogliby korzystać z nadawanego utworu lub to korzystanie byłoby znacznie utrudnione. Trybunał wyjaśnił następnie, że pojęcie „publiczności” dotyczy nieokreślonej liczby potencjalnych odbiorców i zakłada zresztą dość szeroki krąg osób. Trybunał przypomniał też, że uznanie, iż doszło do „publicznego udostępniania”, wymaga, aby utwór chroniony został udostępniony w oparciu o szczególną technologię, inną niż dotychczas używane, lub – w wypadku niespełnienia powyższej przesłanki – wśród „nowej publiczności”, czyli publiczności, której podmiot praw autorskich dotychczas nie brał pod uwagę, zezwalając na pierwotne publiczne udostępnienie utworu. Wreszcie Trybunał podkreślił, że nie bez znaczenia jest też charakter zarobkowy publicznego udostępniania w rozumieniu art. 3 ust. 1 dyrektywy 2001/29.

Na podstawie tych kryteriów Trybunał w obu wyrokach uznał, że zarówno sprzedaż odtwarzacza multimedialnego, takiego jak w sprawie w postępowaniu głównym, jak i udzielanie dostępu do platformy wymiany „The Pirate Bay” oraz zarządzanie nią stanowią w rozpatrywanych okolicznościach „publiczne udostępnienie” w rozumieniu art. 3 ust. 1 dyrektywy 2001/29.

W dniu 20 grudnia, w wyroku **Acacia i D'Amato** (C-397/16 i C-435/16, [EU:C:2017:992](#)), Trybunał dokonał wykładni klauzuli „naprawy” przewidzianej w art. 110 ust. 1 rozporządzenia nr 6/2002⁹⁶. Klauzula ta stanowi, że ochrona z tytułu wzoru wspólnotowego nie przysługuje w odniesieniu do wzoru, który stanowi część składową produktu złożonego wykorzystywanego do celów naprawy tego produktu złożonego, aby przywrócić mu jego pierwotną postać. Omawiany wyrok wpisuje się w kontekst sporów o naruszenie praw do wzorów we Włoszech i w Niemczech między dwoma producentami samochodów będącymi właścicielami wzorów wspólnotowych obręczy ze stopów metali lekkich a spółką Acacia i jej dyrektorem, produkującymi obręcze stanowiące repliki, wizualnie i funkcjonalnie identyczne z obręczami oryginalnie montowanymi przez producenta samochodów.

Do Trybunału zwrócono się przede wszystkim z pytaniem, czy artykuł 110 ust. 1 rozporządzenia nr 6/2002 uzależnia wykluczenie przewidzianej w nim ochrony od warunku, że od wyglądu produktu złożonego, w którym występuje sporna część, uzależniony jest chroniony wzór tej ostatniej. Producenci samochodowi będący stronami sporów w postępowaniu głównym twierdzili w tej kwestii, że wykluczenie to nie jest uzasadnione w odniesieniu do obręczy samochodowych, których kształt nie jest określony przez wygląd wyposażonego w nie pojazdu. W tej kwestii Trybunał podkreślił cel art. 110 ust. 1 rozporządzenia nr 6/2001, polegający na zapobieganiu tworzeniu zamkniętych rynków dla niektórych części zamiennych, w szczególności uniknięciu dla konsumenta, który zakupił

^{95/} Zobacz w szczególności wyroki Trybunału: z dnia 31 maja 2016 r., **Reha Training** (C-117/15, [EU:C:2016:379](#)), i z dnia 8 września 2016 r., **GS Media** (C-160/15, [EU:C:2016:644](#)).

^{96/} Rozporządzenie Rady (WE) nr 6/2002 z dnia 12 grudnia 2001 r. w sprawie wzorów wspólnotowych (Dz.U. 2002, L 3, s. 1).

produkt długotrwały, który może być kosztowny, związania w nieskończoność przy zakupie części zewnętrznych z producentem produktu złożonego. W tym kontekście i na podstawie wykładni literalnej i celowościowej Trybunał orzekł, że zakres tego pojęcia nie ogranicza się do części wchodzących w skład danego produktu złożonego, „od którego wyglądu uzależniony jest chroniony wzór”, podkreślając, że taka wykładnia sprzyja celowi klauzuli „naprawy”, polegającemu na ograniczeniu tworzenia zamkniętych rynków dla części zamiennych.

W odpowiedzi na pytanie o warunki wymagane do stosowania wyłączenia przewidzianego w klauzuli „naprawy”, Trybunał wskazał najpierw, że rzeczony wyłączenie ma zastosowanie tylko do części, które podlegają ochronie na mocy wzoru wspólnotowego i które tym samym spełniają przesłanki dla ochrony określone w szczególności w art. 4 ust. 2 rozporządzenia nr 6/2002. Ten ostatni przepis zapewnia ochronę produktu stanowiącego część produktu złożonego, jeżeli, z jednej strony, część raz włączona w produkt złożony pozostaje widoczna podczas normalnego użytkowania tego produktu, a z drugiej strony, widoczne cechy części spełniają jako takie warunki nowości i indywidualnego charakteru, wymagane w art. 4 ust. 1 tego rozporządzenia. Tak jest właśnie w przypadku wzorów wspólnotowych obręczy samochodowych, których właścicielami są zainteresowani producenci samochodowi. Następnie Trybunał uznał owe obręcze za „części składowe produktu złożonego” w rozumieniu art. 110 ust. 1, gdyż taka obręcz stanowi element samochodu, bez którego produkt ten nie mógłby być normalnie używany. Co do warunku polegającego na tym, by dana część była „używana [...] w celu umożliwienia naprawy tego produktu złożonego”, Trybunał wskazał, że klauzula „naprawy” wyklucza wykorzystanie części do celów ozdobnych lub dla wygody, jak w szczególności wymiana części ze względów estetycznych lub z powodu indywidualizacji produktu złożonego, lecz – przeciwnie – wymaga, by jej wykorzystanie było konieczne w celu naprawy produktu złożonego, który uległ uszkodzeniu. Wreszcie Trybunał uznał, że naprawa powinna być dokonana w celu przywrócenia produktowi złożonemu jego pierwotnego wyglądu. W tej kwestii Trybunał podkreślił konieczną widoczność części użytej do przywrócenia pierwotnego wyglądu produktowi złożonemu w rozumieniu tego przepisu. W świetle tych rozważań Trybunał orzekł, że art. 110 ust. 1 rozporządzenia nr 6/2002 stosuje się wyłącznie do części produktu złożonego, które są wizualnie identyczne z częściami oryginalnymi, co nie ma miejsca w przypadku części zamiennej nieodpowiadającej pod względem barwy lub rozmiaru oryginalnej części lub jeśli wygląd produktu złożonego został zmieniony od momentu wprowadzenia na rynek.

Trybunałowi zadano wreszcie pytanie, czy możliwość korzystania z wyłączenia przewidzianego w art. 110 ust. 1 rozporządzenia nr 6/2002 wymaga od producenta lub sprzedawcy części produktu złożonego, by czuwał nad tym, a jeżeli tak, to w jaki sposób, by część ta mogła być nabyta wyłącznie w celu naprawy. W tej kwestii Trybunał podkreślił, że na producencie lub sprzedawcy części produktu złożonego, który chciałby korzystać z odstępstwa przewidzianego w tym przepisie, ciąży obowiązek staranności. Z tego tytułu spoczywa na nich przede wszystkim obowiązek jasnego i widocznego powiadomienia użytkownika na dalszym etapie łańcucha dostaw przez informację na produkcie, na jego opakowaniu, w katalogach lub dokumentach sprzedaży o tym, że część ta zawiera wzór, którego nie są właścicielami, oraz o tym, iż część ta jest przeznaczona wyłącznie do wykorzystania w celu umożliwienia naprawy produktu złożonego w celu przywrócenia mu jego początkowego wyglądu. Ich obowiązkiem jest zapewnienie, za pomocą odpowiednich środków, w tym w szczególności środków umownych, że użytkownicy na dalszym etapie łańcucha dostaw nie przeznaczą tych części do użytku, który jest niezgodny z warunkami określonymi w art. 110 ust. 1 rozporządzenia nr 6/2002, a ponadto powstrzymanie się od sprzedaży takiej części, gdy tylko dowiedzą się lub gdy mają uzasadnione powody, aby wiedzieć, że część ta nie zostanie wykorzystana w przepisanych warunkach.

2. OCHRONA DANYCH OSOBOWYCH

W dziedzinie ochrony danych osobowych na uwagę zasługują trzy wyroki. W pierwszym z nich Trybunał sprecyzował obowiązki w zakresie informowania mające zastosowanie w usługach płatniczych w ramach rynku wewnętrznego. Drugi dotyczył problematyki wykreślenia danych osobowych z rejestru spółek. W trzecim wreszcie Trybunał sprecyzował pojęcie „danych osobowych” w kontekście egzaminu zawodowego. Należy także wskazać opinię 1/15 ([EU:C:2017:592](#)), dotyczącą zgodności z postanowieniami traktatów oraz karty umowy wynegocjowanej między Kanadą a Unią Europejską o przekazywaniu i przetwarzaniu danych dotyczących przelotu pasażera (PNR)⁹⁷.

W dniu 25 stycznia 2017 r., w wyroku **BAWAG** (C-375/15, [EU:C:2017:38](#)), Trybunał wypowiedział się w przedmiocie pojęcia „trwały nośnik” w rozumieniu dyrektywy 2007/64⁹⁸ w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego oraz w przedmiocie zakresu obowiązku dostawcy usług płatniczych udzielania informacji użytkownikowi.

W odniesieniu do możliwości uznania strony internetowej banku za trwały nośnik Trybunał wskazał, że ta strona *internetowa powinna umożliwić użytkownikowi usług płatniczych przechowywanie informacji* adresowanych osobiście do niego w sposób umożliwiający dostęp do nich w przyszłości przez okres właściwy do celów tych informacji i pozwalający na odtworzenie przechowywanych informacji w niezminionej postaci. Ponadto wykluczona musi być wszelka możliwość dokonania jednostronnej zmiany ich treści przez dostawcę usług płatniczych lub przez innego przedsiębiorcę, któremu powierzono zarządzanie tą stroną.

W odniesieniu do obowiązku dostawcy usług płatniczych udzielania informacji użytkownikowi Trybunał orzekł, że jeżeli informacje te są przekazywane za pośrednictwem skrzynki poczty elektronicznej na stronie internetowej bankowości elektronicznej, można je uznać za dostarczone na trwałym nośniku wyłącznie w razie spełnienia dwóch przesłanek. Po pierwsze, strona internetowa powinna dawać temu użytkownikowi możliwość przechowywania informacji adresowanych osobiście do niego w sposób umożliwiający dostęp do nich i odtworzenie ich w niezminionej postaci we właściwym okresie, bez możliwości jednostronnego wprowadzenia przez tego dostawcę lub przez innego przedsiębiorcę zmian do ich treści. Po drugie, jeżeli użytkownik usług płatniczych jest zmuszony wejść na tę stronę internetową, aby zapoznać się z nowymi informacjami, przekazaniu tych informacji musi towarzyszyć aktywne zachowanie dostawcy usług płatniczych zmierzające do podania do wiadomości użytkownika istnienia i dostępności tych informacji na wskazanej stronie internetowej.

W sytuacji gdy użytkownik usług płatniczych jest zmuszony wejść na stronę internetową, aby zapoznać się z danymi informacjami, informacje te są temu użytkownikowi jedynie udostępnione, jeżeli przekazaniu tych informacji nie towarzyszy takie aktywne zachowanie dostawcy usług płatniczych.

W sprawie zakończonej wyrokiem **Manni** (C-398/15, [EU:C:2017:197](#)), wydanym w dniu 9 marca 2017 r., Trybunał wypowiedział się w przedmiocie *możliwości uzyskania przez osobę fizyczną wykreślenia jej danych osobowych zawartych w rejestrze spółek w związku ze spółką rozwiązaną* w świetle art. 6 ust. 1 lit. e), art. 12 lit. b) i art. 14 akapit pierwszy

⁹⁷ Opinia ta została przedstawiona w części I „Prawa podstawowe”.

⁹⁸ Dyrektywa 2007/64/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 listopada 2007 r. w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego zmieniająca dyrektywy 97/7/WE, 2002/65/WE, 2005/60/WE i 2006/48/WE i uchylająca dyrektywę 97/5/WE (Dz.U. 2007, L 319, s. 1).

lit. a) dyrektywy 95/46⁹⁹ w związku z art. 3 pierwszej dyrektywy 68/151¹⁰⁰. Spór w postępowaniu głównym toczył się między jednoosobowym zarządcą spółki a izbą handlową i dotyczył odmowy ze strony tej izby wykreślenia z rejestru spółek niektórych danych osobowych wiążących tego zarządcę z upadłością innej spółki, wykreślonej z rejestru spółek po przeprowadzeniu postępowania likwidacyjnego. Na poparcie skargi zarządca podnosił przede wszystkim, że sporne informacje były szkodliwe dla jego obecnej działalności gospodarczej.

W odniesieniu dostępności dla osób trzecich danych osobowych przechowywanych w rejestrach spółek Trybunał przede wszystkim wskazał, że jawność tych rejestrów ma na celu zapewnienie pewności prawa w stosunkach między spółką a osobami trzecim, a także ochronę interesów osób trzecich w stosunkach ze spółkami akcyjnymi i spółkami z ograniczoną odpowiedzialnością, gdyż jedyną gwarancją, jaką podmioty te oferują osobom trzecim, jest majątek spółki. Ponadto kwestie wymagające posłużenia się danymi osobowymi figurującymi w rejestrze spółek mogą pojawiać się jeszcze wiele lat po ustaniu bytu spółki. W tych okolicznościach Trybunał uznał, że państwa członkowskie nie mogą zagwarantować osobom fizycznym, których dane są wpisane do rejestru spółek w związku z konkretną spółką, prawa do tego, aby po upływie określonego terminu od dnia rozwiązania tej spółki dotyczące ich dane osobowe zostały wykreślone.

Z uwagi na fakt, że taka wykładnia przepisów dyrektywy 95/46 może naruszać prawo do poszanowania życia prywatnego zainteresowanych osób, a także ich prawo do ochrony ich danych osobowych, gwarantowane w art. 7 i 8 karty, Trybunał wyjaśnił również, że wykładnia ta nie prowadzi do nieproporcjonalnej ingerencji w rzeczone prawa podstawowe. W tej kwestii podkreślił on, że tylko ograniczona liczba danych osobowych jest wpisywana do rejestru spółek i że jest ponadto uzasadnione, aby osoby fizyczne, które postanowiły uczestniczyć w wymianie handlowej za pośrednictwem spółki akcyjnej lub spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, które jako jedyną gwarancję wobec osób trzecich dają majątek spółki, były zobowiązane do upublicznienia danych dotyczących ich tożsamości i funkcji, jakie sprawują w spółce. Mimo to nie jest zdaniem Trybunału wykluczone, że w szczególnych sytuacjach przeważające i uzasadnione względy dotyczące konkretnego przypadku danej osoby mogą uzasadniać wyjątkowo, aby dostęp do danych osobowych dotyczących tej osoby został ograniczony, po upływie wystarczająco długiego okresu od daty likwidacji spółki, do kręgu osób trzecich mających konkretny, uzasadniony interes w uzyskaniu wglądu do tych danych. O celowości wprowadzenia takiego ograniczenia dostępu do swego porządku prawnego powinny jednak decydować poszczególne państwa członkowskie.

W wyroku **Nowak** (C-434/16, [EU:C:2017:582](#)) z dnia 20 grudnia 2017 r. Trybunał potwierdził, że pisemne odpowiedzi udzielone przez osobę przystępującą do egzaminu zawodowego i ewentualne naniesione przez egzaminatora komentarze odnoszące się do tych odpowiedzi stanowią dane osobowe w rozumieniu art. 2 lit. a) dyrektywy 95/46. W sprawie w postępowaniu głównym skarżący, w następstwie niepowodzenia na egzaminie organizowanym przez instytut biegłych rewidentów Irlandii, zażądał dostępu do wszystkich dotyczących go danych osobowych będących w posiadaniu tego instytutu. Instytut biegłych rewidentów przekazał kandydatowi wiele dokumentów, lecz odmówił udostępnienia jego arkusza egzaminacyjnego, uzasadniając to w ten sposób, że nie zawierał on dotyczących go danych osobowych. Sąd odsyłający, do którego wystąpił odrzucony kandydat, postanowił zwrócić się z pytaniem w tej kwestii do Trybunału.

99/ Dyrektywa 95/46/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 24 października 1995 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w zakresie przetwarzania danych osobowych i swobodnego przepływu tych danych (Dz.U. 1995, L 281, s. 31).

100/ Pierwsza dyrektywa Rady 68/151/WE z dnia 9 marca 1968 r. w sprawie koordynacji gwarancji, jakie są wymagane w państwach członkowskich od spółek w rozumieniu art. 58 akapit drugi Traktatu, w celu uzyskania ich równoważności w całej Wspólnocie, dla zapewnienia ochrony interesów zarówno wspólników jak i osób trzecich (Dz.U. 1968, L 65, s. 8), zmieniona dyrektywą 2003/58/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 lipca 2003 r. (Dz.U. 2003, L 221, s. 13).

Po przypomnieniu, że art. 2 lit. a) dyrektywy 95/46 definiuje dane osobowe jako „wszelkie informacje dotyczące zidentyfikowanej lub możliwej do zidentyfikowania osoby fizycznej”, Trybunał stwierdził najpierw, że kandydat przystępujący do egzaminu zawodowego jest osobą fizyczną, która może zostać zidentyfikowana bądź bezpośrednio, przez jej nazwisko, bądź pośrednio, dzięki numerowi identyfikacyjnemu, które to nazwisko i numer są umieszczone na arkuszu egzaminacyjnym lub jego okładce. Podkreśliwszy, że celem ustawodawcy Unii było przypisanie pojęciu „danych osobowych” w rozumieniu dyrektywy 95/46 szerokiego zakresu, Trybunał zauważył, że pojęcie to nie jest ograniczone do informacji wrażliwych czy też prywatnych, lecz obejmuje potencjalnie informacje wszelkiego rodzaju, zarówno obiektywne, jak i subiektywne, w postaci opinii czy oceny, pod warunkiem że „dotyczą” one danej osoby. Pisemne odpowiedzi udzielone przez osobę przystępującą do egzaminu zawodowego stanowią takie informacje związane z jego osobą, jeśli zważyć w szczególności, że ich treść odzwierciedla poziom wiedzy i kompetencji kandydata w danej dziedzinie, a także, w stosownym przypadku, sposób jego rozumowania, wnioskowania i krytyczne podejście oraz służy ocenie tych elementów. Ponadto wykorzystanie tych informacji, przekładające się w szczególności na sukces lub niepowodzenie kandydata przystępującego do egzaminu, może mieć wpływ na jego prawa i interesy, ponieważ może ono warunkować przykładowo szanse na dostęp do zawodu bądź na zatrudnienie na danym stanowisku. W odniesieniu do naniesionych przez egzaminatora komentarzy dotyczących kandydata Trybunał uznał, że i one stanowią informacje dotyczące kandydata.

Wreszcie Trybunał podkreślił, że niezakwalifikowanie jako „danych osobowych” pisemnych odpowiedzi i komentarzy figurujących w pracy pisemnej skutkowałoby całkowitym wyłączeniem w odniesieniu do tych informacji zasad i gwarancji mających zastosowanie w dziedzinie ochrony danych osobowych. Na taką kwalifikację nie może też mieć wpływu okoliczność, że co do zasady daje ona kandydatowi prawa dostępu do danych i do ich sprostowania na podstawie dyrektywy 95/46, ponieważ prawa te, które nie obejmują pytań egzaminacyjnych i nie pozwalają mu na sprostowanie błędnych odpowiedzi, służą celowi dyrektywy polegającemu na zagwarantowaniu ochrony życia prywatnego kandydatów w odniesieniu do dotyczących ich danych osobowych.

3. TELEKOMUNIKACJA

W wyroku z dnia 26 lipca 2017 r., *Europa Way i Persidera* (C-560/15, [EU:C:2017:593](#)), Trybunał zbadał *możliwość państwa członkowskiego, w świetle dyrektyw 2002/20¹⁰¹, 2002/21¹⁰² i 2002/77¹⁰³, zastąpienia nieodpłatnej procedury wyboru w celu przydzielenia częstotliwości, która została wszczęta dla uniknięcia nielegalnego wykluczenia z rynku pewnych operatorów, odpłatną procedurę opartą na zmodyfikowanym planie przydziału częstotliwości po ograniczeniu ich liczby.*

Trybunał przede wszystkim orzekł, że art. 3 ust. 3a dyrektywy 2002/21 należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie unieważnieniu przez prawodawcę krajowego organizowanej przez krajowy właściwy organ regulacyjny toczącej się procedury wyboru w celu przydzielenia częstotliwości radiowych, która została zawieszona mocą decyzji ministra, gdy prawodawca krajowy i minister nie działali jako organy odwoławcze w rozumieniu art. 4 dyrektywy 2002/21. Na mocy art. 3 ust. 3a tej samej dyrektywy organy te są jedynymi podmiotami właściwymi dla zawieszenia lub uchylecia decyzji krajowych organów regulacyjnych. Skoro zatem w omawianej sprawie

101/ Dyrektywa 2002/20/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 7 marca 2002 r. w sprawie zezwoleń na udostępnienie sieci i usług łączności elektronicznej (Dz.U. 2002, L 108, s. 21).

102/ Dyrektywa 2002/21/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 7 marca 2002 r. w sprawie wspólnych ram regulacyjnych sieci i usług łączności elektronicznej (Dz.U. 2002, L 108, s. 33).

103/ Dyrektywa Komisji 2002/77/WE z dnia 16 września 2002 r. w sprawie konkurencji na rynkach sieci i usług łączności elektronicznej (Dz.U. 2002, L 249, s. 21).

prawodawca i minister nie działali jako organy odwoławcze, interwencjom takim jak te, których dotyczy sprawa, stoją na przeszkodzie wymogi niezależności krajowych organów regulacyjnych.

Następnie Trybunał orzekł, że art. 9 dyrektywy 2002/21, art. 3, 5 i 7 dyrektywy 2002/20 oraz art. 2 i 4 dyrektywy 2002/77 należy interpretować w ten sposób, że nie stoją one na przeszkodzie temu, aby nieodpłatna procedura wyboru w celu przydzielenia częstotliwości, która została wszczęta w celu zwalczania nielegalnego wykluczenia z rynku pewnych operatorów, była zastąpiona procedurą odpłatną, opartą na zmodyfikowanym planie przydziału częstotliwości po ograniczeniu ich liczby, pod warunkiem że nowa procedura wyboru jest oparta na obiektywnych, przejrzystych, niedyskryminacyjnych i proporcjonalnych kryteriach wyboru i że jest zgodna z art. 8 ust. 2–4 dyrektywy 2002/21. Do sądu krajowego należy zbadanie, w świetle wszystkich istotnych okoliczności, czy wymogi określone przez odpłatną procedurę wyboru są tego rodzaju, że umożliwiają rzeczywiste wejście nowych podmiotów na rynek telewizji cyfrowej, bez nieuzasadnionego bardziej korzystnego traktowania operatorów działających już na rynku telewizji analogowej lub cyfrowej.

Wreszcie Trybunał wskazał, że zasadę ochrony uzasadnionych oczekiwań należy interpretować w ten sposób, że nie sprzeciwia się ona unieważnieniu procedury wyboru w celu przydzielenia częstotliwości z tego jedynie powodu, że operatorzy zostali dopuszczeni do tej procedury i przydzielono by im – jako jedynym oferentom – prawa użytkowania naziemnych częstotliwości cyfrowych dla emisji radiowej i telewizyjnej, gdyby procedura nie została unieważniona.

4. HANDEL ELEKTRONICZNY

W wyroku z dnia 4 maja 2017 r., *Vanderborght* (C-339/15, [EU:C:2017:335](#)), Trybunał orzekł, że art. 56 *TFUE* i dyrektywa 2000/31¹⁰⁴, w sprawie niektórych aspektów prawnych usług społeczeństwa informacyjnego, w szczególności handlu elektronicznego w ramach rynku wewnętrznego stoją na przeszkodzie przepisom krajowym, które ustanawiają zakaz wszelkiej reklamy dotyczącej świadczeń leczenia ust i zębów, w tym również poprzez stronę internetową utworzoną przez dentystę.

Trybunał uznał bowiem, że o ile zasady wykonywania zawodu mogą skutecznie określać ramy treści i formy informacji handlowych, o tyle owe zasady nie mogą zawierać ogólnego i całkowitego zakazu wszelkiej formy reklamy online prowadzonej w celu promowania działalności dentysty.

Ponadto Trybunał uznał, że zakaz reklamy danej działalności może ograniczyć osobom, które tę działalność wykonują, możliwość zaprezentowania się potencjalnym klientom i promowania usług, które zamierzają im zaoferować. Taki zakaz stanowi zatem ograniczenie swobody świadczenia usług.

Trybunał zgodził się jednak, że cele spornych przepisów, to jest ochrona godności zawodu dentysty, stanowią nadrzędne względy interesu ogólnego mogące uzasadniać ograniczenie swobody świadczenia usług. Intensywne używanie reklamy czy wybór przekazów reklamowych, które są agresywne lub wprowadzające pacjentów w błąd co do oferowanych terapii, mogą – przez pogorszenie wizerunku zawodu lekarza dentysty, zmianę stosunku między dentystami a ich pacjentami oraz wspieranie wykonywania nieodpowiednich lub niekoniecznych terapii – szkodzić ochronie zdrowia i naruszać godność zawodu lekarza dentysty.

^{104/} Dyrektywa 2000/31/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 8 czerwca 2000 r. w sprawie niektórych aspektów prawnych usług społeczeństwa informacyjnego, w szczególności handlu elektronicznego w ramach rynku wewnętrznego („dyrektywa o handlu elektronicznym”) (Dz.U. 2000, L 178, s. 1).

Mimo to Trybunał uważa, że ogólny i całkowity zakaz wszelkiej reklamy wykracza poza to, co jest konieczne do realizacji zamierzonych celów. Cele te mogłyby bowiem zostać osiągnięte przez mniej restrykcyjne środki, określające, gdy to konieczne, w sposób ścisły formy i warunki, które mogłyby skutecznie przybrać środki komunikacji używane przez lekarzy dentyków.

5. PRZEJĘCIE PRZEDSIĘBIORSTW

W wyroku *Federatie Nederlandse Vakvereniging i in.* (C-126/16, [EU:C:2017:489](#)), wydanym w dniu 22 czerwca 2017 r., Trybunał po raz pierwszy wypowiedział się w kwestii *stosowania systemu ochrony pracowników w przypadku przejęcia przedsiębiorstw, wprowadzonego dyrektywą 2001/23¹⁰⁵, w sytuacji „pre-pack”*. Jest to transakcja dotycząca aktywów przygotowana przed ogłoszeniem upadłości spółki z pomocą ustanowionego przez sąd potencjalnego syndyka, która jest realizowana bezpośrednio po ogłoszeniu upadłości. W omawianej sprawie w dniu ogłoszenia upadłości spółki niderlandzkiej został podpisany pre-pack pomiędzy jej syndykiem a nowym przedsiębiorstwem, na którego podstawie przedsiębiorstwo to zobowiązało się do zapewnienia miejsc pracy prawie 2600 pracownikom spółki. Jednak ostatecznie ponad tysiąc pracowników zostało zwolnionych i nie otrzymało oferty zawarcia nowych umów o pracę.

Trybunał przypomniał przede wszystkim, że art. 5 ust. 1 dyrektywy 2001/23 stanowi, że system ochrony pracowników, o którym mowa w art. 3 i 4 dyrektywy 2001/23, nie ma zastosowania do przejęcia przedsiębiorstw, jeżeli wobec zbywającego prowadzone jest między innymi postępowanie upadłościowe. Ponieważ transakcja *pre-pack* rzeczywiście zakłada upadłość, może wchodzić w zakres pojęcia „postępowanie upadłościowe”. Artykuł 5 ust. 1 wymaga ponadto, by postępowanie upadłościowe zostało wszczęte w celu likwidacji aktywów zbywającego. Trybunał wskazał, że postępowanie mające na celu kontynuację działalności danego przedsiębiorstwa nie spełnia tego warunku. W tym kontekście uściślił on, że postępowanie ma na celu kontynuację działalności, gdy zmierza do zachowania charakteru operacyjnego przedsiębiorstwa lub jego rentownych jednostek. I tak, transakcja *pre-pack* ma na celu przygotowanie zbycia przedsiębiorstwa w najdrobniejszych szczegółach, aby umożliwić szybkie wznowienie działalności rentownych jednostek przedsiębiorstwa po ogłoszeniu upadłości w trosce o uniknięcie przerwania ciągłości spowodowanego nagłym zawieszeniem działalności przedsiębiorstwa w chwili ogłoszenia upadłości i w ten sposób zachować wartość wspomnianego przedsiębiorstwa i zatrudnienie. W tych okolicznościach, skoro transakcja taka nie ma ostatecznie na celu likwidacji przedsiębiorstwa, cel gospodarczo-społeczny, do którego dąży, nie może ani wyjaśniać, ani uzasadniać tego, by pracownicy zostali pozbawieni przyznanych im na mocy dyrektywy 2001/23 praw, gdy dane przedsiębiorstwo jest przedmiotem przejęcia w całości lub w części. Trybunał orzekł więc, że transakcja *pre-pack* nie spełnia wszystkich warunków przewidzianych w art. 5 ust. 1 dyrektywy 2001/23 i że w rezultacie nie można w ramach takiej transakcji wprowadzić odstępstwa od przewidzianego w art. 3 i 4 tej dyrektywy systemu ochrony.

6. ŚRODKI SPOŻYWCZE

W wyroku z dnia 13 września 2017 r., *Fidenato i in.* (C-111/16, [EU:C:2017:676](#)), Trybunał wypowiedział się w przedmiocie *możliwości przyjmowania przez państwa członkowskie nadzwyczajnych środków w sprawie genetycznie zmodyfikowanej żywności i paszy na podstawie zasady ostrożności*. W 1998 r. Komisja zezwoliła na wprowadzenie do obrotu genetycznie

^{105/} Dyrektywa Rady 2001/23/WE z dnia 12 marca 2001 r. w sprawie zbliżenia ustawodawstw państw członkowskich odnoszących się do ochrony praw pracowniczych w przypadku przejęcia przedsiębiorstw, zakładów lub części przedsiębiorstw lub zakładów (Dz.U. 2001, L 82, s. 16).

zmodyfikowanej kukurydzy MON 810, powołując się na opinię komitetu naukowego, w której stwierdzono, że nie ma powodów, aby przypuszczać, iż produkt ten mógłby mieć jakikolwiek negatywny wpływ na zdrowie ludzi lub środowisko naturalne. W 2013 r. rząd włoski zwrócił się do Komisji o przyjęcie środków nadzwyczajnych w celu wprowadzenia zakazu uprawy genetycznie zmodyfikowanej kukurydzy MON 810 w świetle nowych badań opracowanych przez dwa włoskie instytuty badawcze. Na podstawie opinii naukowej wydanej przez Europejski Urząd ds. Bezpieczeństwa Żywności (European Food Safety Authority – EFSA) Komisja uznała, że żaden nowy dowód naukowy nie pozwala uzasadnić wnioskowanych środków nadzwyczajnych. Mimo to rząd włoski przyjął dekret zakazujący uprawy genetycznie zmodyfikowanej kukurydzy MON 810 na terytorium włoskim. Następnie wobec skarżących w postępowaniu głównym wszczęte zostało postępowanie karne za uprawę MON 810 wbrew rzeczonemu dekretowi.

W tej kwestii Trybunał stwierdził, że tymczasowe środki zarządzania ryzykiem, które można podjąć na podstawie zasady ostrożności, i środki nadzwyczajne podjęte na podstawie art. 34 rozporządzenia nr 1829/2003¹⁰⁶ nie podlegają temu samemu systemowi. Z art. 7 rozporządzenia nr 178/2002¹⁰⁷ wynika bowiem, że podjęcie tych środków tymczasowych jest podporządkowane przesłance, że ocena dostępnych informacji wykaże możliwość wystąpienia szkodliwych skutków dla zdrowia, ale brak jest jednocześnie pewności naukowej. Natomiast art. 34 rozporządzenia nr 1829/2003 pozwala na skorzystanie ze środków nadzwyczajnych, kiedy w przypadku produktu zatwierdzonego przez to ostatnie rozporządzenie jest „oczywiste”, że najprawdopodobniej niesie on ze sobą „istotne” ryzyko dla zdrowia ludzkiego, zdrowia zwierząt lub środowiska. Trybunał orzekł zatem, że art. 34 rozporządzenia nr 1829/2003 w związku z zasadą ostrożności ustanowioną w art. 7 rozporządzenia nr 178/2002 nie przyznaje państwom członkowskim możliwości podjęcia tymczasowych środków nadzwyczajnych tylko na podstawie tej zasady, bez spełnienia przesłanek materialnych przewidzianych w art. 34 rozporządzenia nr 1829/2003.

XIV. POLITYKA GOSPODARCZA I PIENIĘŻNA

W dziedzinie polityki gospodarczej i pieniężnej należy wspomnieć o dwóch wyrokach. Pierwszy z nich dotyczy decyzji Rady o nałożeniu grzywny na państwo członkowskie za manipulowanie pewnymi danymi dotyczącymi jego budżetu. Drugi, wydany w sprawie *Florescu i in.* (C-258/14), dotyczy protokołu ustaleń z Rumunią w sprawie pomocy finansowej przyznanej przez Unię¹⁰⁸.

W dniu 20 grudnia 2017 r., wyrokiem wydanym w sprawie *Hiszpania/Rada* (C-521/15, [EU:C:2017:982](#)), Trybunał w składzie wielkiej izby oddalił w całości skargę *Królestwa Hiszpanii o stwierdzenie nieważności decyzji wykonawczej Rady 2015/1289 w sprawie nałożenia na nie grzywny za manipulowanie danymi dotyczącymi deficytu we wspólnocie autonomicznej Walencji*¹⁰⁹. Ta decyzja wykonawcza została przyjęta zgodnie z art. 8 ust. 1 rozporządzenia

^{106/} Rozporządzenie (WE) nr 1829/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 września 2003 r. w sprawie genetycznie zmodyfikowanej żywności i paszy (Dz.U. 2003, L 268, s. 1).

^{107/} Rozporządzenie (WE) nr 178/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 28 stycznia 2002 r. ustanawiające ogólne zasady i wymagania prawa żywnościowego, powołujące Europejski Urząd ds. Bezpieczeństwa Żywności oraz ustanawiające procedury w zakresie bezpieczeństwa żywności (Dz.U. 2002, L 31, s. 1).

^{108/} Wyrok został przedstawiony w części I „Prawa podstawowe”.

^{109/} Decyzja wykonawcza Rady (UE) 2015/1289 z dnia 13 lipca 2015 r. w sprawie nałożenia na Hiszpanię grzywny za manipulowanie danymi dotyczącymi deficytu we wspólnocie autonomicznej Walencji (Dz.U. 2015, L 198, s. 19; sprostowanie Dz.U. 2015, L 291, s. 10).

nr 1173/2011¹¹⁰, na podstawie którego Rada, stanowiąc na zalecenie Komisji, może zdecydować o nałożeniu grzywny na państwo członkowskie, które umyślnie lub w wyniku poważnego zaniedbania dopuszcza się wprowadzenia w błąd w odniesieniu do danych dotyczących swego deficytu oraz długu. Wpisuje się ona zatem w zadania Rady w ramach nadzoru gospodarczego i budżetowego w strefie euro.

Trybunał przede wszystkim musiał rozstrzygnąć kwestię swojej właściwości do rozpoznania takiej skargi, ponieważ zgodnie z art. 51 statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej wniesione przez państwa członkowskie skargi na decyzje wykonawcze Rady, jeżeli decyzje te zostały przyjęte na podstawie art. 291 ust. 2 TFUE, należą do właściwości Sądu. W tej kwestii Trybunał stwierdził, że nawet jeżeli zaskarżoną decyzję należy uważać za akt wydany w wykonaniu uprawnień wykonawczych, w zakresie, w jakim została przyjęta w ramach uprawnień przyznanych Radzie rozporządzeniem nr 1173/2011 – art. 291 ust. 2 TFUE nie stanowił jednak podstawy prawnej wykonania tego uprawnienia. Trybunał uściślił, że art. 291 ust. 2 TFUE dotyczy jedynie prawnie wiążących aktów Unii, które co do zasady nadają się do wprowadzenia w życie przez państwa członkowskie, co w sposób oczywisty nie ma miejsca w przypadku rozporządzenia nr 1173/2011, ponieważ ustanawia ono uprawnienie do nakładania grzywien na państwo członkowskie. W konsekwencji Trybunał uznał się za właściwy do rozpoznania skargi Królestwa Hiszpanii o stwierdzenie nieważności zaskarżonej decyzji.

W odniesieniu do poszanowania prawa do obrony Królestwa Hiszpanii w ramach postępowania, które doprowadziło do wydania zaskarżonej decyzji, Trybunał przypomniał następnie, że rozporządzenie nr 1173/2011 uprawnia Komisję do wszczęcia postępowania wyjaśniającego, jeżeli stwierdzi ona występowanie poważnych poszlak świadczących o wprowadzeniu w błąd co do deficytu lub zadłużenia państwa członkowskiego, zobowiązując jednocześnie tę instytucję do pełnego przestrzegania prawa zainteresowanego państwa członkowskiego do obrony przed przedstawieniem Radzie wniosku o nałożenie grzywny. W tym kontekście Trybunał wyjaśnił, że przepisy rozporządzenia nr 1173/2011 nie stoją na przeszkodzie temu, by informacje, na których opiera się Rada przy wymierzaniu grzywny, były gromadzone przez Eurostat przy okazji wizyt w danym państwie członkowskim przed przyjęciem przez Komisję decyzji o wszczęciu postępowania wyjaśniającego. Na podstawie uprawnień przyznanych mu rozporządzeniem nr 479/2009¹¹¹ Eurostat miał zresztą prawo do takich wizyt w Hiszpanii i do zbierania przy tej okazji poszlak dotyczących istnienia manipulacji w zakresie danych ekonomicznych i budżetowych. Ponieważ warunki gromadzenia tych danych w omawianej sprawie były również zgodne z wymogami ustanowionymi przez prawodawcę Unii oraz ponieważ wykonywanie prawa do obrony przez Królestwo Hiszpanii w ramach postępowania wyjaśniającego również nie zostało udaremnione przez szereg wizyt Eurostatu, Trybunał stwierdził, że w omawianej sprawie Rada nie naruszyła prawa Królestwa Hiszpanii do obrony.

Z uwagi na fakt, że Królestwo Hiszpanii powołało się również na naruszenie prawa do dobrej administracji w postępowaniu wyjaśniającym prowadzonym przez Komisję po rzeczonych wizytach, Trybunał potwierdził następnie, że prawo to, sformułowane w art. 41 karty, stanowi zasadę ogólną prawa Unii, na którą mogą powoływać się państwa członkowskie. W konsekwencji instytucje Unii, w ramach postępowań administracyjnych wszczętych przeciwko państwom członkowskim, które mogą zakończyć się wydaniem decyzji niekorzystnych dla tych ostatnich, mają obowiązek zastosować się do wymogu bezstronności. Królestwo Hiszpanii kwestionowało obiektywną bezstronność Komisji w trakcie prowadzenia postępowania wyjaśniającego. Trybunał orzekł jednak, że okoliczność, iż to postępowanie zostało powierzone zespołowi złożonemu w znacznej części z pracowników, którzy uczestniczyli już w poprzednich wizytach Eurostatu, samo w sobie nie pozwalało jednak na stwierdzenie, że Komisja uchybiła

110/ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1173/2011 z dnia 16 listopada 2011 r. w sprawie skutecznego egzekwowania nadzoru budżetowego w strefie euro (Dz.U. 2011, L 306, s. 1; sprostowanie Dz.U. 2014, L 325, s. 30).

111/ Rozporządzenie Rady (WE) nr 479/2009 z dnia 25 maja 2009 r. o stosowaniu Protokołu w sprawie procedury dotyczącej nadmiernego deficytu załączonego do Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską (Dz.U. 2009, L 145, s. 1).

obowiązkowi bezstronności, w szczególności ze względu na fakt, że rzeczony wizyty i postępowanie wyjaśniające miały różne ramy prawne i różne cele.

Jeżeli chodzi o materialne przesłanki, które muszą być spełnione, by Rada mogła nałożyć na państwo członkowskie grzywnę na podstawie uprawnień przyznanych jej w art. 8 ust. 1 rozporządzenia nr 1173/2011, Trybunał potwierdził ponadto konieczność szerokiej wykładni pojęcia „wprowadzenia w błąd w odniesieniu do danych dotyczących deficytu i długu”. Ze względu na zamierzony przez ustawodawcę Unii cel odstrasżający pojęcie to obejmuje wszystkie rodzaje wprowadzenia w błąd przez państwa członkowskie w przedmiocie danych dotyczących ich deficytu i długu, które podlegają zgłoszeniu Eurostatowi na mocy art. 3 rozporządzenia nr 479/2009, niezależnie od tego, czy z jednej strony dane te mają charakter prognozy lub są ostateczne, a z drugiej strony – czy wprowadzenie w błąd w tym przedmiocie szkodziło koordynacji oraz nadzorowi gospodarczemu i budżetowemu zapewnianym przez Radę i Komisję. W odniesieniu do wymogu, zgodnie z którym działanie danego państwa członkowskie powinno stanowić przynajmniej poważne zaniedbanie, Trybunał orzekł ponadto, że ocena istnienia poważnego zaniedbania zależy od rozmiarów uchybienia przez owo państwo członkowskie obowiązkowi staranności spoczywającemu na nim w ramach opracowywania i kontroli danych zgłaszanych Eurostatowi na mocy art. 3 rozporządzenia nr 479/2009.

Wreszcie, potwierdziwszy, że zasada niedziałania wstecz przepisów prawa karnego ma zastosowanie do sankcji administracyjnej wymierzonej na podstawie art. 8 ust. 1 rozporządzenia nr 1173/2011, Trybunał na koniec stwierdził, że zasada ta nie została w omawianej sprawie naruszona. Oddalwszy ponadto argument Królestwa Hiszpanii dotyczący błędu w obliczeniu grzywny, Trybunał oddalił w całości skargę Hiszpanii o stwierdzenie nieważności.

XV. POLITYKA SPOŁECZNA

W dziedzinie polityki społecznej warto zwrócić uwagę na jeden wyrok. Dotyczy on prawa pracowników do corocznego płatnego urlopu. Wypada także wspomnieć o dwóch wyrokach: **G4S Secure Solutions** (C-157/15) i **Boungaoui i ADDH** (C-188/15), dotyczących zgodności z dyrektywą 2000/78 wprowadzonego przez pracodawcę zakazu widocznego noszenia symboli religijnych w miejscu pracy¹¹².

W wyroku **King** (C-214/16, [EU:C:2017:914](#)), wydanym w dniu 29 listopada 2017 r., Trybunał wypowiedział się w przedmiocie prawa pracowników do corocznego płatnego urlopu, gwarantowanego art. 7 dyrektywy 2003/88¹¹³, a dokładniej w przedmiocie możliwości przenoszenia i kumulowania niewykorzystanych praw do corocznego płatnego urlopu. W omawianej sprawie skarżący pracował dla spółki na podstawie „umowy o świadczenie usług w ramach samozatrudnienia”, która nie przewidywała wynagrodzenia za czas urlopu wypoczynkowego. Z końcem stosunku pracy zażądał on od pracodawcy ekwiwalentu za coroczne urlopy, wykorzystane bez wynagrodzenia, jak również niewykorzystane, za cały przepracowany okres. Rozpoznający odwołanie w tej sprawie sąd odsyłający przedłożył kilka pytań prejudycjalnych dotyczących w szczególności zgodności z prawem Unii uregulowania krajowego, które zobowiązuje pracownika do wykorzystania urlopu, zanim będzie mógł ustalić, czy ma prawo do

^{112/} Wyroki te zostały przedstawione w części I „Prawa podstawowe”.

^{113/} Dyrektywa 2003/88/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 4 listopada 2003 r. dotycząca niektórych aspektów organizacji czasu pracy (Dz.U. 2003, L 299, s. 9).

wynagrodzenia z tytułu corocznego płatnego urlopu, i które wyklucza przeniesienie corocznego urlopu na okres rozliczeniowy inny niż okres, za który ów urlop przysługiwał.

W tej kwestii Trybunał po pierwsze orzekł, że art. 7 dyrektywy 2003/88 oraz art. 47 karty stoją na przeszkodzie wymogowi, zgodnie z którym pracownik musi najpierw skorzystać z urlopu, zanim będzie mógł ustalić, czy jest on uprawniony do wynagrodzenia z tytułu corocznego płatnego urlopu. Pracownik postawiony w sytuacji, w której w trakcie corocznego urlopu wypoczynkowego nie jest pewien, czy otrzyma należne mu wynagrodzenie, nie ma bowiem możliwości wykorzystania tego urlopu jako okresu wytchnienia i czasu wolnego zgodnie z samym celem prawa do corocznego płatnego urlopu. Sytuacja taka może też zniechęcić pracownika do skorzystania z corocznego urlopu. Ponadto, jeśli chodzi o przysługujące pracownikowi środki zaskarżenia przed sądem, Trybunał orzekł, że państwa członkowskie winny zagwarantować, iż zapisane w art. 47 karty prawo do skutecznego środka prawnego będzie przestrzegane. W tej kwestii uznał on za niezgodne z art. 7 dyrektywy 2003/88 uregulowanie krajowe zobowiązujące pracownika do wykorzystania najpierw urlopu bez wynagrodzenia i wytoczenia następnie powództwa w celu uzyskania z tego tytułu wynagrodzenia, jeżeli jego pracodawca udziela wyłącznie urlopów bezpłatnych.

Po drugie Trybunał orzekł, że art. 7 dyrektywy 2003/88 stoi na przeszkodzie przepisom lub praktykom krajowym, które nie pozwalają pracownikowi na przeniesienie, a w danym wypadku na skumulowanie aż do chwili ustania jego stosunku pracy praw do corocznego płatnego urlopu wypoczynkowego przysługujących mu w kilku kolejnych okresach rozliczeniowych, który nie został wykorzystany ze względu na to, że pracodawca odmówił mu wypłacenia wynagrodzenia za ten urlop. Dopuszczenie bowiem – w takich okolicznościach i w braku jakichkolwiek unormowań krajowych przewidujących ograniczenie możliwości przenoszenia prawa do urlopu zgodnie z wymogami prawa Unii – możliwości wygaśnięcia prawa do corocznego płatnego urlopu wypoczynkowego nabytego przez pracownika oznaczałoby aprobatę dla zachowania prowadzącego do bezpodstawnego wzbogacenia pracodawcy z pogwałceniem celu dyrektywy, którym jest ochrona zdrowia pracownika. Wreszcie Trybunał podkreślił, że odmiennie niż w sytuacji, w której dochodzi do kumulacji praw do corocznego płatnego urlopu wypoczynkowego przez pracownika, który nie mógł z niego skorzystać z powodu choroby, pracodawca, który nie pozwala pracownikowi skorzystać z przysługującego mu urlopu wypoczynkowego, winien ponieść wszystkie tego konsekwencje.

XVI. OCHRONA KONSUMENTÓW

W dziedzinie ochrony konsumentów na szczególną uwagę zasługują trzy wyroki. Pierwszy z nich odnosi się do reklamy wprowadzającej w błąd i reklamy porównawczej, drugi dotyczy praw pasażerów lotniczych, a trzeci – odpowiedzialności za produkty wadliwe.

W sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 8 lutego 2017 r., **Carrefour Hypermarchés** (C-562/15, [EU:C:2017:95](#)), Trybunał sprecyzował *warunki dopuszczalności reklamy porównawczej wymienione w art. 4 lit. a) i c) dyrektywy 2006/114*¹¹⁴, które to przepisy wymagają, aby reklama porównawcza nie wprowadzała w błąd oraz aby porównywała w sposób obiektywny jedną lub kilka istotnych, odpowiednich, możliwych do zweryfikowania i typowych cech porównywanych towarów i usług. Spór w postępowaniu głównym toczył się między dwoma konkurującymi ze sobą przedsiębiorstwami handlu wielkopowierzchniowego, a mianowicie spółką ITM, zajmującą się strategią i polityką handlową sklepów działających pod szyldem Intermarché, oraz spółką Carrefour, i dotyczył kampanii

^{114/} Dyrektywa 2006/114/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 grudnia 2006 r. dotycząca reklamy wprowadzającej w błąd i reklamy porównawczej (Dz.U. 2006, L 376, s. 21).

reklamowej prowadzonej przez tę ostatnią, porównującej ceny produktów znanych marek w sklepach pod szyldem Carrefour i w sklepach konkurentów, w tym sklepach pod szyldem Intermarché.

Po pierwsze Trybunał przypomniał, że na podstawie dyrektywy 2006/114 każda reklama porównawcza powinna porównywać w sposób obiektywny i nie może wprowadzać w błąd. Jeżeli reklamodawca i konkurenci należą do sieci, z których każda posiada sklepy różnej wielkości i różnego formatu, a porównanie nie obejmuje tych samych wielkości i formatów, obiektywny charakter porównania może zostać zakłócony, jeżeli reklama nie wspomina o tej różnicy.

Po drugie Trybunał zauważył, że reklamą wprowadzającą w błąd jest taka reklama porównawcza, która nie podaje istotnej informacji, potrzebnej przeciętnemu konsumentowi – z uwzględnieniem kontekstu – do podjęcia świadomej decyzji dotyczącej transakcji lub podaje taką informację w sposób niejasny, niezrozumiały, dwuznaczny lub z opóźnieniem i która, w konsekwencji, może spowodować podjęcie przez przeciętnego konsumenta decyzji dotyczącej transakcji, której inaczej by nie podjął. Jednak zdaniem Trybunału reklama taka jak będąca przedmiotem sporu w postępowaniu głównym będzie reklamą wprowadzającą w błąd tylko wtedy, jeżeli konsument nie zostanie poinformowany o tym, że porównanie zostało dokonane między cenami stosowanymi w należących do sieci reklamodawcy sklepach większych lub większego formatu i cenami podawanymi w należących do konkurencyjnych sieci sklepach mniejszych lub mniejszego formatu. Informacja taka powinna być nie tylko wyraźnie podana, ale także powinna być zamieszczona w samym przekazie reklamowym.

Wyrok **Pešková i Peška** (C-315/15, [EU:C:2017:342](#)) dał Trybunałowi sposobność do dokonania wykładni między innymi pojęć „nadzwyczajnych okoliczności” i „racjonalnych środków” w rozumieniu art. 5 ust. 3 rozporządzenia nr 261/2004¹¹⁵ w kontekście sporu dotyczącego odmowy przez przewoźnika lotniczego wypłaty odszkodowania na rzecz pasażerów, których przylot opóźnił się o ponad trzy godziny z powodu zderzenia ich samolotu z ptakiem.

Trybunał przypomniał, że nadzwyczajne okoliczności w rozumieniu rozporządzenia nr 261/2004 odpowiadają zdarzeniom, które ze względu na swój charakter lub swoje źródło nie wpisują się w ramy normalnego wykonywania działalności danego przewoźnika lotniczego i nie pozwalają na skuteczne nad nim panowanie. Nie stanowi zaś nadzwyczajnej okoliczności przedwczesna zawodność niektórych części samolotu, gdyż taka awaria pozostaje nierozdzielnie związana z systemem funkcjonowania maszyny. Natomiast, zdaniem Trybunału, zderzenie samolotu z ptakiem, jak też ewentualne uszkodzenia spowodowane tym zderzeniem nie są nierozdzielnie związane z systemem funkcjonowania maszyny, a zatem takie zderzenie nie wpisuje się, ze względu na swój charakter ani swoje źródło, w ramy normalnego wykonywania działalności danego przewoźnika lotniczego i nie podlega jego skutecznej kontroli. W konsekwencji Trybunał uznał, że zderzenie samolotu z ptakiem stanowi nadzwyczajną okoliczność w rozumieniu art. 5 ust. 3 rozporządzenia nr 261/2004.

W odniesieniu do pytania, czy przewoźnik lotniczy podjął wszystkie „racjonalne środki” w celu zapobieżenia temu zderzeniu, Trybunał uznał, że przewoźnik nie jest zobowiązany do podejmowania środków, które zmuszałyby go do poświęceń niemożliwych do przyjęcia z punktu widzenia możliwości jego przedsiębiorstwa. Ponadto, mimo że przewoźnik lotniczy może być zobowiązany do podjęcia pewnych środków prewencyjnych w celu zmniejszenia ryzyka ewentualnych zderzeń z ptakami, a nawet ich wyeliminowania, to przewoźnik ten nie jest odpowiedzialny za nieprzestrzeżenie przez inne podmioty (takie jak zarządcy lotnisk czy właściwi kontrolerzy lotniczy) ich obowiązków podjęcia środków prewencyjnych należących do ich kompetencji.

^{115/} Rozporządzenie (WE) nr 261/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 lutego 2004 r. ustanawiające wspólne zasady odszkodowania i pomocy dla pasażerów w przypadku odmowy przyjęcia na pokład albo odwołania lub dużego opóźnienia lotów, uchylające rozporządzenie (EWG) nr 295/91 (Dz.U. 2004, L 46, s. 1).

W wyroku *W i in.* (C-621/15, [EU:C:2017:484](#)), wydanym w dniu 21 czerwca 2017 r., Trybunał wypowiedział się w przedmiocie zgodności z art. 4 dyrektywy 85/374¹¹⁶ krajowej reguły dowodowej pozwalającej sądowi rozpoznającemu powództwo podnoszące kwestię odpowiedzialności producenta szczepionki za domniemaną wadę tego produktu na stwierdzenie, mimo braku konsensusu w środowisku naukowym, istnienia rzeczony wady oraz związku przyczynowego między nią a wystąpieniem choroby – na podstawie łańcucha poważnych, precyzyjnych i spójnych poszlak.

Trybunał uznał, że art. 4 dyrektywy Rady 85/374 nie sprzeciwia się takiej regule dowodowej. Tego rodzaju reguła dowodowa nie może bowiem doprowadzić do odwrócenia spoczywającego na poszkodowanym ciężaru dowodu w rozumieniu tego przepisu, ponieważ to do poszkodowanego należy przedstawienie różnych przesłanek, które łącznie umożliwią sądowi rozpoznającemu sprawę przekonać się co do istnienia wady szczepionki i związku przyczynowego między tą wadą a doznaną szkodą. Ponadto, zdaniem Trybunału, wykluczenie wszystkich środków dowodowych innych niż pewny dowód oparty na badaniach medycznych skutkowałoby nadmiernym utrudnieniem, a nawet uniemożliwieniem – jeżeli badania medyczne nie pozwalają na wykazanie ani na podważenie istnienia związku przyczynowego – pociągnięcia producenta do odpowiedzialności, a tym samym podważyłyby skuteczność (*effet utile*) i cele dyrektywy.

Trybunał uściślił jednak, że zadaniem sądów krajowych jest upewnienie się, że przedstawione przesłanki są rzeczywiście wystarczająco poważne, precyzyjne i spójne, aby uzasadnić wniosek, że wada produktu – przy uwzględnieniu również elementów i argumentów, jakie producent przedstawi na swą obronę – okazuje się stanowić najbardziej wiarygodne uzasadnienie wystąpienia szkody. Sąd krajowy powinien ponadto czuwać nad zachowaniem własnej swobody oceny w odniesieniu do kwestii, czy taki dowód został przedstawiony w wymagany prawem sposób, aż do chwili, w której uzna, że jest w stanie zająć ostateczne stanowisko.

Zdaniem Trybunału skorzystanie przez ustawodawcę krajowego lub, w stosownym wypadku, przez krajowy sąd najwyższy ze środka dowodowego polegającego na tym, że istnienie związku przyczynowego między przypisywaną szczepionce wadą a szkodą doznaną przez poszkodowanego uznaje się za dowiedzione, ilekroć spełnione są pewne rodzaje konkretnych, z góry określonych przesłanek świadczących o istnieniu związku przyczynowego, skutkowałoby naruszeniem zawartej w art. 4 dyrektywy 85/374 normy dotyczącej ciężaru dowodu i skuteczności ustanowionego w tej dyrektywie reżimu odpowiedzialności.

^{116/} Dyrektywa Rady 85/374/EWG z dnia 25 lipca 1985 r. w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących odpowiedzialności za produkty wadliwe (Dz.U. 1985, L 210, s. 29).

XVII. ŚRODOWISKO NATURALNE

1. ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZA ŚRODOWISKO NATURALNE

W wyroku z dnia 1 czerwca 2017 r., **Folk** (C-529/15, [EU:C:2017:419](#)), Trybunał sprecyzował pojęcie „szkod wyrządzonych środowisku naturalnemu” w rozumieniu dyrektywy 2004/35¹¹⁷, zmienionej dyrektywą 2009/31¹¹⁸. Sprawę w postępowaniu głównym zapoczątkowała skarga osoby uprawnionej do rybactwa na rzece Mürz, wskazująca na znaczne szkody w środowisku spowodowane przez elektrownię wodną, zakłócające naturalną reprodukcję ryb.

Zdaniem sądu pierwszej instancji, skoro na działanie elektrowni wodnej zostało wydane pozwolenie zgodnie z prawem krajowym, szkoda ta nie mogła być uznana za szkodę wyrządzoną środowisku naturalnemu w rozumieniu dyrektywy 2004/35. Trybunał przede wszystkim orzekł, że art. 17 tej dyrektywy należy interpretować w ten sposób, że ma ona zastosowanie *ratione temporis* do szkód wyrządzonych środowisku naturalnemu, które wystąpiły po dniu jej wejścia w życie, nawet jeżeli zostały spowodowane eksploatacją instalacji, która uzyskała pozwolenie przed tą datą. Następnie Trybunał stwierdził, że dyrektywa 2004/35, w szczególności jej art. 2 pkt 1 lit. b), który definiuje pojęcie „szkod wyrządzonych środowisku naturalnemu”, stoi na przeszkodzie przepisowi prawa krajowego, który wyklucza w sposób ogólny i automatyczny zakwalifikowanie szkód mających znaczący negatywny wpływ na ekologiczny, chemiczny lub ilościowy stan lub ekologiczny potencjał danych wód jako „szkod wyrządzonych środowisku naturalnemu”, z tego tylko powodu, że wynikają one z działalności dozwolonej uregulowaniem krajowym i w konsekwencji szkody te są objęte pozwoleniem wydanym na podstawie prawa krajowego.

Ponadto Trybunał wyjaśnił, że jeżeli właściwy organ krajowy wydał pozwolenie bez zbadania poszanowania warunków określonych w art. 4 ust. 7 lit. a)–d) dyrektywy 2000/60¹¹⁹, prawo Unii nie zobowiązuje sądów krajowych do tego, by przejmowały zadania właściwego organu i by same badały przestrzeganie tych warunków.

Wreszcie pełna i prawidłowa transpozycja art. 12 i 13 dyrektywy 2004/35 wymaga, by wszystkie trzy kategorie osób wymienione w jej art. 12 ust. 1, w szczególności te, które mogą być dotknięte szkodami wyrządzonymi środowisku naturalnemu, mogły przedkładać uwagi w zakresie szkód wyrządzonych środowisku naturalnemu, aby miały możliwość żądania podjęcia działań na mocy tej dyrektywy przez właściwy organ, a zatem by mogły również wszcząć procedurę odwoławczą przed sądem lub każdą inną instytucją publiczną, a państwowym członkowskim nie przysługują w tym względzie uprawnienia dyskrecyjne.

117/ Dyrektywa 2004/35/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 21 kwietnia 2004 r. w sprawie odpowiedzialności za środowisko w odniesieniu do zapobiegania i zaradzania szkodom wyrządzonym środowisku naturalnemu (Dz.U. 2004, L 143, s. 56).

118/ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/31/WE z dnia 23 kwietnia 2009 r. w sprawie geologicznego składowania dwutlenku węgla i zmieniająca dyrektywę Rady 85/337/EWG, dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2000/60/WE, 2001/80/WE, 2004/35/WE, 2006/12/WE, 2008/1/WE i rozporządzenie (WE) nr 1013/2006 (Dz.U. 2006, L 140, s. 114).

119/ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2000/60/WE z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej (Dz.U. 2000, L 327, s. 1).

2. HANDEL PRZYDZIAŁAMI

W wyroku z dnia 26 lipca 2017 r., **ArcelorMittal Atlantique et Lorraine** (C-80/16, [EU:C:2017:588](#)), Trybunał wypowiedział się w przedmiocie ważności decyzji 2011/278¹²⁰ dotyczącej systemu handlu przydziałami emisji gazów cieplarnianych w rozumieniu dyrektywy 2003/87¹²¹. Przy tej sposobności Trybunał określił właściwą metodę, jaką powinna zastosować Komisja przy ustalaniu wskaźników emisyjności w celu przydziału bezpłatnych uprawnień do emisji w sektorze stali w latach 2013–2020. Sąd odsyłający powziął wątpliwości co do ważności decyzji 2011/278 w związku z kwestią, czy wskaźniki emisyjności zostały ustalone zgodnie z dyrektywą 2003/87. Tak więc zwrócił się on do Trybunału o wskazanie, między innymi, czy ustalając odpowiednie wskaźniki emisyjności, Komisja mogła zdecydować o nieuwzględnieniu we wskaźniku emisyjności dla ciekłego metalu całości emisji powstałych w wyniku wykorzystania do produkcji energii elektrycznej gazów odlotowych poddanych recyklingowi i wykorzystać do ustalenia wskaźnika emisyjności dla rudy spiekanej dane z instalacji produkującej jednocześnie rudę spiekaną i granulatu rudy żelaza.

Na pytania te Trybunał udzielił odpowiedzi twierdzącej i stwierdził, że brak jest okoliczności mogących mieć wpływ na ważność decyzji 2011/278. Co się tyczy dokładniej ustalenia wskaźnika emisyjności dla rudy spiekanej, Trybunał podkreślił najpierw, że Komisja dysponuje szerokim zakresem uprawnień dyskrecjonalnych przy ustalaniu wskaźników w poszczególnych sektorach lub podsektorach na podstawie art. 10a ust. 2 dyrektywy 2003/87. Zatem jedynie oczywiście niewłaściwy charakter przyjętego środka może wpływać na jego ważność. Okoliczność, że Komisja uwzględniła w decyzji 2011/278 zakład produkujący jednocześnie rudę spiekaną oraz granulatu rudy żelaza jako instalację referencyjną do celów określenia wskaźnika emisyjności dla rudy spiekanej, nie spowodowała niezgodności z prawem tej decyzji. Jeżeli bowiem chodzi o instalację posiadającą jednocześnie zakład produkcyjny granulatu rudy żelaza i zakład produkujący rudę spiekaną, produkcję granulatu rudy żelaza należy traktować jako jeden z procesów bezpośrednio lub pośrednio związanych z procesem produkcyjnym w rozumieniu definicji rudy spiekanej z załącznika I do decyzji 2011/278, ponieważ oba zakłady produkcyjne umożliwiają wspólnie wytwarzanie jednego i tego samego produktu, który może stanowić substytut rudy spiekanej.

3. OBSZARY CHRONIONE

Postanowieniem w przedmiocie środka tymczasowego z dnia 20 listopada 2017 r. w sprawie **Komisja/Polska** (C-441/17 R, [EU:C:2017:877](#)), wielka izba Trybunału nakazała *Rzeczypospolitej Polskiej natychmiastowe zaprzestanie, oprócz wyjątkowych i bezwzględnie koniecznych przypadków, aktywnych działań gospodarki leśnej w Puszczy Białowieskiej, która jest obszarem mającym znaczenie dla Wspólnoty oraz obszarem specjalnej ochrony ptactwa*. Wniosek w przedmiocie środka tymczasowego został złożony w ramach skargi o stwierdzenie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego¹²², wniesionej przez Komisję i zmierzającej do stwierdzenia, że Rzeczpospolita Polska, przez działania polegające w szczególności na wycince drzew oraz usuwaniu drzew martwych lub zamierających, prowadzone w celu ograniczenia gradacji kornika drukarza, uchybiła zobowiązaniom, które ciążyą na niej na mocy,

120/ Decyzja Komisji 2011/278/UE z dnia 27 kwietnia 2011 r. w sprawie ustanowienia przejściowych zasad dotyczących zharmonizowanego przydziału bezpłatnych uprawnień do emisji w całej Unii na mocy art. 10a dyrektywy 2003/87/WE Parlamentu Europejskiego i Rady (Dz.U. 2011, L 130, s. 1).

121/ Dyrektywa 2003/87/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 października 2003 r. ustanawiająca system handlu przydziałami emisji gazów cieplarnianych we Wspólnocie oraz zmieniająca dyrektywę Rady 96/61/WE (Dz.U. 2003, L 275, s. 32).

122/ Sprawa C-441/17, **Komisja/Polska**, w toku na dzień 31 grudnia 2017 r.

po pierwsze, dyrektywy 92/43¹²³ w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory oraz, po drugie, dyrektywy 2009/147¹²⁴ w sprawie ochrony dzikiego ptactwa.

Trybunał uwzględnił wniosek o zastosowanie środków tymczasowych, uznając, że w sprawie spełnione zostały wszystkie przesłanki ich zastosowania. W szczególności, w odniesieniu do przesłanki pilnego charakteru, Trybunał uznał, że aktywne działania gospodarki leśnej na terenie puszczy mogą spowodować nieodwracalną i poważną szkodę dla środowiska. Szkada, która wystąpi w wyniku wycinki i usunięcia drzew, nie będzie bowiem mogła zostać później naprawiona, w sytuacji gdyby zostały stwierdzone uchybienia zarzucane Polsce przez Komisję. Ponadto Trybunał wskazał, że interesy, które należy w sprawie wyważyć, to z jednej strony ochrona siedlisk i gatunków wymienionych przed ewentualnym zagrożeniem, jakie niosą rzeczzone działania aktywnej gospodarki leśnej, a z drugiej strony interes w zatrzymaniu niszczenia siedlisk przyrodniczych Puszczy Białowieskiej, na których występuje kornik drukarz. Tak więc, wobec braku szczegółowych informacji dotyczących uciążliwości, jakie krótkookresowo mogą być spowodowane przez kornika drukarza, pilniejszy charakter ma zdaniem Trybunału uniknięcie wystąpienia szkód, jakie kontynuacja wspomnianych działań wyrządziłaby na obszarze chronionym, niż wystąpienia rzeczonych uciążliwości.

W drodze wyjątku Trybunał wykluczył jednak ze środków tymczasowych te działania aktywnej gospodarki leśnej, które są konieczne do zapewnienia w sposób bezpośredni i natychmiastowy bezpieczeństwa publicznego osób. Takie działania mogą być jednak kontynuowane tylko pod warunkiem, że stanowią jedyny środek zachowania bezpieczeństwa publicznego osób w bezpośrednim otoczeniu dróg komunikacyjnych lub innej ważnej infrastruktury, jeżeli nie jest możliwe zachowanie tego bezpieczeństwa przez przyjęcie innych, mniej radykalnych środków, takich jak właściwa sygnalizacja zagrożeń lub czasowy zakaz publicznego wstępu do tego bezpośredniego otoczenia.

Wreszcie Trybunał orzekł, że art. 279 TFUE uprawnia go do tego, by przewidzieć nałożenie kary pieniężnej, na wypadek gdyby strona nie przestrzegała jego postanowienia. Na tej podstawie nakazał Polsce powiadomienie Komisji o wszelkich środkach, jakie przyjmie w celu pełnego poszanowania tego postanowienia. W stosownym wypadku Trybunał rozstrzygnie w drodze nowego postanowienia w przedmiocie ewentualnego naruszenia rzeczzonego postanowienia, a jeżeli naruszenie miałoby zostać stwierdzone, nakaże Polsce zapłatę na rzecz Komisji kary pieniężnej w wysokości co najmniej 100 000 EUR dziennie.

W wyroku **Vereniging Hoekschewaards Landschap** (C-281/16, [EU:C:2017:774](#)), wydanym w dniu 19 października 2017 r., Trybunał orzekł w przedmiocie ważności decyzji wykonawczej 2015/72¹²⁵ w sprawie przyjęcia ósmego zaktualizowanego wykazu terenów mających znaczenie dla Wspólnoty składających się na atlantycki region biogeograficzny, przyjętej na podstawie dyrektywy 92/43¹²⁶. Decyzją tą Komisja, na wniosek Królestwa Niderlandów, zmniejszyła powierzchnię mającego znaczenie dla Wspólnoty terenu Haringvliet, specjalnego obszaru ochrony w tym państwie członkowskim, przez wyłączenie polderu Leenheeren, uzasadniając to w ten sposób, że polder został pierwotnie włączony do rzeczzonego terenu w wyniku błędu naukowego. Trybunał wskazał, że chociaż przy składaniu, na podstawie art. 4 ust. 1 dyrektywy 92/43, propozycji wykazu terenów podlegających wyznaczeniu jako tereny mające znaczenie dla Wspólnoty państwa członkowskie dysponują pewnym zakresem uznania, to

123/ Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (Dz.U. 1992, L 206, s. 7), zmieniona dyrektywą Rady 2013/17/UE z dnia 13 maja 2013 r. (Dz.U. 2013, L 158, s. 193).

124/ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (Dz.U. 2009, L 20, s. 7), zmieniona dyrektywą Rady 2013/17/UE z dnia 13 maja 2013 r. (Dz.U. 2013, L 158, s. 193).

125/ Decyzja wykonawcza Komisji (UE) 2015/72 z dnia 3 grudnia 2014 r. w sprawie przyjęcia ósmego zaktualizowanego wykazu terenów mających znaczenie dla Wspólnoty składających się na atlantycki region biogeograficzny (Dz.U. 2015, L 18, s. 385).

126/ Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (Dz.U. 1992, L 206, s. 7), dyrektywą Rady 2013/17/UE z dnia 13 maja 2013 r. (Dz.U. 2013, L 158, s. 193).

jednak nie mogą one dysponować tym samym zakresem uznania, w sytuacji gdy sugerują Komisji zmniejszenie powierzchni takiego terenu.

Ze względu bowiem na to, że umieszczenie terenu w wykazie rodzi domniemanie, zgodnie z którym to całość tego terenu ma znaczenie dla celu zachowania siedlisk przyrodniczych oraz gatunków dzikiej fauny i flory w rozumieniu dyrektywy 92/43, zaproponowanie przez państwo członkowskie zmniejszenia powierzchni określonego terenu z wykazu wymaga wykazania, że dane obszary nie mają istotnego znaczenia dla realizacji tego celu na poziomie krajowym. Komisja może zresztą przyjąć tę propozycję lub realizować ją jedynie wtedy, gdy dojdzie do wniosku, że ochrona tych obszarów nie jest już niezbędna także z perspektywy Unii jako całości.

W konsekwencji, wobec braku w sprawie dowodów naukowych, które pozwalałyby wykazać, że pierwotna propozycja włączenia polderu Leenheeren do terenu Haringvliet była obciążona błędem, Trybunał stwierdził nieważność 2015/72 decyzji wykonawczej.

4. KONWENCJA Z AARHUS

W odniesieniu do konwencji z Aarhus należy zasygnalizować dwa wyroki. Pierwszy z nich to wyrok **Saint-Gobain Glass Deutschland** (C-60/15 P), w przedmiocie dostępu do informacji na temat środowiska¹²⁷, drugi zaś dotyczy dostępu do wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska.

W wyroku **Protect Natur-, Arten- und Landschaftsschutz Umweltorganisation** (C-664/15, [EU:C:2017:987](#)), wydanym w dniu 20 grudnia 2017 r., Trybunał wypowiedział się w przedmiocie legitymacji procesowej organizacji ochrony środowiska chcącej uzyskać dostęp do wymiaru sprawiedliwości na podstawie konwencji z Aarhus¹²⁸.

Trybunał podkreślił, że art. 9 ust. 3 konwencji z Aarhus w związku z art. 47 karty przewiduje, iż prawidłowo utworzona i działająca zgodnie z wymogami przewidzianymi w prawie krajowym organizacja ochrony środowiska powinna mieć możliwość zakwestionowania przed sądem decyzji udzielającej pozwolenia na przedsięwzięcie, które może być sprzeczne z nałożonym w art. 4 dyrektywy 2000/60¹²⁹ obowiązkiem zapobiegania pogarszaniu się stanu części wód. Zdaniem Trybunału, o ile art. 9 ust. 3 konwencji z Aarhus zakłada, że państwa będące stronami zachowują uprawnienia dyskrecjonalne przy stosowaniu tego przepisu, o tyle nie może pozwalać na to, by wprowadzały one wymagania tak surowe, że faktycznie organizacje ochrony środowiska nie miałyby możliwości kwestionowania działań lub zaniechań, o których mowa w tym przepisie.

W omawianej sprawie, jak się okazuje, na podstawie mających zastosowanie krajowych przepisów proceduralnych organizacja ochrony środowiska taka jak Protect Natur-, Arten- und Landschaftsschutz Umweltorganisation, nawet jeżeli spełnia wymogi określone w art. 2 ust. 5 konwencji z Aarhus dla objęcia pojęciem „zainteresowanej społeczności”, nie może co do zasady uzyskać statusu strony postępowania administracyjnego prowadzonego na mocy prawa wodnego. Postanowienia art. 9 ust. 3 konwencji z Aarhus i art. 47 karty oraz art. 14 ust. 1 dyrektywy 2000/60 należy tymczasem interpretować w ten sposób, że sprzeciwiają się one krajowym przepisom proceduralnym, które wykluczają organizacje ochrony środowiska z prawa udziału jako strona w postępowaniu o udzielenie

^{127/} Wyrok został przedstawiony w części III.3 „Dostęp do dokumentów”.

^{128/} Konwencja o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska, sporządzona w Aarhus w dniu 25 czerwca 1998 r. i zatwierdzona w imieniu Wspólnoty Europejskiej decyzją Rady 2005/370/WE z dnia 17 lutego 2005 r. (Dz.U. 2005, L 124, s. 1).

^{129/} Dyrektywa 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej (Dz.U. 2000, L 327, s. 1).

pozwolenia wdrażającym dyrektywę 2000/60 i które ograniczają prawo do wniesienia skargi na decyzje wydane w takim postępowaniu jedynie do osób posiadających ten status. Zadaniem sądu krajowego jest dokonanie wykładni krajowych przepisów proceduralnych zgodnie z tymi postanowieniami.

W tym kontekście, z zastrzeżeniem weryfikacji przez sąd odsyłający istotnych okoliczności faktycznych i właściwych przepisów prawa krajowego, Trybunał orzekł również, że art. 9 ust. 3 i 4 konwencji z Aarhus w związku z art. 47 karty należy interpretować w ten sposób, że sprzeciwia się nałożeniu na organizację ochrony środowiska krajowej reguły prekluzyjnej, na podstawie której dana osoba traci status strony postępowania i w konsekwencji nie może wnieść skargi na decyzję wydaną w tym postępowaniu, jeżeli nie podniosła zarzutów w odpowiednim czasie już w postępowaniu administracyjnym, a najpóźniej na ustnym etapie tego postępowania.

XVIII. WSPÓLNA POLITYKA HANDLOWA

W **opinii 2/15** ([EU:C:2017:376](#)), wydanej w pełnym składzie w dniu 16 maja 2017 r., Trybunał na podstawie art. 218 ust. 11 TFUE wypowiedział się w przedmiocie *kompetencji Unii Europejskiej do samodzielnego zawarcia umowy o wolnym handlu wynegocjowanej z Republiką Singapuru*. Jeżeli chodzi o dwustronną umowę o wolnym handlu, zwaną „umową nowej generacji”, to zawiera ona – poza tradycyjnymi postanowieniami dotyczącymi zmniejszenia celi i barier pozataryfowych w handlu towarami i usługami – również postanowienia dotyczące różnych innych dziedzin związanych z handlem. I tak, zobowiązania zawarte w przewidywanej umowie dotyczą dostępu do rynku, ochrony inwestycji, ochrony własności intelektualnej, konkurencji oraz zrównoważonego rozwoju. Umowa wprowadza także mechanizmy rozstrzygania sporów i ustanawia szczególne ramy instytucjonalne mające na celu wykonanie różnych przewidzianych w niej obowiązków i procedur w zakresie wymiany informacji, współpracy i mediacji.

W świetle przedmiotu i celów projektu umowy o wolnym handlu Trybunał zbadał najpierw, w jakim zakresie postanowienia tej umowy wchodzą w zakres wyłącznej kompetencji Unii w dziedzinie wspólnej polityki handlowej, przewidzianej w art. 3 ust. 1 lit. e) TFUE. Jako że wspólna polityka handlowa, zgodnie z brzmieniem art. 2017 ust. 1 TFUE, wpisuje się w działania zewnętrzne Unii, Trybunał w tej kwestii sprecyzował, że jedynie te elementy umowy, które dotyczą konkretnie wymiany handlowej z jednym państwem trzecim lub z większą ich liczbą, to znaczy ich głównym zadaniem jest jej wspieranie, ułatwianie lub regulowanie oraz wywierają one na nią bezpośredni i natychmiastowy wpływ, wchodzą w zakres wspólnej polityki handlowej. Ponieważ tak się rzecz przedstawiała zarówno w przypadku zobowiązań dotyczących handlu towarami i usługami przewidzianych w rozdziałach 2–6, jak i zobowiązań dotyczących barier pozataryfowych w handlu i inwestycji w produkcję energii ze źródeł odnawialnych przewidzianych w rozdziale 7, zobowiązań dotyczących ochrony własności intelektualnej przewidzianych w rozdziale 11, zobowiązań w dziedzinie konkurencji przewidzianych w rozdziale 12 oraz zobowiązań w dziedzinie zrównoważonego rozwoju przewidzianych w rozdziale 13, Trybunał potwierdził, że te elementy przewidywanej umowy o wolnym handlu mieszczą się w zakresie wyłącznej kompetencji Unii na podstawie art. 3 ust. 1 lit. e) TFUE.

Co się tyczy zobowiązań dotyczących zmniejszenia przeszkód w transgranicznym świadczeniu usług, zakładaniu przedsiębiorstw i czasowej obecności osób fizycznych, przewidzianych w rozdziale 8 umowy, Trybunał stwierdził, że rzeczony rozdział jest objęty wspólną polityką handlową, a zatem należy do wyłącznej kompetencji Unii, o której mowa w art. 3 ust. 1 lit. e) TFUE, z wyjątkiem przewidzianych w nim zobowiązań dotyczących świadczenia usług w dziedzinie transportu. Z uwagi na to, że te ostatnie zobowiązania są wyłączone ze wspólnej polityki handlowej przez art. 207 ust. 5 TFUE, Trybunał zbadał kompetencję Unii do ich zatwierdzenia w świetle art. 3 ust. 2 TFUE, który przewiduje kompetencję wyłączną Unii do zawierania umów międzynarodowych, jeżeli to zawarcie może wpływać na wspólne zasady lub zmieniać ich zakres. Zdaniem Trybunału takie ryzyko wpływu istnieje, w sytuacji

gdy zobowiązania przewidziane w umowie należą do dziedziny stosowania wspólnych zasad, przy czym nie jest konieczna całkowita zgodność między dziedziną objętą zobowiązaniami międzynarodowymi a dziedziną objętą regulacjami Unii. I tak, w zakresie, w jakim świadczenie różnych usług transportowych wymienionych w rozdziale 8 mogło wpływać na wspólne zasady Unii w dziedzinie transportu morskiego, kolejowego i drogowego lub zmieniać ich zakres, Trybunał stwierdził, że Unii przysługuje wyłączna kompetencja do zatwierdzenia tych zobowiązań na podstawie art. 3 ust. 2 TFUE. Co do postanowień projektu umowy dotyczących transportu żeglugą śródlądową Trybunał wskazał, że przewidują one jedynie zobowiązania o nadzwyczaj ograniczonym zakresie, które zatem nie mogą mieć wpływu na charakter kompetencji Unii w odniesieniu do zobowiązań zapisanych w rozdziale 8. W świetle takich rozważań Trybunał stwierdził, że Unia ma wyłączną kompetencję w odniesieniu do wszystkich tych zobowiązań. Powołując się zarówno na art. 3 ust. 1 lit. e) TFUE, jak i – w kwestii zobowiązań z zakresu usług w dziedzinie transportu – na art. 3 ust. 2 TFUE, Trybunał potwierdził również wyłączną kompetencję Unii w przypadku postanowień rozdziału 10 umowy, zawierającego zobowiązania w dziedzinie zamówień publicznych.

W odniesieniu do ochrony inwestycji, o której mowa w sekcji A rozdziału 9 umowy, Trybunał odróżnił inwestycje bezpośrednie od inwestycji innych niż bezpośrednie. Jeżeli chodzi o ten pierwszy rodzaj inwestycji, przypomniał on, że akty Unii w dziedzinie bezpośrednich inwestycji zagranicznych wchodzą, zgodnie z art. 207 ust. 1 TFUE, w zakres wspólnej polityki handlowej bez odróżniania, czy chodzi o działania, których przedmiotem jest dopuszczenie czy też ochrona owych inwestycji. Skoro przewidywane zobowiązania w dziedzinie inwestycji bezpośrednich mają ponadto na celu wspieranie, ułatwianie lub regulowanie wymiany handlowej oraz mogą wywierać bezpośredni i natychmiastowy wpływ na tę wymianę, Trybunał potwierdził, że Unii przysługuje wyłączna kompetencja do ich zatwierdzenia na podstawie art. 3 ust. 1 lit. e) TFUE. Jeżeli chodzi o zobowiązania dotyczące inwestycji zagranicznych innych niż bezpośrednie, takich jak inwestycje „portfelowe”, dokonywane bez zamiaru uczestniczenia w zarządzaniu przedsiębiorstwem lub sprawowania nad nim kontroli, które stanowią przepływ kapitału w rozumieniu art. 63 TFUE, Trybunał stwierdził natomiast, że nie są one objęte ani wyłączną kompetencją Unii na podstawie art. 3 ust. 1 lit. e) TFUE, ani jedną z sytuacji wyłączności kompetencji wspomnianych art. 3 ust. 2 TFUE. W tej ostatniej kwestii Trybunał nie zgodził się z argumentem Komisji, zgodnie z którym sekcja A rozdziału 9 może wpływać na art. 63 TFUE. Zdaniem Trybunału bowiem „wspólne zasady”, do których odwołuje się art. 3 ust. 2 TFUE, nie mogą obejmować postanowienia traktatu FUE, ponieważ, w szczególności, postanowienia umowy międzynarodowej Unii nie mogą wpływać na zasady prawa pierwotnego Unii lub zmieniać ich zakresu. Zdaniem Trybunału zatwierdzenie zobowiązań, które przyczyniają się do wprowadzenia swobodnego przepływu kapitału i płatności na zasadzie wzajemności, może natomiast zostać zakwalifikowane jako niezbędne do pełnej realizacji tej swobody przepływu, co stanowi jeden z celów traktatów w rozumieniu art. 216 ust. 1 TFUE i w ten sposób wchodzi w zakres kompetencji dzielonej między Unią i państwami członkowskimi na podstawie art. 4 ust. 2 lit. a) TFUE.

Jeżeli chodzi o postanowienia przewidywanej umowy zawierające różne obowiązki i procedury w zakresie wymiany informacji, notyfikacji, weryfikacji, współpracy i mediacji i ustanawiające w tym celu szczególne ramy instytucjonalne, Trybunał zauważył, że zobowiązania te mają na celu zagwarantowanie skuteczności postanowień umowy prawa materialnego, zasadniczo ustanawiając strukturę organów oraz pewne uprawnienia decyzyjne. Z uwagi na fakt, że postanowienia te mają charakter pomocniczy, są objęte tą samą kompetencją, do której należą postanowienia prawa materialnego, którym towarzyszą. To samo rozumowanie przyjął Trybunał w odniesieniu do zobowiązań zawartych w rozdziale 14, zatytułowanym „Przejrzystość”, które również mają charakter pomocniczy w stosunku do postanowień prawa materialnego, którym towarzyszą.

Na koniec, w odniesieniu do postanowień przewidywanej umowy dotyczących rozstrzygnięcia sporów, Trybunał odróżnił regulację mającą zastosowanie do rozstrzygnięcia sporów między inwestorem a państwami od tej, która ma zastosowanie do sporów między Unią a Singapurem. Jeżeli chodzi o pierwszą z tych regulacji, stwierdził on, że nie ma ona charakteru czysto pomocniczego w stosunku do unormowań materialnoprawnych, ponieważ może ona wykluczyć spory z zakresu kompetencji sądów państw członkowskich. W konsekwencji zatwierdzenie takiej regulacji należy w sposób konieczny do kompetencji dzielonej między Unią i państwami członkowskimi. W odniesieniu

do regulacji rozstrzygania sporów między Unią a Singapurem Trybunał przypomniał natomiast, że kompetencja Unii w sferze stosunków międzynarodowych oraz jej zdolność do zawierania umów międzynarodowych obejmują w sposób konieczny uprawnienie do podporządkowania się decyzjom sądu, utworzonego lub wyznaczonego na mocy takich umów, rozstrzygających w zakresie wykładni oraz stosowania ich postanowień do podporządkowania się decyzjom organu, który nie będąc formalnie sądem, spełnia zasadniczo funkcje sędziowskie, takiego jak organ rozstrzygania sporów utworzony w ramach porozumienia ustanawiającego Światową Organizację Handlu. Skoro regulacja rozstrzygania sporów między Unią a Singapurem stanowi ponadto część instytucjonalnych ram postanowień prawa materialnego przewidywanej umowy i nie może ona wykluczać sporów z zakresu kompetencji sądów państw członkowskich lub Unii, Trybunał stwierdził, że regulacja ta jest objęta tą samą kompetencją, do której należą postanowienia prawa materialnego, którym towarzyszy.

W świetle tych wszystkich rozważań Trybunał stwierdził, że projekt umowy o wolnym handlu z Singapurem wchodzi w części w zakres wyłącznej kompetencji Unii, a w części w zakres kompetencji dzielonych między Unią a państwami członkowskimi.

Wyrokiem z dnia 25 października 2017 r., **Komisja/Rada** (C-389/15, [EU:C:2017:798](#)), Trybunał w składzie wielkiej izby uwzględnił skargę o stwierdzenie nieważności wniesioną przez Komisję przeciwko *decyzji Rady 8512/15 z dnia 7 maja 2015 r. upoważniającej do otwarcia negocjacji dotyczących zmienionego porozumienia lizbońskiego¹³⁰ w sprawie nazw pochodzenia i oznaczeń geograficznych*. Trybunał stwierdził, że negocjacje dotyczące projektu zmienionego porozumienia są objęte kompetencją wyłączną, jaką w art. 3 ust. 1 TFUE przyznano Unii w dziedzinie wspólnej polityki handlowej wspomnianej w art. 207 ust. 1 TFUE.

W tej kwestii Trybunał przede wszystkim przypomniał swoje utrwalone orzecznictwo, zgodnie z którym zobowiązania międzynarodowe podjęte przez Unię w dziedzinie własności intelektualnej mieszczą się w zakresie wspólnej polityki handlowej, jeżeli mają konkretny związek z międzynarodową wymianą handlową, to znaczy ich głównym zadaniem jest wspieranie, ułatwianie lub regulowanie tej wymiany handlowej, oraz gdy wywierają one na nią bezpośredni i natychmiastowy wpływ. Uznał on, że w zakresie tej polityki mogą w szczególności wchodzić umowy międzynarodowe dotyczące zagwarantowania i organizacji praw własności intelektualnej na terytorium stron, o ile spełniają dwie wyżej wspomniane przesłanki.

W odniesieniu do celu rzeczzonego projektu Trybunał wyjaśnił, że w zakresie, w jakim jego głównym przedmiotem jest wzmocnienie systemu ustanowionego w porozumieniu lizbońskim i rozszerzenie, w ramach związku szczególnego utworzonego na mocy tego porozumienia, ochrony przewidzianej dla oznaczeń geograficznych – tytułem uzupełnienia ochrony zapewnionej w konwencji paryskiej¹³¹ na rzecz różnych form własności przemysłowej – należy uznać ten projekt za wpisujący się w ramy celu realizowanego przez zespół umów, których część ów projekt stanowi, w szczególności za zmierzający, z punktu widzenia Unii, do ułatwienia i uregulowania wymiany handlowej między Unią a państwami trzecimi będącymi stronami wspomnianego porozumienia.

Jeżeli chodzi o skutki projektu zmienionego porozumienia, Trybunał uznał, że zawarte w nim postanowienia będą miały bezpośredni i natychmiastowy wpływ na wymianę handlową między Unią a danymi państwami trzecimi, przyznając wszystkim producentom uczestniczącym w tej wymianie, a także wszelkim innym zainteresowanym osobom fizycznym lub prawnym, niezbędne instrumenty do uzyskania – w ramach ujednoczonych przesłanek materialnych i proceduralnych – definitywnego przestrzegania ochrony, jaką przewidziano w projekcie zmienionego

130/ Porozumienie lizbońskie o ochronie i międzynarodowej rejestracji nazw pochodzenia, podpisane w dniu 31 października 1958 r., zmienione w Sztokholmie w dniu 14 lipca 1967 r. i następnie w dniu 28 września 1979 r. (Recueil des traités des Nations unies, vol. 828, nr 13172, s. 205).

131/ Konwencja o ochronie własności przemysłowej, zawarta w Paryżu w dniu 20 marca 1883 r., ostatnio zrewidowana w Sztokholmie w dniu 14 lipca 1967 r. i zmieniona w dniu 28 września 1979 r. (Recueil des traités des Nations unies, vol. 828, nr 11851, s. 305).

porozumienia w odniesieniu do przysługujących im praw własności przemysłowej na wypadek powodującego szkodę lub nieuczciwego używania nazw pochodzenia lub oznaczeń geograficznych za granicą.

Trybunał stwierdził zatem, że Rada błędnie uznała, że zaskarżona decyzja jest objęta zbliżaniem ustawodawstw w dziedzinie rynku wewnętrznego (art. 114 TFUE) i w konsekwencji kompetencją dzieloną Unii i państw członkowskich, w związku z czym stwierdził nieważność tej decyzji.

XIX. UMOWY MIĘDZYNARODOWE

W odniesieniu do umów międzynarodowych należy zwrócić uwagę na dwie opinie i jeden wyrok. Opinie dotyczą, odpowiednio, traktatu z Marrakeszu mającego na celu ułatwienie dostępu do opublikowanych utworów osobom niewidomym, niedowidzącym i cierpiącym na inne zaburzenia odczytu druku oraz umowy wynegocjowanej między Kanadą a Unią Europejską o przekazywaniu i przetwarzaniu danych dotyczących przelotu pasażera¹³². Wyrok dotyczy wykładni jednego z przepisów decyzji Rady Stowarzyszenia EWG–Turcja. Należy również przypomnieć wyrok w sprawie C-687/15, *Komisja/Rada* (CMR-15), dotyczący formy prawnej aktów przewidzianych w art. 218 ust. 9 TFUE¹³³.

W dniu 14 lutego Trybunał w składzie wielkiej izby wydał **opinię 3/15** ([EU:C:2017:114](#)) w przedmiocie traktatu z Marrakeszu o ułatwieniu dostępu do opublikowanych utworów osobom niewidomym, niedowidzącym i cierpiącym na inne zaburzenia odczytu druku¹³⁴, który został przyjęty w 2013 r. w wyniku negocjacji prowadzonych w ramach Światowej Organizacji Własności Intelektualnej. Traktat nakłada w szczególności na umawiające się państwa obowiązek ustanowienia w swoich przepisach krajowych regulacji przewidujących, że pewne podmioty, mianowicie instytucje rządowe lub organizacje niekomercyjne oferujące usługi w zakresie edukacji, szkoleń, czytania adaptacyjnego lub dostępu do informacji, mogą, bez upoważnienia podmiotu praw autorskich, zwielokrotnić lub rozpowszechnić w formacie umożliwiającym dostęp osobom niewidomym, niedowidzącym i cierpiącym na inne zaburzenia odczytu druku kopie opublikowanych utworów. Zadaniem Trybunału było ustalenie, czy Unia miała kompetencję do zawarcia takiej umowy.

W pierwszej kolejności Trybunał stwierdził, że zawarcie traktatu z Marrakeszu nie wchodzi w zakres wspólnej polityki handlowej, zdefiniowanej w art. 207 TFUE. Z jednej bowiem strony celem traktatu nie jest promowanie, ułatwianie czy regulowanie handlu międzynarodowego kopiami utworów w formacie umożliwiającym dostęp osobom niepełnosprawnym, lecz poprawa sytuacji beneficjentów przez ułatwienie im dostępu, za pomocą różnych środków, do opublikowanych utworów. Z drugiej strony transgraniczna wymiana kopii utworów w formacie umożliwiającym dostęp osobom niepełnosprawnym, przewidziana przez traktat z Marrakeszu, nie może być zrównana z wymianą międzynarodową prowadzoną przez zwykłych operatorów w celach komercyjnych, ponieważ wymiana ma miejsce między instytucjami rządowymi lub organizacjami niekomercyjnymi na warunkach określonych w traktacie, a wywóz i przywóz jest przeznaczony wyłącznie dla beneficjentów.

W drugiej kolejności Trybunał orzekł, że wszystkie obowiązki wynikające z traktatu z Marrakeszu należą do dziedziny objętej już w dużej mierze wspólnymi zasadami Unii i że zawarcie tego traktatu może mieć wpływ na te zasady

132/ Wyrok ten został przedstawiony w części I „Prawa podstawowe”.

133/ Wyrok został przedstawiony w części III.2 „Akty prawne Unii”.

134/ Rada zezwoliła na podpisanie tego traktatu w imieniu Unii decyzją Rady 2014/221/UE z dnia 14 kwietnia 2014 r. (Dz.U. 2014, L 115, s. 1).

lub zmienić ich zakres w rozumieniu art. 3 ust. 2 TFUE. W związku z tym zawarcie traktatu z Marrakeszu wchodzi w zakres kompetencji wyłącznej Unii. Trybunał stwierdził bowiem, że dyrektywa 2001/29¹³⁵ zezwala państwom członkowskim, by przewidziały wyjątki lub ograniczenia w odniesieniu do prawa zwielokrotniania i publicznego udostępniania, na rzecz osób niepełnosprawnych. Z tego wynika, że wyjątek lub ograniczenie przewidziane w traktacie z Marrakeszu należy wprowadzić w życie w ramach dziedziny zharmonizowanej mocą rzeczonych dyrektywy. Podobnie jest w przypadku systemów wywozu i przywozu przewidzianych w tym traktacie, o ile mają one na celu zezwolenie na publiczne udostępnienie lub rozpowszechnienie na terytorium umawiającego się państwa kopii utworów w formie umożliwiającym dostęp osobom niepełnosprawnym, opublikowanych w innym umawiającym się państwie bez uzyskania zgody posiadaczy praw autorskich. W tym kontekście Trybunał podkreślił, że o ile państwa członkowskie korzystają na podstawie dyrektywy 2001/29 z możliwości ustanowienia takiego wyjątku lub takiego ograniczenia, o tyle jest to możliwość przyznana przez prawodawcę Unii, która jest ściśle obramowana wymogami prawa Unii.

W *opinii 1/15* (EU:C:2017:592)¹³⁶ z dnia 26 lipca 2017 r. wielka izba Trybunału wypowiedziała się między innymi w przedmiocie *właściwej podstawy prawnej do przyjęcia decyzji Rady w sprawie zawarcia umowy między Kanadą a Unią Europejską w sprawie przekazywania i przetwarzania danych dotyczących przelotu pasażera*. Ponieważ wybór podstawy prawnej aktu Unii, w tym aktu przyjętego w celu zawarcia umowy międzynarodowej, musi opierać się na obiektywnych czynnikach, które mogą zostać poddane kontroli sądowej, do których należą w szczególności cel i treść tego aktu, Trybunał stwierdził najpierw, że przewidywana umowa zawiera dwa elementy składowe: pierwszy dotyczy konieczności zapewnienia bezpieczeństwa publicznego, a drugi – ochrony danych dotyczących przelotu pasażera. Z uwagi na to, że oba rzeczony elementy mają zasadniczy charakter, Trybunał stwierdził następnie, że środki przewidywane w celu ochrony danych osobowych pasażerów wiążą się z podstawą prawną przewidzianą w art. 16 ust. 2 TFUE, podczas gdy środki dotyczące przekazywania rzeczonych danych właściwym organom ds. karnych oraz przetwarzania tych danych przez te same organy – z podstawą ustanowioną w art. 87 ust. 2 lit. a) TFUE. Po wykazaniu ponadto, że łączne zastosowanie jednej i drugiej z tych podstaw prawnych nie wiąże się z różnymi procedurami przyjmowania, Trybunał ostatecznie potwierdził, że decyzja Rady w sprawie zawarcia przewidywanej umowy powinna opierać się łącznie na art. 16 ust. 2 TFUE i na art. 87 ust. 2 lit. a) TFUE.

W dniu 5 grudnia 2017 r., w wyroku *Niemcy/Rada* (C-600/14, EU:C:2017:935), Trybunał w składzie wielkiej izby oddalił skargę o stwierdzenie częściowej nieważności wniesioną na decyzję Rady 2014/699¹³⁷ w przedmiocie określenia stanowiska, jakie ma być przyjęte w imieniu Unii Europejskiej w odniesieniu do pewnych zmian w Konwencji o międzynarodowym przewozie kolejami (Convention concerning International Carriage by Rail – COTIF). Na poparcie skargi Republika Federalna Niemiec podnosiła w szczególności, że niektóre punkty, w odniesieniu do których zaskarżona decyzja ustaliła stanowiska, które należy przyjąć w imieniu Unii, nie są objęte kompetencją zewnętrzną Unii, gdyż Unia nie przyjęła wcześniej wspólnych zasad, na które te zmiany mogłyby mieć wpływ.

Trybunał w wyroku przypomniał przede wszystkim, że kompetencja Unii do zawierania umów międzynarodowych może wynikać nie tylko z wyraźnego przyznania w traktatach, lecz również w sposób dorozumiany z innych postanowień traktatów i aktów wydanych na ich podstawie przez instytucje Unii. W szczególności w każdym przypadku, gdy prawo Unii ustanawia na rzecz tych instytucji kompetencje na płaszczyźnie wewnętrznej do

135/ Dyrektywa 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym (Dz.U. 2001, L 167, s. 10).

136/ Opinia ta została przedstawiona również w części I „Prawa podstawowe”.

137/ Decyzja Rady 2014/699/UE z dnia 24 czerwca 2014 r. określająca stanowisko, jakie ma być przyjęte w imieniu Unii Europejskiej na 25. sesji Komisji Rewizyjnej OTIF w odniesieniu do pewnych zmian w Konwencji o międzynarodowym przewozie kolejami (COTIF) oraz w załącznikach do tej konwencji (Dz.U. 2014, L 293, s. 26).

realizacji określonego celu, Unia posiada kompetencję do zaciągania zobowiązań międzynarodowych koniecznych do jego realizacji, nawet jeżeli brak jest wyraźnego przepisu w tym względzie. Tak więc kompetencja zewnętrzna Unii może istnieć poza sytuacjami, w których Unii przysługuje kompetencja wyłączna na podstawie art. 3 ust. 2 TFUE. W tej kwestii Trybunał zauważył, że postanowienia COTIF, do których odnoszą się sporne zmiany, zmierzają do wprowadzenia zharmonizowanych norm międzynarodowych, w tym dotyczących międzynarodowego przewozu z lub na terytorium państwa członkowskiego lub przez terytorium jednego lub kilku państw członkowskich, w odniesieniu do części trasy poza terytorium Unii oraz, co do zasady, również do części tej trasy położonych na terytorium Unii. Zatem okoliczność, iż Unia zajmuje stanowisko w sprawie tych zmian, należy uznać za przyczyniający się do osiągnięcia celów wspólnej polityki transportowej w ramach kompetencji powierzonych Unii w art. 91 ust. 1 TFUE, które mają również aspekt zewnętrzny.

Trybunał wskazał również, że kompetencja zewnętrzna Unii objęta drugim przypadkiem przewidzianym w art. 216 ust. 1 TFUE, który odpowiada hipotezie, w której zawarcie umowy jest „niezbędne do osiągnięcia, w ramach polityk Unii, jednego z celów, o których mowa w traktatach”, nie jest związana z przesłanką uprzedniego przyjęcia zasad Unii, na które sporne zmiany mogą wywierać wpływ. Tak więc nie sposób utrzymywać, że w dziedzinie transportu, która jest objęta kompetencją dzieloną między Unią i jej państwami członkowskimi, Unia nie może podejmować działań na płaszczyźnie zewnętrznej, zanim nie podejmie działań na płaszczyźnie wewnętrznej przez przyjęcie wspólnych zasad w obszarach, w których zostały podjęte zobowiązania międzynarodowe.

W wyroku *Tekdemir* (C-652/15, [EU:C:2017:239](#)) z dnia 29 marca 2017 r. Trybunał miał sposobność dokonać wykładni zasady „standstill” zawartej w art. 13 decyzji Rady Stowarzyszenia EWG–Turcja nr 1/80¹³⁸, zakazującej państwom członkowskim i Turcji wprowadzania nowych ograniczeń w zakresie warunków dostępu do rynku pracy pracowników i członków ich rodzin, którzy zgodnie z prawem przebywają na ich właściwych terytoriach. W sprawie tej obywatel turecki urodzony w czerwcu 2014 r. w Niemczech, którego ustawowymi przedstawicielami byli jego rodzice, zwrócił się w lipcu tego samego roku o wydanie zezwolenia na pobyt na podstawie prawa niemieckiego. Matka dziecka, również obywatelka turecka, wjechała do Niemiec w dniu 1 listopada 2013 r. na podstawie wizy turystycznej Schengen i złożyła w tym państwie wniosek o udzielenie azylu. W chwili urodzenia dziecka posiadała ona zgodę na pobyt jako osoba ubiegająca się o udzielenie azylu. Ojciec dziecka, również obywatel turecki, posiadał natomiast dokument pobytowy ważny do października 2016 r.

Na podstawie przepisu krajowego wprowadzonego po dniu wejścia w życie w Republice Federalnej Niemiec decyzji nr 1/80 właściwy organ niemiecki oddalił wniosek o wydanie dziecku zezwolenia na pobyt, uznając, po pierwsze, że nie jest niedopuszczalne żądanie od niego, aby działało a posteriori w trybie postępowania wizowego, nawet jeśli spowoduje to nieuchronnie, że i on, i matka zostaną, przynajmniej tymczasowo, rozdzieleni z – odpowiednio – ojcem i małżonkiem, oraz po drugie, że nie jest nierozsądne oczekiwać od ojca dziecka, że będzie on kontynuował pożycie rodzinne lub małżeńskie ze swoim synem i ze swoją małżonką w Turcji.

Odwołując się do wykładni przedstawionej w wyroku *Demir*¹³⁹, Trybunał wskazał, że cel polegający na skutecznym zarządzaniu przepływami migracyjnymi może stanowić nadrzędny wzgląd interesu ogólnego pozwalający uzasadnić środek krajowy wprowadzony po wejściu w życie decyzji nr 1/80 w danym państwie członkowskim, który to środek nakłada na obywateli państw trzecich w wieku poniżej 16 lat obowiązek posiadania zezwolenia na pobyt do celów wjazdu do tego państwa członkowskiego i pobytu w tym państwie. Środek taki nie jest jednak proporcjonalny

^{138/} Decyzja Rady Stowarzyszenia nr 1/80 z dnia 19 września 1980 r. w sprawie rozwoju stowarzyszenia, załączona do Układu ustanawiającego stowarzyszenie między Europejską Wspólnotą Gospodarczą a Turcją, podpisanego w dniu 12 września 1963 r. w Ankarze przez Republikę Turcji z jednej strony i przez państwa członkowskie EWG oraz Wspólnotę z drugiej strony, który został zawarty, zatwierdzony i ratyfikowany w imieniu tej ostatniej decyzją Rady 64/732/EWG z dnia 23 grudnia 1963 r. (Dz.U. 1964, 217, s. 3685).

^{139/} Wyrok Trybunału z dnia 7 listopada 2013 r., *Demir* (C-225/12, [EU:C:2013:725](#)).

w świetle zamierzonego celu, jeżeli szczegółowe zasady jego wykonania w odniesieniu do dzieci będących obywatelami państwa trzeciego, urodzonych w danym państwie członkowskim, których jedno z rodziców jest pracownikiem tureckim zamieszkałym legalnie w tym państwie członkowskim, wykraczają poza to, co jest konieczne do osiągnięcia tego celu, w szczególności gdy stosowanie takiego środka ma ten skutek, że rzeczonemu pracownikowi musi dokonać wyboru między kontynuowaniem pracy najemnej w danym państwie członkowskim i poważnym zakłóceniem życia rodzinnego a rezygnacją z pracy bez gwarancji reintegracji zawodowej pracy po ewentualnym powrocie z Turcji.

XX. WSPÓLNA POLITYKA ZAGRANICZNA I BEZPIECZEŃSTWA

W dziedzinie wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa (WPZiB) należy przedstawić pięć wyroków. Trzy z nich dotyczą zamrożenia środków finansowych ugrupowań lub osób uważanych za powiązane z aktami terrorystycznymi. Czwarty wyrok dotyczy właściwości Trybunału do orzekania w przedmiocie zgodności z prawem decyzji Rady o zastosowaniu środków ograniczających względem pewnych przedsiębiorstw rosyjskich z powodu działań Federacji Rosyjskiej na Ukrainie. Wreszcie należy wspomnieć o wyroku *Safa Nicu Sepahan/Rada* (C-45/15 P), rozstrzygającym kwestię odszkodowania za szkody spowodowane decyzją o zamrożeniu środków finansowych¹⁴⁰.

W wyroku *A i in.* (C-158/14, [EU:C:2017:202](#)), wydanym w dniu 14 marca 2017 r., Trybunał w składzie wielkiej izby wypowiedział się w przedmiocie *ważności rozporządzenia wykonawczego Rady (UE) nr 610/2010*¹⁴¹, którym nazwę podmiotu *Tygrysy – Wyzwoliciele Tamilskiego Ilamu (Liberation Tigers of Tamil Eelam – LTTE) pozostawiono w wykazie ugrupowań uczestniczących w aktach terrorystycznych i objętych środkami ograniczającymi*. Spór w postępowaniu głównym dotyczył krajowych środków polegających na zamrożeniu zasobów finansowych osób, które gromadziły środki finansowe na rzecz LTTE. Z uwagi na fakt, że decyzje krajowe uwzględniały rozporządzenie wykonawcze nr 610/2010, skarżący w postępowaniu głównym zakwestionowali ważność tego rozporządzenia wykonawczego z tego powodu, że działania LTTE nie stanowiły aktów terrorystycznych, lecz raczej działania sił zbrojnych podczas konfliktu zbrojnego w rozumieniu międzynarodowego prawa humanitarnego, ponieważ wpisywały się w konflikt zbrojny. Tak więc sąd odsyłający zwrócił się w szczególności z pytaniem, czy w ramach badania ważności rozporządzenia wykonawczego nr 610/2010 działania sił zbrojnych podczas konfliktu zbrojnego, w rozumieniu międzynarodowego prawa humanitarnego, mogą stanowić „akty terrorystyczne” w rozumieniu prawa Unii dotyczącego zwalczania terroryzmu.

Trybunał po pierwsze potwierdził, że skarżący, nawet jeżeli w ramach skargi o stwierdzenie nieważności nie występowali przeciwko rozporządzeniu wykonawczemu nr 610/2010 i poprzedzającym je aktom, byli jednak uprawnieni do zakwestionowania ważności rzeczonego aktu przed sądem odsyłającym. W tym kontekście Trybunał przypomniał, że wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczący ważności aktu Unii może oczywiście zostać odrzucony, w przypadku gdy, mimo że skarga o stwierdzenie nieważności tego aktu byłaby oczywiście dopuszczalna, osoba fizyczna lub prawna, która może wnieść taką skargę, nie uczyniła tego w przewidzianym terminie i powołuje się na niezgodność rzeczonego aktu z prawem w ramach postępowania

^{140/} Wyrok ten został przedstawiony w części III.4 „Odpowiedzialność pozaumowna Unii”.

^{141/} Rozporządzenie wykonawcze Rady (UE) nr 610/2010 z dnia 12 lipca 2010 r. wykonujące art. 2 ust. 3 rozporządzenia (WE) nr 2580/2001 w sprawie szczególnych środków restrykcyjnych skierowanych przeciwko niektórym osobom i podmiotom mających na celu zwalczanie terroryzmu i uchylające rozporządzenie wykonawcze (UE) nr 1285/2009 (Dz.U. 2010, L 178, s. 1).

krajowego w celu skłonienia sądu krajowego do przedłożenia Trybunałowi pytania prejudycjalnego dotyczącego ważności wspomnianego aktu, uchylając się w ten sposób od ostatecznego charakteru skutków, jakie akt ten względem niej wywołuje po upływie terminu na wniesienie skargi. Jednak w omawianej sprawie skarga o stwierdzenie nieważności wniesiona przez skarżących bez wątpienia nie byłaby dopuszczalna. W tej kwestii Trybunał przede wszystkim podkreślił, że skarżący sami nie byli umieszczeni w wykazie podmiotów, których środki finansowe zostały zamrożone. Umieszczenie LTTE w wykazie podmiotów, których środki finansowe zostały zamrożone, ma względem osób innych niż ten podmiot charakter ogólny, ponieważ nakłada na nieokreśloną liczbę osób obowiązek przestrzegania szczególnych środków ograniczających zastosowanych względem wspomnianego podmiotu. Nie było zatem oczywiste, że przedmiotowe akty dotyczyły skarżących „indywidualnie”. Ponadto na ich sytuację miały bezpośredni wpływ nie akty Unii dotyczące tego umieszczenia w wykazie, ale zastosowanie sankcji opartych wyłącznie na ustawie niderlandzkiej, które uwzględniało między innymi wspomniane umieszczenie w wykazie. W konsekwencji nie zostało zdaniem Trybunału wykazane, że skargi o stwierdzenie nieważności wniesione przez skarżących przeciwko aktom Unii o umieszczeniu i pozostawieniu LTTE w wykazie podmiotów, których środki finansowe zostały zamrożone, byłyby oczywiście dopuszczalne.

Po drugie, po przypomnieniu, że rozporządzenie przewidujące środki ograniczające powinno być interpretowane w świetle nie tylko decyzji, o której mowa w art. 215 ust. 2 TFUE, ale także kontekstu historycznego, w jaki to rozporządzenie się wpisuje, Trybunał podkreślił, że dla zbadania ważności rozporządzenia wykonawczego nr 610/2010 istotne są rozporządzenie nr 2580/2001¹⁴² i wspólne stanowisko 2001/931¹⁴³, które objęte są co do zasady zakresem wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa i których celem jest wdrożenie rezolucji 1373 (2001) Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych.

Stwierdziwszy, że międzynarodowe prawo humanitarne zabrania aktów terrorystycznych, Trybunał uznał następnie, że prawo to realizuje cele inne niż cele wspólnego stanowiska 2001/931 oraz rozporządzenia nr 2580/2001, nie zabraniając jednak przyjmowania środków ograniczających takich jak rozpatrywane w sprawie. Zatem stosowanie aktów Unii nie zależy od kwalifikacji wynikającej z prawa humanitarnego, a działania sił zbrojnych podczas konfliktu zbrojnego mogą stanowić „akty terrorystyczne” w rozumieniu tych aktów Unii. W konsekwencji Trybunał orzekł o ważności rozporządzenia wykonawczego nr 610/2010, a także poprzedzających je aktów dotyczących umieszczenia LTTE w wykazie podmiotów, których środki finansowe zostały zamrożone.

W dwóch wyrokach z dnia 26 lipca 2017 r.: **Rada/LTTE** (C-599/14 P, [EU:C:2017:583](#)) i **Rada/Hamas** (C-79/15 P, [EU:C:2017:584](#)), Trybunał w składzie wielkiej izby wypowiedział się w przedmiocie dwóch wyroków Sądu¹⁴⁴ stwierdzających nieważność aktów Rady przedłużających w okresie od 2010 r. do 2014 r. środki w postaci zamrożenia środków finansowych zastosowanych przez tę instytucję wobec Hamasu i LTTE na podstawie wspólnego stanowiska 2001/931¹⁴⁵ i rozporządzenia nr 2580/2001¹⁴⁶. W wyrokach tych Trybunał potwierdził, że *Rada może pozostawić w wykazie podmiot podejrzewany o powiązania z aktami terrorystycznymi, jeśli stwierdzi, że nadal istnieje ryzyko jego uczestniczenia w działalności terrorystycznej, które uzasadniało pierwotne umieszczenie go w wykazie.*

^{142/} Rozporządzenie Rady (WE) nr 2580/2001 z dnia 27 grudnia 2001 r. w sprawie szczególnych środków restrykcyjnych skierowanych przeciwko niektórym osobom i podmiotom mających na celu zwalczanie terroryzmu (Dz.U. 2001, L 344, s. 70).

^{143/} Wspólne stanowisko Rady 2001/931/WPZiB z dnia 27 grudnia 2001 r. w sprawie zastosowania szczególnych środków w celu zwalczania terroryzmu (Dz.U. 2001, L 344, s. 93).

^{144/} Wyroki z dnia 16 października 2014 r., **LTTE/Rada** (T-208/11 i T-508/11, [EU:T:2014:885](#)), z dnia 17 grudnia 2014 r., **Hamas/Rada** (T-400/10, [EU:T:2014:1095](#)).

^{145/} Wyżej wymienione, przypis 142.

^{146/} Rozporządzenie Rady (WE) nr 2580/2001 z dnia 27 grudnia 2001 r. w sprawie szczególnych środków restrykcyjnych skierowanych przeciwko niektórym osobom i podmiotom mających na celu zwalczanie terroryzmu (Dz.U. 2001, L 344, s. 70).

W tej kwestii uściślił on, że o ile pierwotne umieszczenie w tym wykazie powinno opierać się na decyzjach krajowych przyjętych przez właściwe władze, o tyle wymóg ten nie dotyczy późniejszego utrzymania wpisu.

W omawianych sprawach Rada umieściła Hamas – w dniu 27 grudnia 2001 r.¹⁴⁷, i LTTE – w dniu 29 maja 2006 r.¹⁴⁸, w wykazie przewidzianym w art. 2 ust. 3 rozporządzenia nr 2580/2001. Te umieszczenia w wykazie, okresowo przedłużane przez Radę, w odniesieniu do LTTE opierały się na decyzjach władz Zjednoczonego Królestwa i na decyzji władz indyjskich, a w odniesieniu do Hamasu – na dwóch decyzjach władz Stanów Zjednoczonych oraz na decyzji brytyjskiej. Hamas i LTTE, nie zaskarżywszy aktów Rady w sprawie ich pierwotnego umieszczenia w wykazach, zaskarżyły ich późniejsze pozostawienie w tych wykazach. Sąd stwierdził nieważność tych aktów z tego między innymi powodu, że sporne środki opierały się nie na faktach, które zostały zbadane i potwierdzone przez właściwe władze (czego zdaniem Sądu wymagało wspólne stanowisko 931/2001), lecz na informacjach uzyskanych przez Radę za pośrednictwem prasy i Internetu.

Wypowiadając się w przedmiocie warunków, które Rada ma obowiązek spełnić w trakcie okresowego przeglądu obowiązujących środków ograniczających, Trybunał potwierdził swoje stanowisko zawarte w wyroku *Al-Aqsa*¹⁴⁹, zgodnie z którym Rada może pozostawić daną osobę lub dany podmiot w wykazie, jeśli stwierdzi, że nadal istnieje ryzyko ich uczestnictwa w działalności terrorystycznej. Trybunał uściślił, że w omawianych sprawach, w celu wykazania, że w odniesieniu do LTTE i Hamasu ryzyko nadal istniało, Rada powinna była oprzeć się na okolicznościach nowszych niż decyzje krajowe uzasadniające pierwotne umieszczenie ich w wykazach. Zdaniem Trybunału, zgodnie z art. 1 ust. 4 wspólnego stanowiska 2001/931, jedynie pierwotne umieszczenie w wykazie powinno się opierać na decyzji krajowej pochodzącej od właściwej władzy. W myśl art. 1 ust. 6 wspólnego stanowiska taki warunek nie jest przewidziany dla późniejszego pozostawienia tych podmiotów w wykazie, którego podstawą mogą być inne źródła. Trybunał w tej kwestii przypomniał, że zainteresowane podmioty były w każdym razie chronione możliwością zakwestionowania przed sądem Unii wszystkich elementów, na których Rada opiera się, przeprowadzając okresowy przegląd.

O ile Trybunał uchylił w konsekwencji wyrok Sądu dotyczący Hamasu i przekazał mu sprawę do ponownego rozpoznania, o tyle utrzymał w mocy wyrok Sądu stwierdzający nieważność przyjętych przez Radę środków w postaci zamrożenia środków finansowych LTTE, i to mimo naruszenia prawa w tym samym wyroku. Ze względu bowiem na fakt, że LTTE poniosły porażkę wojskową w Sri Lance w 2009 r., co stanowiło istotną zmianę okoliczności, mogącą podać w wątpliwość dalsze istnienie ryzyka uczestniczenia przez to ugrupowanie w działalności terrorystycznej, Trybunał uznał, że Rada powinna była wymienić w uzasadnieniach zaskarżonych aktów elementy, które mogłyby umotywować tę ocenę, czego nie uczyniła. Trybunał orzekł ponadto, że Rada może oprzeć pierwotne umieszczenie osoby lub podmiotu w wykazie na decyzji wydanej przez właściwą władzę państwa trzeciego tylko po starannym zweryfikowaniu, czy właściwe uregulowanie tego państwa zapewnia poszanowanie prawa do obrony i prawa do skutecznej ochrony sądowej, równoważne temu gwarantowanemu na szczeblu Unii, a także że taka ocena powinna być umotywowana w uzasadnieniu.

147/ Decyzja Rady 2001/927/WE z dnia 27 grudnia 2001 r. ustanawiająca wykaz przewidziany w art. 2 ust. 3 rozporządzenia nr 2580/2001 w sprawie szczególnych środków restrykcyjnych skierowanych przeciwko niektórym osobom i podmiotom mających na celu zwalczanie terroryzmu (Dz.U. 2001, L 344, s. 83).

148/ Decyzja Rady 2006/379/WE z dnia 29 maja 2006 r. wykonująca art. 2 ust. 3 rozporządzenia (WE) nr 2580/2001 w sprawie szczególnych środków ograniczających skierowanych przeciwko niektórym osobom i podmiotom mających na celu zwalczanie terroryzmu i uchylająca decyzję 2005/930/WE (Dz.U. 2006, L 144, s. 21).

149/ Wyrok Trybunału z dnia 15 listopada 2012 r., *Al-Aqsa/Rada i Niderlandy/Al-Aqsa* (C-539/10 P i C-550/10 P, [EU:C:2012:711](#)).

Wreszcie w wyroku **Rosneft** (C-72/15, [EU:C:2017:236](#)), wydanym w dniu 28 marca 2017 r. w składzie wielkiej izby, Trybunał potwierdził *ważność decyzji Rady 2014/512*¹⁵⁰ i *rozporządzenia Rady nr 833/2014*¹⁵¹ w sprawie środków ograniczających w związku z działaniami Federacji Rosyjskiej na Ukrainie, obejmujących pewne rosyjskie przedsiębiorstwa powiązane z państwem rosyjskim. Jedno z przedsiębiorstw rosyjskich zakwestionowało przed sądem odsyłającym ważność przyjętych wobec niego przez Radę środków ograniczających, jak również krajowych środków wykonawczych.

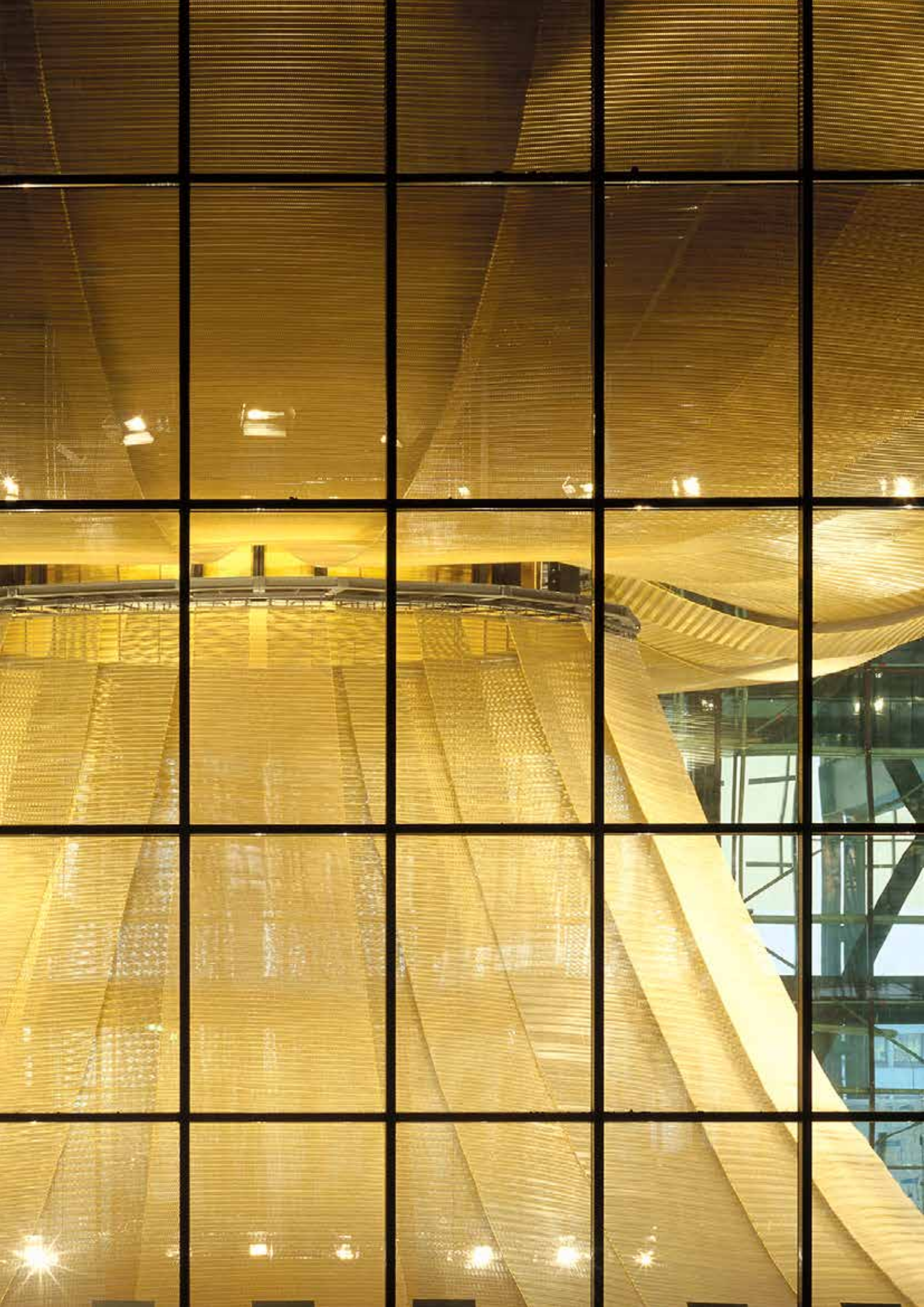
Trybunał w pierwszej kolejności potwierdził swoją właściwość do orzekania w trybie prejudycjalnym w sprawie ważności aktu przyjętego na podstawie przepisów dotyczących WPZiB, pod warunkiem że odesłanie prejudycjalne dotyczy albo kontroli poszanowania procedur i uprawnień instytucji przewidzianych w traktatach w celu wykonywania uprawnień Unii, albo kontroli zgodności z prawem środków ograniczających przyjętych wobec osób fizycznych lub prawnych. W odniesieniu do przewidzianego w art. 24 ust. 1 akapit drugi zdanie ostatnie TUE i art. 275 akapit pierwszy TFUE wyłączenia kompetencji Trybunału w dziedzinie WPZiB, jak i wyjątku ustanowionego w tej kwestii w tym samym postanowieniu traktatu UE i w akapicie drugim art. 275 TFUE, Trybunał w szczególności podkreślił, że o ile z pewnością art. 47 karty nie może być podstawą przyznania Trybunałowi właściwości w sytuacji, gdy właściwości takiej nie przyznają mu traktaty, o tyle zasada skutecznej ochrony sądowej wymaga jednak, aby wyłączenie kompetencji Trybunału w dziedzinie WPZiB było interpretowane zawężająco. Skoro procedura, która umożliwia Trybunałowi orzekanie w trybie prejudycjalnym, służy zapewnieniu poszanowania prawa w wykładni i stosowaniu traktatów, to byłoby sprzeczne z celami tego ostatniego postanowienia i zasady skutecznej ochrony sądowej wąskie interpretowanie właściwości przyznanej Trybunałowi w art. 275 akapit drugi TFUE, do którego odsyła art. 24 ust. 1 TUE.

W tych okolicznościach, o ile Trybunał jest – na mocy art. 24 ust. 1 TUE oraz art. 275 akapit drugi TFUE – właściwy *ratione materiae* do wydawania orzeczeń w przedmiocie ważności aktów Unii, mianowicie w szczególności gdy chodzi o środki ograniczające wobec osób fizycznych lub prawnych, o tyle interpretowanie tego ostatniego postanowienia w ten sposób, że wyklucza ono możliwość zwrócenia się przez sądy państw członkowskich do Trybunału w sprawie kontroli ważności decyzji Rady przewidujących przyjęcie takich środków, stałoby w sprzeczności ze strukturą systemu skutecznej ochrony sądowej ustanowionego w traktatach.

W drugiej kolejności, w odniesieniu do ważności spornych aktów, Trybunał w szczególności orzekł, że w świetle odmiennych funkcji aktów przyjętych przez Radę na podstawie art. 29 TUE i aktów przyjętych na podstawie art. 215 TFUE fakt, iż decyzja 2014/512, przyjęta przez Radę na podstawie art. 29 TUE, szczegółowo określa przedmiot środków ograniczających, nie może być co do zasady uważany za wkroczenie w procedurę przewidzianą w art. 215 TFUE w celu wykonania tej decyzji. Okoliczność ta nie spowodowała zatem – w ramach przyjmowania rozporządzenia nr 833/2014, mającego na celu wykonanie tej decyzji – naruszenia kompetencji, które art. 215 TFUE przyznaje Wysokiemu Przedstawicielowi Unii do Spraw Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa, jak również Komisji. Wreszcie Trybunał wskazał, że waga celów, których osiągnięciu służą sporne akty, jest tego rodzaju, że uzasadnia negatywne konsekwencje dla niektórych podmiotów oraz że w omawianej sprawie ingerencja w ich swobodę prowadzenia działalności gospodarczej oraz w prawo własności nie jest nieproporcjonalna. Zresztą zasady pewności prawa i określoności prawa nie stoją zdaniem Trybunału na przeszkodzie stosowaniu przez państwo członkowskie sankcji karnych za naruszenia przepisów rzeczzonego rozporządzenia, nawet jeżeli przepisy te mogą być później stopniowo uszczegóławiane przez Trybunał.

150/ Decyzja Rady 2014/512/WPZiB z dnia 31 lipca 2014 r. dotycząca środków ograniczających w związku z działaniami Rosji destabilizującymi sytuację na Ukrainie, zmieniona decyzją Rady 2014/872/WPZiB z dnia 4 grudnia 2014 r. (Dz.U. 2014, L 349, s. 58).

151/ Rozporządzenie Rady (UE) nr 833/2014 z dnia 31 lipca 2014 r. dotyczące środków ograniczających w związku z działaniami Rosji destabilizującymi sytuację na Ukrainie (Dz.U. 2014, L 229, s. 1), zmienione rozporządzeniem Rady (UE) 1290/2014 z dnia 4 grudnia 2014 r. (Dz.U. 2014, L 349, s. 20).

C/DZIAŁALNOŚĆ SEKRETARIATU TRYBUNAŁU SPRAWIEDLIWOŚCI W 2017 R.

Marc-André GAUDISSERT, zastępca sekretarza

Jak wynika z głównych aktów prawnych regulujących organizację i działanie sekretariatu Trybunału Sprawiedliwości, zlecono mu trzy podstawowe zadania.

Regulamin postępowania powierza sekretariatowi odpowiedzialność za przyjmowanie, przekazywanie i przechowywanie wszystkich pism. Sekretariat dba przede wszystkim o prawidłowy przebieg postępowań oraz sumienne prowadzenie akt spraw wnoszonych do Trybunału, od chwili wpisania skargi wszczynającej postępowanie lub wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym do rejestru sekretariatu aż do doręczenia stronom orzeczenia kończącego postępowanie przed Trybunałem i archiwizacji akt postępowania.

Podczas realizacji tego pierwszego zadania – oraz wiążących się z nim dalszych obowiązków – sekretariat utrzymuje również, we wszystkich językach urzędowych Unii Europejskiej, niezbędne do tego celu kontakty z przedstawicielami stron, a także z podmiotami trzecimi lub sądami państw członkowskich, kierującymi doń wnioski o wydanie w trybie prejudycjalnym orzeczenia dotyczącego wykładni lub ważności prawa Unii.

Wreszcie, sekretariat pozostaje do dyspozycji członków Trybunału, których wspomaga we wszystkich czynnościach związanych z pełnieniem urzędu. Wsparcie to polega między innymi na zajmowaniu się licznymi zagadnieniami proceduralnymi pojawiającymi się w toku sprawy oraz na braniu udziału przez urzędników sekretariatu w posiedzeniach sądu i zebraniach administracyjnych izb, a także na włączaniu pracowników sekretariatu w prace różnych komitetów, w szczególności zaś komitetu do spraw statutu i regulaminu postępowania Trybunału Sprawiedliwości.

W trakcie zeszłego roku trwały intensywne prace tego komitetu. Doprowadziły one nie tylko do przygotowania treści przekazanego w dniu 14 grudnia 2017 r. Parlamentowi Europejskiemu, Radzie i Komisji sprawozdania dotyczącego potencjalnego przekazania Sądowi niektórych spraw prejudycjalnych¹, lecz również do przeprowadzenia pogłębionej analizy konsekwencji reformy struktury sędziowskiej Unii Europejskiej dla rozdzielenia kompetencji między Trybunał a Sąd w dziedzinie skarg bezpośrednich oraz wpływu, jaki ewolucja europejskich i krajowych przepisów i praktyki dotyczących ochrony danych osobowych mogłaby mieć na publikację orzecznictwa. W chwili pisania niniejszego tekstu analizy te nadal jednak trwały.

Poniższe opracowanie skupia się zatem na działalności sędziowskiej sensu stricto oraz na ukazaniu głównych tendencji, jakie można zauważyć na podstawie zestawień statystycznych, wskazujących, że w 2017 r. tempo pracy utrzymało się na wysokim poziomie, zarówno w odniesieniu do wpływających spraw, jak i spraw zakończonych.

Nowe sprawy

W 2017 r. do Trybunału Sprawiedliwości wniesiono 739 spraw. Z wyłączeniem 1979 r. – który był rokiem niemieszczącym się w żadnych normach, gdyż wniesiono w nim 1324 sprawy, w tym ponad tysiąc skarg w powiązanych sprawach pracowniczych – jest to najwyższa liczba zarejestrowana przez Trybunał od chwili jego utworzenia. Poprzedni

^{1/} Treść sprawozdania jest dostępna we wszystkich językach urzędowych Unii Europejskiej na stronie internetowej Trybunału (<https://curia.europa.eu>, w dziale Trybunał Sprawiedliwości – Postępowanie).

rekord, wynoszący 713 nowych spraw, padł w 2015 r. Omawiany wzrost wynika w głównej mierze ze wzrostu liczby przedkładanych Trybunałowi wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, których w 2017 r. było 533, co stanowi wzrost o 13% w stosunku do poprzedniego roku, w którym do Trybunału wniesiono 470 wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym.

Wprawdzie ten nowy rekord wynikał po części z tego, że z Niemiec wpłynęło około 40 podobnych spraw, dotyczących wykładni rozporządzenia (WE) nr 261/2004 w sprawie odszkodowania dla pasażerów linii lotniczych w przypadku odmowy przyjęcia na pokład albo odwołania lub dużego opóźnienia lotów², lecz świadczy on także o zaufaniu, jakim sądy państw członkowskich darzą Trybunał Sprawiedliwości. Zarejestrowane w 2017 r. wnioski o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym pochodziły bowiem z prawie wszystkich państw członkowskich, a w ich ramach od wszystkich ich sądów – z trybunałami konstytucyjnymi włącznie – i dotyczyły tak różnorodnych dziedzin prawa Unii, jak transport i podatki, ochrona konsumentów, polityka społeczna i ochrona środowiska, nie zapominając oczywiście o kwestiach objętych tytułem V Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, związanych z kryzysem migracyjnym i środkami podejmowanymi w tej sprawie przez organy krajowe.

W tych właśnie dziedzinach Trybunał odnotował w szczególności wzrost liczby wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym z Niemiec, Austrii i Niderlandów, lecz także z państw, które przystąpiły do Unii nie tak dawno, takich jak Węgry, Litwa lub Estonia (odpowiednio: 22, 10 i 7 wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożonych w 2017 r.).

Po tym, jak Trybunał wydał w 2015 i 2016 r. orzeczenia w przedmiocie szeregu ważnych kwestii związanych z trudną tematyką kredytów hipotecznych, liczba pytań prejudycjalnych przedkładanych przez hiszpańskie sądy, które mają bezpośrednio do czynienia z tym problemem, spadła w 2017 r. o połowę. To samo można stwierdzić w odniesieniu do wniosków ze Zjednoczonego Królestwa (których liczba spadła z 23 w 2016 r. do 11 w 2017 r.), natomiast liczba wniosków wpływających z sądów irlandzkich zmieniła się w odwrotnym kierunku, gdyż z 6 wniosków w 2016 r. wzrosła do 12 w 2017 r., podobnie jak liczba wniosków z Finlandii, która w tym samym okresie wzrosła z 7 do 13.

W poniższych zestawieniach przedstawiono szczegółowy przegląd odesłań prejudycjalnych, z którymi wystąpiono w zeszłym roku, z podziałem na państwa członkowskie i na sądy.

Oprócz wpływających w przytłaczającej większości wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, które stanowiły niemal trzy czwarte wniesionych w 2017 r. spraw, można również dostrzec wzrostową tendencję liczby skarg o stwierdzenie uchybienia zobowiązaniom (z 31 w 2016 r. do 41 w 2017 r.) oraz spadek liczby odwołań, która, uwzględniając wszystkie kategorie, spadła w tym okresie ze 175 spraw do 147 spraw. Jednakże wyciąganie z tych zjawisk ostatecznych wniosków może być przedwczesne, ponieważ liczba skarg o stwierdzenie uchybienia zobowiązaniom plasowała się w 2016 r. na najniższym poziomie w historii, a liczba wnoszonych do Trybunału odwołań zależy od szeregu czynników, związanych w szczególności z liczbą orzeczeń wydanych przez Sąd, lecz również z tym, jak strony oceniają swoje szanse wygranej w odwołaniu. Spadek liczby odwołań odnotowany w 2016 i 2017 r. może być wskaźnikiem dobroczynnych skutków wspomnianej powyżej reformy struktury sądowniczej, w połączeniu z wpływem środków podejmowanych przez Trybunał w celu sprawnego odrzucenia

² Rozporządzenie (WE) nr 261/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 lutego 2004 r. ustanawiające wspólne zasady odszkodowania i pomocy dla pasażerów w przypadku odmowy przyjęcia na pokład albo odwołania lub dużego opóźnienia lotów, uchylające rozporządzenie (EWG) nr 295/91 (Dz.U. 2004, L 46, s. 1).

odwołań oczywiście niedopuszczalnych lub pozbawionych podstawy prawnej, ale naturalnie trzeba będzie zaczekać kilka lat, żeby przekonać się, czy te tendencje się utrzymają.

Na zakończenie należy wskazać, że w 2017 r. do Trybunału wpłynął wniosek o wydanie opinii, przedłożony przez Królestwo Belgii w trybie art. 218 ust. 11 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, dotyczący zgodności z traktatami kompleksowej umowy gospodarczo-handlowej między Kanadą, z jednej strony, a Unią Europejską i jej państwami członkowskimi, z drugiej strony, podpisanej w Brukseli w dniu 30 października 2016 r. („CETA”). Trybunał ma w szczególności orzec w przedmiocie zgodności przewidzianego tą umową mechanizmu rozstrzygania sporów w dziedzinie inwestycji.

Sprawy zakończone

O ile liczba nowych spraw w 2017 r. rosta, o tyle liczba spraw zakończonych pozostawała niemal na tym samym poziomie co w 2016 r. W zeszłym roku Trybunał zamknął bowiem 699 spraw, zaś w 2016 r. zakończył 704. Pomijając około 40 wspomnianych wyżej spraw niemieckich – dotyczących tego samego tematu i stanowiących w rzeczywistości jedną i tę samą sprawę, w związku z czym zostały one połączone – liczby te odzwierciedlają więc stan równowagi między sprawami wniesionymi i zakończonymi w zeszłym roku.

Podobnie jak w 2016 r. zasadniczą część zakończonych przez Trybunał spraw stanowią odesłania prejudycjalne i odwołania, które razem składają się na ponad 90% spraw rozstrzygniętych przez Trybunał w 2017 r. Wynika to, całkiem logicznie, z podobnego udziału tych dwóch kategorii skarg w grupie nowych spraw.

Uwagę zwraca natomiast większy udział spraw rozstrzygniętych w drodze wyroku. Podczas gdy w 2016 r. Trybunał wydał 412 wyroków, w 2017 r. było ich 466, czyli o 13% więcej. Wzrost ten wynika po części z czynników doraźnej natury, gdyż Trybunał orzekał w zeszłym roku w przedmiocie szeregu kwestii o zasadniczym znaczeniu (zob. w tym względzie orzecznictwo opisane w drugiej części niniejszego sprawozdania), lecz również z bardziej złożonego i technicznego charakteru wnoszonych do Trybunału spraw, wymagających głębszej analizy przedłożonych mu kwestii, a często też podparcia się opinią rzecznika generalnego, również w niektórych sprawach przekazanych do izby w składzie trzech sędziów. W 2017 r. udział wyroków poprzedzonych opinią wynosił ponad 67% wszystkich wyroków wydanych w zeszłym roku.

Naturalną konsekwencją wzrostu liczby spraw rozstrzyganych w drodze wyroku jest spadek liczby spraw rozstrzyganych w drodze postanowienia oraz powiązane z tym wydłużenie przeciętnego czasu trwania postępowania. Jest ono jednak nadal bardzo niewielkie dla spraw prejudycjalnych, stanowiących zasadniczą część pracy Trybunału. Podczas gdy czas rozpatrywania tych spraw spadł do 15 miesięcy w 2016 r. – co było najniższym poziomem w historii – w 2017 r. wynosił on 15,7 miesiąca. W odniesieniu do odwołań wydłużenie jest bardziej widoczne, ponieważ przeciętny czas ich rozpoznania wynosił 17,1 miesiąca w 2017 r. (w porównaniu z 12,9 miesiąca w 2016 r.), jednak wynika to w dużej mierze z zakończenia kilku pakietów skomplikowanych spraw z zakresu konkurencji i pomocy państwa, w tym w szczególności bardzo dużej sprawy kartelowej na rynkach belgijskim, niemieckim, francuskim, włoskim, niderlandzkim i austriackim dotyczącej urzędzeń sanitarnych do łaźni.

Inną cechą wyróżniającą ubiegły rok jest stosunkowo duża liczba wniosków o zastosowanie trybu przyspieszonego lub pilnego trybu prejudycjalnego w dziedzinach dotyczących obszaru wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości. Liczba tych wniosków wynosiła w 2016 r., odpowiednio, 21 i 12, zaś w 2017 r. – 31 i 15, co odzwierciedla wagę, jaką strony lub sądy krajowe przywiązują do szybkiego rozstrzygnięcia ich sporu. Wydaje się jednak, że podawane przez nie uzasadnienia lub okoliczności podnoszone przez nie na poparcie takich wniosków były mniej przekonujące niż w 2016 r., gdyż w 2017 r. tylko dwie sprawy zostały skierowane przez Trybunał do procedowania w trybie przyspieszonym, a cztery – w pilnym trybie prejudycjalnym (w porównaniu z, odpowiednio, trzema i ośmioma sprawami w 2016 r.). Oddalenie wniosków o zastosowanie trybu przyspieszonego lub pilnego trybu prejudycjalnego

zrekompensowano jednak przyspieszeniem rozpoznania wielu spośród nich, gdyż rozpatrzono je w pierwszej kolejności.

Szczególne wzmianki należy się wreszcie trzem opiniom wydanym przez Trybunał w 2017 r. na podstawie art. 218 ust. 11 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Opinie te – w szczególności opinia 2/15, dotycząca umowy o wolnym handlu między Unią Europejską a Republiką Singapuru, wydana przez zgromadzenie plenarne Trybunału w dniu 16 maja 2017 r. – pozwoliły bowiem Trybunałowi jeszcze lepiej sprecyzować zakres kompetencji Unii Europejskiej w dziedzinie stosunków zewnętrznych, a także zakres niektórych ważnych dla niej umów.

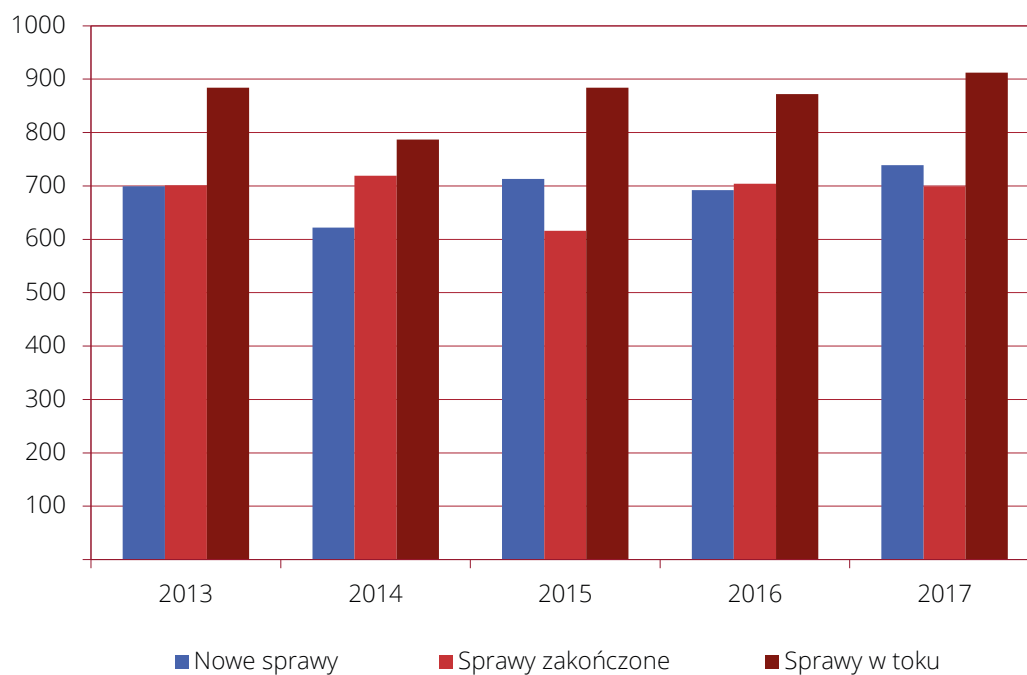
Sprawy w toku

Na dzień 31 grudnia 2017 r. liczba spraw w toku przed Trybunałem wynosiła 912 spraw (825 po połączeniu spraw), czyli była nieco wyższa niż liczba spraw w toku na zakończenie 2016 r. (872 sprawy).

D/STATYSTYKI SĄDOWE TRYBUNAŁU SPRAWIEDLIWOŚCI

I. Ogólne zestawienie informacji o działalności Trybunału Sprawiedliwości – Nowe sprawy, sprawy zakończone, sprawy w toku (2013–2017)	103
II. Nowe sprawy – Rodzaje postępowań (2013–2017)	104
III. Nowe sprawy – Przedmiot skargi (2017)	105
IV. Nowe sprawy – Skargi o stwierdzenie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego (2013–2017)	106
V. Sprawy zakończone – Rodzaje postępowań (2013–2017)	107
VI. Sprawy zakończone – Wyroki, postanowienia, opinie (2017)	108
VII. Sprawy zakończone – Skład orzekający (2013–2017)	109
VIII. Sprawy zakończone wyrokiem, opinią lub postanowieniem zawierającymi rozstrzygnięcie w sprawie (2013–2017)	110
IX. Sprawy zakończone wyrokiem, opinią lub postanowieniem zawierającymi rozstrzygnięcie w sprawie – Przedmiot skargi (2013–2017)	111
X. Sprawy zakończone wyrokiem, opinią lub postanowieniem zawierającymi rozstrzygnięcie w sprawie – Przedmiot skargi (2017)	113
XI. Sprawy zakończone – Wyroki w sprawie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego: rozstrzygnięcie (2013–2017)	115
XII. Sprawy zakończone – Czas trwania postępowania (2013–2017), w miesiącach	116
XIII. Sprawy w toku na dzień 31 grudnia – Rodzaje postępowań (2013–2017)	117
XIV. Sprawy w toku na dzień 31 grudnia – Skład orzekający (2013–2017)	118
XV. Różne – Tryb przyspieszony (2013–2017)	119
XVI. Różne – Pilny tryb prejudycjalny (2013–2017)	119
XVII. Różne – Orzeczenia w przedmiocie środków tymczasowych (2017)	120
XVIII. Ogólna tendencja działalności orzeczniczej (1952–2017) – Nowe sprawy i wyroki	121
XIX. Ogólna tendencja działalności orzeczniczej (1952–2017) – Nowe odesłania prejudycjalne przypadające na państwo członkowskie w danym roku	123
XX. Ogólna tendencja działalności orzeczniczej (1952–2017) – Nowe odesłania prejudycjalne według państw członkowskich i sądów	125
XXI. Ogólna tendencja działalności orzeczniczej (1952–2017) – Nowe skargi o stwierdzenie uchybienia zobowiązaniom wniesione przeciwko państwom członkowskim	128
XXII. Działalność sekretariatu Trybunału Sprawiedliwości (2015–2017)	129

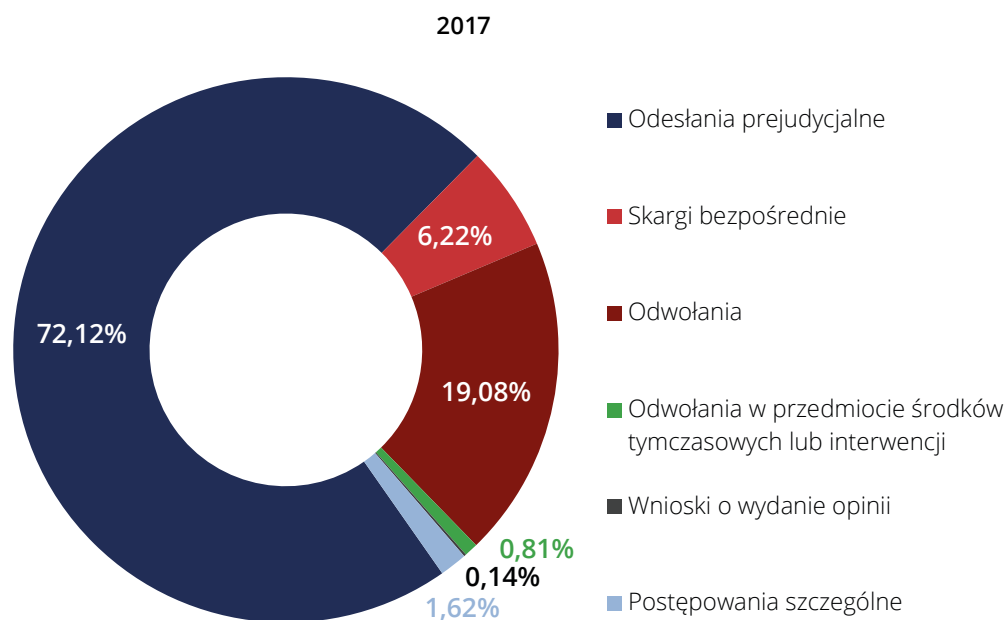
I. OGÓLNE ZESTAWIENIE INFORMACJI O DZIAŁALNOŚCI TRYBUNAŁU SPRAWIEDLIWOŚCI – NOWE SPRAWY, SPRAWY ZAKOŃCZONE, SPRAWY W TOKU (2013–2017)¹

	2013	2014	2015	2016	2017
Nowe sprawy	699	622	713	692	739
Sprawy zakończone	701	719	616	704	699
Sprawy w toku	884	787	884	872	912

^{1/} Powyższe liczby (liczby brutto) obejmują wszystkie sprawy, niezależnie od połączeń ze względu na ich powiązanie (każda sprawa opatrzona osobnym numerem = jedna sprawa).

II. NOWE SPRAWY – RODZAJE POSTĘPOWAŃ (2013–2017)¹

	2013	2014	2015	2016	2017
Odesłania prejudycjalne	450	428	436	470	533
Skargi bezpośrednie	72	74	48	35	46
Odwołania	161	111	206	168	141
Odwołania w przedmiocie środków tymczasowych lub interwencji	5		9	7	6
Wnioski o wydanie opinii	2	1	3		1
Postępowania szczególne ²	9	8	11	12	12
Łącznie	699	622	713	692	739
Wnioski o zastosowanie środków tymczasowych	1	3	2	3	3

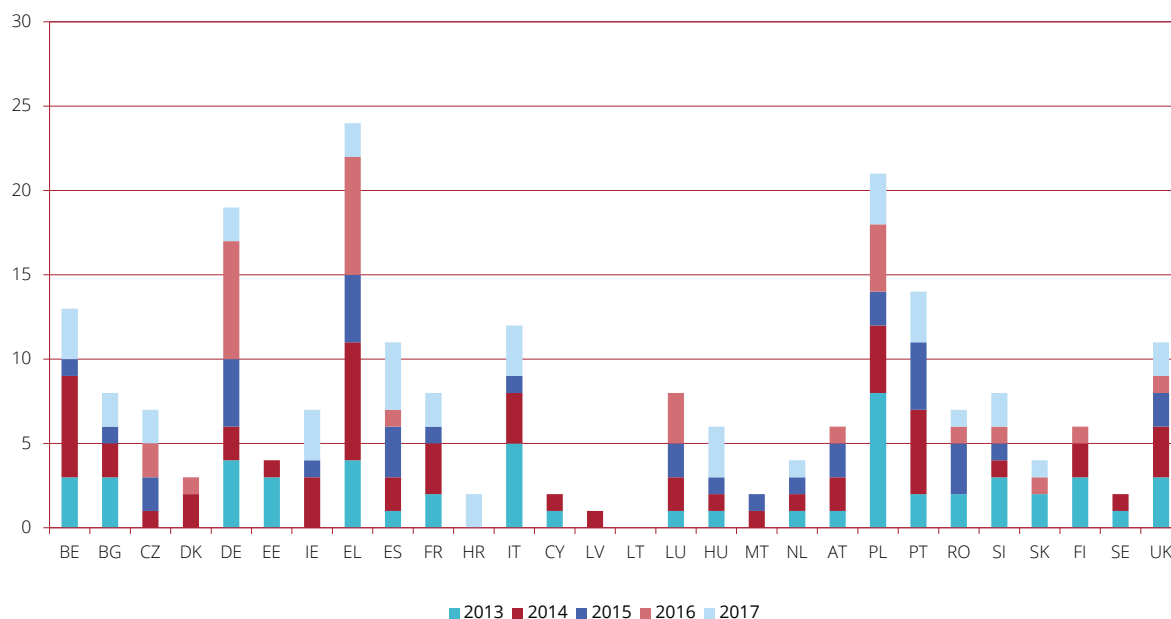
- 1/ Powyższe liczby (liczby brutto) obejmują wszystkie sprawy, niezależnie od połączeń ze względu na ich powiązanie (każda sprawa opatrzona osobnym numerem = jedna sprawa).
- 2/ Za postępowania szczególne przyjmuje się: pomoc prawną, ustalenie wysokości kosztów, sprostowanie, sprzeciw wobec wyroku zaocznego, powództwo osoby trzeciej przeciwko prawomocnemu orzeczeniu, wykładnię, wznowienie postępowania, rozpoznanie wniosku pierwszego rzecznika generalnego o poddanie orzeczenia Sądu szczególnej procedurze kontroli, postępowania w przedmiocie zajęcia, sprawy dotyczące immunitetu.

III. NOWE SPRAWY – PRZEDMIOT SKARGI (2017)¹

	Skargi bepośrednie	Odesłania prejudycjalne	Odwolania	Odwolania w przedmiocie środków tymczasowych lub interwencji	Wnioski o wydanie opinii	Łącznie	Postępowania szczególne
Badania naukowe, rozwój technologii i przestrzeń kosmiczna			3			3	
Dostęp do dokumentów			1			1	
Działania zewnętrzne Unii Europejskiej		2	1			3	
Edukacja, kształcenie zawodowe, młodzież i sport							2
Energia		2				2	
Klauzula arbitrażowa			5			5	
Konkurencja		2	5			7	
Obywatelstwo Unii	1	7				8	
Ochrona konsumentów	1	34				35	
Podatki	2	53				55	
Polityka gospodarcza i pieniężna		2	5			7	
Polityka handlowa		2	6			8	
Polityka przemysłowa	2	5				7	
Polityka społeczna		43				43	
Pomoc państwa	2	10	8	1		21	
Prawo dotyczące przedsiębiorstw		1				1	
Prawo instytucjonalne	2		20	2	1	25	1
Przepisy finansowe (budżet, ramy finansowe, środki własne, zwalczanie nadużyć finansowych...)	3	2	1			6	
Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości	5	90	3			98	
Przystąpienie nowych państw		1				1	
Rejestracja, ocena, udzielanie zezwoleń i stosowane ograniczenia w zakresie chemikaliów (rozporządzenie REACH)			1	1		2	
Rolnictwo		8	6			14	
Spójność gospodarcza, społeczna i terytorialna		1	1			2	
Środowisko	11	28	1			40	
Swoboda przedsiębiorczości	1	7				8	
Swoboda świadczenia usług	2	16				18	
Swobodny przepływ kapitału	2	10				12	
Swobodny przepływ osób	3	13				16	
Swobodny przepływ towarów		6				6	
Transport	5	78				83	
Unia celna i wspólna taryfa celna		12	2			14	
Własność intelektualna i przemysłowa		19	54			73	
Wspólna polityka rybołówstwa	1					1	
Wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwa		1	5			6	
Zabezpieczenie społeczne pracowników migrujących		7				7	
Zamówienia publiczne	1	21		1		23	
Zasady prawa Unii		10	2			12	
Zbliżanie ustawodawstw	2	39	1			42	
Zdrowie publiczne		1				1	
Traktat WE/TFUE	46	533	131	5	1	716	3
Postępowanie			3			3	9
Regulamin pracowniczy urzędników			7	1		8	
Różne			10	1		11	9
ŁĄCZNIE OGÓŁEM	46	533	141	6	1	727	12

1/ Powyższe liczby (liczby brutto) obejmują wszystkie sprawy, niezależnie od połączeń ze względu na ich powiązanie (każda sprawa opatrzona osobnym numerem = jedna sprawa).

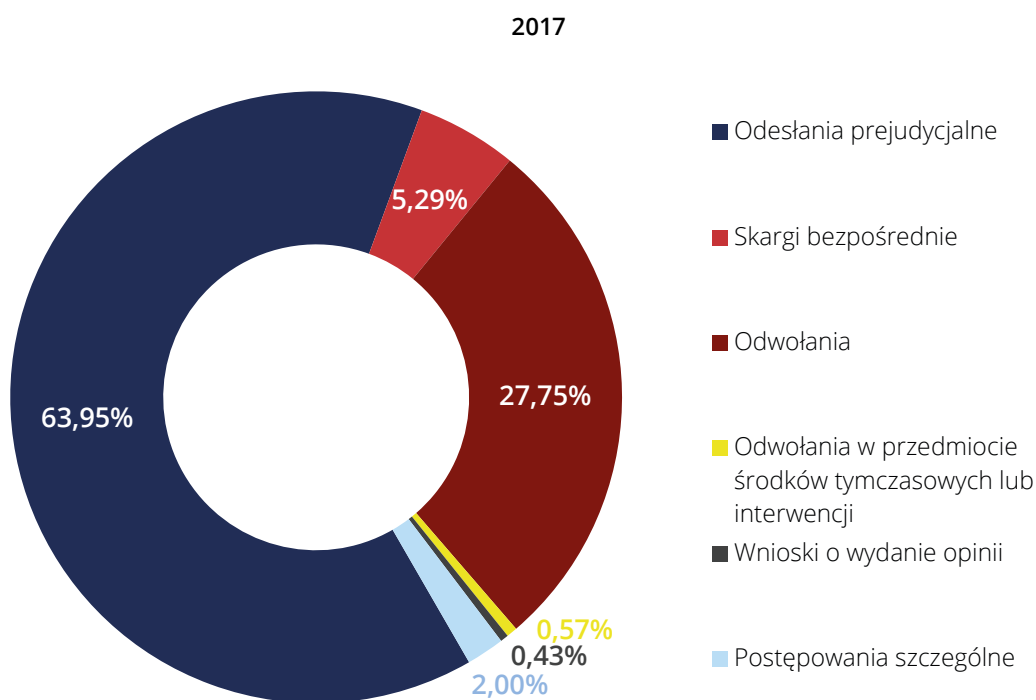
IV. NOWE SPRAWY – SKARGI O STWIERDZENIE UCHYBIENIA ZOBOWIĄZANIOM PAŃSTWA CZŁONKOWSKIEGO (2013–2017)¹

	2013	2014	2015	2016	2017
Belgia	3	6	1		3
Bułgaria	3	2	1		2
Republika Czeska		1	2	2	2
Dania		2		1	
Niemcy	4	2	4	7	2
Estonia	3	1			
Irlandia		3	1		3
Grecja	4	7	4	7	2
Hiszpania	1	2	3	1	4
Francja	2	3	1		2
Chorwacja					2
Włochy	5	3	1		3
Cypr	1	1			
Łotwa		1			
Litwa					
Luksemburg	1	2	2	3	
Węgry	1	1	1		3
Malta		1	1		
Niderlandy	1	1	1		1
Austria	1	2	2	1	
Polska	8	4	2	4	3
Portugalia	2	5	4		3
Rumunia	2		3	1	1
Słowenia	3	1	1	1	2
Słowacja	2			1	1
Finlandia	3	2		1	
Szwecja	1	1			
Zjednoczone Królestwo	3	3	2	1	2
Łącznie	54	57	37	31	41

1/ Powyższe liczby (liczby brutto) obejmują wszystkie sprawy, niezależnie od połączeń ze względu na ich powiązanie (każda sprawa opatrzona osobnym numerem = jedna sprawa).

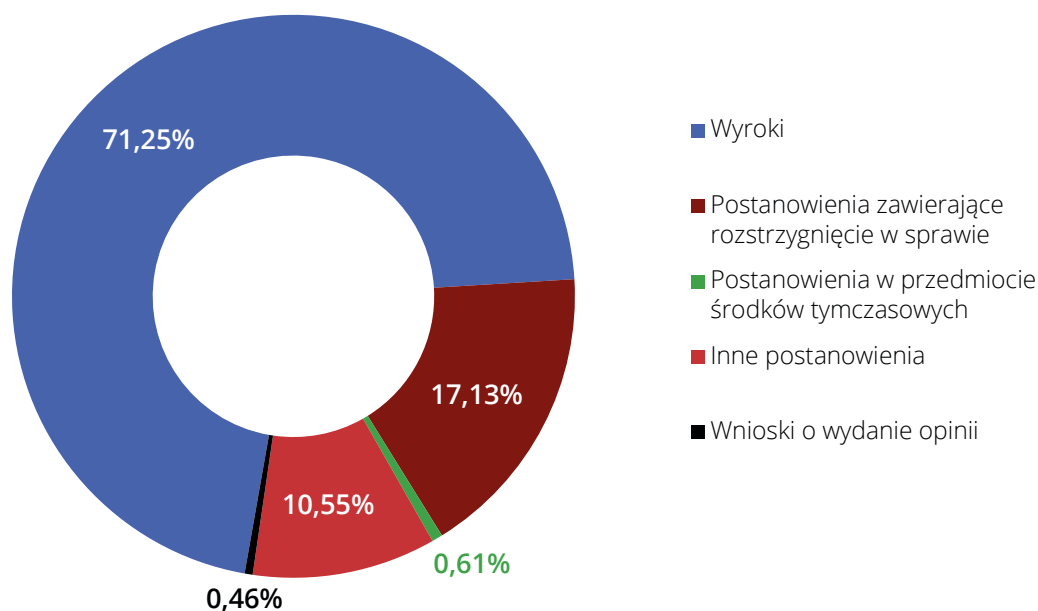
V. SPRAWY ZAKOŃCZONE – RODZAJE POSTĘPOWAŃ (2013–2017)¹

	2013	2014	2015	2016	2017
Odesłania prejudycjalne	413	476	404	453	447
Skargi bezpośrednie	110	76	70	49	37
Odwołania	155	157	127	182	194
Odwołania w przedmiocie środków tymczasowych lub interwencji	5	1	7	7	4
Wnioski o wydanie opinii	1	2	1		3
Postępowania szczególne	17	7	7	13	14
Łącznie	701	719	616	704	699

1/ Powyższe liczby (liczby brutto) obejmują wszystkie sprawy, niezależnie od połączeń ze względu na ich powiązanie (każda sprawa opatrzona osobnym numerem = jedna sprawa).

VI. SPRAWY ZAKOŃCZONE – WYROKI, POSTANOWIENIA, OPINIE (2017)¹

	Wyroki	Postanowienia zawierające rozstrzygnięcie w sprawie ²	Postanowienia w przedmiocie środków tymczasowych ³	Inne postanowienia ⁴	Wnioski o wydanie opinii	Łącznie
Odesłania prejudycjalne	325	42		58		425
Skargi bezpośrednie	27		1	9		37
Odwołania	114	57				171
Odwołania w przedmiocie środków tymczasowych lub interwencji			3	1		4
Wnioski o wydanie opinii					3	3
Postępowania szczególne		13		1		14
Łącznie	466	112	4	69	3	654

1/ Powyższe liczby (liczby netto) obejmują wszystkie sprawy, z uwzględnieniem połączeń ze względu na ich powiązanie (szereg spraw połączonych = jedna sprawa).

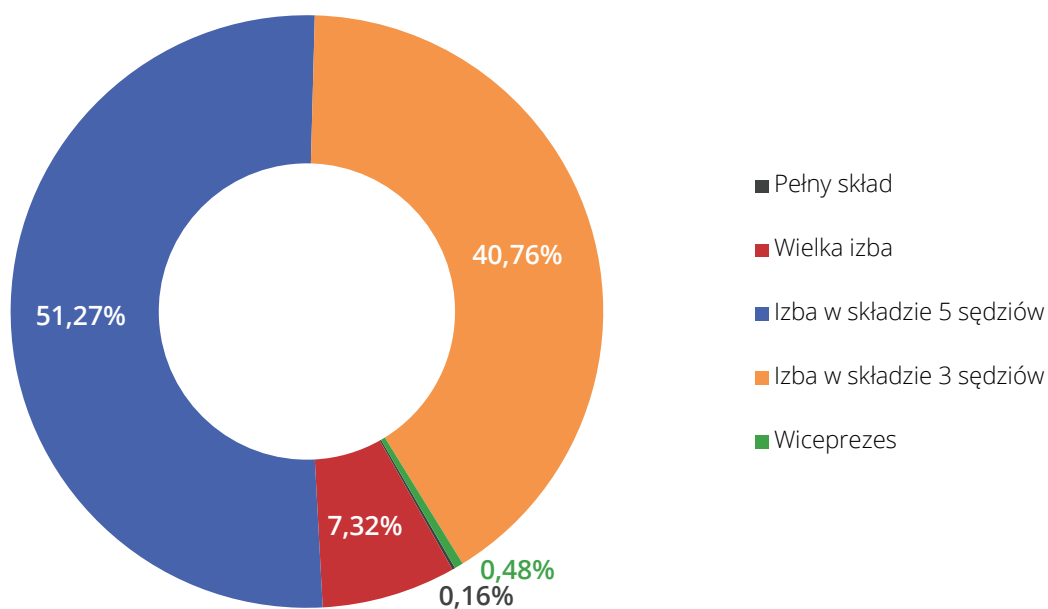
2/ Postanowienia kończące postępowanie w sprawie, z wyjątkiem postanowień o wykreśleniu, umorzeniu postępowania lub przekazaniu sprawy do Sądu.

3/ Postanowienia wydane w następstwie wniosku na podstawie art. 278 TFUE i 279 TFUE (dawnie art. 242 WE i 243 WE) lub na podstawie art. 280 TFUE (dawny art. 244 WE), lub też na podstawie analogicznych postanowień traktatu EWEA lub w następstwie odwołania od postanowienia w przedmiocie środków tymczasowych lub interwencji.

4/ Postanowienia kończące postępowanie w sprawie przez jej wykreślenie, umorzenie postępowania lub przekazanie sprawy do Sądu.

VII. SPRAWY ZAKOŃCZONE – SKŁAD ORZEKAJĄCY (2013–2017)¹

2017

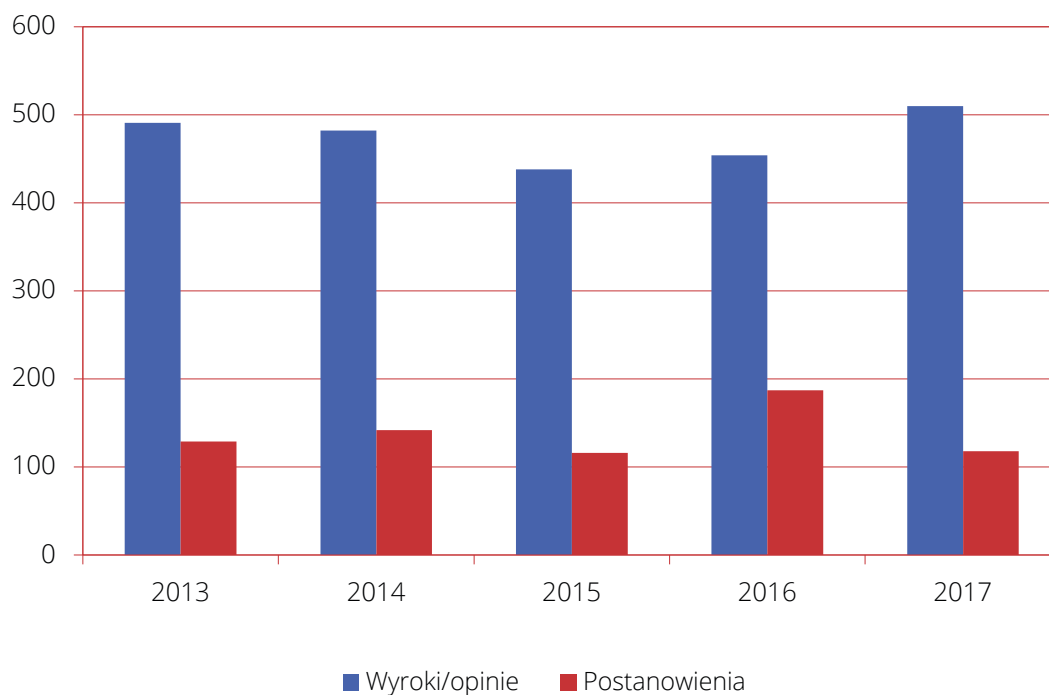

	2013			2014			2015			2016			2017		
	Wyroki/opinie	Postanowienia ²	Łącznie	Wyroki/opinie	Postanowienia ²	Łącznie	Wyroki/opinie	Postanowienia ²	Łącznie	Wyroki/opinie	Postanowienia ²	Łącznie	Wyroki/opinie	Postanowienia ²	Łącznie
Pełny skład			1	1	1							1	1	1	
Wielka izba	52		52	51	3	54	47		47	54		54	46	46	
Izba w składzie 5 sędziów	348	18	366	320	20	340	298	20	318	280	20	300	312	10	322
Izba w składzie 3 sędziów	91	106	197	110	118	228	93	89	182	120	162	282	151	105	256
Wiceprezes		5	5	1	1		7	7		5	5		3	3	
Łącznie	491	129	620	482	142	624	438	116	554	454	187	641	510	118	628

1/ Powyższe liczby (liczby brutto) obejmują wszystkie sprawy, niezależnie od połączeń ze względu na ich powiązanie (każda sprawa opatrzona osobnym numerem = jedna sprawa).

2/ Postanowienia kończące postępowanie w sprawie, z wyjątkiem postanowień o wykreśleniu, umorzeniu postępowania lub przekazaniu sprawy do Sądu.

VIII. SPRAWY ZAKOŃCZONE WYROKIEM, OPINIĄ LUB POSTANOWIENIEM ZAWIERAJĄCYMI ROZSTRZYGNIĘCIE W SPRAWIE (2013–2017)^{1 2}

	2013	2014	2015	2016	2017
Wyroki/opinie	491	482	438	454	510
Postanowienia	129	142	116	187	118
Łącznie	620	624	554	641	628

- 1/ Powyższe liczby (liczby brutto) obejmują wszystkie sprawy, niezależnie od połączeń ze względu na ich powiązanie (każda sprawa opatrzona osobnym numerem = jedna sprawa).
- 2/ Postanowienia kończące postępowanie w sprawie, z wyjątkiem postanowień o wykreśleniu, umorzeniu postępowania lub przekazaniu sprawy do Sądu.

IX. SPRAWY ZAKOŃCZONE WYROKIEM, OPINIĄ LUB POSTANOWIENIEM ZAWIERAJĄCYMI ROZSTRZYGNIĘCIE W SPRAWIE – PRZEDMIOT SKARGI (2013–2017)¹

	2013	2014	2015	2016	2017
Badania naukowe, rozwój technologii i przestrzeń kosmiczna	1		1	3	2
Dostęp do dokumentów	6	4	3	4	9
Działania zewnętrzne Unii Europejskiej	4	6	1	5	1
Edukacja, kształcenie zawodowe, młodzież i sport		1	1		2
Energia	1	3	2		2
Konkurencja	42	28	23	30	53
Obywatelstwo Unii	12	9	4	8	5
Ochrona konsumentów	19	20	29	33	20
Podatki	74	52	55	41	62
Polityka gospodarcza i pieniężna		1	3	10	2
Polityka handlowa	6	7	4	14	14
Polityka przemysłowa	15	3	9	10	8
Polityka społeczna	27	51	30	23	26
Pomoc państwa	34	41	26	26	33
Prawo dotyczące przedsiębiorstw	4	3	1	1	4
Prawo instytucjonalne	31	18	27	20	27
Przepisy finansowe (budżet, ramy finansowe, środki własne, zwalczanie nadużyć finansowych...)	2	5	1	2	7
Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości	46	51	49	51	61
Przystąpienie nowych państw				1	
Rejestracja, ocena, udzielanie zezwoleń i stosowane ograniczenia w zakresie chemikaliów (rozporządzenie REACH)		5	1	1	7
Rolnictwo	33	29	20	13	22
Sieci transeuropejskie				1	
Spójność gospodarcza, społeczna i terytorialna	6	8	4	2	
Środowisko	35	30	27	53	27
Swoboda przedsiębiorczości	13	9	17	27	10
Swoboda świadczenia usług	16	11	17	14	13
Swobodny przepływ kapitału	8	6	8	7	1
Swobodny przepływ osób	15	20	13	12	17
Swobodny przepływ towarów	1	10	9	5	2
Transport	17	18	9	20	17
Unia celna i wspólna taryfa celna	11	21	20	27	19

>>>

^{1/} Powyższe liczby (liczby brutto) obejmują wszystkie sprawy, niezależnie od połączeń ze względu na ich powiązanie (każda sprawa opatrzona osobnym numerem = jedna sprawa).

Własność intelektualna i przemysłowa	43	69	51	80	60
Wspólna polityka rybołówstwa		5	3	1	2
Wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwa	12	3	6	11	10
Współpraca sądowa w sprawach cywilnych				1	
Zabezpieczenie społeczne pracowników migrujących	12	6	14	5	6
Zamówienia publiczne	12	13	14	31	15
Zasady prawa Unii	17	23	12	13	14
Zatrudnienie			1		
Zbliżanie ustawodawstw	24	25	24	16	29
Zdrowie publiczne	2	3	5	4	5
Traktat WE/TFUE	601	617	544	626	614
Traktat EWEA			1		
Postępowanie	14	6	4	14	13
Przywileje i immunitety			2	1	
Regulamin pracowniczy urzędników	5	1	3		1
Różne	19	7	9	15	14
ŁĄCZNIE OGÓŁEM	620	624	554	641	628

1/ Powyższe liczby (liczby brutto) obejmują wszystkie sprawy, niezależnie od połączeń ze względu na ich powiązanie (każda sprawa opatrzona osobnym numerem = jedna sprawa).

X. SPRAWY ZAKOŃCZONE WYROKIEM, OPINIĄ LUB POSTANOWIENIEM ZAWIERAJĄCYMI ROZSTRZYGNIĘCIE W SPRAWIE – PRZEDMIOT SKARGI (2017)¹

	Wyroki/ opinie	Postanowienia ²	Łącznie
Badania naukowe, rozwój technologii i przestrzeń kosmiczna		2	2
Dostęp do dokumentów	5	4	9
Działania zewnętrzne Unii Europejskiej	1		1
Edukacja, kształcenie zawodowe, młodzież i sport		2	2
Energia	2		2
Konkurencja	52	1	53
Obywatelstwo Unii	4	1	5
Ochrona konsumentów	16	4	20
Podatki	57	5	62
Polityka gospodarcza i pieniężna	1	1	2
Polityka handlowa	14		14
Polityka przemysłowa	8		8
Polityka społeczna	23	3	26
Pomoc państwa	24	9	33
Prawo dotyczące przedsiębiorstw	4		4
Prawo instytucjonalne	12	15	27
Przepisy finansowe (budżet, ramy finansowe, środki własne, zwalczanie nadużyć finansowych...)	5	2	7
Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości	59	2	61
Rejestracja, ocena, udzielanie zezwoleń i stosowane ograniczenia w zakresie chemikaliów (rozporządzenie REACH)	5	2	7
Rolnictwo	20	2	22
Środowisko	26	1	27
Swoboda przedsiębiorczości	7	3	10
Swoboda świadczenia usług	12	1	13
Swobodny przepływ kapitału	1		1
Swobodny przepływ osób	14	3	17
Swobodny przepływ towarów	2		2
Transport	16	1	17
Unia celna i wspólna taryfa celna	18	1	19

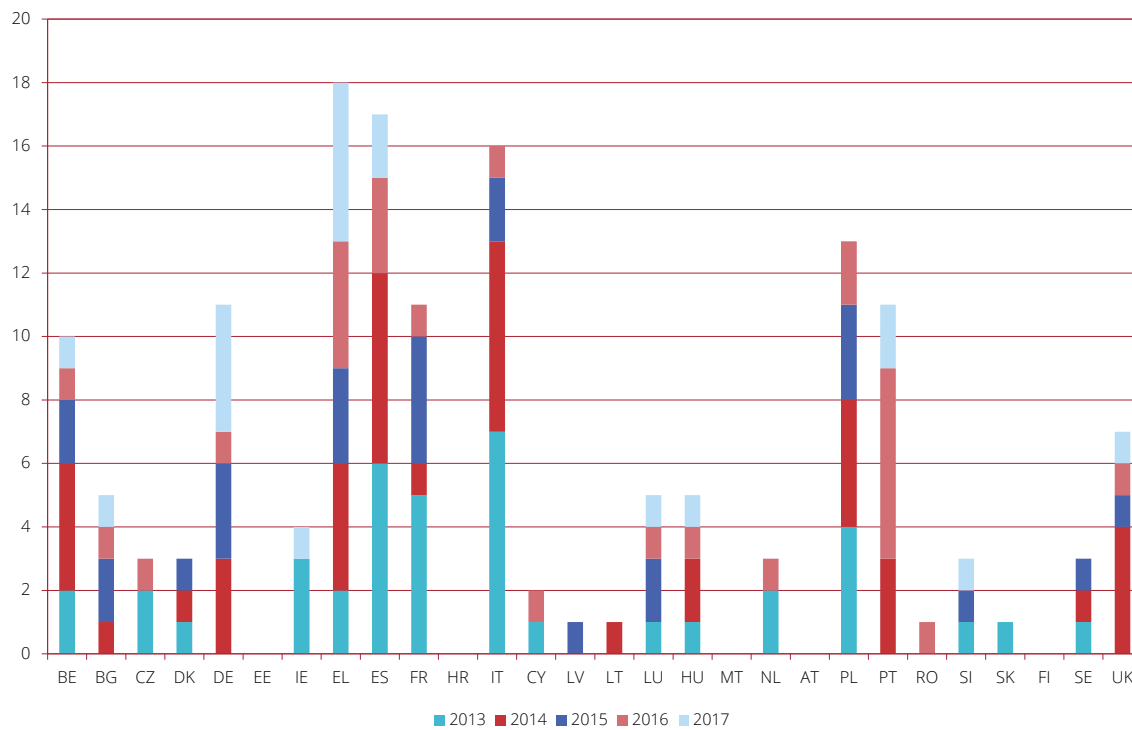
>>>

- 1/ Powyższe liczby (liczby brutto) obejmują wszystkie sprawy, niezależnie od połączeń ze względu na ich powiązanie (każda sprawa opatrzona osobnym numerem = jedna sprawa).
- 2/ Postanowienia kończące postępowanie w sprawie, z wyjątkiem postanowień o wykreśleniu, umorzeniu postępowania lub przekazaniu sprawy do Sądu.

Własność intelektualna i przemysłowa	38	22	60
Wspólna polityka rybołówstwa	2		2
Wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwa	8	2	10
Zabezpieczenie społeczne pracowników migrujących	5	1	6
Zamówienia publiczne	12	3	15
Zasady prawa Unii	9	5	14
Zbliżanie ustawodawstw	23	6	29
Zdrowie publiczne	5		5
Traktat WE/TFUE	510	104	614
Postępowanie		13	13
Regulamin pracowniczy urzędników		1	1
Różne		14	14
ŁĄCZNIE OGÓŁEM	510	118	628

- 1/ Powyższe liczby (liczby brutto) obejmują wszystkie sprawy, niezależnie od połączeń ze względu na ich powiązanie (każda sprawa opatrzona osobnym numerem = jedna sprawa).
- 2/ Postanowienia kończące postępowanie w sprawie, z wyjątkiem postanowień o wykreśleniu, umorzeniu postępowania lub przekazaniu sprawy do Sądu.

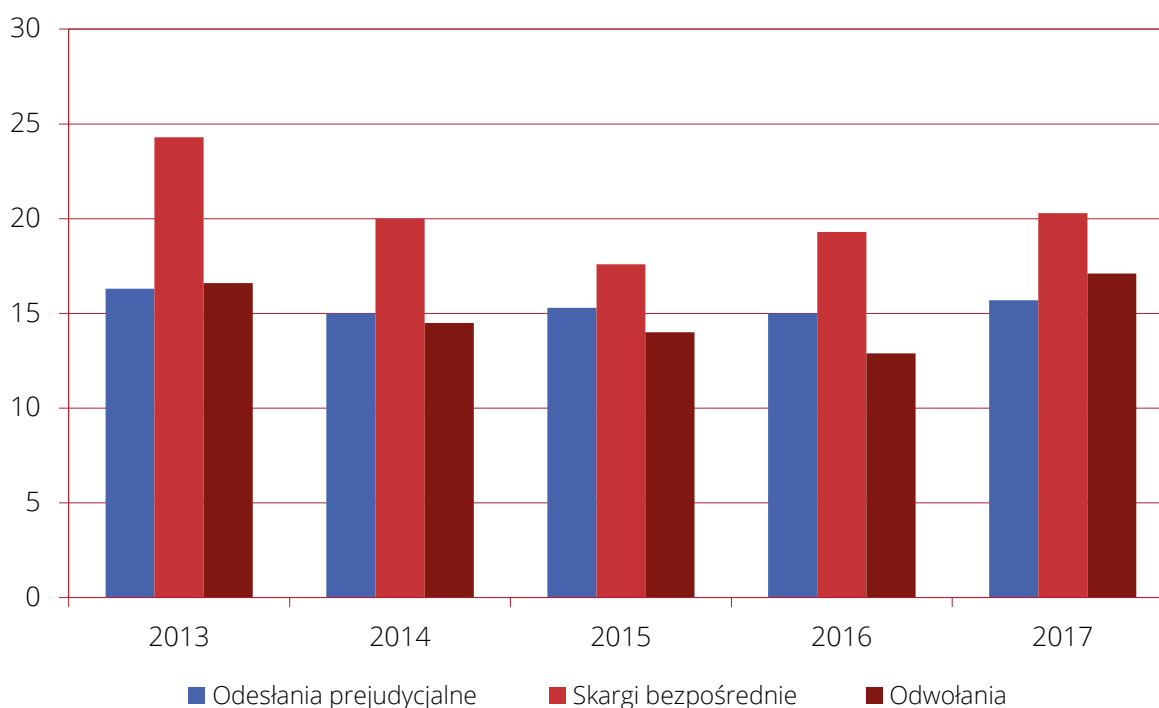
XI. SPRAWY ZAKOŃCZONE – WYROKI W SPRAWIE UCHYBIENIA ZOBOWIĄZANIOM PAŃSTWA CZŁONKOWSKIEGO: ROZSTRZYGNIĘCIE (2013–2017)¹

	2013		2014		2015		2016		2017	
	Uwzględniona	Oddalona	Uwzględniona	Oddalona	Uwzględniona	Oddalona	Uwzględniona	Oddalona	Uwzględniona	Oddalona
Belgia	2	1	4		2		1		1	
Bułgaria			1	1	2		1		1	
Republika Czeska	2	2					1			
Dania	1	1	1		1					
Niemcy		2	3	1	3		1		4	
Estonia										
Irlandia	3	1				1			1	
Grecja	2	1	4		3		4		5	
Hiszpania	6		6				3		2	
Francja	5	3	1		4		1			
Chorwacja										
Włochy	7	1	6		2		1			
Cypr	1						1			
Łotwa					1					
Litwa			1							
Luksemburg	1	1			2		1		1	
Węgry	1		2				1		1	
Malta								1		
Niderlandy	2	2		1			1	1		
Austria		1						1		
Polska	4	2	4		3	1	2			
Portugalia		1	3				6		2	
Rumunia							1			
Słowenia	1				1				1	
Słowacja	1					2				
Finlandia		2								
Szwecja	1	1	1		1					
Zjednoczone Królestwo		1	4		1	1	1	1	1	
Łącznie	40	23	41	3	26	5	27	4	20	

1/ Powyższe liczby (liczby netto) obejmują wszystkie sprawy, z uwzględnieniem połączeń ze względu na ich powiązanie (szereg spraw połączonych = jedna sprawa).

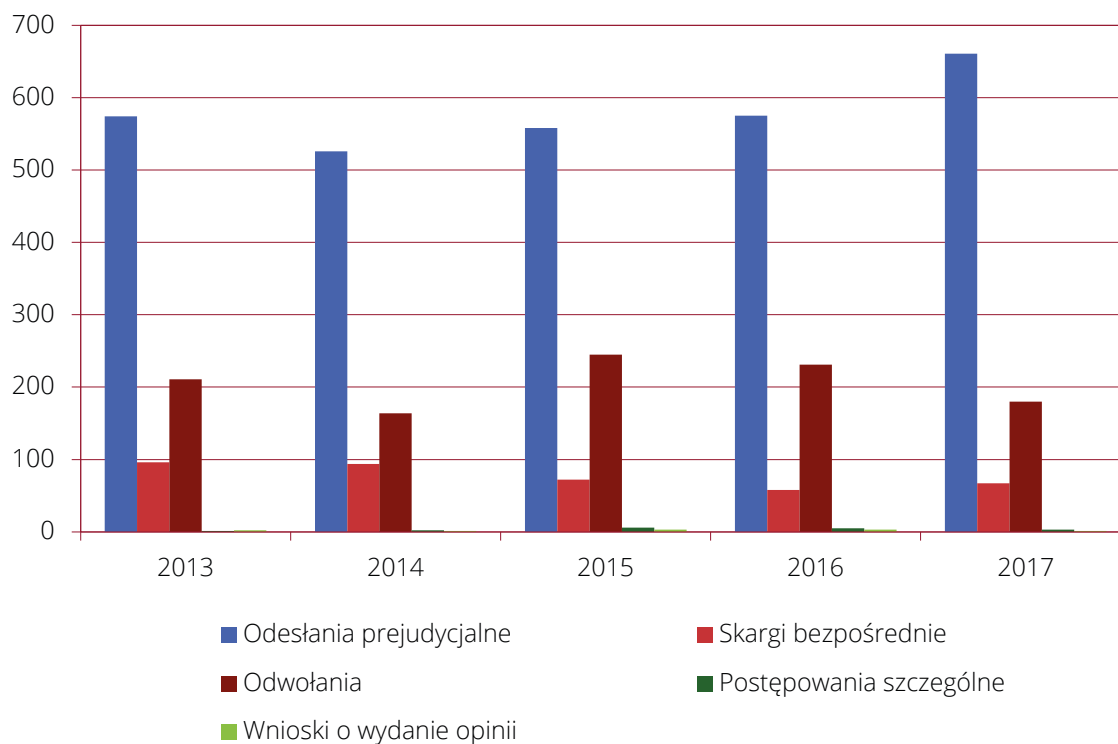
XII. SPRAWY ZAKOŃCZONE – CZAS TRWANIA POSTĘPOWANIA (2013–2017), W MIESIĄCACH¹ (WYROKI I POSTANOWIENIA ZAWIERAJĄCE ROZSTRZYGNIĘCIE W SPRAWIE)

	2013	2014	2015	2016	2017
Odesłania prejudycjalne	16,3	15	15,3	15	15,7
Pilny tryb prejudycjalny	2,2	2,2	1,9	2,7	2,9
Skargi bezpośrednie	24,3	20	17,6	19,3	20,3
Odwołania	16,6	14,5	14	12,9	17,1

1/ Przy obliczaniu czasu trwania postępowania nie zostały uwzględnione: sprawy, w których zostały wydane wyroki wstępne lub w których zastosowano środki dowodowe, opinie, postępowania szczególne (tzn. pomoc prawna, ustalenie wysokości kosztów, sprostowanie, sprzeciw wobec wyroku zaocznego, powództwo osoby trzeciej przeciwko prawomocnemu orzeczeniu, wykładnia, wznowienie postępowania, rozpoznanie wniosku pierwszego rzecznika generalnego o poddanie orzeczenia Sądu szczególnej procedurze kontroli, postępowania w przedmiocie zajęcia, sprawy dotyczące immunitetu), sprawy, w których zostały wydane kończące postępowanie w sprawie postanowienia o wykreśleniu, umorzeniu lub przekazaniu sprawy do Sądu, postępowania w przedmiocie środków tymczasowych i odwołania w przedmiocie środków tymczasowych i interwencji.

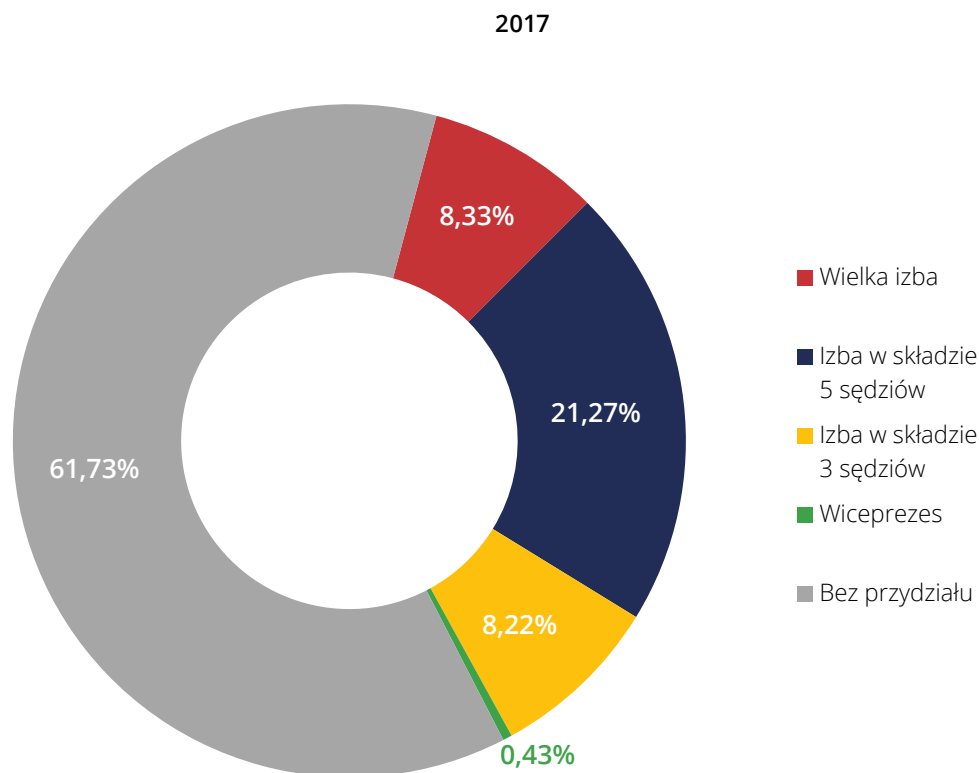
XIII. SPRAWY W TOKU NA DZIEŃ 31 GRUDNIA – RODZAJE POSTĘPOWAŃ (2013–2017)¹

	2013	2014	2015	2016	2017
Odesłania prejudycjalne	574	526	558	575	661
Skargi bezpośrednie	96	94	72	58	67
Odwołania	211	164	245	231	180
Postępowania szczególne	1	2	6	5	3
Wnioski o wydanie opinii	2	1	3	3	1
Łącznie	884	787	884	872	912

1/ Powyższe liczby (liczby brutto) obejmują wszystkie sprawy, niezależnie od połączeń ze względu na ich powiązanie (każda sprawa opatrzona osobnym numerem = jedna sprawa).

XIV. SPRAWY W TOKU NA DZIEŃ 31 GRUDNIA – SKŁAD ORZEKAJĄCY (2013–2017)¹

	2013	2014	2015	2016	2017
Pełny skład				1	
Wielka izba	37	33	38	40	76
Izba w składzie 5 sędziów	190	176	203	215	194
Izba w składzie 3 sędziów	51	44	54	75	75
Wiceprezes	1		2	2	4
Bez przydziału	605	534	587	539	563
Łącznie	884	787	884	872	912

1/ Powyższe liczby (liczby brutto) obejmują wszystkie sprawy, niezależnie od połączeń ze względu na ich powiązanie (każda sprawa opatrzona osobnym numerem = jedna sprawa).

XV. RÓŻNE – TRYB PRZYSPIESZONY (2013–2017)¹

	2013		2014		2015		2016		2017	
	Uwzględnione	Oddalenie	Uwzględnione	Oddalenie	Uwzględnione	Oddalenie	Uwzględnione	Oddalenie	Uwzględnione	Oddalenie
Skargi bezpośrednie				1					1	
Odesłania prejudycjalne		13	2	13	1	20	3	16	3	30
Odwołania						3	1			
Łącznie		13	2	14	1	23	4	16	4	30

1/ Sprawy, w których w danym roku podjęto decyzję lub wydano postanowienie o uwzględnieniu lub odrzuceniu wniosku o rozpoznanie sprawy w trybie przyspieszonym.

XVI. RÓŻNE – PILNY TRYB PREJUDYCJALNY (2013–2017)¹

	2013		2014		2015		2016		2017	
	Uwzględnione	Oddalenie	Uwzględnione	Oddalenie	Uwzględnione	Oddalenie	Uwzględnione	Oddalenie	Uwzględnione	Oddalenie
Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości	2	3	4	1	5	5	9	4	4	11
Zbliżanie ustawodawstw				1						
Łącznie	2	3	4	2	5	5	9	4	4	11

1/ Sprawy, w których w danym roku podjęto decyzję o uwzględnieniu lub odrzuceniu wniosku o rozpoznanie sprawy w trybie pilnym.

XVII. RÓŻNE – ORZECZENIA W PRZEDMIOCIE ŚRODKÓW TYMCZASOWYCH (2017)¹

	Nowe wnioski o zastosowanie środków tymczasowych	Odwołania w przedmiocie środków tymczasowych lub interwencji	Rozstrzygnięcie		
			Oddalenie	Uwzględnione	Wykreślenie lub umorzenie
Dostęp do dokumentów			2		
Polityka przemysłowa	1				
Pomoc państwa		1			1
Prawo instytucjonalne		2	1		
Regulamin pracowniczy urzędników		1			
Rejestracja, ocena, udzielanie zezwoleń i stosowane ograniczenia w zakresie chemikaliów (rozporządzenie REACH)		1			
Środowisko	1			1	
Zamówienia publiczne	1	1			
ŁĄCZNIE OGÓŁEM	3	6	3	1	1

^{1/} Powyższe liczby (liczby netto) obejmują wszystkie sprawy, z uwzględnieniem połączeń ze względu na ich powiązanie (szereg spraw połączonych = jedna sprawa).

XVIII. OGÓLNA TENDENCJA DZIAŁALNOŚCI ORZECZNICZEJ (1952–2017) – NOWE SPRAWY I WYROKI

Lata	Nowe sprawy ¹							Wyroki/opinie ²
	Odesłania prejudycjalne	Skargi bezpośrednie	Odwołania	Odwołania w przedmiocie środków tymczasowych lub interwencji	Wnioski o wydanie opinii	Łącznie	Wnioski o zastosowanie środków tymczasowych	
1953		4				4		
1954		10				10		2
1955		9				9	2	4
1956		11				11	2	6
1957		19				19	2	4
1958		43				43		10
1959		46			1	47	5	13
1960		22			1	23	2	18
1961	1	24			1	26	1	11
1962	5	30				35	2	20
1963	6	99				105	7	17
1964	6	49				55	4	31
1965	7	55				62	4	52
1966	1	30				31	2	24
1967	23	14				37		24
1968	9	24				33	1	27
1969	17	60				77	2	30
1970	32	47				79		64
1971	37	59				96	1	60
1972	40	42				82	2	61
1973	61	131				192	6	80
1974	39	63				102	8	63
1975	69	61			1	131	5	78
1976	75	51			1	127	6	88
1977	84	74				158	6	100
1978	123	146			1	270	7	97
1979	106	1218				1324	6	138
1980	99	180				279	14	132
1981	108	214				322	17	128
1982	129	217				346	16	185
1983	98	199				297	11	151
1984	129	183				312	17	165
1985	139	294				433	23	211
1986	91	238				329	23	174

>>>

1/ Liczby brutto (po wyłączeniu postępowań szczególnych).

2/ Liczby netto.

Lata	Nowe sprawy ¹							Wyroki/opinie ²
	Odesłania prejudycjalne	Skargi bezpośrednie	Odwołania	Odwołania w przedmiocie środków tymczasowych lub interwencji	Wnioski o wydanie opinii	Łącznie	Wnioski o zastosowanie środków tymczasowych	
1987	144	251				395	21	208
1988	179	193				372	17	238
1989	139	244				383	19	188
1990	141	221	15	1		378	12	193
1991	186	140	13	1	2	342	9	204
1992	162	251	24	1	2	440	5	210
1993	204	265	17			486	13	203
1994	203	125	12	1	3	344	4	188
1995	251	109	46	2		408	3	172
1996	256	132	25	3		416	4	193
1997	239	169	30	5		443	1	242
1998	264	147	66	4		481	2	254
1999	255	214	68	4		541	4	235
2000	224	197	66	13	2	502	4	273
2001	237	187	72	7		503	6	244
2002	216	204	46	4		470	1	269
2003	210	277	63	5	1	556	7	308
2004	249	219	52	6	1	527	3	375
2005	221	179	66	1		467	2	362
2006	251	201	80	3		535	1	351
2007	265	221	79	8		573	3	379
2008	288	210	77	8	1	584	3	333
2009	302	143	105	2	1	553	1	376
2010	385	136	97	6		624	3	370
2011	423	81	162	13		679	3	370
2012	404	73	136	3	1	617		357
2013	450	72	161	5	2	690	1	434
2014	428	74	111		1	614	3	416
2015	436	48	206	9	3	702	2	399
2016	470	35	168	7		680	3	412
2017	533	46	141	6	1	727	3	466
Łącznie	10 149	9030	2204	128	27	21 538	367	11 490

1/ Liczby brutto (po wyłączeniu postępowań szczególnych).

2/ Liczby netto.

XIX. OGÓLNA TENDENCJA DZIAŁALNOŚCI ORZECZNICZEJ (1952–2017) – NOWE ODESŁANIA PREJUDYCJALNE PRZYPADAJĄCE NA PAŃSTWO CZŁONKOWSKIE W DANYM ROKU

	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	Inne ¹	Łącznie	
1961																			1											1	
1962																				5											5
1963																1				5											6
1964												2								4											6
1965					4					2										1											7
1966																				1											1
1967	5				11					3						1			3											23	
1968	1				4					1		1							2											9	
1969	4				11					1						1														17	
1970	4				21					2		2							3											32	
1971	1				18					6		5				1			6											37	
1972	5				20					1		4							10											40	
1973	8				37					4		5				1			6											61	
1974	5				15					6		5							7									1		39	
1975	7			1	26					15		14				1			4									1		69	
1976	11				28					8		12							14									1		75	
1977	16			1	30					14		7							9									5		84	
1978	7			3	46					12		11							38									5		123	
1979	13			1	33					18		19				1			11									8		106	
1980	14			2	24					14		19							17									6		99	
1981	12			1	41					17		11				4			17									5		108	
1982	10			1	36					39		18							21									4		129	
1983	9			4	36					15		7							19									6		98	
1984	13			2	38					34		10							22									9		129	
1985	13				40					45		11				6			14									8		139	
1986	13			4	18			2	1	19		5				1			16									8		91	

>>>

- 1/ Sprawa *Campina Melkunie*, C-265/00 (Cour de justice Benelux / Benelux Gerichtshof).
Sprawa *Miles i in.*, C-196/09 (Rada ds. Zażeń Szkół Europejskich).
Sprawa *Montis Design*, C-169/15 (Cour de justice Benelux / Benelux Gerichtshof).

	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	Inne ¹	Łącznie
1987	15			5	32		2	17	1	36		5				3			19									9		144
1988	30			4	34				1	38		28				2			26				1					16		179
1989	13			2	47		1	2	2	28		10				1			18			1					14		139	
1990	17			5	34		4	2	6	21		25				4			9			2					12		141	
1991	19			2	54		2	3	5	29		36				2			17			3					14		186	
1992	16			3	62			1	5	15		22				1			18			1					18		162	
1993	22			7	57		1	5	7	22		24				1			43			3					12		204	
1994	19			4	44		2		13	36		46				1			13			1					24		203	
1995	14			8	51		3	10	10	43		58				2			19	2		5				6	20		251	
1996	30			4	66			4	6	24		70				2			10	6		6			3	4	21		256	
1997	19			7	46		1	2	9	10		50				3			24	35		2			6	7	18		239	
1998	12			7	49		3	5	55	16		39				2			21	16		7			2	6	24		264	
1999	13			3	49		2	3	4	17		43				4			23	56		7			4	5	22		255	
2000	15			3	47		2	3	5	12		50							12	31		8			5	4	26	1	224	
2001	10			5	53		1	4	4	15		40				2			14	57		4			3	4	21		237	
2002	18			8	59			7	3	8		37				4			12	31		3			7	5	14		216	
2003	18			3	43		2	4	8	9		45				4			28	15		1			4	4	22		210	
2004	24			4	50		1	18	8	21		48				1	2		28	12		1			4	5	22		249	
2005	21			1	4	51	2	11	10	17		18				2	3		36	15	1	2			4	11	12		221	
2006	17			3	77		1	14	17	24		34			1	1	4		20	12	2	3			1	5	2	10	251	
2007	22	1	2	5	59	2	2	8	14	26		43			1		2		19	20	7	3	1		1	5	6	16	265	
2008	24			1	6	71	2	1	9	17		39	1	3	3	4	6		34	25	4	1			4	7	14		288	
2009	35	8	5	3	59	2		11	11	28		29	1	4	3		10	1	24	15	10	3	1	2	1	2	5	28	1	302
2010	37	9	3	10	71		4	6	22	33		49	3	2	9	6		24	15	8	10	17	1	5	6	6	29		385	
2011	34	22	5	6	83	1	7	9	27	31		44	10	1	2	13		22	24	11	11	14	1	3	12	4	26		423	
2012	28	15	7	8	68	5	6	1	16	15		65	5	2	8	8	18	1	44	23	6	14	13		9	3	8	16	404	
2013	26	10	7	6	97	3	4	5	26	24		62	3	5	10		20		46	19	11	14	17	1	4	4	12	14	450	
2014	23	13	6	10	87		5	4	41	20	1	52	2	7	6		23		30	18	14	8	28	4	3	8	3	12	428	
2015	32	5	8	7	79	2	8	2	36	25	5	47		9	8	7	14		40	23	15	8	18	5	5	4	7	16	1	436
2016	26	18	5	12	84	1	6	6	47	23	2	62		9	8	1	15	1	26	20	19	21	14	3	6	7	5	23		470
2017	21	16	4	8	149	7	12	4	23	25	3	57		5	10	1	22		38	31	19	21	16	3	6	13	8	11		533
Łącznie	841	117	57	192	2449	25	103	182	460	979	11	1445	7	60	55	92	158	3	1013	521	127	174	139	20	44	115	134	623	3	10 149

1/ Sprawa *Campina Melkunie*, C-265/00 (Cour de justice Benelux / Benelux Gerichtshof).Sprawa *Miles i in.*, C-196/09 (*Rada ds. Załalen Szkół Europejskich*).Sprawa *Montis Design*, C-169/15 (Cour de justice Benelux / Benelux Gerichtshof).

XX. OGÓLNA TENDENCJA DZIAŁALNOŚCI ORZECZNICZEJ (1952–2017) – NOWE ODESŁANIA PREJUDYCJALNE WEDŁUG PAŃSTW CZŁONKOWSKICH I SĄDÓW

			Łącznie
Belgia	Cour constitutionnelle	34	
	Cour de cassation	94	
	Conseil d'État	82	
	Inne sądy	631	841
Bułgaria	Върховен касационен съд	5	
	Върховен административен съд	19	
	Inne sądy	93	117
Republika Czeska	Ústavní soud		
	Nejvyšší soud	9	
	Nejvyšší správní soud	28	
	Inne sądy	20	57
Dania	Højesteret	36	
	Inne sądy	156	192
Niemcy	Bundesverfassungsgericht	2	
	Bundesgerichtshof	229	
	Bundesverwaltungsgericht	131	
	Bundesfinanzhof	319	
	Bundesarbeitsgericht	38	
	Bundessozialgericht	76	
	Inne sądy	1 654	2449
Estonia	Riigikohus	10	
	Inne sądy	15	25
Irlandia	Supreme Court	35	
	High Court	33	
	Inne sądy	35	103
Grecja	Άρειος Πάγος	12	
	Συμβούλιο της Επικρατείας	59	
	Inne sądy	111	182
Hiszpania	Tribunal Constitucional	1	
	Tribunal Supremo	78	
	Inne sądy	381	460
Francja	Conseil constitutionnel	1	
	Cour de cassation	127	
	Conseil d'État	125	
	Inne sądy	726	979

>>>

Chorwacja	Ustavni sud		
	Vrhovni sud		
	Visoki upravni sud		
	Visoki prekršajni sud		
	Inne sądy	11	11
Włochy	Corte Costituzionale	3	
	Corte suprema di Cassazione	150	
	Consiglio di Stato	151	
	Inne sądy	1 141	1445
Cypr	Ανώτατο Δικαστήριο	4	
	Inne sądy	3	7
Łotwa	Augstākā tiesa	21	
	Satversmes tiesa	1	
	Inne sądy	38	60
Litwa	Konstitucinis Teismas	1	
	Aukščiausiasis Teismas	18	
	Vyriausiasis administracinis teismas	21	
	Inne sądy	15	55
Luksemburg	Cour constitutionnelle	1	
	Cour de cassation	28	
	Cour administrative	28	
	Inne sądy	35	92
Węgry	Kúria	27	
	Fővárosi Ítéltábla	7	
	Szegedi Ítéltábla	2	
	Inne sądy	122	158
Malta	Qorti Kostituzzjonali		
	Qorti ta' l- Appel		
	Inne sądy	3	3
Niderlandy	Hoge Raad	285	
	Raad van State	122	
	Centrale Raad van Beroep	65	
	College van Beroep voor het Bedrijfsleven	156	
	Tariefcommissie	35	
	Inne sądy	350	1013
Austria	Verfassungsgerichtshof	5	
	Oberster Gerichtshof	124	
	Verwaltungsgerichtshof	107	
	Inne sądy	285	521
Polska	Trybunał Konstytucyjny	1	
	Sąd Najwyższy	18	
	Naczelny Sąd Administracyjny	44	
	Inne sądy	64	127

>>>

Portugalia	Supremo Tribunal de Justiça	15	
	Supremo Tribunal Administrativo	63	
	Inne sądy	96	174
Rumunia	Înalta Curte de Casație și Justiție	12	
	Curtea de Apel	75	
	Inne sądy	52	139
Słowenia	Ustavno sodišče	1	
	Vrhovno sodišče	14	
	Inne sądy	5	20
Słowacja	Ústavný súd		
	Najvyšší súd	16	
	Inne sądy	28	44
Finlandia	Korkein oikeus	23	
	Korkein hallinto-oikeus	56	
	Työtuomioistuim	5	
	Inne sądy	31	115
Szwecja	Högsta Domstolen	22	
	Högsta förvaltningsdomstolen	12	
	Marknadsdomstolen	5	
	Arbetsdomstolen	4	
	Inne sądy	91	134
Zjednoczone Królestwo	House of Lords	40	
	Supreme Court	14	
	Court of Appeal	84	
	Inne sądy	485	623
Inne	Cour de justice Benelux/Benelux Gerechtshof ¹	2	
	Rada ds. Zażaleń Szkół Europejskich ²	1	3
Łącznie			10 149

1/ Sprawa *Campina Melkunie*, C-265/00.
Sprawa *Montis Design*, C-169/15.

2/ Sprawa *Miles i in.*, C-196/09

XXI. OGÓLNA TENDENCJA DZIAŁALNOŚCI ORZECZNICZEJ (1952–2017) – NOWE SKARGI O STWIERDZENIE UCHYBIENIA ZOBOWIĄZANIOM WNIESIONE PRZECIWKO PAŃSTWOM CZŁONKOWSKIM

XXII. DZIAŁALNOŚĆ SEKRETARIATU TRYBUNAŁU SPRAWIEDLIWOŚCI (2015–2017)

Rodzaj interwencji	2015	2016	2017
Liczba dokumentów wpisanych do rejestru sekretariatu	89 328	93 215	99 266
Odsetek pism procesowych składanych poprzez e-Curia	69%	75%	73%
Liczba zwołanych i zorganizowanych rozpraw	256	270	263
Liczba zwołanych i zorganizowanych posiedzeń, na których została przedstawiona opinia rzecznika generalnego	239	319	301
Liczba wyroków, opinii i postanowień kończących postępowanie w sprawie, doręczonych uczestnikom postępowania	570	645	654
Liczba protokołów z rozprawy (wystąpienia stron, opinie, wyroki)	894	1001	1033
Liczba komunikatów w Dz.U. dotyczących spraw wniesionych	639	660	679
Liczba komunikatów w Dz.U. dotyczących spraw zakończonych	546	522	637

E/SKŁAD TRYBUNAŁU SPRAWIEDLIWOŚCI

(Porządek pierwszeństwa na dzień 31 grudnia 2017 r.)

Pierwszy rząd, od lewej:

pierwszy rzecznik generalny M. Wathelet, prezesi izb: T. von Danwitz i M. Ilešič, wiceprezes Trybunału A. Tizzano, prezes Trybunału K. Lenaerts, prezesi izb: R. Silva de Lapuerta, L. Bay Larsen, J.L. da Cruz Vilaça i A. Rosas

Drugi rząd, od lewej:

rzecznik generalna E. Sharpston, sędzia E. Juhász, prezesi izb: C. Vajda, E. Levits, J. Malenovský i C.G. Fernlund, rzecznik generalna J. Kokott, sędzia A. Borg Barthet

Trzeci rząd, od lewej:

sędziowie: M. Berger, M. Safjan i A. Arabadjiev, rzecznicy generalni: Y. Bot i P. Mengozzi, sędziowie: J.C. Bonichot, C. Toader i D. Šváby

Czwarty rząd, od lewej:

sędziowie: C. Lycourgos, K. Jürimäe, S. Rodin, E. Jarašiūnas, A. Prechal, rzecznik generalny N. Wahl, sędzia F. Biltgen, rzecznik generalny M. Szpunar

Piąty rząd, od lewej:

rzecznicy generalni: E. Tanchev i H. Saugmandsgaard Øe, sędzia M. Vilaras, rzecznik generalny M. Campos Sánchez-Bordona, sędzia E. Regan, rzecznik generalny M. Bobek, sekretarz A. Calot Escobar

1. ZMIANY W SKŁADZIE TRYBUNAŁU SPRAWIEDLIWOŚCI W 2017 R.

Skład Trybunału nie uległ w 2017 r. zmianie.

2. PORZĄDEK PIERWSZEŃSTWA

OD DNIA 1 STYCZNIA 2017 R. DO DNIA 6 PAŹDZIERNIKA 2017 R.

K. LENAERTS, prezes
A. TIZZANO, wiceprezes
R. SILVA de LAPUERTA, prezes pierwszej izby
M. ILEŠIČ, prezes drugiej izby
L. BAY LARSEN, prezes trzeciej izby
T. von DANWITZ, prezes czwartej izby
J.L. da CRUZ VILAÇA, prezes piątej izby
M. WATHELET, pierwszy rzecznik generalny
E. JUHÁSZ, prezes dziewiątej izby
M. BERGER, prezes dziesiątej izby
A. PRECHAL, prezes siódmej izby
M. VILARAS, prezes ósmej izby
E. REGAN, prezes szóstej izby
A. ROSAS, sędzia
J. KOKOTT, rzecznik generalna
A. BORG BARTHET, sędzia
J. MALENOVSKÝ, sędzia
E. LEVITS, sędzia
E. SHARPSTON, rzecznik generalna
P. MENGOZZI, rzecznik generalny
Y. BOT, rzecznik generalny
J.C. BONICHOT, sędzia
A. ARABADJIEV, sędzia
C. TOADER, sędzia
M. SAFJAN, sędzia
D. ŠVÁBY, sędzia
E. JARAŠIŪNAS, sędzia
C.G. FERNLUND, sędzia
C. VAJDA, sędzia
N. WAHL, rzecznik generalny
S. RODIN, sędzia
F. BILTGEN, sędzia
K. JÜRIMÄE, sędzia
M. SZPUNAR, rzecznik generalny
C. LYCOURGOS, sędzia
M. CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA, rzecznik generalny
H. SAUGMANDSGAARD ØE, rzecznik generalny
M. BOBEK, rzecznik generalny
E. TANCHEV, rzecznik generalny

A. CALOT ESCOBAR, sekretarz

OD DNIA 7 PAŹDZIERNIKA 2017 R. DO DNIA 31 GRUDNIA 2017 R.

K. LENAERTS, prezes
A. TIZZANO, wiceprezes
R. SILVA de LAPUERTA, prezes pierwszej izby
M. ILEŠIČ, prezes drugiej izby
L. BAY LARSEN, prezes trzeciej izby
T. von DANWITZ, prezes czwartej izby
J.L. da CRUZ VILAÇA, prezes piątej izby
M. WATHELET, pierwszy rzecznik generalny
A. ROSAS, prezes siódmej izby
J. MALENOVSKÝ, prezes ósmej izby
E. LEVITS, prezes dziesiątej izby
C.G. FERNLUND, prezes szóstej izby
C. VAJDA, prezes dziewiątej izby
J. KOKOTT, rzecznik generalna
E. JUHÁSZ, sędzia
A. BORG BARTHET, sędzia
E. SHARPSTON, rzecznik generalna
P. MENGOZZI, rzecznik generalny
Y. BOT, rzecznik generalny
J.C. BONICHOT, sędzia
A. ARABADJIEV, sędzia
C. TOADER, sędzia
M. SAFJAN, sędzia
D. ŠVÁBY, sędzia
M. BERGER, sędzia
A. PRECHAL, sędzia
E. JARAŠIŪNAS, sędzia
N. WAHL, rzecznik generalny
S. RODIN, sędzia
F. BILTGEN, sędzia
K. JÜRIMÄE, sędzia
M. SZPUNAR, rzecznik generalny
C. LYCOURGOS, sędzia
M. CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA, rzecznik generalny
M. VILARAS, sędzia
E. REGAN, sędzia
H. SAUGMANDSGAARD ØE, rzecznik generalny
M. BOBEK, rzecznik generalny
E. TANCHEV, rzecznik generalny

A. CALOT ESCOBAR, sekretarz

3. DAWNI CZŁONKOWIE TRYBUNAŁU SPRAWIEDLIWOŚCI

(w kolejności objęcia urzędu)

SĘDZIOWIE

Massimo PILOTTI, sędzia (1952–1958), prezes w latach 1952–1958 (†)
 Petrus SERRARENS, sędzia (1952–1958) (†)
 Otto RIESE, sędzia (1952–1963) (†)
 Louis DELVAUX, sędzia (1952–1967) (†)
 Jacques RUEFF, sędzia (1952–1959 i 1960–1962) (†)
 Charles Léon HAMMES, sędzia (1952–1967), prezes w latach 1964–1967 (†)
 Adrianus VAN KLEFFENS, sędzia (1952–1958) (†)
 Maurice LAGRANGE, rzecznik generalny (1952–1964) (†)
 Karl ROEMER, rzecznik generalny (1953–1973) (†)
 Rino ROSSI, sędzia (1958–1964) (†)
 Nicola CATALANO, sędzia (1958–1962) (†)
 Andreas Matthias DONNER, sędzia (1958–1979), prezes w latach 1958–1964 (†)
 Alberto TRABUCCHI, sędzia (1962–1972), następnie rzecznik generalny (1973–1976) (†)
 Robert LECOURT, sędzia (1962–1976), prezes w latach 1967–1976 (†)
 Walter STRAUSS, sędzia (1963–1970) (†)
 Riccardo MONACO, sędzia (1964–1976) (†)
 Joseph GAND, rzecznik generalny (1964–1970) (†)
 Josse J. MERTENS de WILMARS, sędzia (1967–1984), prezes w latach 1980–1984 (†)
 Pierre PESCATORE, sędzia (1967–1985) (†)
 Hans KUTSCHER, sędzia (1970–1980), prezes w latach 1976–1980 (†)
 Alain Louis DUTHEILLET DE LAMOTHE, rzecznik generalny (1970–1972) (†)
 Henri MAYRAS, rzecznik generalny (1972–1981) (†)
 Cearbhall O'DALAIGH, sędzia (1973–1974) (†)
 Max SØRENSEN, sędzia (1973–1979) (†)
 Jean-Pierre WARNER, rzecznik generalny (1973–1981) (†)
 Alexander J. MACKENZIE STUART, sędzia (1973–1988), prezes w latach 1984–1988 (†)
 Gerhard REISCHL, rzecznik generalny (1973–1981) (†)
 Aindrias O'KEEFFE, sędzia (1974–1985) (†)
 Francesco CAPOTORTI, sędzia (1976), następnie rzecznik generalny (1976–1982) (†)
 Giacinto BOSCO, sędzia (1976–1988) (†)
 Adolphe TOUFFAIT, sędzia (1976–1982) (†)
 Thijmen KOOPMANS, sędzia (1979–1990) (†)
 Ole DUE, sędzia (1979–1994), prezes w latach 1988–1994 (†)
 Ulrich EVERLING, sędzia (1980–1988)
 Alexandros CHLOROS, sędzia (1981–1982) (†)
 Sir Gordon SLYNN, rzecznik generalny (1981–1988), następnie sędzia (1988–1992) (†)
 Pieter VERLOREN van THEMAAT, rzecznik generalny (1981–1986) (†)
 Simone ROZÈS, rzecznik generalny (1981–1984)
 Fernand GRÉVISSE, sędzia (1981–1982 i 1988–1994) (†)
 Kai BAHLMANN, sędzia (1982–1988) (†)
 G. Federico MANCINI, rzecznik generalny (1982–1988), następnie sędzia (1988–1999) (†)

Yves GALMOT, sędzia (1982–1988) (†)
Constantinos KAKOURIS, sędzia (1983–1997) (†)
Carl Otto LENZ, rzecznik generalny (1984–1997)
Marco DARMON, rzecznik generalny (1984–1994) (†)
René JOLIET, sędzia (1984–1995) (†)
Thomas Francis O'HIGGINS, sędzia (1985–1991) (†)
Fernand SCHOCKWEILER, sędzia (1985–1996) (†)
Jean MISCHO, rzecznik generalny (1986–1991 i 1997–2003) (†)
José Carlos de CARVALHO MOITINHO de ALMEIDA, sędzia (1986–2000)
José Luís da CRUZ VILAÇA, rzecznik generalny (1986–1988)
Gil Carlos RODRÍGUEZ IGLÉSÍAS, sędzia (1986–2003), prezes w latach 1994–2003
Manuel DIEZ de VELASCO, sędzia (1988–1994) (†)
Manfred ZULEEG, sędzia (1988–1994) (†)
Walter VAN GERVEN, rzecznik generalny (1988–1994) (†)
Francis Geoffrey JACOBS, rzecznik generalny (1988–2006)
Giuseppe TESAURO, rzecznik generalny (1988–1998)
Paul Joan George KAPTEYN, sędzia (1990–2000)
Claus Christian GULMANN, rzecznik generalny (1991–1994), następnie sędzia (1994–2006)
John L. MURRAY, sędzia (1991–1999)
David Alexander Ogilvy EDWARD, sędzia (1992–2004)
Antonio Mario LA PERGOLA, sędzia (1994 i 1999–2006), rzecznik generalny (1995–1999) (†)
Georges COSMAS, rzecznik generalny (1994–2000)
Jean-Pierre PUISSOCHET, sędzia (1994–2006)
Philippe LÉGER, rzecznik generalny (1994–2006)
Günter HIRSCH, sędzia (1994–2000)
Michael Bendik ELMER, rzecznik generalny (1994–1997)
Peter JANN, sędzia (1995–2009)
Hans RAGNEMALM, sędzia (1995–2000) (†)
Leif SEVÓN, sędzia (1995–2002)
Nial FENNELLY, rzecznik generalny (1995–2000)
Melchior WATHELET, sędzia (1995–2003)
Dámaso RUIZ-JARABO COLOMER, rzecznik generalny (1995–2009) (†)
Romain SCHINTGEN, sędzia (1996–2008)
Krateros IOANNOU, sędzia (1997–1999) (†)
Siegbert ALBER, rzecznik generalny (1997–2003)
Antonio SAGGIO, rzecznik generalny (1998–2000) (†)
Vassilios SKOURIS, sędzia (1999–2015), prezes w latach 2003–2015
Fidelma O'KELLY MACKEN, sędzia (1999–2004)
Ninon COLNERIC, sędzia (2000–2006)
Stig von BAHR, sędzia (2000–2006)
José Narciso da CUNHA RODRIGUES, sędzia (2000–2012)
Christiaan Willem Anton TIMMERMANS, sędzia (2000–2010)
Leendert A. GEELHOED, rzecznik generalny (2000–2006) (†)
Christine STIX-HACKL, rzecznik generalna (2000–2006)
Luís Miguel POIARES PESSOA MADURO, rzecznik generalny (2003–2009)
Konrad Hermann Theodor SCHIEMANN, sędzia (2004–2012)
Jerzy MAKARCZYK, sędzia (2004–2009)
Pranas KÜRIS, sędzia (2004–2010)

Georges ARESTIS, sędzia (2004–2014)
Ján KLUČKA, sędzia (2004–2009)
Uno LÖHMUS, sędzia (2004–2013)
Aindrias Ó CAOIMH, sędzia (2004–2015)
Pernilla LINDH, sędzia (2006–2011)
Ján MAZÁK, rzecznik generalny (2006–2012)
Verica TRSTENJAK, rzecznik generalna (2006–2012)
Jean-Jacques KASEL, sędzia (2008–2013)
Niilo JÄÄSKINEN, rzecznik generalny (2009–2015)
Pedro CRUZ VILLALÓN, rzecznik generalny (2009–2015)

PREZESI

Massimo PILOTTI (1952–1958) (†)
Andreas Matthias DONNER (1958–1964) (†)
Charles Léon HAMMES (1964–1967) (†)
Robert LECOURT (1967–1976) (†)
Hans KUTSCHER (1976–1980) (†)
Josse J. MERTENS de WILMARS (1980–1984) (†)
Alexander John MACKENZIE STUART (1984–1988) (†)
Ole DUE (1988–1994) (†)
Gil Carlos RODRÍGUEZ IGLÉSÍAS (1994–2003)
Vassilios SKOURIS (2003–2015)

SEKRETARZE

Albert VAN HOUTTE (1953–1982) (†)
Paul HEIM (1982–1988)
Jean-Guy GIRAUD (1988–1994)
Roger GRASS (1994–2010)

ROZDZIAŁ II

SĄD

A/DZIAŁALNOŚĆ SĄDU W 2017 R.

Prezes Marc JAEGER

Rok 2017, po licznych i głębokich przemianach, które miały miejsce w 2016 r. w związku z dwoma pierwszymi etapami wdrażania reformy struktury sądowniczej Unii Europejskiej, był rokiem względnej stabilizacji.

Skład Sądu uległ jednak dwukrotnie zmianie, w związku z objęciem urzędu przez sędziów C. Mac Eochaidha w dniu 8 czerwca 2017 r. i G. De Baere'a w dniu 4 października 2017 r., którzy byli, odpowiednio, szóstym i siódmym z sędziów mianowanych w ramach drugiego etapu reformy (który przewidywał, że rozwiązaniu Sądu do spraw Służby Publicznej i przekazaniu kompetencji do orzekania w pierwszej instancji w sporach między Unią a jej pracownikami towarzyszyć będzie mianowanie siedmiu nowych sędziów Sądu¹). Paradoksalnie, drugi etap reformy został więc ukończony przed pierwszym (w którym od dnia 25 grudnia 2015 r. miało zostać mianowanych dwunastu nowych sędziów), w ramach którego trzeba jeszcze mianować jednego sędziego.

Na dzień 31 grudnia 2017 r. Sąd składał się zatem z prezesa, wiceprezesa i pozostałych 44 sędziów, przydzielonych albo do jednej z ośmiu izb złożonych z pięciu sędziów, albo do jednej izby złożonej z czterech sędziów (przy czym wszystkie izby obradują zwykle w trzysobowym składzie), i oczekiwał na mianowanie i przydzielenie ostatniego sędziego pochodzącego z pierwszego etapu reformy. Obok tych dziewięciu izb prace kontynuowała izba ds. odwołań, właściwa do orzekania w przedmiocie odwołań wniesionych od orzeczeń wydanych przez Sąd do spraw Służby Publicznej do dnia jego rozwiązania, czyli dnia 31 sierpnia 2016 r. Powinna ona zakończyć swą pracę najprawdopodobniej w 2018 r., gdy ogłoszone zostaną orzeczenia w ostatnich wciąż zawisłych odwołaniach.

Ponadto 2017 r. można uznać za pierwszy pełny rok, kiedy Sąd testował swą nową strukturę, która ma mu ułatwić jak najlepsze wypełnianie jego roli przy jednoczesnej realizacji szeregu ambitnych celów: prędkości, jakości, spójności i, ostatecznie, autorytetu jego orzecznictwa.

Zważywszy na wyzwanie, jakim była integracja znacznej liczby nowych sędziów, bilans pierwszego roku faktycznego wdrożenia reformy można uznać za bardzo satysfakcjonujący.

Stan równowagi między liczbą nowych spraw i spraw rozstrzygniętych został prawie osiągnięty (917 nowych spraw, 895 spraw rozstrzygniętych²), i to pomimo wniesienia wyjątkowo dużego pakietu spraw powiązanych z dziedziny bankowości i finansów (około stu spraw). Wzrosła na powrót zwłaszcza wydajność Sądu (+140 spraw rozstrzygniętych w porównaniu z 2016 r., czyli +18,5%), po nieuchronnym spadku, który nastąpił w związku z przypadającym co trzy lata odnowieniem składu Sądu i wewnętrzną reorganizacją związaną z reformą. Znosi się na to, że wydajność w 2018 r. będzie wzrastać, a tempo pracy Sądu powinno zbliżyć się do optymalnego poziomu.

Zwłaszcza czas trwania postępowania – kluczowy wskaźnik sprawnego działania – po raz kolejny mocno się obniżył i wyniósł przeciętnie 16,3 miesiąca dla spraw rozstrzygniętych w drodze wyroku lub postanowienia (czyli –13%

1/ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) 2015/2422 z dnia 16 grudnia 2015 r. zmieniające Protokół nr 3 w sprawie Statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (Dz.U. 2015, L 341, s. 14) i rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) 2016/1192 z dnia 6 lipca 2016 r. w sprawie przekazania Sądowi właściwości do rozpoznawania w pierwszej instancji sporów między Unią Europejską a jej pracownikami (Dz.U. 2016, L 200, s. 137).

2/ Te liczby nie uwzględniają 47 spraw przedłożonych sędziemu orzekającemu w przedmiocie środków tymczasowych i 53 spraw przez niego rozstrzygniętych.

w porównaniu z 2016 r.). Dostrzegalna od pięciu lat tendencja (–40% od 2013 r.) wzmogła się więc znacząco we wszystkich dziedzinach sporów.

Należy wreszcie podkreślić, że liczba spraw przekazywanych do powiększonego składu pięciu sędziów znacznie wzrosła (84 przekazane sprawy, 29 w 2016 r.), co stanowi jeden z przejawów organizacji i sposobu funkcjonowania obranych przez Sąd w dążeniu do realizacji celu utrzymania jakości, który postawił on sobie w ramach wdrażania reformy. Tym samym, w świetle liczby wniesionych spraw, udział spraw przekazanych do powiększonego składu zbliżył się do 10% w 2017 r., co stanowi kontrast z przeciętną liczbą przekazanych w ten sposób spraw w okresie poprzedzającym reformę struktury sądowniczej Unii (2010–2015), która była rzędu 1%.

Wyciąganie z tych kilku statystyk ostatecznych wniosków co do skutków, jakie będzie można odczuć po ukończeniu wdrażania reformy, którego ostatni etap nastąpi w dniu 1 września 2019 r., byłoby przedwczesne. Wskazują one jednak na wolę Sądu, by jak najszybciej zacząć czerpać korzyści z reformy przez umożliwienie jednostkom skorzystania z jej korzyści, w służbie sprawnego, sumiennego i reprezentującego wysoką jakość wymiaru sprawiedliwości Unii.

B/ORZECZNICTWO SĄDU W 2017 R.

TENDENCJE W ORZECZNICTWIE SĄDU W 2017 R.

Wiceprezes Marc van der Woude

Jednym ze znaczących wydarzeń, które wpłynęło na rozwój orzecznictwa Sądu w 2017 r., jest ponowne włączenie do kompetencji Sądu sporów z zakresu europejskiej służby publicznej w pierwszej instancji. Ta odzyskana kompetencja doprowadziła do wydania przez Sąd większej liczby orzeczeń dotyczących osób fizycznych, w niniejszym wypadku osób zatrudnionych przez instytucje Unii, w szczególności w odniesieniu do metod obliczania wynagrodzenia, jakimi związała się administracja (wyrok z dnia 14 września 2017 r., **Bodson i in./EBI**, T-504/16 i T-505/16, [EU:T:2017:603](#)), bądź też w odniesieniu do obowiązków administracji, w sytuacji gdy wpłynie do niej wniosek o udzielenie wsparcia w związku z mobbingiem (wyrok z dnia 24 kwietnia 2017 r., **HF/Parlament**, T-584/16, [EU:T:2017:282](#)).

Służba publiczna nie jest jednak jedyną dziedziną, w której zadaniem Sądu jest zagwarantowanie ochrony sądowej interesów osób fizycznych. Ochrona ta jest również konieczna w innych dziedzinach, takich jak na przykład dziedzina środków ograniczających przyjmowanych przez Unię. Sąd przeprowadził zatem kontrolę środków nałożonych przez Unię, między innymi środków przyjętych na podstawie postępowań karnych wszczętych w państwach trzecich, takich jak Tunezja lub Ukraina, przeciwko osobom fizycznym oskarżonym o sprzeniewierzenie państwowych środków finansowych (wyrok z dnia 7 lipca 2017 r., **Azarov/Rada**, T-215/15, odwołanie w toku¹, [EU:T:2017:479](#)). Kwestie związane z ochroną sądową osób fizycznych pojawiają się także w sprawach mogących zainteresować każdego obywatela Unii, takich jak sprawy dotyczące prawa dostępu do dokumentów opartego na rozporządzeniu nr 1049/2001² lub sprawy dotyczące proponowanych europejskich inicjatyw obywatelskich. W odniesieniu do tych inicjatyw Sąd uściślił z jednej strony, że mogą one obejmować akty związane z negocjowaniem umów międzynarodowych (wyrok z dnia 10 maja 2017 r., **Efler i in./Komisja**, T-754/14, [EU:T:2017:323](#)), a z drugiej strony podkreślił konieczność prawidłowego uzasadniania przez Komisję jej decyzji, w których instytucja ta odmawia pozytywnego rozpatrzenia wniosków dotyczących wspomnianych inicjatyw (wyrok z dnia 3 lutego 2017 r., **Minority SafePack – one million signatures for diversity in Europe/Komisja**, T-646/13, [EU:T:2017:59](#)).

Co więcej, można stwierdzić, że spory rozstrzygane przez Sąd nadal ulegają zróżnicowaniu w zakresie prawa gospodarczego. Spory te, bynajmniej nie ograniczając się do prawa konkurencji, ewoluują między innymi w zależności od kompetencji przyznawanych różnym instytucjom i agencjom Unii odpowiedzialnym za pogłębienie rynku wewnętrznego i polityki pieniężnej. W tym kontekście Sąd mógł zatem kontynuować przykładowo rozwój swojego orzecznictwa w dziedzinie bankowości, precyzując zarysy nadzoru ostrożnościowego sprawowanego przez Europejski Bank Centralny (EBC), mając na uwadze cele spornego uregulowania, które służy między innymi temu, by EBC miał ogłód ryzyka wszelkiego rodzaju, mogącego wpłynąć na instytucję kredytową, jak również uniknięciu rozdzielenia nadzoru ostrożnościowego między EBC i organy krajowe (wyroki: z dnia 16 maja 2017 r., **Landeskreditbank Baden-Württemberg/EBC**, T-122/15, odwołanie w toku³, [EU:T:2017:337](#); z dnia 13 grudnia 2017 r., **Crédit mutuel Arkéa/EBC**, T-52/16, [EU:T:2017:902](#)). Można także stwierdzić zwiększenie się liczby spraw w zakresie kontroli koncentracji, jako że wiele orzeczeń zostało wydanych w odniesieniu do tego typu operacji, które mają tendencję

1/ Sprawa C-598/17 P, **Azarov/Rada**.

2/ Rozporządzenie (WE) nr 1049/2001 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 30 maja 2001 r. w sprawie publicznego dostępu do dokumentów Parlamentu Europejskiego, Rady i Komisji (Dz.U. 2001, L 145, s. 43).

3/ Sprawa C-450/17 P, **Landeskreditbank Baden-Württemberg**.

do podążania za cyklami koniunkturalnymi (wyroki: z dnia 7 marca 2017 r., *United Parcel Service/Komisja*, T-194/13, odwołanie w toku⁴, [EU:T:2017:144](#); z dnia 26 października 2017 r., *Marine Harvest/Komisja*, T-704/14, odwołanie w toku⁵, [EU:T:2017:753](#); z dnia 26 października 2017 r., *KPN/Komisja*, T-394/15, niepublikowany, [EU:T:2017:756](#)). Ponadto coraz bardziej złożony charakter spraw wiążących się z dokonywaniem ocen o charakterze gospodarczym zdaje się prowadzić do wzmocnienia kontroli poszanowania prawa do obrony. Uznano między innymi, że poszanowanie tego prawa wymaga, by strony, których dotyczy koncentracja, miały możliwość przedstawienia swojego punktu widzenia na temat modelu ekonometrycznego, którego Komisja użyła do celów swojej decyzji (wyrok z dnia 7 marca 2017 r., *United Parcel Service/Komisja*, T-194/13, odwołanie w toku⁶, [EU:T:2017:144](#)).

Wreszcie ważną kwestią o przekrojowym charakterze, która szczególnie naznaczyła wiele kategorii spraw przed Sądem w 2017 r., jest kwestia dotycząca poszanowania rozsądnego terminu w postępowaniach administracyjnych i sądowych.

W odniesieniu do poszanowania tego terminu jako zasady dobrej administracji Sąd przypomniał orzecznictwo, zgodnie z którym wniosek o udzielenie wsparcia w przypadku mobbingu należy rozpatrzyć szybko (wyrok z dnia 24 kwietnia 2017 r., *HF/Parlament*, T-584/16, [EU:T:2017:282](#)). Doprecyzował on także, że uzasadnienie decyzji o nieprzyznaniu urzędnikowi awansu powinno zostać przedstawione najpóźniej w momencie oddalenia jego zażalenia oraz że niedopełnienie tego obowiązku uzasadnienia może spowodować stan niepewności i frustracji uzasadniający przyznanie odszkodowania (wyrok z dnia 26 października 2017 r., *Paraskevaidis/Cedefop*, T-601/16, [EU:T:2017:757](#)). Ponadto Sąd zajął stanowisko, że Komisja nie przestrzegała zasady rozsądnego terminu, gdyż ponowne rozpatrzenie wniosku o umorzenie należności celnych przywozowych, po tym jak Sąd stwierdził nieważność poprzedniej decyzji w sprawie oddalenia tego wniosku, zajęło jej ponad dziewięć miesięcy – okres przewidziany w dawnym mającym zastosowanie uregulowaniu (wyrok z dnia 11 grudnia 2017 r., *Léon Van Parys/Komisja*, T-125/16, [EU:T:2017:884](#)). Wreszcie Sąd uznał, że naruszenie rozsądnego terminu przez organy tunezyjskie w ramach postępowania sądowego, na którym opierała się decyzja Rady w sprawie pozostawienia nazwiska skarżącego w wykazie osób objętych środkami ograniczającymi, nie miało koniecznie wpływu na zgodność z prawem tej decyzji, przy czym jednak wyjaśnił, że takie naruszenie może ewentualnie skłonić Radę do przeprowadzenia koniecznych weryfikacji (wyrok z dnia 5 października 2017 r., *Mabrouk/Rada*, T-175/15, [EU:T:2017:694](#)).

W odniesieniu do poszanowania zasady rozsądnego terminu przez sądy Unii Sąd w serii pięciu wyroków (wyroki: z dnia 10 stycznia 2017 r., *Gascogne Sack Deutschland i Gascogne/Unia Europejska*, T-577/14, odwołania w toku⁷, [EU:T:2017:1](#); z dnia 1 lutego 2017 r., *Aalberts Industries/Unia Europejska*, T-725/14, [EU:T:2017:47](#); z dnia 1 lutego 2017 r., *Kendrion/Unia Europejska*, T-479/14, odwołanie w toku⁸, [EU:T:2017:48](#); z dnia 17 lutego 2017 r., *ASPLA i Armando Álvarez/Unia Europejska*, T-40/15, odwołania w toku⁹, [EU:T:2017:105](#); z dnia 7 czerwca 2017 r., *Guardian Europe/Unia Europejska*, T-673/15, odwołanie w toku¹⁰, [EU:T:2017:377](#)) wyjaśnił pojęcie przewlekłości postępowania sądowego w zakresie prawa antymonopolowego oraz doprecyzował okoliczności, w których

4/ Sprawa C-265/17 P, *Komisja/United Parcel Service*.

5/ Sprawa C-10/18 P, *Marine Harvest/Komisja*.

6/ Sprawa C-265/17 P, *Komisja/United Parcel Service*.

7/ Sprawa C-138/17 P, *Unia Europejska/Gascogne Sack Deutschland i Gascogne* oraz sprawa C-146/17 P, *Unia Europejska/Gascogne Sack Deutschland i Gascogne*.

8/ Sprawa C-150/17 P, *Unia Europejska/Kendrion*.

9/ Sprawa C-174/17 P, *ASPLA i Armando Álvarez/Unia Europejska* i sprawa C-222/17 P, *ASPLA i Armando Álvarez/Unia Europejska*.

10/ Sprawa C-447/17 P, *Guardian Europe/Unia Europejska* i sprawa C-479/17 P, *Guardian Europe/Unia Europejska*.

naruszenie tej zasady może prowadzić do powstania odpowiedzialności finansowej Unii. Sąd uznał między innymi, że takie naruszenie może prowadzić do szkody majątkowej odpowiadającej kosztom ustanowienia gwarancji bankowej na okres wykraczający poza okres, który można uznać za rozsądny, jak również do szkody niemajątkowej wynikającej z sytuacji wyjątkowo długiej niepewności.

I. POSTĘPOWANIE SĄDOWE

W 2017 r. Sąd miał okazję wypowiedzieć się między innymi w przedmiocie zakresu właściwości sądu Unii Europejskiej i na temat pojęcia aktu zaskarżalnego. Doprecyzował on także warunki dotyczące reprezentowania strony przez adwokata lub radcę prawnego.

1. WŁAŚCIWOŚĆ SĄDU UNII

W sprawach zakończonych postanowieniami: z dnia 28 lutego 2017 r., **NF/Rada Europejska** (T-192/16, odwołanie w toku¹¹, [EU:T:2017:128](#)); z dnia 28 lutego 2017 r., **NG/Rada Europejska** (T-193/16, odwołanie w toku¹², [EU:T:2017:129](#)); z dnia 28 lutego 2017 r., **NM/Rada Europejska** (T-257/16, odwołanie w toku¹³, [EU:T:2017:130](#)), Sąd miał do rozstrzygnięcia skargi wniesione przez trzy osoby ubiegające się o azyl na porozumienie, które miało zostać zawarte między Radą Europejską a Republiką Turcji w dniu 18 marca 2016 r. w związku z kryzysem migracyjnym wywołanym sytuacją w Syrii. Zdaniem skarżących porozumienie to, w postaci „oświadczenia UE–Turcja”¹⁴, które zostało przyjęte w tym samym dniu i które było przedmiotem komunikatu prasowego Rady Europejskiej, zostało zawarte z naruszeniem postanowień traktatu FUE dotyczących zawierania umów międzynarodowych przez Unię.

Orzekając w przedmiocie zarzutu braku właściwości podniesionego przez Radę Europejską jako zarzut główny na podstawie art. 130 swojego regulaminu postępowania oraz przypominając, że ów zarzut braku właściwości należy zbadać przed zarzutem niedopuszczalności podniesionym pomocniczo przez stronę pozwaną, Sąd stwierdził, że formalnie skarżący wnoszą o stwierdzenie nieważności umowy międzynarodowej. Sąd wyjaśnił jednak, że dokonywana przez sąd Unii kontrola zgodności z prawem aktów należących do prawa umów międzynarodowych może dotyczyć wyłącznie aktu, za pomocą którego dana instytucja zamierzała zawrzeć domniemaną umowę międzynarodową, o której mowa, a nie owej umowy jako takiej. W związku z tym Sąd zinterpretował żądania skarżących jako zmierzające w istocie do stwierdzenia nieważności aktu, w drodze którego Rada Europejska zamierzała zawrzeć w imieniu Unii umowę z Republiką Turcji w dniu 18 marca 2016 r.

Niemniej w wyniku analizy treści „oświadczenia UE–Turcja” i całokształtu okoliczności, w których doszło do złożenia tego oświadczenia, Sąd uznał, że nie stanowi ono aktu Rady Europejskiej – ani aktu innej instytucji Unii – w drodze którego instytucja ta zamierzałaby zawrzeć umowę z Republiką Turcji. W tym względzie Sąd podkreślił, że pomimo niestety dwuznacznego sformułowania „oświadczenia UE–Turcja” w postaci podanej do publicznej wiadomości w spornym komunikacie prasowym przedstawiciele państw członkowskich – w charakterze szefów państw bądź

11/ Sprawa C-208/17 P, **NF/Rada Europejska**.

12/ Sprawa C-209/17 P, **NG/Rada Europejska**.

13/ Sprawa C-210/17 P, **NM/Rada Europejska**.

14/ Oświadczenie podające do wiadomości wyniki „trzeciego posiedzenia, licząc od listopada 2015 r., poświęconego pogłębieniu stosunków pomiędzy Turcją a UE oraz rozwiązaniu kryzysu migracyjnego”, w którym to posiedzeniu uczestniczyli „[c]łonkowie Rady Europejskiej” i ich „równorzędny partner turecki”.

rządów – spotkali się z tureckim premierem w dniu 18 marca 2016 r. w pomieszczeniach należących wspólnie do Rady Europejskiej i Rady Unii Europejskiej – które to spotkanie doprowadziło do przyjęcia „oświadczenia UE–Turcja”. Sąd uznał zatem, że należy uwzględnić zarzut braku właściwości podniesiony przez Radę Europejską.

2. POJĘCIE AKTU ZASKARŻALNEGO

W sprawie zakończonej postanowieniem z dnia 11 października 2017 r., *Guardian Glass España, Central Vidriera/ Komisja* (T-170/16, [EU:T:2017:722](#)), Sąd miał okazję orzec w przedmiocie żądania stwierdzenia nieważności decyzji, która miała być zawarta w dokumencie skierowanym przez Komisję Europejską do władz hiszpańskich. Dokument ten dotyczył oceny przeprowadzonej przez Komisję w odniesieniu do twierdzeń, które skarżąca sformułowała przed tymi władzami w kwestii zgodności z rynkiem wewnętrznym pomocy państwa, którą otrzymała ona w postaci ulg podatkowych. Sprawa wpisuje się w kontekst odzyskania przez władze hiszpańskie pomocy państwa udzielonej w formie ulg podatkowych na podstawie systemu pomocy uznanego za niezgodny z prawem przez Komisję. W decyzji stwierdzającej tę niezgodność z prawem Komisja wyjaśniła, że jej ocena dotyczy systemu pomocy oraz że pozostaje ona „bez uszczerbku dla możliwości uznania za zgodną z rynkiem wewnętrznym, w indywidualnych przypadkach, pomocy przewidzianej w systemie i otrzymanej przez niektóre przedsiębiorstwa, na podstawie ich charakterystycznych cech, w późniejszej decyzji bądź na podstawie rozporządzeń w sprawie wyłączeń”. W związku z decyzją Komisji władze hiszpańskie skierowały do skarżącej nakaz odzyskania pomocy.

Sąd orzekł, że zaskarżony akt nie wywołuje wiążących skutków prawnych mogących naruszyć interesy skarżącej przez istotną zmianę jej sytuacji prawnej oraz że w związku z tym nie może być on przedmiotem skargi o stwierdzenie nieważności.

Aby dojść do powyższego wniosku, Sąd przypomniał najpierw, że w wypadku gdy Komisja ma do czynienia z systemem pomocy, może ona – tak jak uczyniła to w omawianej sprawie – wypowiedzieć się na temat ogólnych cech charakterystycznych danego systemu bez badania wszystkich poszczególnych przypadków zastosowania. Do danego państwa członkowskiego należy zbadać indywidualną sytuację każdego z przedsiębiorstw, którego dotyczą działania podejmowane w celu odzyskania pomocy, gdy wykonuje ono decyzję Komisji. Jeżeli państwo członkowskie napotyka nieprzewidziane i niemożliwe do przewidzenia trudności przy tej okazji, musi ono zwrócić się do Komisji na podstawie obowiązku do lojalnej współpracy. Jeśli chodzi o pisma Komisji skierowane do władz krajowych w ramach takiej wymiany, są one pozbawione jakiegokolwiek wiążącego charakteru, gdyż instytucja ta wyraża w nich jedynie swoją opinię co do akceptowalnego charakteru, w świetle prawa Unii, środków wykonawczych zaproponowanych przez dane państwo członkowskie z uwagi na napotkane przez to państwo trudności.

Następnie Sąd stwierdził, że przedmiot wymiany korespondencji między władzami hiszpańskimi i Komisją, w postaci wynikającej z zaskarżonego aktu, wpisuje się w ramy wykonania decyzji uznającej pomoc za bezprawnie przyznaną. Na etapie odzyskiwania pomocy władze hiszpańskie zbadały bowiem, czy przesłanka związana z efektem zachęty owej pomocy była spełniona w przypadku pomocy udzielonej skarżącej i w tych ramach zwróciły się do Komisji z zapytaniem, w jaki sposób należy interpretować przesłankę wymienioną we wspomnianej decyzji. To właśnie w celu udzielenia odpowiedzi na to pytanie autor zaskarżonego aktu, udzielając informacji w przedmiocie wykładni, jaką należy nadać wymogowi efektu zachęty, sporządził ten akt i przekazał go władzom hiszpańskim.

Sąd oddalił ponadto argument skarżącej, zgodnie z którym z uwagi na okoliczność, że Królestwo Hiszpanii dokonało zgłoszenia pomocy, Komisja była zobowiązana wypowiedzieć się w kwestii zgodności tej pomocy w drodze decyzji. W tym względzie Sąd uznał, że treść wymienionej korespondencji, jaka miała miejsce między władzami hiszpańskimi a Komisją, wskazuje na to, że władze te chciały uzyskać od Komisji informacje w celu udzielenia odpowiedzi – we wnioskach, które musiały one złożyć przed sądami hiszpańskimi – na pytania pojawiające się w przypadku niektórych beneficjentów, którzy podważali nakazy zwrotu pomocy, przy czym ich działanie nie może być analizowane jako obejmujące zgłoszenie pomocy udzielonej skarżącej, które to zgłoszenie oznaczałoby, że Komisja

wydaje decyzję na podstawie rozporządzenia (WE) nr 659/1999¹⁵. Wreszcie, jak wyjaśnił Sąd, ewentualny odbiór władz hiszpańskich w zakresie skutków prawnych wywołanych przez zaskarżony akt – przy założeniu, że odbiór ten został wykazany – nie może służyć do oceny dopuszczalności skargi na ten akt.

3. REPREZENTOWANIE PRZEZ ADWOKATA LUB RADCĘ PRAWNEGO NIEBĘDĄCEGO OSOBĄ TRZECIĄ

W sprawie zakończonej postanowieniem z dnia 20 listopada 2017 r., *BikeWorld/Komisja* (T-702/15, [EU:T:2017:834](#)), Sąd orzekł w przedmiocie skargi o stwierdzenie częściowej nieważności decyzji Komisji stwierdzającej istnienie bezprawnie przyznanej pomocy niezgodnej z rynkiem wewnętrznym, wprowadzonej w życie przez Republikę Federalną Niemiec na rzecz toru wyścigowego. Bez podnoszenia formalnego zarzutu niedopuszczalności Komisja powołała się na występowanie bezwzględnej przeszkody procesowej z tego względu, że skarga nie spełnia wymogów określonych w art. 19 i 21 statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, gdyż reprezentujący skarżącą adwokat jest jednym z dwóch jej udziałowców, co oznacza, że nie jest on od niej niezależny. W tym względzie skarżąca twierdziła, że w chwili wniesienia skargi jej relacja z jej przedstawicielem sprowadzała się jedynie do posiadania przez niego 10% udziałów w jej kapitale zakładowym i że nie odgrywał on żadnej roli w zarządzaniu administracyjnym i finansowym spółką, a reprezentuje ją jako adwokat, a nie udziałowiec.

W powyższej kwestii Sąd przypomniał, że strony niebędące państwami członkowskimi, instytucjami Unii, państwami stronami Porozumienia o Europejskim Obszarze Gospodarczym (EOG)¹⁶ innymi niż państwa członkowskie oraz niebędące Urzędem Nadzoru Europejskiego Stowarzyszenia Wolnego Handlu (EFTA) określonym w tym porozumieniu, które chcą wnieść skargę do Sądu, nie mogą działać same, ale muszą skorzystać z usług osób trzecich, uprawnionych do występowania przed sądem państwa członkowskiego lub państwa będącego stroną porozumienia EOG. Sąd przypomniał, że zgodnie z orzecznictwem Trybunału istota tego wymogu reprezentowania przez osobę trzecią sprowadza się z jednej strony do tego, że osoby prywatne nie mogą same stawać przed wymiarem sprawiedliwości bez udziału pośrednika, oraz z drugiej strony, że obrona osób prawnych musi być zapewniona przez przedstawiciela, który jest wystarczająco niezależny od osoby prawnej, którą reprezentuje.

W świetle powyższych kryteriów Sąd orzekł, że osobiste powiązania, jakie adwokat skarżącej utrzymywał ze skarżącą oraz ze sprawą w momencie wniesienia skargi, w szczególności fakt, że nabył 10% udziałów w kapitale zakładowym skarżącej i od tego momentu był jednym z dwóch wyłącznych udziałowców tej spółki, powodują, że zachodzi ryzyko, iż nie będzie on mógł wypełnić w możliwie najodpowiedniejszy sposób swej kluczowej roli współpracownika wymiaru sprawiedliwości. Zdaniem Sądu skarżąca i jej adwokat nie przedstawili żadnych dowodów, między innymi w odpowiedzi na podniesiony przez Komisję zarzut występowania bezwzględnej przeszkody procesowej, które pozwalałyby wykluczyć istnienie takiego ryzyka w okolicznościach omawianej sprawy.

Sąd stwierdził, że w momencie wniesienia skargi adwokat skarżącej utrzymywał osobiste powiązania z nią oraz ze sprawą, co oznacza, że nie był wystarczająco niezależny od skarżącej w rozumieniu orzecznictwa Trybunału, aby móc ją reprezentować przy zachowaniu całkowitej niezależności, oraz odrzucił skargę jako niedopuszczalną.

^{15/} Rozporządzenie Rady (WE) nr 659/1999 z dnia 22 marca 1999 r. ustanawiające szczegółowe zasady stosowania art. [108 TFUE] (Dz.U. 1999, L 83, s. 1).

^{16/} Porozumienie o Europejskim Obszarze Gospodarczym z dnia 2 maja 1992 r. (Dz.U. 1994, L 1, s. 3).

II. PRAWO INSTYTUCJONALNE

W sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 3 lutego 2017 r., *Minority SafePack – one million signatures for diversity in Europe/Komisja* (T-646/13, [EU:T:2017:59](#)), do Sądu wpłynęła skarga o stwierdzenie nieważności decyzji Komisji odmawiającej rejestracji proponowanej europejskiej inicjatywy obywatelskiej (EIO), której przedmiotem było wezwanie Unii do polepszenia ochrony osób należących do mniejszości narodowych i językowych oraz do wzmocnienia różnorodności kulturowej i językowej w Unii. W załączniku do proponowanej inicjatywy wymieniono jedenaście dziedzin, w których instytucje Unii powinny opracować propozycje aktów, oraz przedstawiono dokładne wskazówki co do typów aktów, które należy przyjąć, treści tych aktów i odpowiednich podstaw prawnych w traktacie FUE. W swojej decyzji Komisja uznała, że niektóre z wnioskowanych aktów mogłyby – rozpatrywane indywidualnie – wchodzić w ramy jej kompetencji, na podstawie których może ona przedkładać wnioski dotyczące aktu prawnego Unii, aby następnie wywnioskować z tego, że należy odmówić rejestracji w całości, uzasadniając to tym, że rozporządzenie (UE) nr 211/2011¹⁷ nie przewiduje częściowej rejestracji proponowanej EIO.

W powyższym względzie Sąd przypomniał, że obywatelowi, który wystąpił z proponowaną EIO, należy umożliwić zrozumienie powodów, dla których nie została ona zarejestrowana przez Komisję. Zadaniem Komisji, do której wpłynęła taka proponowana inicjatywa, jest zatem dokonanie jej oceny, lecz również dokładne wskazanie różnych przyczyn decyzji odmownej z uwzględnieniem wpływu takiej decyzji na skuteczne wykonywanie przez obywateli prawa do złożenia proponowanej EIO. Tymczasem w spornej decyzji Komisja nie określiła w żaden sposób, które z jedenastu propozycji aktów prawnych wskazanych w załączniku do proponowanej EIO w sposób oczywisty jej zdaniem nie wchodzi w ramy kompetencji, na podstawie których jest ona uprawniona do przedłożenia wniosku dotyczącego aktu prawnego Unii, oraz nie przedstawiła jakiegokolwiek uzasadnienia na poparcie tej oceny pomimo sformułowanych przez organizatorów dokładnych wskazówek co do rodzaju proponowanego aktu oraz odpowiednich podstaw prawnych i treści tych aktów. W tych okolicznościach Komisja nie umożliwiła w każdym razie organizatorom zidentyfikowania tych z propozycji sformułowanych w załączniku do będącej przedmiotem sporu proponowanej EIO, które zdaniem tej instytucji wykraczały poza jej kompetencje, ani poznania przyczyn, które doprowadziły do tej oceny. Wobec tego organizatorom uniemożliwiono podważenie zasadności oceny Komisji, zaś Sądowi uniemożliwiono wykonanie kontroli zgodności z prawem tej oceny.

Na tej podstawie Sąd doszedł do wniosku, że nawet bez konieczności ustalania, czy Komisja powinna była ponadto przedstawić powody popierające jej wykładnię, zgodnie z którą proponowana EIO nie może zostać zarejestrowana, jeżeli część proponowanych środków nie wchodzi w zakres kompetencji tej instytucji, zaskarżona decyzja jest obarczona brakiem w postaci niewystarczającego uzasadnienia oraz że w związku z tym należy stwierdzić jej nieważność.

W sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 10 maja 2017 r., *Efler i in./Komisja* (T-754/14, [EU:T:2017:323](#)), Sąd miał do zbadania kwestię zgodności z prawem decyzji Komisji w sprawie odmowy rejestracji proponowanej EIO o nazwie „Stop TTIP”, której przedmiotem było wezwanie Komisji do zalecenia Radzie, by unieważniła udzielony jej mandat w celu negocjowania „Transatlantyckiego partnerstwa handlowo-inwestycyjnego”¹⁸ oraz by ostatecznie powstrzymała się od zawarcia „Kompleksowej umowy gospodarczo-handlowej”¹⁹. A zatem w sprawie tej została poruszona nowa

^{17/} Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 211/2011 z dnia 16 lutego 2011 r. w sprawie inicjatywy obywatelskiej (Dz.U. 2011, L 65, s. 1).

^{18/} Decyzją z dnia 14 czerwca 2013 r. Rada upoważniła Komisję do wszczęcia negocjacji ze Stanami Zjednoczonymi w celu zawarcia umowy o wolnym handlu, zatytułowanej „Transatlantyczne partnerstwo handlowo-inwestycyjne” [Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP)].

^{19/} Decyzją z dnia 27 kwietnia 2009 r. Rada upoważniła Komisję do wszczęcia negocjacji z Kanadą w celu zawarcia umowy o wolnym handlu, zatytułowanej „Kompleksowa umowa gospodarczo-handlowa” [Comprehensive Economic and Trade Agreement (CETA)].

kwestia, czy proponowana EIO może dotyczyć aktu, w drodze którego Rada postanawia cofnąć Komisji mandat do negocjacji w celu zawarcia umowy międzynarodowej z państwem trzecim, oraz aktu, w drodze którego Rada postanawia nie zezwolić na podpisanie takiej umowy lub na zawarcie danej umowy. W swojej decyzji Komisja twierdziła, że proponowana EIO nie może dotyczyć takich aktów. Powołała się ona, po pierwsze, na charakter przygotowawczy i brak skutków prawnych wobec podmiotów innych niż instytucje aktu dotyczącego wszczęcia negocjacji w celu zawarcia umowy międzynarodowej, oraz po drugie, na okoliczność, że akty prawne, których przyjęcie jest proponowane, nie są konieczne „do stosowania traktatów”.

Oddalając tezę bronioną przez Komisję, Sąd uznał w pierwszej kolejności, że pojęcie aktu prawnego w rozumieniu art. 11 ust. 4 TUE, art. 2 ust. 1 rozporządzenia nr 211/2011 i art. 4 ust. 2 lit. b) tego rozporządzenia nie może w braku jakichkolwiek innych wskazówek być rozumiane jako ograniczające się wyłącznie do ostatecznych aktów prawnych Unii wywołujących skutki prawne wobec osób trzecich. Zdaniem Sądem ani bowiem treść przepisów, o których mowa, ani przyświecające im cele nie uzasadniają w szczególności, aby decyzja upoważniająca do wszczęcia negocjacji w celu zawarcia umowy międzynarodowej, podjęta na podstawie art. 207 ust. 3 i 4 TFUE oraz art. 218 TFUE, a która w sposób oczywisty stanowi decyzję w rozumieniu art. 288 akapit czwarty TFUE, została wykluczona z pojęcia aktu prawnego do celów EIO. Wręcz przeciwnie, Sąd zauważył, że zasada demokracji, jak też cel, który przyświeca konkretnie mechanizmowi EIO i który polega na usprawnieniu demokratycznego funkcjonowania Unii, nakazują przyjęcie wykładni pojęcia aktu prawnego jako obejmującego akty prawne takie jak decyzja o wszczęciu negocjacji w celu zawarcia umowy międzynarodowej, która zmierza bezsprzecznie do zmiany porządku prawnego Unii. W opinii Sądu teza, zgodnie z którą Radzie i Komisji przysługuje pośrednia legitymacja demokratyczna wystarczająca do przyjmowania aktów prawnych niewywołujących skutków prawnych wobec osób trzecich, powodowałaby istotne ograniczenie stosowania mechanizmu EIO jako instrumentu udziału obywateli Unii w jej działalności normatywnej w drodze zawierania umów międzynarodowych. Ponadto zdaniem Sądu decyzja o cofnięciu upoważnienia do wszczęcia negocjacji w celu zawarcia umowy międzynarodowej, z uwagi na to, że prowadzi ona do zakończenia takich negocjacji, nie może być uznana za akt przygotowawczy, lecz ma jako taka charakter ostateczny.

W drugiej kolejności Sąd uznał, że przepisy dotyczące EIO nie zawierają żadnej wskazówki, zgodnie z którą niemożliwe byłoby podjęcie przez obywateli działań w celu przeszkodzenia przyjęciu aktu prawnego. O ile bez wątplenia, zgodnie z art. 11 ust. 4 TUE oraz art. 2 ust. 1 rozporządzenia nr 211/2011, proponowany akt prawny powinien przyczyniać się do stosowania traktatów, o tyle jest tak na pewno w przypadku aktów mających na celu uniemożliwienie zawarcia umów międzynarodowych, które zmierzają do zmiany porządku prawnego Unii.

W powyższym względzie Sąd zauważył, że leżący u podstaw mechanizmu EIO cel w postaci udziału w życiu demokratycznym Unii obejmuje w sposób oczywisty możliwość złożenia wniosku o zmianę obowiązujących aktów prawnych lub ich wycofanie w części lub w całości. W związku z tym nic nie uzasadnia także wykluczenia z debaty demokratycznej aktów prawnych prowadzących do cofnięcia decyzji zezwalającej na wszczęcie negocjacji w celu zawarcia umowy międzynarodowej oraz aktów mających na celu uniemożliwienie podpisania i zawarcia takiej umowy. Wbrew tezie bronionej przez Komisję akty te wywołują bezsprzecznie autonomiczne skutki prawne poprzez uniemożliwienie, w stosownym wypadku, zapowiadanej zmiany prawa Unii. Nic nie uzasadnia zobowiązania autorów proponowanej EIO do oczekiwania na zawarcie umowy, aby móc następnie zakwestionować jej celowość.

Ponadto zdaniem Sądu taka proponowana EIO, nie będąc bynajmniej ingerencją w przebieg toczącego się procesu prawodawczego, stanowi wyraz rzeczywistego udziału obywateli Unii w życiu demokratycznym, nie prowadząc do zakwestionowania równowagi instytucjonalnej założonej w traktatach.

W sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 20 listopada 2017 r., **Voigt/Parlament** (T-618/15, [EU:T:2017:821](#)), Sąd miał do rozpatrzenia skargę wniesioną na dwie decyzje, w których Parlament Europejski, po pierwsze, odmówił udostępnienia skarżącemu sali celem zorganizowania w niej konferencji prasowej oraz, po drugie, odmówił obywatelom rosyjskim wstępu do swoich pomieszczeń. Skarżący, wybrany na posła do Parlamentu z listy niemieckiej partii, uczestniczył w Sankt Petersburgu (Rosja) w forum politycznym. W ramach kontynuacji tego forum skarżący

chciał zorganizować konferencję prasową i spotkanie robocze w pomieszczeniach Parlamentu z udziałem – w szczególności jeśli chodzi o spotkanie robocze – członków rosyjskiej partii Rodina i jednego sympatyka tej partii. Tymczasem Parlament przyjął rezolucję 2015/2001(INI)²⁰.

Badając przede wszystkim dopuszczalność zarzutu dotyczącego naruszenia art. 21 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej z uwagi na okoliczność, że odmowa wpuszczenia rosyjskich gości do pomieszczeń Parlamentu stanowiła dyskryminację ze względu na ich pochodzenie etniczne lub ich przynależność państwową, Sąd przypomniał, że strona skarżąca nie ma zdolności procesowej do działania w interesie prawa lub instytucji oraz że w uzasadnieniu skargi o stwierdzenie nieważności może ona podnosić jedynie zarzuty, które dotyczą jej samej. Niemniej jednak wymogu tego nie można rozumieć w taki sposób, że sąd Unii uznaje dopuszczalność zarzutu jedynie pod warunkiem, że ma on związek z osobistą sytuacją samej strony skarżącej. W rzeczywistości zarzuty strony skarżącej są dopuszczalne, jeżeli mogą stanowić podstawę stwierdzenia nieważności, z którego może ona odnieść korzyści. Otóż w tej sprawie – jak uważa Sąd – domniemana dyskryminacja rosyjskich gości ze względu na ich przynależność państwową lub pochodzenie etniczne mogła teoretycznie być również niekorzystna dla skarżącego w zakresie, w jakim to on ich zaprosił oraz w jakim uniemożliwiono mu odbycie z nimi w Parlamencie spotkania roboczego, które zorganizował.

Badając następnie zasadność powyższego zarzutu, Sąd wskazał, że o ile przynależność państwowa stanowi prawną i polityczną więź między jednostką a suwerennym państwem, o tyle pojęcie pochodzenia etnicznego opiera się na koncepcji, że grupy społeczne mają poczucie przynależności do tego samego narodu lub tej samej wspólnoty religijnej, językowej, wspólnej kultury i tradycji oraz środowiska życiowego. W odniesieniu do zakazu dyskryminacji ze względu na pochodzenie etniczne Sąd zauważył, że skarżący ogranicza się do podkreślenia rosyjskiego obywatelstwa swoich gości oraz że nie udowodnił, iż decyzja w sprawie odmówienia jego rosyjskim gościom wstępu do Parlamentu została wydana z powodu przynależności do określonej grupy etnicznej. W odniesieniu do zakazu dyskryminacji ze względu na przynależność państwową Sąd przypomniał, że zgodnie z art. 6 ust. 1 akapit trzeci TUE i z art. 52 ust. 7 karty praw podstawowych w celu dokonania wykładni tej karty należy uwzględnić dotyczące jej wyjaśnienia²¹. Zgodnie z tymi wyjaśnieniami art. 21 ust. 2 karty praw podstawowych „odpowiada art. 18 akapit pierwszy [TFUE] i musi być stosowany zgodnie z tym artykułem”.

W związku z powyższym w świetle art. 18 akapit pierwszy TFUE i odnoszącego się do niego orzecznictwa Sąd uznał, że art. 21 ust. 2 karty praw podstawowych dotyczy tylko sytuacji objętych zakresem stosowania prawa Unii, w których obywatel państwa członkowskiego jest dyskryminowany w porównaniu z obywatelami innego państwa członkowskiego wyłącznie ze względu na przynależność państwową, tak że artykuł ten nie ma zastosowania w przypadku ewentualnej różnicy w traktowaniu obywateli państw członkowskich i obywateli państw trzecich. Tym samym skarżący nie mógł powoływać się na naruszenie art. 21 ust. 2 karty praw podstawowych wobec swoich rosyjskich gości.

Wreszcie, badając zarzut dotyczący nadużycia władzy, Sąd orzekł, że Parlament nie ma obowiązku promowania w ramach swojej infrastruktury działalności politycznej partii państwa trzeciego oraz że w związku z tym nie jest on zobowiązany do przyjmowania członków lub sympatyków takiej partii, aby mogli oni wyrazić swoje poglądy w jego pomieszczeniach. Systematyka traktatów i aktów wydanych w celu ich wykonania, jak również konieczność zagwarantowania swobodnego wykonywania uprawnień przyznanych Parlamentowi powodują bowiem, że nie jest to miejsce, w którym każdy miałby być z mocy prawa uprawniony do wyrażania swoich poglądów.

20/ Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 10 czerwca 2015 r. w sprawie stanu stosunków między Unią Europejską a Rosją [2015/2001(INI)] (Dz.U. 2016, C 407, s. 35).

21/ Wyjaśnienia dotyczące karty praw podstawowych (Dz.U. 2007, C 303, s. 17).

III. REGUŁY KONKURENCJI MAJĄCE ZASTOSOWANIE DO PRZEDSIĘBIORSTW

1. ROZWÓJ ORZECZNICTWA W DZIEDZINIE ART. 101 I 102 TFUE

W sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 10 listopada 2017 r., *Icap i in./Komisja* (T-180/15, [EU:T:2017:795](#)), do Sądu wpłynęła skarga o stwierdzenie nieważności decyzji, w której Komisja uznała, że skarżące uczestniczyły w popełnieniu sześciu naruszeń art. 101 TFUE dotyczących manipulowania międzybankowymi stopami referencyjnymi London Interbank Offered Rate (LIBOR, stopa międzybankowa stosowana w Londynie) i Tokyo Interbank Offered Rate (TIBOR, stopa międzybankowa stosowana w Tokio) na rynku instrumentów pochodnych, których stopy procentowe są wyrażone w jenach japońskich, które to naruszenia zostały wcześniej stwierdzone w decyzji z 2013 r.²². Zachowania zarzucane skarżącym polegały na „ułatwianiu” sześciu naruszeń, to jest „naruszenia UBS/RBS z 2007 r.”, „naruszenia UBS/RBS z 2008 r.”, „naruszenia UBS/DB”, „naruszenia Citi/RBS”, „naruszenia Citi/DB” i „naruszenia Citi/UBS”. W decyzji z 2013 r., wydanej na podstawie postępowania ugodowego przewidzianego w art. 10a rozporządzenia (WE) nr 773/2004²³, zmienionego rozporządzeniem (WE) nr 622/2008²⁴, Citigroup Inc., Citigroup Global Markets Japan Inc., Deutsche Bank Aktiengesellschaft, UBS AG, UBS Securities Japan i The Royal Bank of Scotland (RBS) przyznały, że uczestniczyły w naruszeniach, o których mowa. Skarżące zdecydowały się nie uczestniczyć w postępowaniu ugodowym. W związku z tym zastosowano do nich standardową procedurę i nałożono na nie grzywnę w wysokości 14 960 000 EUR.

Zwracając uwagę, że odpowiedzialność skarżących została przyjęta na podstawie ich uczestnictwa w zachowaniach antykonkurencyjnych stwierdzonych przez Komisję, które instytucja ta zakwalifikowała jako „ułatwianie”, Sąd zbadał najpierw, czy skarżące zamierzały przyczynić się swoim zachowaniem do wspólnych celów przyswiewających ogółowi uczestników i czy wiedziały o zachowaniach faktycznych planowanych lub wprowadzanych w życie przez inne przedsiębiorstwa w dążeniu do tych samych celów lub mogły je rozsądnie przewidzieć oraz czy były gotowe zaakceptować takie ryzyko. W tym względzie Komisja nie wykazała w sposób wymagany prawem, że skarżące miały wiedzę o zмовie między bankami, o których mowa, w ramach „naruszenia Citi/DB” i „naruszenia Citi/UBS”. Sąd przyjął takie stanowisko, ale tylko w odniesieniu do jednego z rozpatrywanych naruszeń („naruszenia UBS/RBS z 2008 r.”). Uznając, że Komisja nie przedstawiła dowodów mogących wykazać, że skarżące wiedziały o roli RBS w naruszeniu lub mogły ją rozsądnie przewidzieć, Sąd stwierdził nieważność zaskarżonej decyzji w zakresie dotyczącym udziału skarżących w tym naruszeniu.

W odniesieniu do ciężącego na Komisji dowodu na okoliczność naruszeń i czasu ich trwania Sąd przypomniał, że w sytuacji gdy kontynuacja porozumienia lub uzgodnionych praktyk wymaga podjęcia pewnych konkretnych działań, Komisja nie może domniemywać, że kartel jest kontynuowany, w braku dowodu na podjęcie takich działań. Wynika stąd, że wykazanie uczestnictwa skarżących w jednolitych i ciągłych naruszeniach, a w efekcie pociągnięcie ich do odpowiedzialności za wszystkie okresy naruszenia wymagało, aby Komisja powołała się na konkretne

^{22/} Decyzja Komisji C(2013) 8602 final z dnia 4 grudnia 2013 r. dotycząca postępowania na podstawie art. 101 TFUE i art. 53 porozumienia EOG (sprawa AT.39861 – Instrumenty pochodne, których stopa procentowa wyrażona jest w jenach).

^{23/} Rozporządzenie Komisji (WE) nr 773/2004 z dnia 7 kwietnia 2004 r. odnoszące się do prowadzenia przez Komisję postępowań zgodnie z art. [101 TFUE] i [102 TFUE] (Dz.U. 2004, L 123, s. 18).

^{24/} Rozporządzenie Komisji (WE) nr 622/2008 z dnia 30 czerwca 2008 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 773/2004 w odniesieniu do prowadzenia postępowań ugodowych w sprawach kartelowych (Dz.U. 2008, L 171, s. 3).

działania podejmowane przez skarżące, jeśli nie codziennie, to przynajmniej w wystarczająco krótkich odstępach czasu. W przeciwnym wypadku Komisja powinna uznać, że doszło do popełnienia jednolitych i powtarzających się naruszeń oraz nie powinna zaliczać do ustalonego wobec skarżących czasu trwania naruszeń okresów, w odniesieniu do których instytucja ta nie dysponowała dowodami potwierdzającymi ich udział w naruszeniach. W tym względzie Sąd uznał, że dowody przedstawione przez Komisję nie pozwalają uzasadnić całego okresu naruszenia ustalonego w odniesieniu do „naruszenia UBS/RBS z 2007 r.”, „naruszenia Citi/RBS” oraz „naruszenia Citi/DB i Citi/UBS”.

Ponadto Sąd miał do rozpatrzenia zastrzeżenie skarżących, zgodnie z którym należało stwierdzić nieważność zaskarżonej decyzji wydanej w 2015 r. ze względu na naruszenie zasady domniemania niewinności z powodu odniesień do ich zachowania zawartych już w decyzji z 2013 r. W tym względzie Sąd podkreślił, że o ile zasada ta została zapisana w art. 48 karty praw podstawowych, która na podstawie art. 6 TUE ma moc równą traktatom, o tyle źródłem postępowania ugodowego jest rozporządzenie wydane przez samą Komisję na podstawie art. 33 rozporządzenia (WE) nr 1/2003²⁵, a mianowicie rozporządzenie nr 622/2008, zaś postępowanie to ma charakter fakultatywny zarówno dla Komisji, jak i dla zainteresowanych przedsiębiorstw. Wymogi związane z przestrzeganiem zasady domniemania niewinności nie mogą zatem ulegać zmianie ze względów podyktowanych ochroną celów szybkości i skuteczności postępowania ugodowego, mimo że cele te zasługują na ochronę. Wręcz przeciwnie, zadaniem Komisji jest stosowanie postępowania ugodowego w taki sposób, aby było ono zgodne z wymogami art. 48 karty praw podstawowych. A zatem takie „hybrydowe” postępowanie ugodowe powinno być przeprowadzane z poszanowaniem domniemania niewinności przedsiębiorstwa, które postanowiło w nim nie uczestniczyć. Tym samym w okolicznościach, w których Komisja uważa, że nie jest w stanie wypowiedzieć się w przedmiocie odpowiedzialności przedsiębiorstw uczestniczących w postępowaniu ugodowym bez wypowiedzenia się także w przedmiocie uczestnictwa w naruszeniu przedsiębiorstwa, które postanowiło nie uczestniczyć w tym postępowaniu, instytucja ta powinna podjąć niezbędne środki – w tym ewentualnie wydać w tym samym dniu decyzje dotyczące wszystkich przedsiębiorstw uczestniczących w kartelu – umożliwiające poszanowanie owego domniemania niewinności. Sąd wywiódł stąd, że Komisja naruszyła domniemanie niewinności skarżących przy wydawaniu decyzji z 2013 r. Wyjaśnił on jednak, że naruszenie to nie może mieć bezpośredniego wpływu na legalność zaskarżonej decyzji, zważywszy na odrębny i autonomiczny charakter postępowań, w których obie te decyzje zapadły.

Wreszcie Sąd zauważył, że Komisja nie wyjaśniła w zaskarżonej decyzji metodologii zastosowanej w celu ustalenia kwot nałożonych grzywien. Sąd stwierdził zatem nieważność części zaskarżonej decyzji dotyczącej ustalenia grzywien z powodu niewystarczającego uzasadnienia.

W sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 16 maja 2017 r., **Agria Polska i in./Komisja** (T-480/15, odwołanie w toku²⁶, [EU:T:2017:339](#)), do Sądu wpłynęła skarga o stwierdzenie nieważności decyzji Komisji odrzucającej skargę złożoną do tej instytucji przez skarżące, spółki prowadzące działalność w zakresie handlu równoległego środkami ochrony roślin, dotyczącą naruszeń art. 101 lub art. 102 TFUE, które miały zostać popełnione przez trzynastę przedsiębiorstw będących producentami i dystrybutorami takich środków, z pomocą lub za pośrednictwem czterech organizacji zawodowych i kancelarii prawnej. Przed Komisją skarżące podniosły, że podmioty, których dotyczy złożona do tej instytucji skarga, stosowały wobec nich praktyki naruszające prawo Unii dotyczące konkurencji. Twierdziły one, że praktyki te przyjęły głównie formę porozumienia pomiędzy tymi podmiotami lub uzgodnionych praktyk i polegały na skoordynowanym składaniu do austriackich i polskich organów administracyjnych i organów ścigania nieuzasadnionych doniesień.

^{25/} Rozporządzenie Rady (WE) nr 1/2003 z dnia 16 grudnia 2002 r. w sprawie wprowadzenia w życie reguł konkurencji ustanowionych w art. [101 TFUE] i [102 TFUE] (Dz.U. 2003, L 1, s. 1).

^{26/} Sprawa C-373/17 P, **Agria Polska i in./Komisja**.

W tym względzie Sąd zauważył, że co prawda art. 101 TFUE stoi rygorystycznie na przeszkodzie podejmowaniu wszelkich bezpośrednich lub pośrednich kontaktów między podmiotami gospodarczymi, których celem lub skutkiem jest bądź wywarcie wpływu na zachowanie rzeczywistego lub potencjalnego konkurenta na rynku, bądź ujawnienie takiemu konkurentowi informacji o podjętym lub planowanym przez zainteresowany podmiot zachowaniu na rynku. Niemniej podmioty gospodarcze zachowują prawo do dostosowania się w inteligentny sposób do stwierdzonego zachowania swych konkurentów lub do zachowania, jakiego mogą się po nich spodziewać. A zatem przedsiębiorstwa mogą w szczególności działać w obronie swoich uzasadnionych interesów w przypadku ewentualnego naruszenia przez swych konkurentów obowiązujących przepisów, takich jak w niniejszym przypadku uregulowania dotyczące handlu środkami ochrony roślin. Komisja nie popełniła zatem oczywistego błędu w ocenie, uznając w zaskarżonej decyzji, że podmioty objęte skargą do Komisji miały prawo informować organy krajowe o popełnionych przez skarżące domniemanych naruszeniach mających zastosowanie uregulowań oraz ewentualnie współpracować z tymi organami w ramach przeprowadzanych przez nie kontroli.

W tym kontekście Sąd stwierdził, że decyzje w sprawie przeprowadzenia kontroli dokumentacji lub kontroli na miejscu oraz w przedmiocie wszczęcia postępowań administracyjnych i karnych przeciwko skarżącym należy przypisać owym organom krajowym, które działają w interesie publicznym i których decyzje są z tego względu objęte ich uznaniem. Sąd uznał, że zachowanie i decyzje organów państw członkowskich, w szczególności ich uzgodnienia w celu wypełnienia ciężących na nich zadań polegających na sprawowaniu nadzoru, nie wchodzi w zakres stosowania art. 101 i 102 TFUE, ponieważ artykuły te mają jedynie na celu uregulowanie zachowania przedsiębiorstw. Ponadto wykluczył on, że składanie skarg przez konkurentów może wchodzić w zakres pojęcia „nadużycia procedur regulacyjnych” lub pojęcia „złośliwego działania” w rozumieniu wyroków: *ITT Promedia/Komisja*²⁷ i *AstraZeneca/Komisja*²⁸, w szczególności ze względu na zakres uznania przysługujący organom krajowym w ich decyzjach o wszczęciu kontroli lub o nałożeniu sankcji w związku z tymi doniesieniami.

Wreszcie Sąd wskazał, że przychylenie się do punktu widzenia skarżących, zgodnie z którym Komisja powinna systematycznie wszczynać dochodzenie, gdy skarga, analogiczna do skargi złożonej do Komisji, została już uprzednio – ewentualnie niesłusznie – odrzucona przez krajowy organ ochrony konkurencji z powodu związanego z przedawnieniem, nie byłoby zgodne z celem art. 13 ust. 2 rozporządzenia nr 1/2003, który polega na ustaleniu, w trosce o skuteczność, optymalnej alokacji zasobów w ramach europejskiej sieci konkurencji. Ponadto Sąd przypomniał, że dokonywanie stwierdzeń ewentualnych uchybień władz, w tym sądowych, państw członkowskich nie jest przedmiotem postępowania przewidzianego w art. 7 rozporządzenia nr 1/2003, ponieważ wchodzi w zakres postępowania w sprawie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego przewidzianego w art. 258 TFUE.

2. ROZWÓJ ORZECZNICTWA W DZIEDZINIE KONCENTRACJI

W sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 7 marca 2017 r., *United Parcel Service/Komisja* (T-194/13, odwołanie w toku²⁹, [EU:T:2017:144](#)), do Sądu wpłynęła skarga na decyzję, w której na podstawie art. 8 ust. 3 rozporządzenia (WE) nr 139/2004³⁰ Komisja uznała za niezgodną z rynkiem wewnętrznym i z porozumieniem EOG koncentrację United Parcel Service, Inc. (UPS) i TNT Express NV (TNT), dwóch spółek obecnych na rynkach usług międzynarodowych

^{27/} Wyrok z dnia 17 lipca 1998 r., T-111/96, [EU:T:1998:183](#).

^{28/} Wyrok z dnia 1 lipca 2010 r., T-321/05, [EU:T:2010:266](#).

^{29/} Sprawa C-265/17 P, *Komisja/United Parcel Service*.

^{30/} Rozporządzenie Rady (WE) nr 139/2004 z dnia 20 stycznia 2004 r. w sprawie kontroli koncentracji przedsiębiorstw (rozporządzenie WE w sprawie kontroli łączenia przedsiębiorstw) (Dz.U. 2004, L 24, s. 1), wykonane w drodze rozporządzenia Komisji (WE) nr 802/2004 z dnia 7 kwietnia 2004 r. (Dz.U. 2004, L 133, s. 1).

ekspresowej dystrybucji niewielkich przesyłek. Decyzja ta była oparta na stwierdzeniu, że przejęcie TNT przez UPS doprowadziłoby do ograniczenia konkurencji w piętnastu państwach członkowskich EOG w zakresie ekspresowej dystrybucji niewielkich przesyłek do innych państw członkowskich. W państwach tych w wyniku owego przejęcia liczba istotnych podmiotów na tym rynku zmniejszyłaby się do trzech, a nawet do dwóch, pozostawiając niekiedy spółkę DHL jako jedyną alternatywę dla UPS. Zdaniem Komisji koncentracja byłaby zatem szkodliwa dla klientów z powodu prawdopodobnych podwyżek cen, jakie by ona spowodowała.

W odpowiedzi na zarzut podniesiony przez skarżącą (UPS) dotyczący naruszenia jej prawa do obrony Sąd przypomniał, że poszanowanie tego prawa, w szczególności zasady kontrydiktoryjności, wymaga, by dane przedsiębiorstwo miało w trakcie postępowania administracyjnego możliwość przedstawienia w skuteczny sposób swego stanowiska w kwestii prawdziwości i znaczenia powoływanych okoliczności faktycznych oraz w kwestii dokumentów, na których Komisja oparła swe twierdzenie o istnieniu naruszenia. W tym względzie Sąd zwrócił uwagę, że analiza ekonometryczna zastosowana przez Komisję w jej decyzji opierała się na innym modelu niż ten, który był przedmiotem kontrydiktoryjnej debaty w toku postępowania administracyjnego. Komisja wprowadziła bowiem istotne zmiany w analizach dyskutowanych uprzednio ze skarżącą. Z uwagi na te zmiany Sąd uznał, że Komisja miała obowiązek poinformować skarżącą przed wydaniem zaskarżonej decyzji o ostatecznie przyjętym modelu analizy ekonometrycznej. Nie czyniąc tego, Komisja naruszyła prawo skarżącej do obrony. Uznawszy, że w razie niezaimplementowania tej nieprawidłowości proceduralnej skarżąca mogłaby mieć możliwość, nawet jeśli ograniczoną, zapewnienia sobie lepszej obrony, gdyby przed przyjęciem zaskarżonej decyzji dysponowała końcową wersją analizy ekonometrycznej przyjętej przez Komisję, Sąd stwierdził nieważność zaskarżonej decyzji w całości bez badania pozostałych zarzutów podniesionych przez skarżącą.

W sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 26 października 2017 r., **KPN/Komisja** (T-394/15, niepublikowany, [EU:T:2017:756](#)), Sąd orzekł w przedmiocie żądania stwierdzenia nieważności decyzji Komisji uznającej za zgodną z rynkiem wewnętrznym koncentrację mającą na celu przejęcie przez międzynarodowego operatora telewizji kablowej Liberty Global plc wyłącznej kontroli nad przedsiębiorstwem Ziggo NV. Na poparcie swojej skargi skarżąca powołała się między innymi na naruszenie obowiązku uzasadnienia, jako że Komisja nie uzasadniła braku analizy ewentualnych wertykalnych skutków antykonkurencyjnych koncentracji na rynku płatnych kanałów sportowych premium.

W tym względzie Sąd zauważył, że w zaskarżonej decyzji Komisja nie przeanalizowała skutków koncentracji dotyczących ewentualnego hurtowego rynku dostaw i nabywania płatnych kanałów sportowych premium, na którym jedynymi dwoma dostępnymi kanałami byłyby SporT-1, posiadany przez Liberty Global, i Fox Sports, posiadany przez osobę trzecią. O ile w zaskarżonej decyzji SporT-1 i Fox Sports zostały wielokrotnie wymienione, o tyle decyzja ta nie zawiera żadnej analizy skutków wertykalnych wynikających z planowanej koncentracji, w wypadku gdyby właściwy rynek produktowy został zdefiniowany jako hurtowy rynek dostaw i nabywania płatnych kanałów sportowych premium. W powyższej kwestii – jak zauważył Sąd – Komisja przyznała, że hurtowy rynek dostaw i nabywania płatnych kanałów telewizyjnych może zostać jeszcze bardziej podzielony na segmenty w zależności od tego, czy w grę wchodzi kanały filmowe czy sportowe. Ponadto instytucja ta dodała w zaskarżonej decyzji, że kwestia ta może „pozostać nierozstrzygnięta, gdyż ocena planowanej koncentracji byłaby taka sama”. Wynika stąd, że Komisja pozostawiła nierozstrzygniętą kwestię dokładnej definicji właściwego rynku produktowego, ponieważ nawet w wypadku dodatkowej segmentacji rynku koncentracja mogła zostać uznana za zgodną z rynkiem wewnętrznym, gdyż nie było problemów związanych z konkurencją.

Zdaniem Sądu podejście to, polegające na pozostawieniu nierozstrzygniętą kwestii dokładnej definicji rynku właściwego, wymagało, by Komisja wyjaśniła choćby pokrótce powody, dla których planowana koncentracja nie rodziła problemów w zakresie konkurencji, w tym skutków wertykalnych dotyczących ewentualnego hurtowego rynku dostaw i nabywania płatnych kanałów sportowych premium, w sposób pozwalający zainteresowanym poznać podstawy tego stanowiska, a sądowni Unii dokonać kontroli oceny Komisji. Jako że zaskarżona decyzja nie

zawierała wyraźnego rozumowania w tym zakresie, Sąd doszedł do wniosku, że nie czyni ona zadość wymogom uzasadnienia wynikającym z art. 296 TFUE.

W sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 26 października 2017 r., **Marine Harvest/Komisja** (T-704/14, odwołanie w toku³¹, [EU:T:2017:753](#)), Sąd zajmował się kwestią legalności decyzji, w której Komisja nałożyła na skarżącą grzywnę za dokonanie koncentracji z naruszeniem art. 4 ust. 1 i art. 7 ust. 1 rozporządzenia nr 139/2004.

Przedmiotem sporu było przejęcie przez skarżącą kontroli nad Morpol ASA, sfinalizowane w dniu 18 grudnia 2012 r. W dniu 21 grudnia 2012 r. skarżąca skierowała do Komisji wniosek o wyznaczenie zespołu celem rozpatrzenia jej sprawy i poinformowała Komisję, że nie będzie wykonywać przysługującego jej prawa głosu, dopóki instytucja ta nie wyda decyzji. W dniu 15 stycznia 2013 r. skarżąca przedłożyła obowiązkową publiczną ofertę nabycia pozostałych akcji Morpolu. W związku z dokonaniem w dniu 9 sierpnia 2013 r. zgłoszeniem koncentracji Komisja zezwoliła, pod pewnymi warunkami, na koncentrację w dniu 30 września 2013 r. W dniu 23 lipca 2014 r. Komisja wydała zaskarżoną decyzję, w której stwierdziła, że z naruszeniem wymienionych wyżej przepisów skarżąca wprowadziła w życie koncentrację o wymiarze wspólnotowym w okresie od 18 grudnia 2012 r. do 30 września 2013 r. przed jej zgłoszeniem i uznaniem jej za zgodną z rynkiem wewnętrznym. Sprawa ta stanowiła dla Sądu okazję do dokonania uściśleń w odniesieniu do wykładni przepisów dotyczących zawieszenia koncentracji na podstawie art. 7 rozporządzenia nr 139/2004, pojęcia jednolitej koncentracji, zasady *ne bis in idem* i przepisów regulujących zbieg naruszeń.

I tak w odniesieniu do wykładni art. 7 rozporządzenia nr 139/2004 Sąd zauważył na początku, że z tego względu, iż skarżąca uzyskiwała kontrolę nad Morpołem dzięki nabyciu, które miało miejsce w grudniu 2012 r., co do zasady powinna ona była zgodnie z art. 4 ust. 1 akapit pierwszy i art. 7 ust. 1 rozporządzenia nr 139/2004 zgłosić tę koncentrację Komisji przed jej dokonaniem i nie przeprowadzać tejże koncentracji przed uznaniem jej za zgodną z rynkiem wewnętrznym przez Komisję. O ile skarżąca twierdziła, że zastosowanie miał wyjątek przewidziany w art. 7 ust. 2 rozporządzenia nr 139/2004, o tyle Sąd uznał, że taka sytuacja nie miała miejsca. W tej kwestii Sąd zauważył, że pierwszy przypadek przewidziany w art. 7 ust. 2 rozporządzenia nr 139/2004, dotyczący publicznej oferty przejęcia, pozwala w pewnych okolicznościach na realizację oferty publicznej przed zgłoszeniem i uzyskaniem zezwolenia, nawet jeśli stanowi ona koncentrację o wymiarze wspólnotowym, jednakże zgodnie ze swym brzmieniem przepis ten nie pozwala na realizację prywatnego nabycia. Otóż w omawianej sprawie Komisja nie stwierdziła, że skarżąca naruszyła art. 7 ust. 1 rozporządzenia nr 139/2004, realizując publiczną ofertę przejęcia. Stwierdziła ona, że skarżąca naruszyła art. 7 ust. 1 i art. 4 ust. 1 rozporządzenia nr 139/2004 przez nabycie w grudniu 2012 r., które poprzedzało tę ofertę. W związku z tym zgodnie z jego brzmieniem pierwszy przypadek przewidziany w art. 7 ust. 2 rozporządzenia nr 139/2004 nie znajduje zastosowania w tym przypadku. W odniesieniu do drugiego przypadku przewidzianego w art. 7 ust. 2 tego rozporządzenia, to jest realizacji transakcji, w wyniku których kontrola zostaje przejęta za pośrednictwem różnych sprzedających w drodze serii transakcji w obrocie papierami wartościowymi, Sąd stwierdził, że w danym przypadku skarżąca przejęła kontrolę nad Morpołem za pośrednictwem jednego sprzedającego w drodze jednej transakcji dotyczącej papierów wartościowych, a mianowicie nabycia w grudniu 2012 r. Kontrola nie została zatem przejęta ani za pośrednictwem różnych sprzedających, ani w drodze szeregu transakcji. Wynika stąd, że zgodnie z jego brzmieniem drugi przypadek przewidziany w art. 7 ust. 2 rozporządzenia nr 139/2004 także nie znajduje zastosowania.

Następnie w odniesieniu do pojęcia jednolitej koncentracji Sąd uznał, że nie znajduje ono zastosowania, w przypadku gdy wyłączna kontrola faktyczna nad przejmowaną spółką zostaje nabyta od jednego sprzedawcy w drodze jednej, pierwszej transakcji prywatnej, nawet jeśli po tej transakcji nastąpiło ogłoszenie obowiązkowej oferty publicznej. Gdyby przyjąć rozumowanie skarżącej, zgodnie z którym nabycie kontroli w drodze jednej transakcji prywatnej, po której następuje ogłoszenie obowiązkowej oferty publicznej, stanowi jednolitą koncentrację, skutkowałoby to

31/ Sprawa C-10/18 P, **Marine Harvest/Komisja**.

tym, że zakres stosowania wyjątku przewidzianego w art. 7 ust. 2 rozporządzenia nr 139/2004 zostałyby zbyt rozszerzony. Sąd podkreślił ponadto, że sama okoliczność, iż Komisja może nałożyć surowe kary za naruszenie przepisu prawa konkurencji, nie podważa faktu, że przepisy ustanawiające odstępstwo powinny być przedmiotem wykładni zawężającej. Nawet przy założeniu, że grzywny nakładane na podstawie art. 14 rozporządzenia nr 139/2004 mają charakter karny, w omawianej sprawie nie można uznać, iż Komisja zastosowała przepisy prawa karnego rozszerzająco na niekorzyść oskarżonego. Komisja odmówiła bowiem jedynie rozszerzenia zakresu stosowania wyjątku przewidzianego w art. 7 ust. 2 rozporządzenia nr 139/2004 poza brzmienie tego przepisu.

Wreszcie w odniesieniu do zasady *ne bis in idem* i przepisów regulujących zbieg naruszeń Sąd wskazał, że jeśli przedsiębiorstwo narusza przewidziany w art. 4 ust. 1 rozporządzenia nr 139/2004 obowiązek zgłoszenia koncentracji przed jej dokonaniem, skutkuje to naruszeniem zakazu przeprowadzenia koncentracji przed jej zgłoszeniem i uzyskaniem na nią zezwolenia, wynikającego z art. 7 ust. 1 owego rozporządzenia. Niemniej zasada *ne bis in idem* nie znajduje zastosowania w omawianej sprawie, ponieważ kary zostały nałożone przez ten sam organ w jednej i tej samej decyzji. W tym kontekście Sąd wyjaśnił, że w sytuacji gdy to samo zachowanie narusza szereg przepisów, co jest zagrożone karą grzywny, kwestia, czy można nałożyć kilka grzywien w jednej i tej samej decyzji, nie jest objęta zakresem stosowania zasady *ne bis in idem*, ale zakresem zasad regulujących zbieg naruszeń. W tym względzie, mimo że skarżąca twierdziła, iż w sytuacji gdy czyn wydaje się objęty dwoma przepisami prawnymi, przepis „mający zastosowanie jako przepis główny” wyklucza wszelkie inne przepisy, Sąd zauważył, że prawodawca nie zdefiniował jednego z rozpatrywanych naruszeń jako poważniejszego od drugiego naruszenia, ponieważ oba podlegają tej samej górnej granicy zgodnie z art. 14 ust. 2 lit. a) i b) rozporządzenia nr 139/2004. Jednego z wyżej wymienionych przepisów nie można zatem uznać za „mający zastosowanie jako przepis główny”. Sąd doszedł zatem do wniosku, że Komisja słusznie ukarała skarżącą za naruszenie obu przepisów.

IV. POMOC PAŃSTWA

1. DOPUSZCZALNOŚĆ

W sprawach zakończonych wyrokami: z dnia 6 kwietnia 2017 r., *Regione autonoma della Sardegna/Komisja* (T-219/14, [EU:T:2017:266](#)), i z dnia 6 kwietnia 2017 r., *Saremar/Komisja* (T-220/14, [EU:T:2017:267](#)), Sąd miał do rozpatrzenia dwie skargi o stwierdzenie nieważności decyzji, w której Komisja uznała za niezgodne z rynkiem wewnętrznym środki pomocy wprowadzone w życie przez region autonomiczny Sardynia na rzecz spółki świadczącej publiczną usługę żeglugi morskiej i nakazała ich odzyskanie. Komisja utrzymywała, że z uwagi na okoliczność, iż wspomniana spółka została postawiona w stan likwidacji, interes prawny tej spółki i interes prawny regionu autonomicznego Sardynia wygasł w toku postępowania.

W związku ze skargą wniesioną przez spółkę, której dotyczyła sprawa zakończona wyrokiem z dnia 6 kwietnia 2017 r., *Saremar/Komisja* (T-220/14, [EU:T:2017:267](#)), Sąd – z uwagi na okoliczność, że ewentualna utrata przez tę spółkę zdolności sądowej uczyniłaby bezprzedmiotową kwestię jej interesu prawnego – zaczął od sprawdzenia, czy nie utraciła ona tej zdolności w toku postępowania. W tym względzie Sąd uznał, że ze względu na okoliczność, iż na podstawie prawa krajowego skarżąca zachowuje prawo do wnoszenia powództw we własnym imieniu i do uczestniczenia w sporach w celu ochrony swego majątku, nie utraciła ona w toku instancji zdolności sądowej mimo postawienia jej w stan likwidacji. Ponadto Sąd stwierdził, że zaskarżona decyzja, w której Komisja uznała pomoc udzieloną skarżącej za niezgodną z rynkiem wewnętrznym i za bezprawnie przyznaną oraz nakazała jej odzyskanie, była niekorzystna dla skarżącej w dniu wniesienia skargi. Zdaniem Sądu zaskarżona decyzja nie przestała wywierać skutków wobec skarżącej wskutek postawienia jej w stan likwidacji. Po pierwsze, region autonomiczny Sardynia nie ma bowiem możliwości dokonania na jej rzecz wypłaty części spornej pomocy, która

nie została jeszcze wprowadzona w życie. Po drugie, jeśli chodzi o wypłaconą już część spornej pomocy, likwidacja skarżącej nie podważa zasady odzyskania tej pomocy, które może w stosownym wypadku przybrać formę wpisu do pasywów przedsiębiorstwa. Sąd doszedł zatem do wniosku, że interes prawny skarżącej nie wygaś w toku postępowania.

Następnie w związku ze skargą wniesioną przez region autonomiczny Sardynia w sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 6 kwietnia 2017 r., **Regione autonoma della Sardegna/Komisja** (T-219/14, [EU:T:2017:266](#)), Sąd orzekł, że przysługuje mu legitymacja procesowa z tego względu, iż z jednej strony zaskarżona decyzja może oddziaływać bezpośrednio na jego prawa i obowiązki, jeśli chodzi o sporną pomoc, a z drugiej strony pomoc ta została przyznana z jego inicjatywy i w ramach jego własnych kompetencji. W odniesieniu do interesu prawnego regionu autonomicznego Sardynia Sąd, zaznaczając, że jego zadaniem nie jest wypowiedanie się na temat podziału kompetencji różnych podmiotów krajowych oraz w przedmiocie ciążących na nich obowiązków, stwierdził, że w dniu wniesienia skargi skarżąca mogła odnieść korzyść w związku ze stwierdzeniem nieważności zaskarżonej decyzji, które to stwierdzenie nieważności zmieniłoby niechybnie jej sytuację prawną. Zdaniem Sądu postawienie w stan likwidacji danej spółki w toku postępowania nie może podważyć tego ustalenia, a zatem nie doprowadziło ono do wygaśnięcia interesu prawnego skarżącej.

2. POSTĘPOWANIE ADMINISTRACYJNE

W sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 17 listopada 2017 r., **Gmina Miasto Gdynia i Port Lotniczy Gdynia Kosakowo/Komisja** (T-263/15, [EU:T:2017:820](#)), do Sądu wpłynęła skarga o stwierdzenie nieważności szeregu postanowień decyzji Komisji uznającej za niezgodną z rynkiem wewnętrznym pomoc państwa wdrożoną przez Rzeczpospolitą Polską w formie finansowania publicznego przyznanego przez gminy Gdynia (Polska) i Kosakowo (Polska) na rzecz portu lotniczego Gdynia-Kosakowo. Finansowanie polegało na zastrzykach kapitałowych dokonywanych przez gminy Gdynia i Kosakowo, które miały pokryć zarówno koszty inwestycji (pomoc inwestycyjna), jak i koszty operacyjne związane z funkcjonowaniem lotniska w początkowym okresie jego eksploatacji (pomoc operacyjna). Zaskarżona decyzja zastąpiła wcześniejszą decyzję, w której Komisja dokonała już tego samego stwierdzenia, w zakresie, w jakim w toku postępowań w przedmiocie środków tymczasowych wszczętych tymczasem przed Sądem okazało się, że pomoc państwa uznana za niezgodną z rynkiem wewnętrznym obejmuje określone inwestycje, które – w świetle decyzji o wszczęciu postępowania – nie stanowią pomocy państwa, ponieważ wchodzą w zakres realizacji zadań leżących w interesie publicznym. Komisja uznała, że nie ma potrzeby wszczynania nowego postępowania wyjaśniającego, ponieważ akta sprawy zawierają wszystkie elementy niezbędne do dokonania oceny rozpatrywanego środka.

W powyższym względzie Sąd zaczął od przypomnienia, że z art. 108 ust. 2 TFUE i z art. 1 lit. h) rozporządzenia nr 659/1999 wynika, iż na etapie badania Komisja ma obowiązek wezwania zainteresowanych stron, w tym zainteresowanego przedsiębiorstwa lub zainteresowanych przedsiębiorstw i jednostki niższego rzędu niż państwo, która przyznała pomoc, do przedstawienia uwag. Przepis ten ma charakter istotnego wymogu formalnego. Co więcej, decyzja o otwarciu formalnego etapu postępowania wyjaśniającego musi umożliwić zainteresowanym stronom skuteczne wzięcie udziału w formalnym postępowaniu wyjaśniającym, w trakcie którego będą miały możliwość przedstawienia swych argumentów. W szczególności konieczne jest, by Komisja dostatecznie precyzyjnie zdefiniowała zakres przeprowadzanego przez siebie postępowania wyjaśniającego, aby prawo zainteresowanych stron do przedstawienia uwag nie było pozbawione sensu. W omawianej sprawie zarówno w decyzji o wszczęciu postępowania, jak i w pierwotnej decyzji Komisja dokonała oceny zgodności pomocy operacyjnej z rynkiem wewnętrznym w świetle wytycznych w sprawie krajowej pomocy regionalnej³² i w ramach art. 107 ust. 3 lit. a) TFUE.

^{32/} Wytyczne w sprawie krajowej pomocy regionalnej na lata 2007–2013 (Dz.U. 2006, C 54, s. 13).

Tymczasem Sąd zauważył, że w zaskarżonej decyzji Komisja oparła się na innych przepisach prawnych do celów analizy zgodności pomocy operacyjnej z rynkiem wewnętrznym. Mówiąc dokładniej, Komisja nie oparła się już – jak to uczyniła w decyzji o wszczęciu postępowania i w pierwotnej decyzji – na wytycznych w sprawie krajowej pomocy regionalnej w celu przeanalizowania, czy pomoc ta była zgodna z rynkiem wewnętrznym, lecz na zasadach określonych w wytycznych dotyczących pomocy państwa na rzecz portów lotniczych i przedsiębiorstw lotniczych³³. Komisja dokonała także zmiany w odniesieniu do odstępstwa analizowanego w świetle art. 107 ust. 3 TFUE, gdyż w zaskarżonej decyzji instytucja ta przyjęła za podstawę swoich rozważań art. 107 ust. 3 lit. c) TFUE, podczas gdy początkowo podstawę jej rozważań stanowił art. 107 ust. 3 lit. a) TFUE. Sąd doszedł zatem do wniosku, że nowe przepisy prawne zastosowane przez Komisję w zaskarżonej decyzji wprowadziły istotne zmiany w porównaniu z uprzednio obowiązującymi przepisami, które zostały uwzględnione w decyzji o wszczęciu postępowania i w pierwotnej decyzji.

Ponadto Sąd zwrócił uwagę, że nawet przy założeniu, iż skutkiem wycofania pierwotnej decyzji był brak zamknięcia formalnego postępowania wyjaśniającego, zainteresowane strony nie miały możliwości przedstawienia swoich uwag. Sąd podkreślił, że prawo zainteresowanych stron do dysponowania możliwością przedstawienia uwag ma charakter istotnego wymogu formalnego oraz że jego naruszenie, stwierdzone w omawianym przypadku, pociąga za sobą stwierdzenie nieważności wadliwego aktu, bez konieczności stwierdzenia istnienia wpływu na stronę, która powołuje się na takie naruszenie, ani ustalenia, że postępowanie administracyjne mogłoby doprowadzić do innego wyniku. W tym kontekście Sąd wyjaśnił, że nie można z góry przesądzać o zakresie uwag, jakie zainteresowane strony miałyby możliwość przedstawić. Wreszcie Sąd zauważył, że nawet jeśli sporna pomoc składa się *de facto* z dwóch rodzajów finansowania, czyli pomocy inwestycyjnej i pomocy operacyjnej, Komisja przeanalizowała całościowo te różne formy finansowania w celu przyjęcia między innymi kwalifikacji pomocy państwa. W tych okolicznościach nie jest możliwe interpretowanie sentencji zaskarżonej decyzji w ten sposób, że dotyczy ona oddzielnie z jednej strony pomocy inwestycyjnej, a z drugiej strony pomocy operacyjnej.

3. USŁUGI ŚWIADCZONE W OGÓLNYM INTERESIE GOSPODARCZYM

W sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 1 marca 2017 r., *SNCM/Komisja* (T-454/13, [EU:T:2017:134](#)), Sąd wypowiedział się w przedmiocie zgodności z prawem decyzji, w której Komisja uznała za pomoc państwa rekompensaty finansowe wypłacone przez Republikę Francuską dwóm francuskim przedsiębiorstwom zajmującym się transportem morskim z tytułu usług transportu morskiego świadczonych między Marsylią (Francja) a Korsyką (Francja) w latach 2007–2013 w ramach umowy w sprawie świadczenia usługi publicznej oraz uznała za niezgodne z rynkiem wewnętrznym rekompensaty wypłacone jednej z tych spółek za usługi, które świadczyła ona w okresach największego natężenia ruchu.

Przede wszystkim Sąd przypomniał, że aby można było uniknąć zakwalifikowania rekompensaty z tytułu świadczenia usług publicznych jako pomocy państwa, zgodnie z wyrokiem *Altmark Trans i Regierungspräsidium Magdeburg*³⁴ musi zostać spełnionych łącznie kilka kryteriów, w tym między innymi kryterium dotyczące okoliczności, że przedsiębiorstwu będącemu beneficjentem rzeczywiście powierzono wykonywanie zobowiązań z zakresu usług publicznych. W odniesieniu do tego kryterium Sąd podkreślił, że państwa członkowskie mają szeroki zakres uznania, jeśli chodzi o określenie, jakie usługi uważają za usługi świadczone w ogólnym interesie gospodarczym (UOIG), oraz że w związku z tym określenie tych usług przez państwo członkowskie może zostać podważone przez Komisję jedynie w przypadku oczywistego błędu. W tym względzie wyjaśnił on jednak, że przysługujące państwu członkowskiemu uprawnienie do zdefiniowania UOIG nie jest nieograniczone i nie może być wykonywane

^{33/} Wytyczne dotyczące pomocy państwa na rzecz portów lotniczych i przedsiębiorstw lotniczych (Dz.U. 2014, C 99, s. 3).

^{34/} Wyrok z dnia 24 lipca 2003 r., C-283/00, [EU:C:2003:415](#).

w arbitralny sposób jedynie w celu wyłączenia szczególnego sektora ze stosowania reguł konkurencji. W szczególności w przypadku gdy istnieją szczególne przepisy prawa Unii normujące definicję treści i zakresu UOIG, są one wiążące przy ocenie dokonywanej przez państwa członkowskie. Otóż w omawianym przypadku istniały właśnie takie przepisy, a mianowicie przepisy rozporządzenia (EWG) nr 3577/92³⁵. Sąd uznał zatem, że należy przyjąć wniosek, do którego doszła Komisja, iż uznanie władz francuskich było ograniczone przepisami wspomnianego rozporządzenia.

Ponadto zdaniem Sądu rozumowanie przyjęte przez Trybunał w wyroku *Analir i in.*³⁶, które opiera się na wykładni rozporządzenia nr 3577/92 w świetle jego podstawowego celu, jakim jest zapewnienie swobodnego świadczenia usług kabotażu morskiego i, co za tym idzie, akceptowanie ograniczeń tej swobody jedynie w bardzo ściśle określonych warunkach, można w pełni przenieść na grunt omawianej sprawy. Wynika stąd, że w okolicznościach takich jak okoliczności omawianej sprawy organy krajowe nie mogą zwolnić się od obowiązku wykazania braku inicjatywy prywatnej, ponieważ – jak wynika jasno z przytoczonego wyroku – to właśnie na podstawie stwierdzenia braku inicjatywy prywatnej ustala się rzeczywiste zapotrzebowanie na usługę publiczną.

V. WŁASNOŚĆ INTELEKTUALNA

1. SKŁAD IZB ODWOŁAWCZYCH PO PRZEKAZANIU SPRAWY DO PONOWNEGO ROZPOZNANIA

W sprawie, w której wyrok zapadł w dniu 16 lutego 2017 r., *Antrax It/EUIPO – Vasco Group (Termosyfony do grzejników)* (T-828/14 i T-829/14, [EU:T:2017:87](#)), Sąd zajmował się badaniem zgodności art. 1d rozporządzenia (WE) nr 216/96³⁷ z obowiązkiem bezstronności administracji w rozumieniu art. 41 ust. 1 karty praw podstawowych w zakresie, w jakim przepis ten nie przewiduje obowiązku zmiany składu izby odwoławczej w przypadku przekazania sprawy do ponownego rozpoznania po stwierdzeniu nieważności decyzji takiej izby³⁸.

Sąd zauważył, że art. 1d rozporządzenia nr 216/96 przewiduje, iż jeżeli środki niezbędne do wykonania wyroku sądu Unii stwierdzającego nieważność w całości lub w części decyzji izby odwoławczej lub wielkiej izby obejmują ponowne rozpatrzenie przez izby odwoławcze sprawy, która była przedmiotem tej decyzji, prezydium izb odwoławczych decyduje, czy sprawa ma być przekazana do izby, która podjęła tę decyzję, do innej izby czy do wielkiej izby. Jeżeli sprawa przekazana jest do innej izby, w jej skład nie wchodzi żaden z członków uczestniczących w podjęciu pierwotnej decyzji. Tego ostatniego przepisu nie stosuje się, w przypadku gdy sprawa zostaje przekazana do wielkiej izby.

W ocenie Sądu z przytoczonej powyżej treści tego przepisu nie wynika, by w przypadku przekazania sprawy izbie odwoławczej, która wydała decyzję, której nieważność stwierdzono, prezydium miało obowiązek wyznaczenia składu izby odwoławczej w taki sposób, aby nie zasiadał w niej członek, który brał udział w wydawaniu wcześniejszej decyzji. W tym względzie postępowanie przed izbami odwoławczymi Urzędu Unii Europejskiej ds. Własności

^{35/} Rozporządzenie Rady (EWG) nr 3577/92 z dnia 7 grudnia 1992 r. dotyczące stosowania zasady swobody świadczenia usług w transporcie morskim w obrębie państw członkowskich (kabotaż morski) (Dz.U. 1992, L 364, s. 7).

^{36/} Wyrok z dnia 20 lutego 2001 r., C-205/99, [EU:C:2001:107](#).

^{37/} Rozporządzenie Komisji (WE) nr 216/96 z dnia 5 lutego 1996 r. ustanawiające regulamin wewnętrzny izb odwoławczych Urzędu Harmonizacji w ramach Rynku Wewnętrznego (znaki towarowe i wzory) (Dz.U. 1996, L 28, s. 11).

^{38/} Zobacz także poniżej rozważania poświęcone temu wyrokowi w pkt 3 „Wzory”.

Intelektualnej (EUIPO) ma charakter nie sądowy, a administracyjny. Sąd przypomniał, że w orzecznictwie stwierdzono już, iż żaden przepis prawa ani żadna zasada nie stoją na przeszkodzie temu, aby administracja powierzyła tym samym urzędnikom ponowne badanie sprawy w celu wykonania wyroku stwierdzającego nieważność decyzji, oraz że nie można ustanowić ogólnej zasady wynikającej z obowiązku bezstronności, w myśl której organ administracyjny lub sądowy byłby zobowiązany – w przypadku przekazania mu sprawy do ponownego rozpoznania – do przydzielenia jej innemu organowi lub innemu składowi orzekającemu tego organu.

Z tego względu przydzielenie przez prezydium, zgodnie z art. 1d rozporządzenia nr 216/96, sprawy – w następstwie stwierdzenia nieważności – tej samej izbie odwoławczej, która orzekała wcześniej, bez wyznaczenia innego jej składu, nie narusza obowiązku bezstronności administracji w rozumieniu art. 41 ust. 1 karty praw podstawowych.

2. ZNAK TOWAROWY UNII EUROPEJSKIEJ

a. Zakres i charakter kontroli sprawowanej przez izby odwoławcze

W sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 6 kwietnia 2017 r., **Nanu-Nana Joachim Hoepf/EUIPO – Fink (NANA FINK)** (T-39/16, [EU:T:2017:263](#)), Sąd rozstrzygał o zgodności z prawem decyzji Pierwszej Izby Odwoławczej EUIPO oddalającej odwołanie wniesione przez skarżącą od decyzji, na mocy której Wydział Sprzeciwów jedynie częściowo uwzględnił jej sprzeciw. Na poparcie skargi skarżąca podnosiła, że izba odwoławcza nie orzekła w przedmiocie niektórych z towarów, dla których sprzeciw został oddalony. Okoliczność ta powinna być prowadzić do stwierdzenia nieważności zaskarżonej decyzji. Sprawa ta stanowiła dla Sądu w szczególności okazję do zgłębienia kwestii konsekwencji nierozpoznania przez izbę odwoławczą całości wniesionego do niej odwołania.

Sąd zauważył, że przedmiotem odwołania wniesionego do izby odwoławczej przez skarżącą była decyzja Wydziału Sprzeciwów w całości, ponieważ sprzeciw został oddalony, i uznał, że skoro izba odwoławcza nie orzekła w przedmiocie wniesionego do niej odwołania w zakresie, w jakim odwołanie to dotyczyło oddalenia sprzeciwu w odniesieniu do „metali szlachetnych i ich stopów”, to naruszyła wypływający z rozporządzenia (WE) nr 207/2009³⁹ [zastąpionego rozporządzeniem (UE) 2017/1001⁴⁰], w szczególności z art. 64 ust. 1 zdanie pierwsze rozporządzenia nr 207/2009 (obecnie art. 71 ust. 1 zdanie pierwsze rozporządzenia 2017/1001) obowiązek rozpoznania wniesionego do niej odwołania. Sąd sprecyzował, że obowiązek ten winien być rozumiany w ten sposób, iż izba odwoławcza jest zobowiązana rozpoznać w całości każde ze sformułowanych przed nią żądań, i albo je uwzględnić, albo je odrzucić jako niedopuszczalne lub oddalić jako bezzasadne. Z uwagi na to, iż naruszenie tego obowiązku może wpływać na treść decyzji wydanej przez izbę odwoławczą, chodzi tu o istotny wymóg proceduralny, którego naruszenie może zostać uwzględnione przez Sąd z urzędu.

W sprawie, w której wyrok zapadł w dniu 21 czerwca 2017 r., **GP Joule PV/EUIPO – Green Power Technologies (GPTech)** (T-235/16, [EU:T:2017:413](#)), Sąd przypomniał zakres uznania przysługującego izbom odwoławczym EUIPO w kwestii dopuszczenia dowodów na poparcie sprzeciwu, które nie zostały przedstawione w wyznaczonym w tym celu terminie. Skarżąca zarzucała izbie odwoławczej, że ta nie uwzględniła dowodu, przedstawionego po raz pierwszy w postępowaniu przed nią, który dotyczył okoliczności, iż skarżąca jest licencjobiorcą dwóch wcześniejszych znaków towarowych, na których został oparty sprzeciw, oraz że w wyniku tego potwierdziła decyzję Wydziału

^{39/} Rozporządzenie Rady (WE) nr 207/2009 z dnia 26 lutego 2009 r. w sprawie znaku towarowego Unii Europejskiej (Dz.U. 2009, L 78, s. 1).

^{40/} Rozporządzenie Rady i Parlamentu Europejskiego (UE) 2017/1001 z dnia 14 czerwca 2017 r. w sprawie znaku towarowego Unii Europejskiej (Dz.U. 2017, L 154, s. 1).

Sprzeciwów o oddaleniu sprzeciwu jako bezzasadnego na podstawie zasady 20 ust. 1 rozporządzenia (WE) nr 2868/95⁴¹ [obecnie art. 8 ust. 1 i art. 7 rozporządzenia delegowanego (UE) 2017/1430⁴²] z powodu nieudowodnienia przez skarżącą w odpowiednim terminie jej uprawnienia do wniesienia sprzeciwu.

Sąd wskazał, że rozporządzenie nr 207/2009 przewiduje wyraźnie, iż izbie odwoławczej podczas rozpatrywania odwołania skierowanego przeciwko decyzji Wydziału Sprzeciwów przysługują uprawnienia dyskrecjonalne wynikające z zasady 50 ust. 1 akapit trzeci rozporządzenia nr 2868/95 i z art. 76 ust. 2 rozporządzenia nr 207/2009 (obecnie art. 95 ust. 2 rozporządzenia 2017/1001) w przedmiocie tego, czy należy uwzględnić nowe lub dodatkowe dowody i fakty, które nie zostały przedstawione w terminach ustalonych lub określonych przez Wydział Sprzeciwów. Jednakże, jak wyjaśnił Sąd, zasada 50 rozporządzenia nr 2868/95 nie może być interpretowana w ten sposób, że rozszerza ona uprawnienia dyskrecjonalne izb odwoławczych na nowe dowody, ale jedynie na dowody „uzupełniające” lub „dodatkowe” w stosunku do stosownych dowodów przedstawionych w wyznaczonym terminie.

W tej sprawie, jako że żaden dowód na uprawnienie skarżącej do wniesienia sprzeciwu nie został przedstawiony w terminie wyznaczonym przez EUIPO, taki dowód, przedstawiony po raz pierwszy przed izbą odwoławczą, nie mógł zostać zakwalifikowany jako dowód „uzupełniający” lub „dodatkowy” w rozumieniu zasady 50 ust. 1 akapit trzeci rozporządzenia nr 2868/95 oraz art. 76 ust. 2 rozporządzenia nr 207/2009. Ponadto nawet gdyby założyć, że dowód przedstawiony przez skarżącą po raz pierwszy przed izbą odwoławczą mógłby zostać zakwalifikowany jako dowód „uzupełniający” lub „dodatkowy”, to izba odwoławcza tak czy inaczej prawidłowo skorzystała ze swoich uprawnień dyskrecjonalnych na podstawie art. 76 ust. 2 rozporządzenia nr 207/2009. Mogła ona bowiem zasadnie odmówić uwzględnienia takiego dowodu, przedstawionego po raz pierwszy po upływie terminów wyznaczonych w tym celu przez Wydział Sprzeciwów, z tego względu, że okoliczności związane z opóźnionym przedstawieniem przez skarżącą tego dowodu nie usprawiedliwiały takiego opóźnionego przedstawienia, i to bez badania znaczenia i wystarczającego charakteru tego dowodu.

Kwestia uprawnień dyskrecjonalnych izb odwoławczych w zakresie uwzględnienia dowodów na poparcie sprzeciwu, które nie zostały przedstawione w wyznaczonym terminie, stanowiła także centralne zagadnienie sprawy zakończonej wyrokiem z dnia 12 października 2017 r., **Moravia Consulting/EUIPO – Citizen Systems Europe (SDC-5545)** (T-316/16, [EU:T:2017:717](#)). W tej sprawie skarżąca, która wniosła sprzeciw wobec rejestracji znaku towarowego na podstawie podnoszonego przez nią prawa wcześniejszego istniejącego w jednym z państw członkowskich i przysługującego jej na podstawie niezarejestrowanego słownego znaku towarowego, nie przedstawiła żadnego dowodu dotyczącego właściwego ustawodawstwa krajowego, w związku z czym sprzeciw został odrzucony przez Wydział Sprzeciwów. Skarżąca przedstawiła informacje dotyczące właściwego ustawodawstwa krajowego odnoszącego się do znaków towarowych później, na etapie postępowania przed izbą odwoławczą.

W tym względzie Sąd przypominał, że o ile zasada 50 ust. 1 akapit trzeci rozporządzenia nr 2868/95 przewiduje, iż w przypadku gdy odwołanie dotyczy decyzji Wydziału Sprzeciwów, izba odwoławcza ogranicza rozpatrywanie odwołania do dowodów i faktów przedstawionych w terminie ustalonym lub określonym przez Wydział Sprzeciwów, chyba że uzna ona, iż należy uwzględnić „dodatkowe” lub „uzupełniające” dowody i fakty zgodnie z art. 76 ust. 2 rozporządzenia nr 207/2009, o tyle zasada ta nie może być interpretowana w ten sposób, iż rozszerza ona uprawnienia dyskrecjonalne izb odwoławczych na nowe dowody.

Otóż w tamtej sprawie, w ramach postępowania w sprawie sprzeciwu, skarżąca nie przedstawiła w terminie najmniejszego dowodu dotyczącego treści prawa krajowego i nie wskazała uzasadnionego powodu usprawiedliwiającego jej zachowanie. Ponadto jedyny dowód przedstawiony przez skarżącą w celu wykazania

^{41/} Rozporządzenie Komisji (WE) nr 2868/95 z dnia 13 grudnia 1995 r. wykonujące rozporządzenie Rady (WE) nr 40/94 w sprawie wspólnotowego znaku towarowego (Dz.U. 1995, L 303, s. 1).

^{42/} Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2017/1430 z dnia 18 maja 2017 r. uzupełniające rozporządzenie Rady (WE) nr 207/2009 w sprawie znaku towarowego Unii Europejskiej oraz uchylające rozporządzenia Komisji (WE) nr 2868/95 i (WE) nr 216/96 (Dz.U. 2017, L 205, s. 1).

istnienia, ważności i zakresu ochrony wcześniejszego niezarejestrowanego znaku towarowego nie zawierał żadnej informacji dotyczącej używania wcześniejszego znaku towarowego, na który się powołano, ani nie dostarczał informacji na temat wymogów ustanowionych w ustawodawstwie krajowym. W tych okolicznościach Sąd orzekł, że przywołane przez skarżącą po raz pierwszy w postępowaniu przed izbą odwoławczą odniesienia do ustawodawstwa krajowego nie stanowią „dodatkowych” lub „uzupełniających” dowodów w stosunku do tych, które zostały przedstawione przed Wydziałem Sprzeciwów. W rezultacie izba odwoławcza nie popełniła błędu, kiedy stwierdziła, że nie przysługuje jej uznanie co do przyjęcia przedstawionych po raz pierwszy przed nią dowodów, ponieważ dowody te zostały złożone po terminie.

b. Odpowiedzialność pozaumowna

W sprawie, w której wyrok zapadł w dniu 17 lutego 2017 r., **Novar/EUIPO** (T-726/14, [EU:T:2017:99](#)), Sąd rozpatrywał żądanie skarżącej, w którym domagała się ona przyznania odszkodowania za szkodę majątkową poniesioną przez nią ze względu na koszty adwokackie, które poniosła w ramach postępowania odwoławczego od decyzji Wydziału Sprzeciwów EUIPO, wydanej w jej opinii z naruszeniem w szczególności zasady 19 ust. 2 lit. a) rozporządzenia nr 2868/95 [obecnie art. 7 ust. 2 lit. a) rozporządzenia delegowanego 2017/1430].

Przypomniawszy o tym, że powstanie odpowiedzialności pozaumownej Unii za bezprawne działanie jej instytucji lub organów jest uzależnione od jednoczesnego spełnienia trzech przesłanek, którymi są: bezprawność zarzucanego czynu, rzeczywiste powstanie szkody i istnienie związku przyczynowego pomiędzy zarzucanym zachowaniem a podniesioną szkodą, Sąd zbadał na wstępie istnienie związku przyczynowego między bezprawnym zachowaniem zarzucanym EUIPO a podnoszoną w tej sprawie szkodą.

W tym względzie Sąd przypomniawszy, że z utrwalonego orzecznictwa wynika, iż w przypadku gdy reprezentowanie przez adwokata lub doradcę prawnego w ramach postępowania poprzedzającego wniesienie skargi nie jest obowiązkowe, brak jest związku przyczynowego między podnoszoną szkodą, czyli kosztami takiej reprezentacji, a ewentualnym nagannym zachowaniem danej instytucji lub danego organu Unii. Choć bowiem zainteresowanemu nie można zakazać korzystania już na tym etapie z doradztwa adwokata, to jednak jest to jego własny wybór, którego w konsekwencji nie można przypisać danej instytucji lub danemu organowi. W tamtej sprawie, jak zaznaczył Sąd, z art. 92 rozporządzenia nr 207/2009 (obecnie art. 119 rozporządzenia 2017/1001) wynikało, że nie było przymusu adwokackiego w odniesieniu do reprezentowania przed instancjami EUIPO strony takiej jak skarżąca. Sąd wywiódł z tego, że poniesione przez skarżącą koszty adwokackie wynikały z jej własnego wyboru i nie mogły być bezpośrednio przypisane EUIPO. Brakowało zatem związku przyczynowego między bezprawnym zachowaniem zarzucanym EUIPO a kosztami zastępstwa przez adwokata poniesionymi przez skarżącą do celów postępowania odwoławczego.

c. Bezwzględne podstawy odmowy rejestracji

Przedmiotem sprawy zakończonej wyrokiem z dnia 21 czerwca 2017 r., **M/S. Indeutsch International/EUIPO – Crafts Americana Group (Przedstawienie szewronów pomiędzy dwiema równoległymi liniami)** (T-20/16, [EU:T:2017:410](#)), był wniosek o unieważnienie prawa do znaku przedstawiającego powtarzający się wzór geometryczny, o którego rejestrację wniesiono dla „druć do robót dziewiarskich” i „szydełek”. Izba odwoławcza uwzględniła odwołanie wniesione od decyzji Wydziału Unieważnień oddalającej ten wniosek. Zdaniem izby odwoławczej zakwestionowany znak towarowy jest pozbawiony charakteru odróżniającego w rozumieniu art. 7 ust. 1 lit. b) rozporządzenia nr 207/2009 [obecnie art. 7 ust. 1 lit. b) rozporządzenia 2017/1001]. Punkt centralny tej sprawy stanowiło zagadnienie, czy w ramach oceny charakteru odróżniającego znaku izba odwoławcza mogła skutecznie

oprzeć się na zakwestionowanym znaku towarowym nie w postaci zarejestrowanej, lecz w postaciach, w których w uznaniu izby odwoławczej przejawiało się faktyczne używanie tego znaku towarowego.

W tym zakresie Sąd przypomniał, że w świetle nadrzędnych potrzeb zapewnienia pewności prawa gwarantowanych istnieniem rejestru unijnych znaków towarowych badania charakteru odróżniającego znaku towarowego należy dokonywać z uwzględnieniem znaku towarowego w postaci, w jakiej został on zarejestrowany lub w jakiej występuje on w zgłoszeniu, niezależnie od sposobów jego używania. Sąd podkreślił bowiem, że stosowanie art. 7 i 8 rozporządzenia nr 207/2009 (art. 8 stanowi obecnie art. 8 rozporządzenia 2017/1001) przy uwzględnieniu unijnych znaków towarowych nie w postaci zgłoszonej lub zarejestrowanej, ale w postaci używanej, niweczyłoby cel wspomnianego rejestru jako gwaranta pewności, która powinna stanowić ramy dokładnego charakteru praw, które w zamierzeniu mają być chronione tym rejestrem. Zważywszy na te rozważania, w przypadku gdy zgłoszony lub zarejestrowany znak towarowy stanowi dwuwymiarowe lub trójwymiarowe przedstawienie oznaczanego przez siebie towaru, jego charakter odróżniający zależy od tego, czy odbiega on w sposób znaczący od normy lub zwyczajów branżowych i przez to może pełnić podstawową funkcję wskazywania pochodzenia towaru. W tym kontekście, co się tyczy znaków towarowych tworzonych przez kształt konkretnego towaru, który oznaczają, a nie przez abstrakcyjny kształt, dozwolone jest, by właściwy organ zidentyfikował ich cechy charakterystyczne przez poddanie analizie samego towaru. Otóż w tej sprawie zakwestionowany znak towarowy w zarejestrowanej postaci wykazywał cechy abstrakcyjnej figury geometrycznej tworzonej przez powtarzający się wzór przedstawiający dwie równoległe linie obramowujące wyraźnie wytyczone szewrony, a wszystkie te elementy ukazane były w czarno-białej kolorystyce. Sąd wywiódł z tego, że w okolicznościach tej sprawy opieranie się na fakcie, iż towary skarżącej mają na powierzchni wzory w kształcie wielobarwnych szewronów, w celu zbadania odróżniającego charakteru wyglądu tych towarów w rozumieniu art. 7 ust. 1 lit. b) rozporządzenia nr 207/2009, zamiast oparcia tego badania na zakwestionowanym znaku towarowym w zarejestrowanej postaci, nie wpisuje się w proces identyfikacji cech charakterystycznych tego znaku, lecz stanowi istotne zniekształcenie owych cech. W konsekwencji Sąd stwierdził, że doszło do naruszenia art. 7 ust. 1 lit. b) rozporządzenia nr 207/2009.

W sprawie, w której wyrok zapadł w dniu 14 grudnia 2017 r., **beT-365 Group/EUIPO – Hansen (BET-365)** (T-304/16, [EU:T:2017:912](#)), do Sądu wniesiono o zbadanie zgodności z prawem decyzji Piątej Izby Odwoławczej EUIPO, w której odmówiono uznania, że zgłoszone przez skarżącą do rejestracji oznaczenie słowne BET-365 uzyskało w następstwie używania charakter odróżniający na istotnej części właściwego terytorium, na którym znak ten jest go samoistnie pozbawiony.

Przypomniawszy, że na podstawie art. 7 ust. 2 i 3 rozporządzenia nr 207/2009 (obecnie art. 7 ust. 2 i 3 rozporządzenia 2017/1001) nie można wykluczyć ekstrapolacji uzyskania charakteru odróżniającego w następstwie używania w niektórych państwach członkowskich na inne państwa członkowskie, o ile obiektywne i wiarygodne elementy pozwalają stwierdzić, że rynki te są porównywalne pod względem postrzegania zakwestionowanego znaku towarowego przez właściwy krąg odbiorców, Sąd orzekł na wstępie, że izba odwoławcza nie popełniła błędu, kiedy uznała, iż badanie uzyskania przez zakwestionowany znak towarowy charakteru odróżniającego w następstwie używania powinno ograniczać się wyłącznie do państw członkowskich Unii, w których znaczna część konsumentów mówi lub rozumie po angielsku, a tym samym jest w stanie pojąć znaczenie wyrażenia „beT-365”. Sąd uznał jednak, że izba odwoławcza błędnie wykluczyła z właściwego terytorium Cypr i Maltę, ponieważ w tych dwóch krajach powszechnie mówi się i rozumie po angielsku, a w momencie dokonania zgłoszenia zakwestionowanego znaku towarowego do rejestracji państwa te były już członkami Wspólnoty Europejskiej.

Następnie Sąd zauważył, że uzyskanie przez znak towarowy charakteru odróżniającego w następstwie używania niekoniecznie oznacza, iż znak ten był przedmiotem niezależnego używania, lecz może wynikać z jego używania w charakterze części innego zarejestrowanego znaku towarowego lub z jego używania łącznie z innym zarejestrowanym znakiem towarowym, jeśli w obu przypadkach realizowane używanie prowadzi do tego, że zainteresowany krąg odbiorców postrzega, iż towary lub usługi, które byłyby jedynie oznaczone przez badany znak towarowy, pochodzą od określonego przedsiębiorstwa, które używa go jako części innego znaku towarowego lub łącznie z innym znakiem towarowym. Nie należy zatem uznawać, że to używanie elementu „beT-365” z natury nie nadaje się do

tego, by przyczynić się do wykazania uzyskania przez zakwestionowany znak towarowy charakteru odróżniającego, tym bardziej gdy ten ostatni jest słownym znakiem towarowym, którego wszystkich przedstawień i użyci nie można przesądzić z góry, pod warunkiem że te przedstawienia i użycia stanowią używanie zakwestionowanego oznaczenia w charakterze znaku towarowego.

Ponadto Sąd uznał, że izba odwoławcza naruszyła prawo przez dokonanie ogólnego stwierdzenia, że używanie zakwestionowanego znaku towarowego jako nazwy witryny internetowej nie może stanowić używania w charakterze znaku towarowego. W ocenie Sądu rozsądne jest uznanie, że – z wyjątkiem tego, co odnosi się do niektórych nowych graczy lub zawierających zakłady, którzy zdobywają pierwsze doświadczenia – klient, który łączy się z witryną internetową skarżącą pod adresem „www.beT-365.com”, nie czyni tego przypadkowo i używa zakwestionowanego znaku towarowego lub pochodnych od niego znaków towarowych jako elementu identyfikującego usługi oferowane przez skarżącą w odróżnieniu od usług oferowanych przez jej konkurentów, podobnie jak klient, który wchodzi do sklepu opatrzonego szyldem odpowiadającym marce towarów lub usług, których poszukuje i które są w nim sprzedawane. Informacje takie jak liczba połączeń z witryną internetową skarżącą, klasyfikacja tej witryny pod względem odwiedzin w różnych państwach lub wskazanie, ile razy zakwestionowany znak towarowy lub pochodne od niego znaki towarowe były przedmiotem wyszukiwania w wyszukiwarkach internetowych, są danymi, które mogą przyczynić się do wykazania uzyskania przez zakwestionowany znak towarowy charakteru odróżniającego w następstwie używania. To samo może dotyczyć wydruków ze stron witryny internetowej skarżącej lub z innych witryn internetowych w różnych językach, w których pojawiają się zakwestionowany znak towarowy lub pochodne od niego znaki towarowe, o ile zakres przedstawionych dowodów może wskazywać na znaczące używanie zakwestionowanego znaku w charakterze znaku towarowego. Dodatkowo Sąd podkreślił, że występowanie elementu „beT-365” w prasie sportowej lub w specjalistycznej prasie poświęconej grom i zakładom, na przykład w związku z kursami zakładów, z porównaniem usług oferowanych przez różnych usługodawców lub w ramach mającego na celu wspieranie zakładów sponsorowania wydarzeń sportowych ilustruje wyraźnie używanie go jako znaku towarowego w celu oznaczenia pochodzenia oferowanych lub wymienionych usług, odróżnienia ich od usług konkurentów skarżącej i w danym przypadku ich promowania. Stąd też izba odwoławcza popełniła błąd w kwalifikacji prawnej okoliczności, które zostały jej przedstawione, wykluczając, by wycinki prasowe przedstawione przez skarżącą mogły, co najmniej w odniesieniu do pewnej ich części, ilustrować używanie zakwestionowanego znaku w charakterze znaku towarowego.

Wreszcie Sąd zauważył, że ze względu na fakt, iż zakwestionowany znak towarowy i pochodne od niego znaki towarowe są jedynymi znakami używanymi przez skarżącą w charakterze znaków towarowych pozwalających zidentyfikować w sposób ogólny jej gry hazardowe i zakłady, jeśli przedstawione kwoty mogą racjonalnie zostać w istocie przyporządkowane grom hazardowym i zakładom, to powinny one z tego względu zostać wzięte pod uwagę dla tych usług. Izba odwoławcza, wykluczając te dane z elementów podlegających jej ocenie, popełniła zatem błąd w kwalifikacji prawnej okoliczności faktycznych. W tych okolicznościach, przy uwzględnieniu kryteriów oceny uzyskania przez znak towarowy charakteru odróżniającego w następstwie używania i z uwagi, po pierwsze, na różne naruszenia prawa i błędy w kwalifikacji prawnej okoliczności faktycznych, a po drugie, na przedstawione przez skarżącą przed izbą odwoławczą liczne dowody, które mogły użytecznie przyczynić się do ewentualnego wykazania uzyskania przez zakwestionowany znak towarowy charakteru odróżniającego w następstwie używania na właściwym terytorium, lecz których izba odwoławcza nie wzięła w tym zakresie pod uwagę, Sąd stwierdził, że zaskarżona decyzja nie była wystarczająco oparta na ważnych podstawach pozwalających na uzasadnienie jej sentencji w odniesieniu do usług gier hazardowych i zakładów.

d. Względne podstawy odmowy rejestracji

W sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 7 grudnia 2017 r., *Coca-Cola/EUIPO – Mitico (Master)* (T-61/16, [EU:T:2017:877](#)), do Sądu wpłynęła skarga na decyzję Czwartej Izby Odwoławczej EUIPO, na mocy której oddalono odwołanie od decyzji Wydziału Sprzeciwów oddalającej sprzeciw wobec rejestracji oznaczenia graficznego Master w charakterze znaku towarowego. Decyzja ta została wydana w następstwie wyroku *Coca-Cola/OHIM – Mitico (Master)*⁴³, w którym Sąd stwierdził nieważność pierwszej decyzji izby odwoławczej, na mocy której oddalono odwołanie od decyzji Wydziału Sprzeciwów oddalającej ów sprzeciw. Sprawa ta stanowiła dla Sądu w szczególności okazję, by w ramach dokonywania oceny „prawdopodobieństwa pasożytowania” na wcześniejszym znaku towarowym zająć stanowisko w przedmiocie z jednej strony uwzględnienia używania zgłoszonego znaku towarowego poza Unią w świetle zasady terytorialności i z drugiej strony możliwości przedstawienia dowodu na okoliczność takiego prawdopodobieństwa, opartego na logicznych wnioskach.

Co się tyczy, po pierwsze, uwzględnienia używania zgłoszonego znaku towarowego poza Unią, Sąd przypomniał, że obowiązująca w prawie znaków towarowych zasada terytorialności oznacza, iż przesłanki przyznania ochrony znakowi towarowemu są określone przez prawo państwa – lub związku państw – w którym wnosi się o tę ochronę. Jako że interwenient dokonał zgłoszenia unijnego znaku towarowego, to na podstawie zasady terytorialności to prawo Unii, w szczególności rozporządzenie nr 207/2009, określa przesłanki tej ochrony. W ocenie Sądu obowiązująca w prawie znaków towarowych zasada terytorialności w żaden sposób nie wyklucza wzięcia pod uwagę przykładów używania zgłoszonego znaku towarowego poza Unią dla uzasadnienia logicznego wniosku co do prawdopodobnego handlowego wykorzystania zgłoszonego znaku towarowego w Unii, który to wniosek ma na celu wykazanie istnienia prawdopodobieństwa czerpania w Unii nienależnej korzyści z renomy wcześniejszego unijnego znaku towarowego w rozumieniu art. 8 ust. 5 rozporządzenia nr 207/2009 (obecnie art. 8 ust. 5 rozporządzenia 2017/1001). W przypadku omawianej sprawy wynikało z tego, że zasada terytorialności nie stoi na przeszkodzie uwzględnieniu dowodów dotyczących handlowego wykorzystywania zgłoszonego znaku towarowego Master (w połączeniu z określeniem „cola”) w Syrii i na Bliskim Wschodzie, takich jak wydruki z witryny internetowej [www.mastercola.com](#), która jest redagowana głównie w języku arabskim, w celu wykazania prawdopodobieństwa, że używanie wspomnianego znaku w Unii będzie powodowało tam czerpanie nienależnej korzyści z renomy czterech wcześniejszych unijnych znaków towarowych Coca-Cola.

Co się tyczy, po drugie, oceny wniosków logicznych dotyczących prawdopodobieństwa pasożytnictwa w Unii, Sąd stwierdził, że z faktu dokonania zgłoszenia unijnego znaku towarowego do rejestracji można logicznie wywieść, iż jego właściciel ma zamiar prowadzić sprzedaż swoich towarów lub usług w Unii. Sąd podkreślił, że w omawianej sprawie można było zatem logicznie przewidywać, iż interwenient, jeżeli uzyska rejestrację zgłoszonego znaku towarowego, zmieni swoją witrynę internetową, dostosowując ją do takiego zamiaru prowadzenia sprzedaży swoich towarów pod tym znakiem w Unii. Witryna internetowa [www.mastercola.com](#) nie jest bowiem zablokowana i może zostać zmieniona w celu dotarcia do konsumentów w Unii, zwłaszcza przez dodanie treści w jednym lub w więcej niż jednym z urzędowych języków Unii. Wobec braku konkretnych informacji co do zamierzeń handlowych interwenienta w Unii Sąd uznał, iż przedstawione przez skarżącą wydruki z witryny internetowej [www.mastercola.com](#) odnoszące się do faktycznego wykorzystania zgłoszonego znaku towarowego przez interwenienta poza Unią pozwalają na stwierdzenie *prima facie*, że w przyszłości zaistnieje prawdopodobieństwo czerpania nienależnej korzyści w Unii, przy czym ryzyko to nie jest jedynie hipotetyczne. Sąd zaznaczył także, że fakt, iż interwenient nie dostarczył żadnych konkretnych informacji na temat ewentualnej odmienności swoich zamierzeń handlowych w Unii od tych realizowanych w państwach trzecich, nie pozostaje bez znaczenia. W konsekwencji Sąd stwierdził, iż faktyczne używanie przez interwenienta zgłoszonego znaku towarowego w szczególnej i umyślnie wybranej postaci poza Unią może prowadzić do logicznego wniosku, że istnieje poważne ryzyko, iż znak ten będzie używany

^{43/} Wyrok z dnia 11 grudnia 2014 r., T-480/12, [EU:T:2014:1062](#).

w samej Unii w ten sam sposób co w państwach trzecich, tym bardziej że interwenient wyraźnie wniósł o rejestrację zgłoszonego znaku towarowego w celu używania go w Unii.

W sprawie, w której wyrok zapadł w dniu 11 grudnia 2017 r., *JT/EUIPO – Carrasco Pirard (QUILAPAYÚN)* (T-249/15, [EU:T:2017:885](#)), Sąd rozpatrywał skargę o stwierdzenie nieważności wniesioną na decyzję izby odwoławczej EUIPO, na mocy której uchylono decyzję Wydziału Sprzeciwów i oddalono sprzeciw z tego powodu, że skarżący nie wykazał, iż jest „rzeczywistym właścicielem” wcześniejszego znaku towarowego, na którym oparto sprzeciw. Źródło tej sprawy stanowiło postępowanie w sprawie sprzeciwu opartego na wcześniejszym niezarejestrowanym graficznym znaku towarowym (QUILAPAYÚN) i wniesionego wobec rejestracji znaku identycznego z wcześniejszym niezarejestrowanym graficznym znakiem towarowym. Sprawa ta stanowiła dla Sądu okazję do przeanalizowania nierozpatrywanego dotychczas zagadnienia, czy fakt bycia współwłaścicielem znaku towarowego jest wystarczający do tego, by można było wnieść sprzeciw.

Zdaniem Sądu z art. 8 ust. 1 lit. a) i b), z art. 8 ust. 2 lit. c) rozporządzenia nr 207/2009 [obecnie art. 8 ust. 1 lit. a) i b) oraz art. 8 ust. 2 lit. c) rozporządzenia 2017/1001], z art. 41 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 207/2009 [obecnie art. 46 ust. 1 lit. a) rozporządzenia 2017/1001], z zasady 19 ust. 2 oraz z zasady 20 ust. 1 rozporządzenia nr 2868/95 wynika, że aby wnieść sprzeciw w rozumieniu art. 8 ust. 1 rozporządzenia nr 207/2009 na podstawie powszechnie znanego znaku towarowego w rozumieniu art. 8 ust. 2 lit. c) wspomnianego rozporządzenia, wnoszący sprzeciw powinien wykazać, że znak towarowy jest powszechnie znany w państwie członkowskim w rozumieniu art. 6 bis konwencji paryskiej⁴⁴ oraz że jest on jego właścicielem. W tym względzie Sąd przypomniał, że dowód własności niezarejestrowanego znaku towarowego jest związany ze szczególnymi przesłankami. Już z założenia skarżący nie może przedstawić zaświadczenia o dokonaniu zgłoszenia znaku towarowego, na którym oparto sprzeciw, aby wykazać, iż jest właścicielem tego znaku. Powinien on wykazać, że prawa do wcześniejszego niezarejestrowanego znaku towarowego nabył poprzez jego używanie.

Ponadto w opinii Sądu z żadnego z powyżej wskazanych przepisów nie wynika, by na mocy art. 8 ust. 2 lit. c) rozporządzenia nr 207/2009 wnoszący sprzeciw był zobowiązany wykazać, iż jest „wyłącznym” właścicielem wcześniejszego niezarejestrowanego powszechnie znanego znaku towarowego, na którym opiera sprzeciw. Z art. 41 rozporządzenia nr 207/2009, zasady 19 ust. 2 i zasady 20 ust. 1 rozporządzenia nr 2868/95 można wywieść, iż wnoszący sprzeciw powinien wykazać, że nabył wystarczające prawa do wcześniejszego niezarejestrowanego powszechnie znanego znaku towarowego w rozumieniu art. 8 ust. 2 lit. c) rozporządzenia nr 207/2009, aby można było uznać go za właściciela tego znaku towarowego, co nie wymaga wykazania wyłącznej własności znaku. Zasada 15 ust. 1 rozporządzenia nr 2868/95 (obecnie art. 2 ust. 1 rozporządzenia delegowanego 2017/1430) stanowi ponadto, że „[j]eśli wcześniejszy znak i/lub wcześniejsze prawo ma więcej niż jednego właściciela (jest współwłasnością), sprzeciw może wnieść każdy z nich”, co umożliwia każdemu ze współwłaścicieli wcześniejszego znaku towarowego sprzeciwienie się rejestracji zgłoszonego znaku towarowego.

Sąd wskazał w odniesieniu do tamtej sprawy, że gdyby wymagano wyłącznej własności wcześniejszego znaku towarowego, to ani skarżący, ani zgłaszający nie mogliby sprzeciwić się rejestracji rozpatrywanego oznaczenia przez osobę trzecią, chyba że łącznie wnieśliby sprzeciw wobec takiego zgłoszenia, ponieważ wszyscy dochodzą własności tego oznaczenia. Nabycie przez skarżącego praw do wcześniejszego niezarejestrowanego znaku towarowego umożliwiłoby mu zaś wniesienie sprzeciwu wobec rejestracji zgłoszonego znaku towarowego, niezależnie od kwestii, czy inne osoby, w tym zgłaszający, także nabyły prawa do tego znaku ze względu na używanie go także przez nie. W tych okolicznościach Sąd stwierdził, że izba odwoławcza naruszyła prawo, ponieważ wymagała od skarżącego wykazania, iż jest wyłącznym właścicielem wcześniejszego znaku towarowego, i nie zbadała, czy wystarczające jest, iż jest on współwłaścicielem tego znaku.

44/ Konwencja paryska o ochronie własności przemysłowej z dnia 20 marca 1883 r., zrewidowana i zmieniona.

3. WZORY

W sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 16 lutego 2017 r., **Termosyfony do grzejników** (T-828/14 i T-829/14, [EU:T:2017:87](#))⁴⁵, Sąd miał ponadto okazję dostarczyć wyjaśnień dotyczących daty, w odniesieniu do której należy badać indywidualny charakter wzoru i ustalić ewentualne istnienie nasycenia stanu sztuki wzorniczej w rozumieniu art. 6 ust. 1 rozporządzenia (WE) nr 6/2002⁴⁶. Skarżąca podnosiła, że izba odwoławcza popełniła błąd co do momentu, w odniesieniu do którego dokonała oceny nasycenia stanu sztuki wzorniczej, ponieważ za punkt odniesienia przyjęła dzień wydania zaskarżonych decyzji, podczas gdy należało odnieść się do momentu zgłoszenia spornych wzorów do rejestracji.

W tym względzie Sąd wskazał, że zgodnie z art. 6 ust. 1 rozporządzenia nr 6/2002 oceny całościowego wrażenia zaskarżonego wzoru i ustalenia ewentualnego nasycenia stanu sztuki wzorniczej należy dokonać w odniesieniu do daty zgłoszenia spornego wzoru do rejestracji. W konsekwencji stwierdził on, że izba odwoławcza naruszyła prawo w zakresie ustalenia momentu, w odniesieniu do którego dokonała oceny ewentualnego istnienia nasycenia stanu sztuki wzorniczej.

Sprawa zakończona wyrokiem z dnia 13 czerwca 2017 r., **Ball Beverage Packaging Europe/EUIPO – Crown Hellas Can (Puszki)** (T-9/15, [EU:T:2017:386](#)), stanowiła dla Sądu okazję do przedstawienia użytecznych wyjaśnień co do charakteru procedury rejestracji wzorów wspólnotowych, pojęcia „produktu” w rozumieniu art. 3 lit. a) rozporządzenia nr 6/2002, a także zakresu opisu spornego wzoru zamieszczonego w zgłoszeniu do rejestracji w zastosowaniu art. 36 ust. 3 lit. a) wspomnianego rozporządzenia.

Sąd wskazał przede wszystkim, że w zakresie, w jakim definicja przedmiotu ochrony spornego wzoru stanowi część badania co do istoty rejestracji wspomnianego wzoru, ewentualne stanowisko EUIPO w tej kwestii przedstawione w toku procedury rejestracji nie może być wiążące dla izby odwoławczej, ponieważ przeprowadzana przez EUIPO w toku tej procedury rejestracji kontrola ma zasadniczo formalny i pobieżny charakter.

Następnie Sąd oddalił zarzut szczegółowy dotyczący tego, że izba odwoławcza błędnie stwierdziła, iż sporny wzór, a mianowicie przedstawienie trzech puszek o odmiennych rozmiarach, nie stanowi produktu w rozumieniu art. 3 lit. a) rozporządzenia nr 6/2002. W tym względzie Sąd zauważył, że przedmiotem wzoru może być wyłącznie pojedynczy przedmiot, gdyż we wspomnianym przepisie wyraźnie wskazano na wygląd „produktu”. Dodatkowo, jak uściślił Sąd, zbiór artykułów może stanowić „produkt” w rozumieniu wspomnianego przepisu, gdy artykuły te są estetycznie dobrane, wykazują związek funkcjonalny i są zwykle wprowadzane do obrotu jako pojedynczy produkt. Sąd orzekł zatem w tej sprawie, że jest oczywiste, iż przedstawione w spornym wzorze trzy puszki nie spełniają wspólnej funkcji – w tym rozumieniu, że nie spełniają one funkcji, która nie może zostać spełniona przez każdą z nich indywidualnie, tak jak ma to miejsce w wypadku na przykład sztucców lub szachownicy i figur szachowych.

Sąd zauważył wreszcie, że ewentualnie zawarty w zgłoszeniu opis nie może wpływać na ocenę co do istoty dotyczącą nowości lub indywidualnego charakteru rozpatrywanego wzoru. W ocenie Sądu opis ten nie może również wpływać na kwestię tego, jaki jest przedmiot ochrony rozpatrywanego wzoru, która to kwestia jest bezspornie związana z ocenami dotyczącymi nowości lub indywidualnego charakteru.

^{45/} Zobacz także powyżej fragmenty poświęcone temu wyrokowi w części V „Własność intelektualna – 1. Skład izb odwoławczych po przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania”.

^{46/} Rozporządzenie Rady (WE) nr 6/2002 z dnia 12 grudnia 2001 r. w sprawie wzorów wspólnotowych (Dz.U. 2002, L 3, s. 1).

4. ODMIANY ROŚLIN

W sprawie, w której wyrok zapadł w dniu 23 listopada 2017 r., *Aurora/OCVV – SESVanderhave (M 02205)* (T-140/15, [EU:T:2017:830](#)), Sąd rozpatrywał skargę o stwierdzenie nieważności decyzji Wspólnotowego Urzędu Ochrony Odmian Roślin (CPVO), na mocy której oddalono wniosek o unieważnienie wspólnotowej ochrony odmiany roślin przyznanej odmianie M 02205, stanowiącej odmianę buraka cukrowego. Powyższy wniosek o unieważnienie był uzasadniony okolicznością, że odmiana M 02205 nie spełniała przesłanki „odrębności” w rozumieniu art. 7 ust. 1 rozporządzenia (WE) nr 2100/94⁴⁷.

W pierwszej kolejności Sąd przypomniał, że CPVO dysponuje szerokimi uprawnieniami dyskrejonalnymi w zakresie unieważnienia ochrony odmian roślin, zatem tylko poważne wątpliwości co do okoliczności, czy wymagane przesłanki były spełnione w chwili przewidzianego tym rozporządzeniem badania, mogą uzasadniać ponowne badanie odmiany chronionej w ramach postępowania w sprawie unieważnienia prawa na podstawie art. 20 wspomnianego rozporządzenia. W opinii Sądu z właściwych przepisów wynika, iż zawarte w porównawczym zestawieniu odrębności oceny w zakresie przejawów właściwości, na podstawie których ustalono odrębność zgłoszonej odmiany, muszą odpowiadać ocenom uzyskanym z porównawczych prób upraw przeprowadzonych w ciągu dwóch lat następujących po złożeniu wniosku o przyznanie wspólnotowego prawa do ochrony odmian roślin zgłoszonej odmiany. W tym kontekście Sąd wskazał, że w omawianej sprawie skarżący zasadnie mógł powoływać się na liczne błędy w porównawczym zestawieniu odrębności, które było kilkakrotnie zmieniane. W rezultacie Sąd uznał, że skarżąca dostarczyła izbie odwoławczej istotnych faktów wystarczających do tego, by wzbudzić poważne wątpliwości co do tego, czy dane wykorzystane dla jednej z dwóch odmian referencyjnych zostały zaczerpnięte z oficjalnego opisu tej odmiany.

W drugiej kolejności Sąd przypomniał, że zasada badania stanu faktycznego z urzędu obowiązuje także w postępowaniu przed izbą odwoławczą, a ta ostatnia jest związana zasadą dobrej administracji, zgodnie z którą obowiązkiem jej jest uważne i bezstronne rozpatrzenie wszystkich faktów i przepisów prawnych mających znaczenie dla sprawy przed nią. W tym względzie Sąd wskazał, że do izby odwoławczej należało zapewnienie, żeby w chwili wydania zaskarżonej decyzji posiadała ona wszystkie istotne informacje, czyli zwłaszcza wyniki porównawczych prób z upraw, aby móc na podstawie odpowiednich danych ocenić, czy badanie odrębności odmiany M 02205 zostało przeprowadzone zgodnie z obowiązującymi przepisami technicznymi. Tymczasem CPVO przyznało, że w momencie wydania zaskarżonej decyzji izba odwoławcza nie dysponowała tymi wynikami. W konsekwencji Sąd uznał, że izba odwoławcza nie wywiązała się prawidłowo ze swoich obowiązków, ponieważ nie przeprowadziła odpowiedniego badania w celu upewnienia się, że odrębność odmiany M 02205 została ustalona na podstawie danych uzyskanych w wyniku porównawczych prób upraw.

^{47/} Rozporządzenie Rady (WE) nr 2100/94 z dnia 27 lipca 1994 r. w sprawie wspólnotowego systemu ochrony odmian roślin (Dz.U. 1994, L 277, s. 1).

VI. WSPÓLNA POLITYKA ZAGRANICZNA I BEZPIECZEŃSTWA – ŚRODKI OGRANICZAJĄCE

Również w 2017 r., podobnie jak w latach poprzednich, zwiększyła się liczba sporów dotyczących środków ograniczających w dziedzinie wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa (WPZiB). Kilka orzeczeń zasługuje na szczególną uwagę.

1. UKRAINA

W sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 15 czerwca 2017 r., *Kiselev/Rada* (T-262/15, [EU:T:2017:392](#)), do Sądu zwrócono się o wypowiedzenie się w przedmiocie umieszczenia nazwiska szefa rosyjskiej federalnej państwowej agencji prasowej, mianowanego dekretem prezydenckim, w wykazach osób objętych środkami ograniczającymi w związku z działaniami podważającymi integralność terytorialną, suwerenność i niezależność Ukrainy lub im zagrażającymi, z tego względu, że stanowił on centralną postać rządowej propagandy wspierającej rozmieszczenie sił rosyjskich na Ukrainie.

Stwierdziwszy, że rozpatrywane środki ograniczające są zgodne z wyjątkami dotyczącymi bezpieczeństwa przewidzianymi w art. 99 pkt 1 lit. d) umowy o partnerstwie i współpracy między Wspólnotami Europejskimi i ich państwami członkowskimi, z jednej strony, a Federacją Rosyjską, z drugiej strony⁴⁸, Sąd poruszył w szczególności kwestię, czy zastosowanie do sytuacji skarżącego kryterium umieszczenia w wykazie określonego w mających zastosowanie przepisach prawa Unii⁴⁹ – czyli kryterium dotyczącego osób, które aktywnie wspierają działania lub polityki podważające integralność terytorialną, suwerenność, niezależność, stabilność lub bezpieczeństwo Ukrainy bądź im zagrażające – stanowi naruszenie jego prawa do wolności wypowiedzi.

W pierwszej kolejności, podkreślając, że wszelkie ograniczenia wolności wypowiedzi muszą być przewidziane ustawą, Sąd zauważył, iż rozpatrywane środki ograniczające zostały ustanowione w aktach mających charakter generalny oraz po pierwsze, mają wyraźną podstawę prawną w prawie Unii, mianowicie w art. 29 TUE oraz w art. 215 TFUE, a po drugie, zostały wystarczająco uzasadnione zarówno pod kątem ich treści, jak i powodów uzasadniających ich zastosowanie wobec skarżącego. Zdaniem Sądu z uwagi na kluczową rolę, jaką we współczesnym społeczeństwie odgrywają media, a przede wszystkim media audiowizualne, można było bowiem przewidzieć, że masowe wsparcie medialne dla działań i polityki rządu rosyjskiego mających na celu destabilizację sytuacji na Ukrainie, udzielane zwłaszcza w ramach bardzo popularnych programów przez osobę mianowaną dekretem prezydenckim na stanowisko szefa rosyjskiej federalnej państwowej agencji prasowej, może zostać objęte kryterium opartym na koncepcji „aktywnego wsparcia”, pod warunkiem że wynikające stąd ograniczenia wolności wypowiedzi spełniają inne warunki wymagane do uznania, że wolność ta jest ograniczona zgodnie z prawem.

^{48/} Umowa o partnerstwie i współpracy między Wspólnotami Europejskimi i ich państwami członkowskimi, z jednej strony, a Federacją Rosyjską, z drugiej strony (Dz.U. 1997, L 327, s. 3). Należy zauważyć, że przepis, o którym mowa, przewiduje wyjątek, na który strona umowy może powołać się jednostronnie w celu przyjęcia środków, które jej zdaniem są niezbędne dla ochrony jej podstawowych interesów bezpieczeństwa, w szczególności „w czasie wojny lub poważnych napięć międzynarodowych grożących wybuchem wojny lub w celu wykonania zobowiązań, jakie podjęła do celów utrzymania pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego”.

^{49/} Artykuł 1 ust. 1 lit. a) i art. 2 ust. 1 lit. a) decyzji Rady 2014/145/WPZiB z dnia 17 marca 2014 w sprawie środków ograniczających w związku z działaniami podważającymi integralność terytorialną, suwerenność i niezależność Ukrainy lub im zagrażającymi (Dz.U. 2014, L 78, s. 16), ze zmianami; art. 3 ust. 1 lit. a) rozporządzenia Rady (UE) nr 269/2014 z dnia 17 marca 2014 r. w sprawie środków ograniczających w odniesieniu do działań podważających integralność terytorialną, suwerenność i niezależność Ukrainy lub im zagrażających (Dz.U. 2014, L 78, s. 6), ze zmianami.

W drugiej kolejności, w odniesieniu do kwestii, czy przyjęte środki ograniczające służą osiągnięciu celu interesu ogólnego, uznanego za taki przez Unię, Sąd zauważył, że za pomocą tych środków, w szczególności na podstawie omawianego kryterium dotyczącego aktywnego wsparcia, Rada pragnie wywrzeć presję na władze rosyjskie, aby te zaprzestały działań i polityk destabilizujących Ukrainę, co jest zgodne z jednym z celów WPZiB.

Wreszcie w trzeciej kolejności, w odniesieniu do koniecznego i proporcjonalnego charakteru środków ograniczających Sąd przypomniał swoje orzecznictwo i orzecznictwo Trybunału dotyczące zasady proporcjonalności i ograniczeń wolności wypowiedzi, w szczególności zasady sformułowane w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w tym względzie. W tym kontekście Sąd zwrócił uwagę, że w ramach wykonywania pracy dziennikarza, której nie można oddzielić od pracy w charakterze szefa rosyjskiej agencji prasowej, skarżący wielokrotnie wypowiadał się na temat sytuacji na Ukrainie, do której doprowadził rząd rosyjski. Zdaniem Sądu jest faktem powszechnie znanym, że działania i polityka rządu rosyjskiego, które służą destabilizacji Ukrainy, są w Rosji szeroko komentowane w mediach i bardzo często prezentowane, przy użyciu środków propagandowych, społeczeństwu rosyjskiemu jako w pełni usprawiedliwione. W tych okolicznościach oraz w świetle dowodów, jakimi Rada dysponowała w odniesieniu do wypowiedzi wygłaszanych przez skarżącego, przyjęcie środków ograniczających skierowanych przeciwko niemu ze względu na uprawianą przez niego propagandę na rzecz działań i polityki rządu rosyjskiego destabilizujących Ukrainę nie może być uznane za nieproporcjonalne ograniczenie jego prawa do wolności wypowiedzi. Ponadto, wskazując, że skarżący jest obywatelem państwa trzeciego (Federacji Rosyjskiej) oraz zamieszkuje w tym państwie i wykonuje tam swoją działalność zawodową, Sąd orzekł, że rozpatrywane środki ograniczające – które przewidują ograniczenia we wjeździe skarżącego na terytorium państw członkowskich i w przejeździe skarżącego przez te państwa, jak również zamrożenie jego środków finansowych ulokowanych w Unii – nie naruszają istoty prawa skarżącego do korzystania z przysługującej mu wolności wypowiedzi w szczególności w ramach wykonywanej przez niego działalności zawodowej w sektorze informacyjnym w państwie, w którym zamieszkuje i pracuje.

W sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 7 lipca 2017 r., **Azarov/Rada** (T-215/15, odwołanie w toku⁵⁰, [EU:T:2017:479](#)), do Sądu wpłynęła skarga byłego premiera Ukrainy na akty, w których Rada postanowiła pozostawić jego nazwisko w wykazie osób objętych środkami ograniczającymi dotyczącymi osób, które zostały wskazane jako odpowiedzialne za sprzeniewierzenie ukraińskich funduszy państwowych⁵¹. Skarżący twierdził między innymi, że Rada popełniła oczywisty błąd w ocenie, postanawiając przedłużyć stosowanie spornych środków ograniczających, ponieważ zaskarżone akty zawierały jedynie bardzo niejasne i zwięzłe uzasadnienie. W jego opinii Rada powinna była zatem przedstawić dodatkowe, bardziej precyzyjne informacje.

W powyższym względzie Sąd przypomniał, że Rada nie ma obowiązku podejmowania, z urzędu i w sposób systematyczny, własnych dochodzeń lub dokonywania kontroli w celu uzyskania dodatkowych informacji, gdy dysponuje już dowodami przedstawionymi przez organy państwa trzeciego w celu przyjęcia środków ograniczających w odniesieniu do pochodzących z nich osób, wobec których prowadzone jest w tym państwie postępowanie przed sądem. W danym wypadku – jak wyjaśnił Sąd – Rada powinna zweryfikować, po pierwsze, w jakim zakresie dokumenty, na których zamierza się oprzeć, umożliwiają wykazanie, że – jak wskazano w uzasadnieniu umieszczenia nazwiska skarżącego w spornym wykazie – skarżący jest objęty postępowaniem karnym prowadzonym przez organy ukraińskie z powodu czynów, które mogą być związane ze sprzeniewierzeniem publicznych środków finansowych, oraz po drugie, czy owo postępowanie umożliwia kwalifikację działań skarżącego zgodnie z wyżej wspomnianym właściwym kryterium. Dopiero gdy te weryfikacje nie przyniosą rezultatów, Rada powinna

50/ Sprawa C-530/17 P, **Azarov/Rada**.

51/ Decyzja Rady (WPZiB) 2015/364 z dnia 5 marca 2015 r. zmieniająca decyzję 2014/119/WPZiB w sprawie środków ograniczających skierowanych przeciwko niektórym osobom, podmiotom i organom w związku z sytuacją na Ukrainie (Dz.U. 2015, L 62, s. 25); rozporządzenie wykonawcze Rady (UE) 2015/357 z dnia 5 marca 2015 r. w sprawie wykonania rozporządzenia (UE) nr 208/2014 w sprawie środków ograniczających skierowanych przeciwko niektórym osobom, podmiotom i organom w związku z sytuacją na Ukrainie (Dz.U. 2015, L 62, s. 1).

przeprowadzić dodatkowe weryfikacje. Jednakże z uwagi na okoliczności danego wypadku Rada powinna dokonać oceny konieczności przeprowadzenia dodatkowych weryfikacji, w szczególności zażądania od organów ukraińskich przekazania uzupełniających dowodów, jeśli dowody już dostarczone okazują się niewystarczające lub niespójne. Ponadto w ramach możliwości, jaką należy przyznać osobom objętym wykazem, przedstawienia uwag dotyczących uzasadnienia, jakie Rada zamierza przyjąć w celu pozostawienia ich nazwisk w spornym wykazie, osoby te mogą przedstawić takie dowody, a nawet dowody odciążające wymagające dokonania przez Radę dodatkowych weryfikacji.

W odniesieniu do argumentu opartego na wyroku *LTTE/Rada*⁵², że Rada powinna – przed oparciem się na orzeczeniu organu państwa trzeciego – starannie zweryfikować, czy właściwe uregulowania tego państwa zapewniają ochronę prawa do obrony oraz prawa do skutecznej ochrony sądowej równoważną z ochroną zapewnioną na poziomie Unii, po pierwsze, Sąd zauważył, że w sprawie zakończonej wspomnianym wyrokiem środki ograniczające zostały przyjęte na podstawie wspólnego stanowiska 2001/931/WPZiB⁵³, przyjętego w ramach zwalczania terroryzmu, w którym to stanowisku ustanowiono mechanizm umożliwiający Radzie umieszczenie nazwiska danej osoby w wykazie dotyczącym zamrożenia środków finansowych na podstawie decyzji przyjętej przez organ krajowy, w stosownym wypadku, państwa trzeciego.

Tymczasem w omawianym przypadku istnienie uprzedniej decyzji organów ukraińskich nie stanowiło jednego z kryteriów warunkujących przyjęcie spornych środków ograniczających, ponieważ postępowania sądowe wszczęte przez wspomniane organy stanowią jedynie podstawę faktyczną, na której opierają się te środki.

Po drugie, Sąd podkreślił, że w każdym wypadku istnieje zasadnicza różnica między środkami ograniczającymi, które dotyczą walki z terroryzmem, a środkami ograniczającymi, które są objęte ramami współpracy między z jednej strony Unią a z drugiej strony nowymi organami państwa trzeciego, w danym wypadku Ukrainy. Walka z terroryzmem, w której Rada bierze udział poprzez przyjmowanie środków ograniczających dotyczących określonych osób lub podmiotów, niekoniecznie jest bowiem objęta ramami współpracy z organami państwa trzeciego, w którym doszło do zmiany władzy i które Rada zdecydowała się wspierać, jak to miało miejsce w omawianym przypadku.

A zatem, o ile wybitnie polityczny wybór Rady polegający na współpracy z nowymi organami ukraińskimi, aby umożliwić im w szczególności odzyskanie publicznych środków finansowych, jakie mogły zostać sprzeniewierzone, mający na celu „konsolidację i wsparcie praworządności” na Ukrainie, został uzależniony od warunku, że państwo ukraińskie zagwarantuje, natychmiast po zmianie władzy, poziom ochrony praw podstawowych równoważny z poziomem zapewnionym w Unii i w państwach członkowskich, o tyle naruszono by w istocie przysługujący Radzie szeroki zakres uznania w odniesieniu do definicji ogólnych kryteriów wyznaczających krąg osób, które można objąć środkami ograniczającymi mającymi na celu wsparcie tych nowych organów.

Przy wykonywaniu tego szerokiego zakresu uznania Rada powinna zatem móc swobodnie stwierdzić, że w następstwie zmiany władzy organy ukraińskie zasługują na wsparcie w zakresie, w jakim przyczyniają się one do poprawy życia demokratycznego i poszanowania praworządności na Ukrainie w stosunku do sytuacji, jaka panowała wcześniej, oraz że jedna z możliwości konsolidacji i wsparcia praworządności polega na zamrożeniu aktywów osób wskazanych jako odpowiedzialne za sprzeniewierzenie ukraińskich funduszy państwowych. A zatem jedynie w sytuacji, gdyby wybór polityczny Rady, aby wesprzeć nowe władze ukraińskie, w tym poprzez współpracę wynikającą ze spornych środków ograniczających, okazał się oczywiście błędny, w szczególności ze względu na fakt, że dochodzi do systematycznych naruszeń praw podstawowych w tym państwie po zmianie władzy, ewentualny brak zgodności

52/ Wyrok z dnia 16 października 2014 r., T-208/11 i T-508/11, [EU:T:2014:885](#).

53/ Wspólne stanowisko Rady 2001/931/WPZiB z dnia 27 grudnia 2001 r. w sprawie zastosowania szczególnych środków w celu zwalczania terroryzmu (Dz.U. 2001, L 344, s. 93).

między ochroną praw podstawowych na Ukrainie a ochroną tych praw w Unii mógłby mieć wpływ na legalność utrzymania tych środków w odniesieniu do skarżącego.

2. REPUBLIKA TUNEZYJSKA

W sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 5 października 2017 r., *Mabrouk/Rada* (T-175/15, [EU:T:2017:694](#)), Sąd miał do rozstrzygnięcia żądanie stwierdzenia nieważności decyzji, w których Rada postanowiła o pozostawieniu nazwiska skarżącego w wykazie osób objętych środkami ograniczającymi skierowanymi przeciwko niektórym osobom i podmiotom w związku z sytuacją w Tunezji⁵⁴. Na poparcie skargi skarżący powołał się w szczególności na naruszenie zasady rozpatrzenia sprawy w rozsądnym terminie przez władze tunezyjskie w ramach postępowania sądowego, na którym opierała się decyzja Rady o pozostawieniu jego nazwiska we wspomnianym wykazie, jak również na naruszenie przez samą Radę przysługującego mu prawa do rozpoznania sprawy w rozsądnym terminie.

W tym względzie z jednej strony Sąd zauważył, że to do sądów tunezyjskich należy wypowiedzenie się w przedmiocie ewentualnego naruszenia zasady rozpatrzenia sprawy w rozsądnym terminie w ramach postępowania sądowego, które toczy się wobec skarżącego. Zwrócił on jednak uwagę, że w ramach każdego działania Unii, w tym w dziedzinie WPZiB, należy zapewnić poszanowanie zasad praworządności i praw człowieka, a także godności ludzkiej. Otóż zasada rozpoznania sprawy w rozsądnym terminie stanowi element prawa do rzetelnego procesu, które jest chronione na gruncie postanowień szeregu wiążących aktów prawa międzynarodowego. Ponadto zaskarżone decyzje wpisują się w ramy polityki wspierania Tunezji, opartej na celach wspierania poszanowania praw człowieka oraz praworządności. Sąd wywiódł stąd, że nie można wykluczyć, iż w świetle obiektywnych, wiarygodnych, dokładnych i spójnych informacji, mogących wywołać uzasadnione wątpliwości co do przestrzegania prawa skarżącego do rozpoznania jego sprawy w rozsądnym terminie przez władze tunezyjskie, Rada przeprowadzi niezbędne weryfikacje. Uznał on jednak, że przesłanka ta nie została spełniona w omawianej sprawie.

Z drugiej strony Sąd oddalił argumentację skarżącego opartą na naruszeniu przez Radę art. 47 karty praw podstawowych z tego względu, że instytucja ta miała naruszyć prawo skarżącego do rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie, ponieważ nie podjęła ona koniecznych działań, aby czas trwania postępowania, które toczyło się wobec niego w Tunezji, nie przekroczył rozsądnego okresu. Zdaniem Sądu art. 47 karty praw podstawowych ma zastosowanie jedynie do przeprowadzanej przez sądy Unii kontroli sądowej spornego zamrożenia aktywów. Natomiast nie znajduje on zastosowania ani do postępowania sądowego w Tunezji, które nie podlega prawu Unii, ani do zaskarżonej decyzji, która nie pochodzi od sądu i której przedmiot nie ma charakteru sądowego. Sąd wyjaśnił, że nawet przy założeniu, iż argumentację tę można interpretować jako dotyczącą naruszenia zasady dobrej administracji, w każdym wypadku z tego względu, że skarżący nie udowodnił, iż postępowanie sądowe w Tunezji przekroczyło rozsądny czas trwania, nie mógł on wykazać, że sam czas trwania zamrożenia jego aktywów w Unii był zbyt długi.

W odniesieniu do argumentu skarżącego, że Rada popełniła oczywiste błędy w ocenie rozwoju procesu demokratyzacji w Tunezji oraz konieczności zastosowania środków ograniczających wobec obywateli tunezyjskich odpowiedzialnych za sprzeniewierzenie tunezyjskich środków publicznych, Sąd przypomniał, że Rada dysponuje w tej dziedzinie szerokim zakresem uznania, tak że jedynie oczywiście niewłaściwy charakter środka podjętego w takiej dziedzinie może mieć wpływ na jego zgodność z prawem. Tymczasem różne wydarzenia o charakterze sądowniczym, konstytucyjnym i wyborczym, na które powołał się skarżący, nie świadczą o tym, że Rada popełniła oczywisty

^{54/} Decyzja Rady 2011/72/WPZiB z dnia 31 stycznia 2011 r. dotycząca środków ograniczających skierowanych przeciwko niektórym osobom i podmiotom w związku z sytuacją w Tunezji (Dz.U. 2011, L 28, s. 62); decyzja Rady (WPZiB) 2015/157 z dnia 30 stycznia 2015 r. zmieniająca decyzję 2011/72 (Dz.U. 2015, L 26, s. 29); decyzja Rady (WPZiB) 2016/119 z dnia 28 stycznia 2016 r. zmieniająca decyzję 2011/72 (Dz.U. 2016, L 23, s. 65).

błąd w ocenie, jakiej dokonała w odniesieniu do procesu przemian demokratycznych w Tunezji. Chociaż bowiem wydarzenia te świadczą o postępach, nie pozwalają na ostateczne stwierdzenie, że proces ten został zakończony, gdyż jest on w szczególności uzależniony od umocnienia praworządności oraz dorobku demokratycznego nowej konstytucji Tunezji. W każdym wypadku – jak podkreślił Sąd – ewentualne uchylene spornych środków ograniczających może zależeć wyłącznie od zakończenia postępowań sądowych, na których się one opierają, a nie od zakończenia procesu przemian demokratycznych w Tunezji, gdyż wsparcie tego procesu jest jedynie finalnym celem polityki, w której ramy wpisuje się wspomniane zamrożenie aktywów, a nie dodatkowym warunkiem utrzymania tego środka w mocy.

VII. SPÓJNOŚĆ GOSPODARCZA, SPOŁECZNA I TERYTORIALNA

Sprawa zakończona wyrokiem z dnia 4 maja 2017 r., *Green Source Poland/Komisja* (T-512/14, [EU:T:2017:299](#)), stanowiła dla Sądu okazję do zbadania nowej kwestii, czy skarga, która została wniesiona przez przedsiębiorstwo odpowiedzialne za realizację dużego projektu na decyzję Komisji odmawiającą potwierdzenia przyznania państwu członkowskiemu wkładu finansowego z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) dla wspomnianego dużego projektu, jest dopuszczalna.

W pierwszej kolejności w odniesieniu do pierwszego kryterium bezpośredniego oddziaływania, to jest wymogu, by kwestionowany środek Unii wywierał bezpośrednio wpływ na sytuację prawną jednostki, Sąd wskazał, że z właściwych przepisów rozporządzenia (WE) nr 1083/2006⁵⁵ wynika, iż jedynie w kontekście relacji między Komisją i państwem członkowskim przeprowadzane są operacje, w ramach których Komisja ocenia i potwierdza przyznanie państwu członkowskiemu wkładu finansowego z EFRR na duży projekt lub go odmawia. Odpowiada to faktowi, że zgodnie z orzecznictwem wsparcie z EFRR jest skonstruowane jako system funkcjonujący między Komisją a państwem członkowskim. Ponadto z owych przepisów wynika, że za wybór operacji, w tym dużych projektów, odpowiedzialne są państwa członkowskie. Komisja nie dokonuje żadnego wyboru dużych projektów, które są proponowane władzom krajowym przez wnioskodawców, lecz przeprowadza jedynie, wyłącznie względem państw członkowskich, ocenę w szczególności spójności i wkładu dużych projektów, które zostały już wybrane przez władze krajowe i przedłożone Komisji do zatwierdzenia wkładu finansowego w ramach EFRR. W tym względzie – jak wyjaśnił Sąd – rozumowanie przedstawione w wyroku *Consorzio gruppo di azione locale „Murgia Messapica”/Komisja*⁵⁶ nie może zostać przeniesione na grunt omawianej sprawy, ponieważ wybór projektów nie jest dokonywany przez Komisję, lecz należy wyłącznie do władz krajowych.

Ponadto zgodnie z utrwalonym orzecznictwem wskazanie w decyzji przyznającej pomoc finansową Unii w ramach EFRR danej jednostki jako instytucji odpowiedzialnej za realizację projektu nie oznacza, że jednostce tej przysługuje uprawnienie do tej pomocy. Za podmiot uprawniony do wspomnianej pomocy należy bowiem uznać państwo członkowskie jako adresata decyzji o przyznaniu pomocy finansowej z EFRR. Jest tak tym bardziej w sytuacji, gdy pomoc z EFRR nie została jeszcze przyznana państwu członkowskiemu i w związku z tym stosunek między jednostką wyznaczoną jako podmiot odpowiedzialny za realizację projektu, podmiotem odpowiedzialnym za wniosek lub beneficjentem pomocy i pomocą z EFRR jest jeszcze bardziej pośredni.

^{55/} Rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 r. ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1260/1999 (Dz.U. 2006, L 210, s. 25).

^{56/} Wyrok z dnia 19 maja 1994 r., T-465/93, [EU:T:1994:56](#).

W odniesieniu do pozbawienia środków niezbędnych do wdrożenia projektu, niemożności jego kontynuowania i obowiązku pokrycia strat wynikających z już poniesionych wydatków, na które to okoliczności powołała się skarżąca, Sąd uznał, że przy założeniu ich wykazania, nie wynikają one ani z samej zaskarżonej decyzji, ani z przepisów prawa Unii, które mają regulować jej skutki, lecz z konsekwencji, jakie w ramach umowy dotyczącej przyznania dotacji na wdrożenie projektu władze polskie i skarżąca powiązały z tą decyzją. Konsekwencje i obowiązki wynikające z tej umowy wkraczają bowiem między sytuację prawną skarżącej a zaskarżoną decyzję. A zatem w poszanowaniu mającego zastosowanie prawa krajowego skarżąca mogła w szczególności sprzeciwić się przed właściwym sądem krajowym rozwiązaniu umowy lub zwrotowi zażądaneemu przez władze krajowe na podstawie tej umowy, podnosząc zarzut nieważności zaskarżonej decyzji.

W drugiej kolejności w odniesieniu do drugiego kryterium bezpośredniego oddziaływania, to jest wymogu, by kwestionowany środek Unii nie pozostawiał żadnych uprawnień dyskrejonalnych adresatom, których obowiązkiem jest go wykonać, Sąd stwierdził, że wykonanie zaskarżonej decyzji przez dane państwo członkowskie nie powoduje na podstawie samej zaskarżonej decyzji lub przepisów prawa Unii, które mają regulować jej skutki, żadnych konsekwencji dla skarżącej, gdyż jej skutki są ograniczone jedynie do relacji między Unią, w szczególności EFRR, a tym państwem członkowskim. W tych okolicznościach Sąd doszedł do wniosku, że zaskarżona decyzja nie dotyczy bezpośrednio skarżącej, gdyż wywołuje ona wyłącznie skutki w stosunkach prawnych między Komisją a danym państwem członkowskim.

VIII. OCHRONA ZDROWIA

W sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 26 stycznia 2017 r., *GGP Italy/Komisja* (T-474/15, [EU:T:2017:36](#)), do Sądu wpłynęła skarga o stwierdzenie nieważności decyzji Komisji uznającej za uzasadniony środek przyjęty przez organy łotewskie zgodnie z dyrektywą 2006/42/WE⁵⁷, dotyczący wprowadzenia do obrotu kosiarki trawnikowej produkowanej przez skarżącą. Wpisując się w kontekst dyrektyw tzw. nowego podejścia, mających na celu ułatwienie swobodnego przepływu towarów przez harmonizację zasadniczych wymagań w zakresie ochrony zdrowia i bezpieczeństwa pracowników, sprawa ta stanowiła dla Sądu okazję do wyjaśnienia między innymi zakresu kontroli Komisji przeprowadzanej w wypadku uruchomienia klauzuli ochronnej przewidzianej w art. 11 dyrektywy 2006/42 oraz charakteru środków, które mogą zostać przyjęte na tej podstawie. Organy łotewskie uznały, że sporna kosiarka nie spełnia zasadniczych wymagań określonych w dyrektywie 2006/42, ponieważ nie jest zgodna z wersją z 2010 r. mającej zastosowanie normy zharmonizowanej. Natomiast skarżąca twierdziła, że jest ona zgodna z wersją z 2006 r. tej normy, na którą jej zdaniem można się było powoływać do dnia 31 sierpnia 2013 r. oraz że w związku z tym model sprzedawany do tego dnia korzystał z domniemania zgodności z zasadniczymi wymaganiami określonymi w dyrektywie 2006/42.

Po pierwsze, w odniesieniu do zakresu przeprowadzanej przez Komisję kontroli Sąd przypomniał, że w ramach wydawania decyzji na podstawie art. 11 ust. 3 dyrektywy 2006/42 na Komisji nie spoczywa obowiązek kontrolowania wszystkich aspektów zgodności z prawem środków krajowych prowadzących do uruchomienia klauzuli ochronnej przewidzianej we wspomnianym artykule. W tym względzie w art. 20 dyrektywy 2006/42 jest wyraźnie mowa o „przysługujących na mocy przepisów prawnych obowiązujących w danym państwie członkowskim środkach odwoławczych”, co wskazuje z jednej strony, że dotyczy on środków krajowych podejmowanych na podstawie dyrektywy, a z drugiej strony, że ich kontrola należy do sądów krajowych. Artykuł ten nie rodzi więc obowiązków po stronie Komisji. Rola Komisji przy wdrażaniu art. 11 ust. 3 dyrektywy 2006/42 polega w pierwszej kolejności

⁵⁷ Dyrektywa 2006/42/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 17 maja 2006 r. w sprawie maszyn, zmieniająca dyrektywę 95/16/WE (przekształcenie) (Dz.U. 2006, L 157, s. 24).

na sprawdzeniu, czy odpowiednie środki, które zostały jej zgłoszone przez państwo członkowskie, są uzasadnione z prawnego i faktycznego punktu widzenia, aby zapobiec temu, by dana maszyna mogła stwarzać zagrożenie, jak to wskazano w art. 11 ust. 1 dyrektywy 2006/42, dla zdrowia lub bezpieczeństwa osób lub, w stosownych przypadkach, zwierząt domowych, mienia lub środowiska. Ponadto – jak podkreślił Sąd – nie ma przeszkód, by „odpowiednie środki”, które państwo członkowskie musi podjąć i zgłosić Komisji zgodnie z klauzulą ochronną zawartą w art. 11 dyrektywy 2006/42, miały postać środków, które nie są jednostronne lub bezpośrednio wiążące. A zatem przekazanie informacji, jak w omawianym przypadku, o tym, że w następstwie działania organów krajowych dystrybutor podjął dobrowolne środki dotyczące wycofania z obrotu i niewprowadzania do obrotu, stanowi powiadomienie o odpowiednim środku, na którego podstawie może zapaść decyzja Komisji wydana na podstawie art. 11 ust. 3 dyrektywy 2006/42.

Po drugie, w odniesieniu do waloru prawnego wersji z 2006 r. właściwej normy zharmonizowanej Sąd wyjaśnił, że zgodnie z art. 7 dyrektywy 2006/42 to opublikowanie przez Komisję odniesienia do normy zharmonizowanej w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej* nadaje jej walor prawny uprawniający producentów maszyn lub ich upoważnionych przedstawicieli do korzystania z domniemania zgodności z zasadniczymi wymaganiami określonymi w tej dyrektywie i objętymi ową opublikowaną normą zharmonizowaną. Systemem takich publikacji jest system aktów instytucji Unii o charakterze generalnym. Zdaniem Sądu art. 7 dyrektywy 2006/42 odnosi się bez zastrzeżeń do norm zharmonizowanych, do których odniesienia zostały opublikowane w Dzienniku Urzędowym, a jego zakres i treść nie ograniczają się do norm zharmonizowanych, do których odniesienia opublikowano na podstawie tej dyrektywy. Przepis ten nie pozwala tym samym uznać, że publikacje odniesień do norm zharmonizowanych dokonane na podstawie dyrektywy 98/37/WE⁵⁸ zostały w sposób dorozumiany uchylone jednocześnie z tą dyrektywą. Wynika stąd, że normy zharmonizowane, do których odniesienia zostały opublikowane na podstawie dyrektywy 98/37, wchodzą w zakres stosowania art. 7 dyrektywy 2006/42, dopóki decyzja nadająca im walor prawny umożliwiający domniemanie na ich podstawie zgodności z zasadniczymi wymaganiami w zakresie ochrony zdrowia i bezpieczeństwa określonymi w dyrektywie obowiązującej w chwili wprowadzenia do obrotu lub oddania do użytku danej maszyny, czyli publikacja odniesienia do nich w Dzienniku Urzędowym, nie zostanie wyraźnie uchylona. Wobec tego Sąd doszedł do wniosku, że skarżąca słusznie utrzymywała, że sporna kosiarka korzysta z domniemania zgodności z zasadniczymi wymaganiami w zakresie ochrony zdrowia i bezpieczeństwa określonymi w dyrektywie 2006/42.

IX. UNIA CELNA

W sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 11 grudnia 2017 r., *Léon Van Parys/Komisja* (T-125/16, [EU:T:2017:884](#)), Sądowi została przedłożona do rozpoznania skarga na decyzję Komisji oddalającą wniosek o umorzenie należności celnych przywozowych złożony przez spółkę będącą importerem bananów pochodzących z Ekwadoru. Decyzja ta została wydana po stwierdzeniu w wyroku *Firma Van Parys/Komisja*⁵⁹ częściowej nieważności wcześniejszej decyzji Komisji, w której instytucja ta uznała, że umorzenie należności celnych przywozowych na podstawie art. 239 rozporządzenia (EWG) nr 2913/92⁶⁰ nie było uzasadnione w odniesieniu do skarżącej. Sąd uznał bowiem, że Komisja nie udowodniła, iż skarżąca nie wykazała staranności. W związku z tym wyrokiem Komisja uznała za konieczne uzyskanie dodatkowych informacji od organów celnych i poinformowała skarżącą, że termin dziewięciu

^{58/} Dyrektywa 98/37/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 czerwca 1998 r. w sprawie zbliżenia ustawodawstw państw członkowskich odnoszących się do maszyn (Dz.U. 1998, L 207, s. 1).

^{59/} Wyrok z dnia 19 marca 2013 r., T-324/10, [EU:T:2013:136](#).

^{60/} Rozporządzenie Rady (EWG) nr 2913/92 z dnia 12 października 1992 r. ustanawiające Wspólnotowy Kodeks Celny (Dz.U. 1992, L 302, s. 1).

miesiący przewidziany w art. 907 rozporządzenia (EWG) nr 2454/93⁶¹ na rozpatrzenie wniosku o umorzenie należności celnych został zatem przedłużony o okres, który upłynął do otrzymania owych informacji. Komisja wydała następnie zaskarżoną decyzję, w której oddaliła wniosek skarżącej o umorzenie należności celnych. W swojej skardze skarżąca kwestionowała sposób, w jaki Komisja wykonała wyrok **Firma Van Parys/Komisja**⁶². W szczególności utrzymywała ona, że przy założeniu, iż Komisja dysponowała rozsądnym terminem na wykonanie tego wyroku, to termin ten nie mógł w żadnym razie przekroczyć nowego, dziewięciomiesięcznego terminu zawitego przewidzianego w art. 907 rozporządzenia nr 2454/93.

W odniesieniu do zarzutu dotyczącego naruszenia zasady dobrej administracji Sąd stwierdził tytułem wstępu, że skutek wyroku **Firma Van Parys/Komisja**⁶³ art. 907 rozporządzenia nr 2454/93 nie miał już zastosowania w ramach ponownie podjętego postępowania w celu wydania zaskarżonej decyzji, mającej zastąpić pierwszą decyzję, jako że zgodnie z orzecznictwem zastosowanie miał jedynie rozsądny termin. Ze względu na charakter środków, jakie należało przyjąć, oraz konkretne okoliczności sprawy Komisja nie dochowała jednak rozsądnego terminu przy prowadzeniu postępowania poprzedzającego przyjęcie zaskarżonej decyzji. W tym względzie wystarczy stwierdzić, że – nawet przy założeniu, iż żądania przedstawienia informacji skierowane przez Komisję do krajowych organów celnych mogły spowodować zawieszenie terminu dziewięciu miesięcy, co nie może mieć miejsca, ponieważ mechanizm przewidziany w art. 907 rozporządzenia nr 2454/93 nie mógł zostać ponownie zastosowany – od odpowiedzi tych organów do przyjęcia zaskarżonej decyzji upłynęło ponad dziesięć miesięcy. Zdaniem Sądu żaden środek, który Komisja miała przyjąć lub przyjąć, nie może uzasadniać upływu takiego terminu. Wprawdzie wyrok **Firma Van Parys/Komisja**⁶⁴ zobowiązał Komisję do ponownego zbadania akt sprawy, Sąd uznał jednak, że brak jest jakichkolwiek podstaw do przyjęcia, że skutek tego wyroku Komisja sporządziła nowe akta ani że a fortiori przedstawiła lub odkryła nowe okoliczności faktyczne.

W odniesieniu do kwestii, czy przekroczenie rozsądnego terminu mogło doprowadzić do stwierdzenia nieważności zaskarżonej decyzji, Sąd zauważył, że rozporządzenie nr 2454/93 ma w szczególności na celu sprecyzowanie pewnych reguł, zmierzając do większej pewności prawa przy ich stosowaniu, jak to wynika z jego motywów, i że przewidziano w nim ściśle terminy, których muszą dochować zarówno wnioskodawca, jak i Komisja przy rozpatrywaniu wniosku o umorzenie należności celnych przywozowych. W tym kontekście, po pierwsze, Sąd zwrócił uwagę, że z art. 907 rozporządzenia nr 2454/93 wynika, iż o ile termin dziewięciu miesięcy, którym dysponuje Komisja do celów przyjęcia decyzji, może zostać pod pewnymi warunkami zawieszony, o tyle decyzję w przedmiocie wniosku o umorzenie należności celnych należy wydać w terminie określonym w art. 907 akapit drugi rozporządzenia nr 2454/93, przy czym brak odpowiedzi w tym terminie jest równoznaczny z uwzględnieniem wniosku przez właściwy organ celny zgodnie z art. 909 tego rozporządzenia. Po drugie, podkreślił on, że gdyby w omawianej sprawie Komisja działała w ramach rozporządzenia nr 2454/93, jej decyzja wydana po upływie dziewięciomiesięcznego terminu zawitego wraz z zawieszzeniami, przewidzianego w art. 907 owego rozporządzenia, byłaby równoznaczna z uwzględnieniem wniosku skarżącej przez organ celny. Sąd doszedł do wniosku, że prawdą jest, iż ustanowiony system, w szczególności termin dziewięciu miesięcy przewidziany w art. 907 rozporządzenia nr 2454/93, nie wiązał już Komisji w ramach postępowania wszczętego na podstawie art. 266 TFUE. Zauważył on jednak, że nie zmienia to faktu, iż przyjmując zaskarżoną decyzję bez dochowania rozsądnego terminu, Komisja naruszyła gwarancje przewidziane w rozporządzeniu nr 2454/93 i pozbawiła skarżącą skuteczności (effet utile) owego rozporządzenia, możliwości uzyskania decyzji w przewidzianych terminach oraz gwarancji skorzystania z korzystnej decyzji w braku udzielenia odpowiedzi w tych terminach. Wobec tego Komisja naruszyła zasadę rozsądnego terminu, co w okolicznościach tej sprawy stanowi podstawę do stwierdzenia nieważności zaskarżonej decyzji.

61/ Rozporządzenie Komisji (EWG) nr 2454/93 z dnia 2 lipca 1993 r. ustanawiające przepisy w celu wykonania rozporządzenia nr 2913/92 (Dz.U. 1993, L 253, s. 1).

62/ Wyrok z dnia 19 marca 2013 r., T-324/10, [EU:T:2013:136](#).

63/ Wyrok z dnia 19 marca 2013 r., T-324/10, [EU:T:2013:136](#).

64/ Wyrok z dnia 19 marca 2013 r., T-324/10, [EU:T:2013:136](#).

X. DUMPING

W sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 1 czerwca 2017 r., *Changmao Biochemical Engineering/Rada* (T-442/12, [EU:T:2017:372](#)), Sąd miał do rozstrzygnięcia żądanie stwierdzenia nieważności rozporządzenia wykonawczego (UE) nr 626/2012⁶⁵, w zakresie mającym zastosowanie do skarżącej, spółki z siedzibą w Chinach będącej producentem i eksporterem kwasu winowego. Instytucje Unii początkowo przyznały skarżącej status spółki działającej w warunkach gospodarki rynkowej w toku początkowego dochodzenia, lecz odmówiły jej tego statusu w trakcie postępowania dotyczącego częściowego przeglądu okresowego w drodze zaskarżonego rozporządzenia. Skarżąca utrzymywała, że zaskarżone rozporządzenie narusza art. 11 ust. 3 rozporządzenia podstawowego⁶⁶, ponieważ okoliczności nie uległy istotnej i trwałej zmianie pomiędzy początkowym dochodzeniem a przeglądem okresowym. W tym kontekście Sąd musiał w szczególności wypowiedzieć się w kwestii, czy w ramach przeglądu okresowego instytucje muszą stwierdzić obiektywną zmianę okoliczności faktycznych lub czy mogą one dokonać odmiennej oceny na podstawie wcześniej istniejących okoliczności w świetle nowych argumentów i dowodów przedstawionych przez strony.

Sąd przypomniał, że zgodnie z art. 11 ust. 3 rozporządzenia podstawowego, prowadząc dochodzenie w ramach przeglądu okresowego, Komisja może między innymi rozważyć, czy okoliczności związane z dumpingiem i szkodą uległy istotnej zmianie lub czy istniejące środki przyniosły zamierzone skutki i umożliwiły usunięcie szkody poprzednio ustalonej zgodnie z art. 3 rozporządzenia podstawowego. W ostatecznym stwierdzeniu tych kwestii uwzględnia się wszystkie istotne i należycie udokumentowane dowody.

W omawianej sprawie Sąd zauważył, że wydaje się, iż Rada zmieniła ocenę, przy czym jednak niekoniecznie uległy zmianie leżące u jej podstaw okoliczności, jako że instytucja ta doszła do wniosku, iż określone w art. 2 ust. 7 lit. c) rozporządzenia podstawowego warunki przyznania statusu spółki działającej w warunkach gospodarki rynkowej nie zostały spełnione. W tym względzie Sąd wyjaśnił, że w ramach wymaganej od nich analizy retrospektywnej i prospektywnej do celów przeglądu instytucje mogą zmienić swą ocenę okoliczności. Nielogiczne byłoby bowiem zobowiązanie instytucji do stosowania art. 2 ust. 7 lit. c) rozporządzenia podstawowego w sposób, który okazał się błędny w świetle dowodów dostarczonych w ramach przeglądu okresowego, jedynie z tego względu, że taki sposób zastosowania został przyjęty w toku początkowego dochodzenia. Ze względu na to, że w tym przypadku ocena dokonana w zaskarżonym rozporządzeniu opierała się na okolicznościach faktycznych o charakterze trwałym, a nie tymczasowym, między innymi na zniekształceniu ceny benzenu i braku zwrotu podatku od wartości dodanej (VAT) w stawce 17% na wywóz benzenu, Sąd orzekł, że zaskarżone rozporządzenie nie jest sprzeczne z art. 11 ust. 3 rozporządzenia podstawowego.

Sprawa zakończona wyrokiem z dnia 10 października 2017 r., *Kolachi Raj Industrial/Komisja* (T-435/15, odwołanie w toku⁶⁷, [EU:T:2017:712](#)), stanowiła dla Sądu okazję do doprecyzowania swego orzecznictwa w dziedzinie antydumpingu w odniesieniu do przesłanek stosowania art. 13 ust. 2 rozporządzenia podstawowego, to jest przepisu określającego warunki, w których działalność montażową uznaje się za mającą na celu obejście obowiązujących środków. Skarżąca zgłosiła, że kupuje części rowerowe pochodzące ze Sri Lanki i z Chin, aby montować rowery w Pakistanie. Komisja odrzuciła jako mające niewystarczającą moc dowodową świadectwa pochodzenia „formularz A” wystawione przez organy Sri Lanki dostarczone przez skarżącą i zastosowała w drodze

^{65/} Rozporządzenie wykonawcze Rady (UE) nr 626/2012 z dnia 26 czerwca 2012 r. w sprawie zmiany rozporządzenia wykonawczego (UE) nr 349/2012 nakładającego ostateczne cło antydumpingowe na przywóz kwasu winowego pochodzącego z Chińskiej Republiki Ludowej (Dz.U. 2012, L 182, s. 1).

^{66/} Rozporządzenie Rady (WE) nr 1225/2009 z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony przed przywozem produktów po cenach dumpingowych z krajów niebędących członkami Wspólnoty Europejskiej (Dz.U. 2009, L 343, s. 51).

^{67/} Sprawa C-709/17 P, *Komisja/Kolachi Raj Industrial*.

analogii kryteria określone w art. 13 ust. 2 lit. b) rozporządzenia podstawowego, aby zweryfikować pochodzenie owych części na podstawie kosztów ich wytworzenia.

W pierwszej kolejności, aby wyjaśnić rolę pojęć „pochodzenia” [w języku francuskim „provenance”, zaś w języku angielskim „from”] i „pochodzenia” [w języku francuskim „origine”, zaś w języku angielskim „origin”] w wykładni art. 13 ust. 2 rozporządzenia podstawowego, Sąd oparł się na wyroku *Starway/Rada*⁶⁸, z którego wywiódł, że o ile co do zasady wystarczy odwołać się do zwykłego „pochodzenia” [provenance] części stosowanych przy montażu produktu końcowego w celu zastosowania art. 13 ust. 2 lit. b) rozporządzenia podstawowego, o tyle jednak w przypadku wątpliwości konieczne może się okazać sprawdzenie, czy części „pochodzące” [en provenance] z państwa trzeciego w rzeczywistości nie pochodzą z innego państwa. Ponadto, opierając się na różnych wersjach językowych rozporządzenia podstawowego, Sąd wyjaśnił, że wyrażenie „pochodzą z” w rozumieniu art. 13 ust. 2 lit. a) rozporządzenia podstawowego należy rozumieć jako odnoszące się do odnośnych przywozów, a zatem do kraju wywozu.

W drugiej kolejności Sąd wskazał, że choć świadectwa pochodzenia „formularz A” mają wartość dowodową w kwestii pochodzenia [origine] towarów, których dotyczą, to jednak nie jest ona absolutna. W rzeczywistości bowiem takie świadectwo, wystawione przez państwo trzecie, nie może wiązać organów Unii w zakresie ustalenia pochodzenia tych towarów, uniemożliwiając im zbadanie tego pochodzenia za pomocą innych środków, jeżeli istnieją obiektywne, poważne i zgodne poszlaki wywołujące wątpliwość co do rzeczywistego pochodzenia towarów stanowiących przedmiot tych świadectw. W tym względzie z orzecznictwa wynika, że kontrole a posteriori zostałyby w dużej części pozbawione skuteczności, gdyby stosowanie takich świadectw mogło samo w sobie uzasadniać umorzenie należności celnych. Ponadto – jak podkreślił Sąd – z art. 6 ust. 8 rozporządzenia podstawowego wynika, że poza przypadkiem braku współpracy prawdziwość informacji dostarczonych przez zainteresowane strony, na których to informacjach Komisja zamierza oprzeć wnioski, powinna w miarę możliwości zostać sprawdzona. W konsekwencji również ten przepis uzasadnia nie tylko możliwość, ale także ciążący na Komisji obowiązek sprawdzenia przedstawionych jej dokumentów. W dziedzinie antydumpingu obowiązek ten jest oczywiście wypełniany bez uszczerbku dla postępowań szczególnych przewidzianych w tym celu na rzecz organów celnych.

Wreszcie w trzeciej kolejności Sąd orzekł, że stosując „w drodze analogii” art. 13 ust. 2 lit. b) rozporządzenia podstawowego, Komisja w rzeczywistości zbadała, czy produkcja części rowerowych w Sri Lance stanowiła obejście środków antydumpingowych nałożonych na rowery pochodzące z Chin, co jednak nie stanowiło przedmiotu dochodzenia. Z treści samego art. 13 ust. 2 lit. b) rozporządzenia podstawowego wynika bowiem, że ma on zastosowanie do „działalności montażowej”, a ustanowioną w nim zasadę 60% stosuje się zatem do łącznej wartości części „zmontowanego produktu”. Tymczasem bezsporne jest, że w owej sprawie przedmiotem dochodzenia nie była „działalność montażowa” rowerów w Sri Lance oraz że dochodzenie to nie dotyczyło w jakikolwiek sposób rowerów „zmontowanych” w tym kraju. Co więcej, jako że art. 13 ust. 2 lit. b) rozporządzenia podstawowego nie stanowi reguły pochodzenia, nie można go stosować „w drodze analogii” w celu ustalenia pochodzenia towaru, tym bardziej że kryteria przewidziane w tym przepisie różnią się co do istoty od kryteriów dotyczących reguł pochodzenia. Wynika stąd, że w omawianym przypadku Komisja zastosowała w drodze analogii art. 13 ust. 2 rozporządzenia podstawowego za cenę naruszenia prawa.

68/ Wyrok z dnia 26 września 2000 r., T-80/97, [EU:T:2000:216](#).

XI. NADZÓR NAD SEKTOREM FINANSOWYM

W wyroku z dnia 16 maja 2017 r., *Landeskreditbank Baden-Württemberg/EBC* (T-122/15, odwołanie w toku⁶⁹, [EU:T:2017:337](#)), Sąd potwierdził zgodność z prawem decyzji, w której Europejski Bank Centralny (EBC) uznał skarżącą, bank inwestycyjny i rozwojowy kraju związkowego Badenia-Wirtembergia (Niemcy), za „istotny podmiot” na podstawie art. 6 ust. 4 rozporządzenia podstawowego⁷⁰. Skutkiem takiego zakwalifikowania było poddanie wspomnianego banku wyłącznemu bezpośredniemu nadzorowi EBC, a nie dzielonemu nadzorowi Jednolitego Mechanizmu Nadzorczego, co zostało zakwestionowane przez skarżącą.

W pierwszej kolejności Sąd zauważył, że z systematyki rozporządzenia podstawowego wynika, iż Rada przyznała EBC wyłączną kompetencję w odniesieniu do zadań, o których mowa w art. 4 ust. 1 tego rozporządzenia. Zdaniem Sądu jedynym celem art. 6 rozporządzenia podstawowego jest umożliwienie zdecentralizowanej realizacji tej kompetencji przez organy krajowe w ramach Jednolitego Mechanizmu Nadzorczego pod kontrolą EBC względem podmiotów mniej istotnych i w odniesieniu do zadań, o których mowa w art. 4 ust. 1 lit. b) i d)–i) tego rozporządzenia.

W drugiej kolejności Sąd podkreślił, że z art. 6 ust. 4 akapit drugi rozporządzenia podstawowego wynika, iż od zakwalifikowania instytucji jako „istotnej” można odstąpić w „szczególnych okolicznościach”, gdyż pojęcie to podlega ściślejszej wykładni zgodnie z art. 70 ust. 2 rozporządzenia ramowego w sprawie Jednolitego Mechanizmu Nadzorczego⁷¹. W tym względzie, jako że art. 70 ust. 1 wspomnianego rozporządzenia odnosi się do „specyficzn[ych] i faktyczn[ych] okoliczności, ze względu na które klasyfikacja nadzorowanego podmiotu jako istotnego jest nieuzasadniona w świetle celów i zasad rozporządzenia [podstawowego]”, nieuchronnie z tego wynika, że chodzi tylko o hipotezę, zgodnie z którą sprawowanie bezpośredniego nadzoru ostrożnościowego przez EBC, spowodowanego przez zakwalifikowanie podmiotu jako „istotnego”, byłoby mniej właściwe do osiągnięcia celów rozporządzenia podstawowego niż sprawowanie bezpośredniego nadzoru ostrożnościowego nad tym podmiotem przez organy krajowe. Natomiast z wykładni literalnej art. 70 ust. 1 rozporządzenia ramowego w sprawie Jednolitego Mechanizmu Nadzorczego nie wynika hipoteza zmiany zaszeregowania „istotnego podmiotu” na „podmiot mniej istotny” na tej podstawie, że bezpośredni nadzór przez organy krajowe w ramach Jednolitego Mechanizmu Nadzorczego byłby równie właściwy do osiągnięcia celów rozporządzenia podstawowego, jak nadzór sprawowany przez sam EBC.

Wreszcie w trzeciej kolejności Sąd wyjaśnił, że wykładnia art. 70 ust. 1 rozporządzenia ramowego w sprawie Jednolitego Mechanizmu Nadzorczego w świetle wymogów zasad pomocniczości i proporcjonalności także nie może prowadzić do takiej hipotezy. W zakresie, w jakim na podstawie Jednolitego Mechanizmu Nadzorczego organy krajowe działają w ramach zdecentralizowanej realizacji wyłącznej kompetencji Unii, jedyną kompetencją, na którą może mieć wpływ sprawowanie bezpośredniego nadzoru ostrożnościowego EBC, jest naczelna kompetencja państw członkowskich dotycząca wykonywania prawa Unii w ich porządku prawnym, podkreślona w art. 291 ust. 1 TFUE. Niemniej zachowanie tej kompetencji nie może oznaczać interpretacji art. 70 ust. 1 rozporządzenia ramowego w sprawie Jednolitego Mechanizmu Nadzorczego jako zobowiązującego do zbadania w każdym konkretnym wypadku względem instytucji objętej kwalifikacją jako istotna w świetle kryteriów określonych w art. 6 ust. 4 rozporządzenia podstawowego, czy cele tego rozporządzenia mogą równie dobrze zostać osiągnięte w drodze bezpośredniego nadzoru organów krajowych. Taka analiza pozostawałaby bowiem w bezpośredniej

^{69/} Sprawa C-450/17 P, *Landeskreditbank Baden-Württemberg*.

^{70/} Rozporządzenie Rady (UE) nr 1024/2013 z dnia 15 października 2013 r. powierzające EBC szczególne zadania w odniesieniu do polityki związanej z nadzorem ostrożnościowym nad instytucjami kredytowymi (Dz.U. 2013, L 287, s. 63).

^{71/} Rozporządzenie (UE) nr 468/2014 Europejskiego Banku Centralnego z dnia 16 kwietnia 2014 r. ustanawiające ramy współpracy pomiędzy Europejskim Bankiem Centralnym a właściwymi organami krajowymi oraz wyznaczonymi organami krajowymi w ramach Jednolitego Mechanizmu Nadzorczego (rozporządzenie ramowe w sprawie Jednolitego Mechanizmu Nadzorczego) (Dz.U. 2014, L 141, s. 1).

sprzeczności z dwoma elementami odgrywającymi fundamentalną rolę w logice art. 6 ust. 4 rozporządzenia podstawowego, czyli, po pierwsze, zasadą, zgodnie z którą istotne instytucje są objęte nadzorem samego EBC, a po drugie, istnieniem dokładnych kryteriów alternatywnych pozwalających na zakwalifikowanie znaczenia instytucji finansowej. Sąd doszedł zatem do wniosku, że EBC słusznie uznała skarżącą za „istotny podmiot” i oddalił skargę.

W sprawach zakończonych wyrokami: z dnia 13 grudnia 2017 r., *Crédit mutuel Arkéa/EBC* (T-712/15, [EU:T:2017:900](#)), i z dnia 13 grudnia 2017 r., *Crédit mutuel Arkéa/EBC* (T-52/16, [EU:T:2017:902](#)), Sąd rozpoznał skargi wniesione, odpowiednio, na decyzje EBC: po pierwsze, z dnia 5 października 2015 r. w sprawie ustalenia wymogów ostrożnościowych mających zastosowanie do grupy Crédit mutuel, i po drugie, z dnia 4 grudnia 2015 r. w sprawie ustalenia nowych wymogów ostrożnościowych mających zastosowanie do owej grupy oraz do podmiotów wchodzących w jej skład. Skarżący zakwestionował zastosowanie nadzoru ostrożnościowego skonsolidowanego do grupy Crédit mutuel, ustanowionego przez EBC za pośrednictwem Confédération nationale du Crédit mutuel (CNCM), uzasadniając to tym, że podmiot ten nie jest instytucją kredytową, że nie istnieje „grupa Crédit mutuel” oraz że EBC nie może stawiać jej wymogów w zakresie dodatkowych funduszy własnych.

W odniesieniu do skargi wniesionej na decyzję z dnia 5 października 2015 r. Sąd uznał, że skarżący zachowuje interes prawny w zaskarżeniu tej decyzji, aby uniknąć sytuacji, w której ewentualne stwierdzenie nieważności decyzji, którą została ona uchylona, skutkowałoby tym, że zaskarżona decyzja wywierałaby na nowo swe skutki. Gdyby bowiem stwierdzono nieważność decyzji z dnia 4 grudnia 2015 r., strony znalazłyby się w sytuacji, która istniała przed wejściem w życie tej decyzji i która byłaby zatem na nowo uregulowana zaskarżoną decyzją.

W odniesieniu do obu skarg wniesionych na decyzję z dnia 5 października 2015 r. i na decyzję z dnia 4 grudnia 2015 r. Sąd wskazał, że aby przestrzegane były cele rozporządzenia podstawowego, art. 2 ust. 21 lit. c) rozporządzenia ramowego w sprawie Jednolitego Mechanizmu Nadzorczego i warunki przewidziane w art. 10 ust. 1 rozporządzenia (UE) nr 575/2013⁷², do których on odsyła, należy interpretować z uwzględnieniem intencji prawodawcy, by umożliwić EBC dysponowanie pełnym obrazem wszelkiego rodzaju ryzyka mogącego wpłynąć na instytucję kredytową, jak również by uniknąć podziału nadzoru ostrożnościowego pomiędzy EBC i organy krajowe. W odniesieniu do właściwego celu art. 10 ust. 1 rozporządzenia nr 575/2013 Sąd zauważył, że rozporządzenie to dotyczy wymogów ostrożnościowych mających zastosowanie do instytucji kredytowych. W tych ramach cel przyświecający art. 10 ust. 1 rozporządzenia nr 575/2013 wynika jasno z brzmienia tego przepisu. Polega on na przysługującej właściwym organom możliwości odstąpienia w całości lub w części od stosowania niektórych z wymogów przewidzianych w rozporządzeniu w odniesieniu do instytucji kredytowej lub instytucji kredytowych mających siedzibę w tym samym państwie członkowskim i trwale powiązanych z organem centralnym sprawującym nad nimi nadzór i ustanowionym w tym samym państwie członkowskim. Podobnie art. 10 ust. 2 rozporządzenia nr 575/2013 pozwala odstąpić od stosowania tych samych wymogów ostrożnościowych wobec organu centralnego na zasadzie indywidualnej. Niemniej w omawianym przypadku warunki zawarte w art. 10 ust. 1 rozporządzenia nr 575/2013 nie znajdują zastosowania na podstawie tego właśnie rozporządzenia do celów dokonania oceny możliwości zwolnienia z przestrzegania wymogów na zasadzie indywidualnej, lecz mają one zastosowanie z powodu odesłania uczynionego w art. 2 ust. 21 lit. c) rozporządzenia ramowego w sprawie Jednolitego Mechanizmu Nadzorczego do celów sprawdzenia, czy istnieje nadzorowana grupa. Wynika stąd, że w rozpatrywanym przypadku jedynie cele art. 2 ust. 21 lit. c) rozporządzenia ramowego w sprawie Jednolitego Mechanizmu Nadzorczego są istotne dla wykładni tego przepisu, bez względu na odesłanie, jakie uczyniono w nim do art. 10 ust. 1 rozporządzenia nr 575/2013.

^{72/} Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych, zmieniające rozporządzenie (UE) nr 648/2012 (Dz.U. 2013, L 176, s. 1; sprostowania Dz.U. 2013, L 208, s. 68 i Dz.U. 2013, L 321, s. 6).

Przed wszystkim w odniesieniu do okoliczności, że CNCM nie ma statusu instytucji kredytowej, Sąd uznał, że z uregulowań Unii w zakresie nadzoru ostrożnościowego nie wynika, iż pojęcie „organu centralnego” należy rozumieć w ten sposób, że implikuje ono status instytucji kredytowej. Następnie Sąd uznał, że Crédit mutuel, za pośrednictwem CNCM, spełnia wszystkie warunki przewidziane w uregulowaniach ostrożnościowych Unii, aby można go uznać za „grupę” w rozumieniu tych uregulowań. Wreszcie Sąd uznał, że EBC nie popełnił błędu, opierając się na ewentualnym wyjściu skarżącego z grupy Crédit mutuel, aby postawić mu wymóg związany z dodatkowymi funduszami własnymi.

Oddalając zatem argumenty skarżącego dotyczące braku statusu instytucji kredytowej w wypadku CNCM, braku nadzorowanej grupy w rozumieniu art. 2 ust. 21 lit. c) rozporządzenia ramowego w sprawie Jednolitego Mechanizmu Nadzorczego i art. 10 rozporządzenia nr 575/2013 oraz niemożności postawienia mu wymogu związanego z dodatkowymi funduszami własnymi, Sąd oddalił w całości obie skargi.

XII. ZAMÓWIENIA PUBLICZNE UDZIELANE PRZEZ INSTYTUCJE UNII

W sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 4 lipca 2017 r., *European Dynamics Luxembourg i in./Agencja Kolejowa Unii Europejskiej* (T-392/15, [EU:T:2017:462](#)), Sąd doprecyzował zakres, z jednej strony, zasad swobody dowodzenia i swobodnego doboru środków dowodowych w prawie Unii, a z drugiej strony, obowiązku uzasadnienia instytucji zamawiającej, w przypadku gdy uważa ona, że oferta zwycięskiego oferenta nie wydaje się rażąco niska.

Po pierwsze, Sąd przypomniał, że w prawie Unii obowiązuje zasada swobodnego doboru środków dowodowych, której następstwem jest zasada swobody dowodzenia, która przyznaje stronom możliwość przedstawiania sądowi Unii wszelkich uzyskanych zgodnie z przepisami materiałów dowodowych, które strony uznają za istotne na poparcie swego stanowiska. Zasady swobodnego doboru środków dowodowych i swobody dowodzenia należy jednak pogodzić z podstawowymi zasadami prawa Unii, jakimi są prawo do rzetelnego procesu i zasada równości broni. A zatem swobodny dobór środków dowodowych należy pogodzić z prawem do obrony przez każdą stronę swoich interesów w sposób niezależny od jakichkolwiek zewnętrznych wpływów, w szczególności ze strony opinii publicznej, oraz do podlegania ochronie przed niewłaściwym wykorzystaniem jej pism procesowych. Sąd wywiódł stąd, że z zasady swobody dowodzenia wynika, że strona przed Sądem ma zasadniczo prawo przytoczyć jako dowody dokumenty przedstawione w trakcie innego postępowania sądowego, którego sama była stroną. Ponadto zgoda strony, od której pochodzi pismo procesowe, nie może stanowić wstępnego warunku dopuszczalności pisma pochodzącego z innej sprawy przed Sądem. Jeżeli bowiem zgoda strony, od której pochodzi dane pismo, może stanowić istotny element oceny, czy jest ono właściwie użyte, wymóg uzyskania tej zgody przed przedłożeniem pisma Sądowi pod rygorem niedopuszczalności dawałby stronie, od której pismo pochodzi, uprawnienie do wyłączenia go, pozbawiając Sąd możliwości wypowiedzenia się na temat właściwego charakteru jego użycia, i tym samym spełnienia ciążącego na nim obowiązku dania każdej ze stron rozsądnej możliwości przedstawienia swej sprawy, w tym swoich dowodów, na warunkach, które nie stawiają jej w sytuacji zdecydowanie niekorzystnej w stosunku do strony przeciwnej, co leży u podstaw zasady równości broni. Sąd powinien więc za każdym razem wyważyć z jednej strony swobodę dowodzenia, a z drugiej strony ochronę przed niewłaściwym użyciem pism procesowych stron postępowań sądowych.

W omawianym przypadku, w którym strona pozwana zakwestionowała przedstawienie przez skarżące kopii sprawozdania komisji przetargowej Europejskiej Agencji Leków (EMA), Sąd stwierdził, że skarżące były w posiadaniu tego sprawozdania z tego względu, iż złożyły ofertę w następstwie ogłoszenia o zamówieniu w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego prowadzonym przez EMA oraz że jako odrzucony oferent zażądały podania uzasadnienia odrzucenia swojej oferty. W związku z tym skarżące uzyskały to sprawozdanie zgodnie z przepisami.

Okoliczność, że owo sprawozdanie stało się następnie dokumentem procesowym w sprawie zakończonej wyrokiem Sądu oraz że skarżące nie uzyskały zgody EMA na jego użycie w omawianej sprawie, nie pozwala uznać jego użycia za niewłaściwe. Ponadto w świetle treści tego dokumentu oraz przysługującej skarżącym swobody dowodzenia EMA nie mogła w ważny sposób odmówić ujawnienia go stronie pozwanej. W związku z tym odrzucenie jako niedopuszczalnego przedstawienia tego dokumentu byłoby niezgodne z prawidłowym administrowaniem wymiarem sprawiedliwości, ponieważ takie odrzucenie ograniczałoby bez uzasadnionej podstawy przysługującą skarżącym swobodę dowodzenia.

Po drugie, Sąd podkreślił, że dokonanie przez instytucję zamawiającą oceny, czy występują rażąco niskie oferty, odbywa się dwuetapowo. W pierwszej kolejności instytucja zamawiająca powinna ocenić, czy złożone oferty „wydają się” rażąco niskie, to jest, czy zawierają one wskazówki mogące wzbudzać podejrzenia w tym zakresie. Jest tak w szczególności wówczas, gdy cena zaproponowana w złożonej ofercie jest znacząco niższa od ceny innych złożonych ofert albo od zwykłej ceny rynkowej. Jeżeli złożone oferty nie zawierają takich wskazówek i nie wydają się rażąco niskie, instytucja zamawiająca może prowadzić dalszą ocenę tej oferty i postępowanie w sprawie udzielenia zamówienia. Natomiast jeżeli istnieją takie podejrzenia, instytucja zamawiająca powinna w drugiej kolejności zweryfikować, z czego składa się ta oferta, aby upewnić się, że nie jest rażąco niska. Jako że obowiązek uzasadnienia należy oceniać w świetle mających zastosowanie przepisów prawnych, istnienie tego dwuetapowego badania ma wpływ na zakres obowiązku uzasadnienia instytucji zamawiającej. A zatem w sytuacji gdy instytucja zamawiająca wybierze ofertę, nie jest ona zobowiązana wskazać wyraźnie – w odpowiedzi na dowolny wniosek o uzasadnienie skierowany do niej na podstawie art. 113 ust. 2 rozporządzenia finansowego⁷³ – powodów, dla których wybrana przez nią oferta nie wydawała jej się rażąco niska. Jeżeli bowiem instytucja zamawiająca wybiera daną ofertę, wynika z tego w sposób dorozumiany, lecz nieodparty, że uznała ona, iż nie ma wskazówek, że oferta ta jest rażąco niska. Takie powody muszą natomiast zostać podane do wiadomości odrzuconego oferenta, który o to wyraźnie wystąpi.

XIII. KLAUZULA ARBITRAŻOWA

W sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 4 lipca 2017 r., *Systema Teknolotzis/Komisja* (T-234/15, [EU:T:2017:461](#)), Sąd rozstrzygnął w przedmiocie skargi wniesionej przez beneficjenta projektu finansowanego przez Unię na decyzję Komisji stanowiącą tytuł egzekucyjny dla odzyskania nienależnie wypłaconych kwot. Komisja twierdziła, że skarga skarżącej jest niedopuszczalna, ponieważ zaskarżona decyzja stanowiła decyzję potwierdzającą jej wcześniejsze decyzje odmawiające przyznania skarżącej żądanych przez nią udogodnień w spłacie zadłużenia.

Sąd przypomniał, że w przypadku istnienia umowy wiążącej stronę skarżącą z jedną z instytucji Unii do sądu Unii można wnieść skargę na podstawie art. 263 TFUE tylko w przypadku, gdy zaskarżony akt zmierza do wywarcia wiążących skutków prawnych, które wykraczają poza wiążący strony stosunek umowny i prowadzą do wykonywania prerogatyw władzy publicznej przyznanych instytucji będącej stroną umowy działającej jako organ administracyjny. Gdyby bowiem sąd Unii uznał się za właściwy do orzekania w przedmiocie stwierdzenia nieważności aktów wpisujących się w ramy wyłącznie umowne, to nie tylko mógłby on pozbawić sensu art. 272 TFUE, który pozwala na przyznanie jurysdykcji Unii na mocy klauzuli arbitrażowej, ale także, w przypadku gdyby umowa nie zawierała takiej klauzuli, mógłby rozszerzyć swoją jurysdykcję poza granice wyznaczone w art. 274 TFUE poddającym spory, których stroną jest Unia, powszechnej jurysdykcji sądów krajowych.

^{73/} Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) nr 966/2012 z dnia 25 października 2012 r. w sprawie zasad finansowych mających zastosowanie do budżetu ogólnego Unii oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE, Euratom) nr 1605/2002 (Dz.U. 2012, L 298, s. 1).

Decyzja, która stanowi tytuł egzekucyjny w rozumieniu art. 299 TFUE – taka jak decyzja będąca przedmiotem sporu w omawianej sprawie – jest aktem zaskarżalnym w rozumieniu art. 263 TFUE, tak że zasadność takiej decyzji może zostać podważona jedynie przed sądem orzekającym stwierdzenie nieważności. Sąd uznał, że jest tak w szczególności, gdy decyzja stanowiąca tytuł egzekucyjny zostaje wydana w celu odzyskania wierzytelności powstałej z umowy zawartej przez instytucję. Wydanie decyzji stanowiącej tytuł egzekucyjny stanowi bowiem przejaw wykonywania przez Komisję przysługujących jej prerogatyw władzy publicznej i wyraża ostatecznie wolę tej instytucji, by kontynuować odzyskanie należnych jej wierzytelności.

Sąd zauważył przede wszystkim, że aby zaskarżoną decyzję można było uznać za decyzję wyłącznie potwierdzającą, w szczególności konieczne jest, by akty wcześniejsze wydane przez Komisję mogły zostać uznane za decyzje, na które przysługuje skarga o stwierdzenie nieważności. Tymczasem decyzje Komisji dotyczące odmowy przyznania skarżącej udogodnień w spłacie zadłużenia, które to decyzje stanowiły wcześniejsze akty w omawianym przypadku, nie wywołują wiążących skutków prawnych, które wykraczałyby poza wiążący Komisję i skarżącą stosunek umowy. Co więcej, owe odmowne decyzje nie oznaczają wykonywania prerogatyw władzy publicznej przyznanych Komisji. Tych decyzji odmownych nie można zatem uznać za wcześniejsze decyzje w rozumieniu orzecznictwa dotyczącego aktu wyłącznie potwierdzającego. Wreszcie nie można mówić o obejściu terminu do wniesienia skargi o stwierdzenie nieważności, ponieważ omawiane przypadki odmowy podlegają stosunkom umownym między Komisją a skarżącą, zaś do zakwestionowania przed sądem Unii praw i obowiązków umownych na podstawie art. 272 TFUE nie znajduje zastosowania ten sam termin do wniesienia skargi. W związku z tym Komisja błędnie twierdziła, że skarga skarżącej jest niedopuszczalna.

XIV. DOSTĘP DO DOKUMENTÓW INSTYTUCJI

W 2017 r. Sąd miał okazję wydać szereg ważnych wyroków w dziedzinie dostępu do dokumentów. Wypowiedział się on między innymi w przedmiocie warunków dostępu do dokumentów znajdujących się w aktach administracyjnych postępowania dotyczącego nadużycia pozycji dominującej oraz do akt spraw sporządzonych przez państwo członkowskie w ramach postępowania w sprawie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego. Sąd dokonał także uściśleń w odniesieniu do wniosków o udzielenie dostępu do dokumentów będących w posiadaniu Europejskiej Agencji Chemikaliów (ECHA) w ramach postępowania dotyczącego wniosku o udzielenie zezwolenia na dopuszczenie do obrotu substancji chemicznej oraz do dokumentów dotyczących zapytań ofertowych związanych ze wszystkimi częściami zamówienia, których dotyczy przetarg.

1. DOKUMENTY ZNAJDUJĄCE SIĘ W AKTACH ADMINISTRACYJNYCH POSTĘPOWANIA DOTYCZĄCEGO NADUŻYCIA POZYCJI DOMINUJĄCEJ

W sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 28 marca 2017 r., *Deutsche Telekom/Komisja* (T-210/15, [EU:T:2017:224](#)), Sąd miał do rozstrzygnięcia kwestię zgodności z prawem decyzji, w której Komisja oddaliła złożony przez skarżącą wniosek mający na celu uzyskanie dostępu do wszystkich dokumentów znajdujących się w aktach dochodzenia w przedmiocie nadużycia pozycji dominującej wszczętego w stosunku do niej. Komisja oddaliła ten wniosek, powołując się na ogólne domniemanie, zgodnie z którym ujawnienie takich dokumentów narusza co do zasady ochronę interesów handlowych przedsiębiorstw, których one dotyczą, i ochronę celów czynności dochodzenia.

Sąd uznał, że orzecznictwo dotyczące ogólnego domniemania uznanego w zakresie dostępu do dokumentów zawartych w aktach administracyjnych postępowania dotyczącego kartelu powinno być stosowane analogicznie i z identycznych powodów do dostępu do dokumentów zawartych w aktach administracyjnych postępowania

dotyczącego nadużycia pozycji dominującej. Zgodnie z tym orzecznictwem Komisja ma prawo domniemywać, bez konieczności przeprowadzenia konkretnego i indywidualnego badania każdego z tych dokumentów, że ich ujawnienie naruszyłoby co do zasady zarówno ochronę celów czynności kontroli i dochodzenia, jak i ochronę interesów handlowych przedsiębiorstw biorących udział w postępowaniu, i to zarówno jeśli chodzi o dokumenty, które Komisja wymieniła ze stronami postępowania lub z osobami trzecimi, jak i o dokumenty wewnętrzne, które Komisja stworzyła w celach dowodowych w danym postępowaniu.

Zdaniem Sądu w przypadku postępowań na podstawie art. 102 TFUE to ogólne domniemanie może wynikać z przepisów rozporządzeń nr 1/2003 i nr 773/2004, które regulują szczegółowo prawo dostępu do dokumentów zawartych w aktach Komisji dotyczących owych postępowań. Upowszechniony na podstawie rozporządzenia (WE) nr 1049/2001⁷⁴ dostęp do dokumentów wymienionych w ramach postępowania na podstawie art. 102 TFUE między Komisją a stronami objętymi tym postępowaniem lub osobami trzecimi mógłby naruszyć równowagę, jaką prawodawca Unii chciał zapewnić w rozporządzeniach nr 1/2003 i nr 773/2004 między ciążącym na zainteresowanych przedsiębiorstwach obowiązkiem przekazania Komisji informacji handlowych mających ewentualnie szczególne znaczenie a gwarancją wzmocnionej ochrony obejmującą ze względu na tajemnicę zawodową i tajemnicę handlową informacje w ten sposób przekazane Komisji. Zwróciwszy ponadto uwagę, że ze względu na charakter chronionych interesów należy uznać, iż istnienie ogólnego domniemanie należy przyjąć niezależnie od kwestii, czy wniosek o udzielenie dostępu dotyczy już zamkniętego postępowania dochodzeniowego, czy też jeszcze toczącego się postępowania, Sąd doszedł w omawianej sprawie do wniosku, iż należy oddalić skargę.

2. DOKUMENTY SPORZĄDZONE PRZEZ PAŃSTWO CZŁONKOWSKIE W RAMACH POSTĘPOWANIA W SPRAWIE UCHYBIENIA ZOBOWIĄZANIOM PAŃSTWA CZŁONKOWSKIEGO

Sprawa zakończona wyrokiem z dnia 28 kwietnia 2017 r., *Gameart/Komisja* (T-264/15, [EU:T:2017:290](#)), stanowiła dla Sądu okazję do rozważenia nowej kwestii, czy dokumenty sporządzone przez państwo członkowskie w ramach postępowania w sprawie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego mogą zostać uznane za dokumenty pochodzące od instytucji w rozumieniu art. 5 rozporządzenia nr 1049/2001, tak że owa instytucja jest uprawniona do podjęcia decyzji w przedmiocie wniosku o udzielenie dostępu do tych dokumentów, który to wniosek został jej przekazany przez państwo członkowskie na podstawie art. 5 akapit drugi tego rozporządzenia. U podstaw tej sprawy leży złożony przez skarżącą do polskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych wniosek o udostępnienie jej dokumentów dotyczących postępowań prowadzonych przez Komisję w przedmiocie naruszenia prawa Unii przez przepisy polskiej ustawy o grach hazardowych. Przedmiotem tego wniosku były między innymi znajdujące się w posiadaniu tego ministerstwa kopie pism skierowanych przez Rzeczpospolitą Polską do Komisji w związku z tymi postępowaniami. Po tym jak ministerstwo przekazało jej ten wniosek, Komisja odmówiła udostępnienia dokumentów, o których mowa, powołując się na wyjątek przewidziany w art. 4 ust. 2 tiret trzecie rozporządzenia nr 1049/2001 dotyczący ochrony celów czynności kontroli, dochodzenia i audytu. Kwestionując tę odmowę, skarżąca podniosła, że Komisja nie miała kompetencji do podjęcia decyzji w przedmiocie jej wniosku o udzielenie dostępu do spornych dokumentów, które w opinii skarżącej nie są objęte zakresem stosowania rozporządzenia nr 1049/2001. Jej zdaniem art. 5 akapit drugi tego rozporządzenia nie może mieć zastosowania do tych dokumentów, gdyż ów przepis dotyczy tylko dokumentów pochodzących od instytucji Unii.

^{74/} Rozporządzenie (WE) nr 1049/2001 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 30 maja 2001 r. w sprawie publicznego dostępu do dokumentów Parlamentu Europejskiego, Rady i Komisji (Dz.U. 2001, L 145, s. 43).

W tym względzie Sąd zauważył, że jedynie w przypadkach wprost przewidzianych w art. 5 rozporządzenia nr 1049/2001 oraz gdy jest to podyktowane wymogami wynikającymi z obowiązku lojalnej współpracy przewidzianego w art. 4 ust. 3 TUE, wnioski o udzielenie dostępu do dokumentów przechowywanych przez władze krajowe – w tym także wtedy, gdy dokumenty pochodzą od instytucji Unii – podlegają przepisom krajowym znajdującym zastosowanie do tych władz, które to przepisy nie są zastępowane przepisami rozporządzenia nr 1049/2001. Sąd zauważył, że art. 5 rozporządzenia nr 1049/2001 nie przewiduje możliwości przekazania Komisji wniosku o udostępnienie dokumentu pochodzącego od państwa członkowskiego. Z treści tego przepisu wyraźnie bowiem wynika, że jego zakres stosowania *ratione materiae* ogranicza się do dokumentów „pochodzących” od instytucji Unii. A zatem Komisja nie miała kompetencji do rozpatrzenia wniosku o udostępnienie spornych dokumentów.

Powyższego stwierdzenia nie może podważyć podniesiony przez Komisję i interwenientów argument, zgodnie z którym Komisja była uprawniona do rozpatrzenia wniosku o udostępnienie dokumentów pochodzących od Rzeczypospolitej Polskiej, ponieważ dokumenty te były przechowywane przez Komisję w rozumieniu art. 2 ust. 3 rozporządzenia nr 1049/2001. Aby Komisja była uprawniona do wydania decyzji udzielającej lub odmawiającej dostępu do przechowywanego przez nią dokumentu, konieczne jest bowiem jeszcze, aby otrzymała ona wniosek o udostępnienie tego dokumentu na podstawie art. 2 ust. 4 oraz art. 6 rozporządzenia nr 1049/2001 skutecznie złożony przez jakąkolwiek osobę fizyczną lub prawną, o których mowa w art. 2 ust. 1 i 2 tego rozporządzenia, lub skutecznie przekazany przez państwo członkowskie w okolicznościach wskazanych w art. 5 tego rozporządzenia. Należy stwierdzić, że w omawianym przypadku Komisja nie otrzymała skutecznie złożonego wniosku ani od skarżącej, ani od Rzeczypospolitej Polskiej.

3. DOKUMENTY ZNAJDUJĄCE SIĘ W POSIADANIU ECHA W RAMACH POSTĘPOWANIA DOTYCZĄCEGO WNIOSKU O UDZIELENIE ZEZWOLENIA NA DOPUSZCZENIE DO OBROTU SUBSTANCJI CHEMICZNEJ

W sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 13 stycznia 2017 r., *Deza/ECHA* (T-189/14, [EU:T:2017:4](#)), do Sądu wpłynęła skarga o stwierdzenie nieważności decyzji, w których ECHA zezwoliła osobom trzecim na wgląd do pewnych informacji zawartych w dokumentacji przedstawionej przez skarżącą w ramach postępowania przewidzianego w rozporządzeniu (WE) nr 1907/2006⁷⁵ dotyczącego wniosku o udzielenie zezwolenia na dopuszczenie do obrotu substancji chemicznej. Na poparcie swojej skargi skarżąca powołała się między innymi na istnienie ogólnego domniemania poufności informacji przedstawionych w ramach postępowania w sprawie udzielenia zezwolenia przewidzianego we wspomnianym rozporządzeniu.

W powyższym względzie Sąd zauważył, że w odróżnieniu od sytuacji, w których Trybunał i Sąd przyznały, że ogólne domniemania odmowy dostępu do dokumentów miały zastosowanie, rozporządzenie nr 1907/2006 wyraźnie reguluje relację pomiędzy rozporządzeniem nr 1907/2006 a rozporządzeniem nr 1049/2001. Artykuł 118 rozporządzenia nr 1907/2006 stanowi bowiem, że do dokumentów znajdujących się w posiadaniu ECHA ma zastosowanie rozporządzenie (WE) nr 1049/2001. Nie reguluje ono w sposób restrykcyjny wykorzystywania dokumentów zawartych w aktach dotyczących postępowania w sprawie udzielenia zezwolenia na dopuszczenie do obrotu substancji chemicznej. Ogólne domniemanie odmowy dostępu do dokumentów, o których mowa,

^{75/} Rozporządzenie (WE) nr 1907/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie rejestracji, oceny, udzielania zezwoleń i stosowanych ograniczeń w zakresie chemikaliów (REACH) i utworzenia Europejskiej Agencji Chemikaliów, zmieniające dyrektywę 1999/45/WE oraz uchylające rozporządzenie Rady (EWG) nr 793/93 i rozporządzenie Komisji (WE) nr 1488/94, jak również dyrektywę Rady 76/769/EWG i dyrektywy Komisji 91/155/EWG, 93/67/EWG, 93/105/WE i 2000/21/WE (Dz.U. 2006, L 396, s. 1; sprostowanie Dz.U. 2007, L 136, s. 3).

nie wynika zatem z przepisów rozporządzenia nr 1907/2006. Nie można zatem przyjąć, że w ramach postępowania w sprawie udzielenia zezwolenia przewidzianego w rozporządzeniu nr 1907/2006 dokumenty przekazane ECHA są traktowane jako objęte w całości w sposób oczywisty wyjątkiem dotyczącym ochrony interesów handlowych wnioskodawców ubiegających się o udzielenie zezwolenia. O ile taki wyjątek może ewentualnie mieć zastosowanie do niektórych dokumentów przekazanych ECHA, nie musi tak koniecznie być w przypadku wszystkich dokumentów lub całej treści tych dokumentów. W każdym razie do obowiązków ECHA należy upewnienie się o tym w drodze konkretnej i rzeczywistej analizy każdego dokumentu, jak wymaga tego art. 4 ust. 2 tiret pierwsze rozporządzenia nr 1049/2001.

Sąd przypomniał ponadto, że o ile zasady możliwie najszerszego publicznego dostępu do dokumentów należy co do zasady przestrzegać w przypadku dokumentów znajdujących się w posiadaniu ECHA, zasada ta podlega jednak pewnym ograniczeniom opartym na względach interesu publicznego lub prywatnego. Uznał on jednak, że w omawianej sprawie nie można stwierdzić, iż ujawnienie spornych informacji jedynie w postaci zestawienia opisowych danych, które są publicznie dostępne, może wystarczyć do naruszenia ochrony interesów handlowych skarżącej. Zdaniem Sądu jedynie w sytuacji, gdy oceny dokonane przez skarżącą przy tych działaniach w zakresie zbierania danych przedstawiałyby wartość dodaną – a mianowicie gdyby składały się na przykład z nowych wniosków naukowych lub uwag dotyczących strategii wynalazczej mogących zapewnić przedsiębiorstwu przewagę handlową nad konkurentami – wchodziłyby one w zakres interesów handlowych, których ochrona jest zapewniona w art. 4 ust. 2 rozporządzenia nr 1049/2001.

4. DOKUMENTY DOTYCZĄCE ZAPYTAŃ OFERTOWYCH ZWIĄZANYCH ZE WSZYSTKIMI CZĘŚCIAMI ZAMÓWIENIA, KTÓRYCH DOTYCZY PRZETARG

W sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 14 grudnia 2017 r., *Evropaiki Dynamiki/Parlament* (T-136/15, [EU:T:2017:915](#)), Sąd zbadał kwestię zgodności z prawem decyzji, w której Parlament oddalił wniosek skarżącej mający na celu uzyskanie dostępu do dokumentów Parlamentu dotyczących zapytań ofertowych związanych ze wszystkimi częściami zamówienia, których dotyczy postępowanie przetargowe wszczęte przez tę instytucję. Parlament oddalił ów wniosek, powołując się między innymi na wyjątek od prawa dostępu dotyczący ochrony interesów handlowych.

W odniesieniu do tego wyjątku, po pierwsze, Sąd zauważył, że co prawda Trybunał uznał istnienie ogólnych domniemań poufności mających zastosowanie do kategorii dokumentów z powodu ich charakteru w wielu różnych wypadkach, w tym w przypadku ofert przedłożonych przez oferentów w ramach wykonywania zamówień publicznych⁷⁶, jednak w przypadku zapytań ofertowych ogólnego domniemania naruszenia interesów handlowych nie można oprzeć ani na orzecznictwie dotyczącym dostępu do ofert przedłożonych przez oferentów, ani, mówiąc bardziej ogólnie, na rozumowaniu analogicznym do rozumowania przyjętego w wyroku *Komisja/Technische Glaswerke Ilmenau*⁷⁷ dotyczącym postępowania w sprawie kontroli pomocy państwa oraz w wyroku *Komisja/Éditions Odile Jacob*⁷⁸ odnoszącym się do koncentracji przedsiębiorstw. Sprawy, w których zapadły te dwa wyroki, charakteryzowały się bowiem wspólną cechą, a mianowicie istnieniem w szczególnym uregulowaniu, odrębnym od rozporządzenia nr 1049/2001, przepisów wytyczających dokładnie dostęp do akt sprawy lub do dokumentów, o których udostępnienie wnioskowano, zarówno w odniesieniu do osób, jak i samej informacji. Otóż w przeciwieństwie

^{76/} Zobacz podobnie wyroki: z dnia 29 stycznia 2013 r., *Cosepuri/EFSA*, T-339/10 i T-532/10, [EU:T:2013:38](#), pkt 101; z dnia 21 września 2016 r., *Secolux/Komisja*, T-363/14, [EU:T:2016:521](#), pkt 59.

^{77/} Wyrok z dnia 29 czerwca 2010 r., C-139/07 P, [EU:C:2010:376](#).

^{78/} Wyrok z dnia 28 czerwca 2012 r., C-404/10 P, [EU:C:2012:393](#).

do ogłoszenia o zamówieniu i ogłoszenia o udzieleniu zamówienia zapytanie ofertowe sformułowane przez instytucję zamawiającą w wykonaniu umowy ramowej nie jest przedmiotem żadnego szczególnego przepisu rozporządzenia finansowego lub rozporządzenia delegowanego⁷⁹, który to przepis określałby lub ograniczałby dokładnie zawarte w nim informacje, które powinny lub które mogą zostać przekazane przez instytucję zamawiającą oferentom lub innym kandydatom. Nie należy zatem uznać, że rozporządzenie finansowe i rozporządzenie delegowane zawierają precyzyjne przepisy dotyczące przekazywania informacji zawartych w zapytaniach ofertowych sformułowanych przez instytucję zamawiającą w wykonaniu umowy ramowej.

Po drugie, Sąd podkreślił, że mając na uwadze charakter i przedmiot zapytania ofertowego sformułowanego przez instytucję zamawiającą w wykonaniu umowy ramowej, nie można zakładać, że taki dokument zawiera dane ekonomiczne i techniczne dotyczące wykonawcy lub określa szczegółowo szczególne umiejętności tego wykonawcy. Przeciwnie, zapytanie ofertowe, które pochodzi od instytucji zamawiającej, a nie od jej wykonawców, zawiera zazwyczaj opis zadań, których wykonanie instytucja zamawiająca pragnie powierzyć na podstawie umowy ramowej podpisanej przez nią z wykonawcą. Co do zasady to dopiero w odpowiedzi na to zapytanie ofertowe wykonawca dostarczy szczegółowych informacji na temat usług, które w swoim przekonaniu może on świadczyć na rzecz instytucji zamawiającej, profilu ekspertów, którzy będą do dyspozycji tej instytucji, oraz kosztów jego usług. Parlament nie może zresztą twierdzić, że ujawnienie zapytań ofertowych może naruszyć jego interesy, gdyż może ono ujawnić jego „profil nabywcy” na rynku. W związku z powyższym Parlament nie mógł powołać się na wyjątek od prawa dostępu przewidziany art. 4 ust. 2 tiret pierwsze rozporządzenia nr 1049/2001, dotyczący ochrony interesów handlowych, aby odmówić przeprowadzenia konkretnej i indywidualnej analizy dokumentów, w odniesieniu do których zażądano dostępu.

Ponadto w odniesieniu do kwestii, czy można było dopuścić odstępstwo od obowiązku przeprowadzenia konkretnej i indywidualnej analizy odnośnych dokumentów z powodu nierozsądnego nakładu pracy, Sąd sprawdził, czy w rozpatrywanym przypadku zostały spełnione trzy kumulatywne przesłanki ustalone w orzecznictwie, czyli po pierwsze, czy nakład pracy, z jakim wiąże się przeprowadzenie konkretnej i indywidualnej analizy wnioskowanych dokumentów, jest nierozsądny, po drugie, czy Parlament próbował porozumieć się ze skarżącą, i po trzecie, czy rozważył on konkretnie rozwiązania alternatywne do konkretnej i indywidualnej analizy wnioskowanych dokumentów. Sąd uznał, że w bardzo szczególnych okolicznościach tej sprawy, z uwagi na wymagany nakład pracy, propozycję sformułowaną przez Parlament i podejście skarżącej, Parlament mógł powołać się na nierozsądny nakład pracy, aby odmówić przeanalizowania w konkretny i indywidualny sposób wszystkich wnioskowanych dokumentów, nie będąc przy tym – w braku innych potencjalnych opcji – zobowiązany do wskazania w swojej decyzji w szczególności sposób powodów, dla których także te inne opcje wiązały się z nierozsądnym nakładem pracy. Parlament mógł zatem odmówić całościowo dostępu do tych dokumentów, przy czym nie ma konieczności wzywać go do przedstawienia kopii dokumentów, które faktycznie przeanalizował.

XV. SŁUŻBA PUBLICZNA

Rok 2017 obfitował w orzecznictwo w dziedzinie służby publicznej.

W sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 24 kwietnia 2017 r., **HF/Parlament** (T-584/16, [EU:T:2017:282](#)), Sąd rozstrzygnął w przedmiocie żądania mającego na celu stwierdzenie nieważności decyzji Parlamentu o nieprzedłużeniu umowy członka personelu kontraktowego do zadań pomocniczych.

^{79/} Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) nr 1268/2012 z dnia 29 października 2012 r. w sprawie zasad stosowania rozporządzenia finansowego (Dz.U. 2012, L 362, s. 1).

W powyższym względzie Sąd orzekł, że aby decyzja organu upoważnionego do zawierania umów o pracę Parlamentu Europejskiego (zwanego dalej „OUZU”) dotycząca przedłużenia umowy mogła zostać uznana za wydaną, musi ona być efektem ponownego zbadania przez ten organ interesu służby oraz interesu zainteresowanej osoby, zaś OUZU musi dokonać nowej oceny w odniesieniu do warunków pierwotnej umowy przewidujących już termin wygaśnięcia umowy. A zatem decyzję w tej kwestii można przypisać administracji tylko wtedy, gdy została ona wydana w wyniku konkretnego postępowania przewidzianego w tym celu bądź w odpowiedzi na wniosek zainteresowanej osoby złożony na podstawie art. 90 ust. 1 regulaminu pracowniczego urzędników Unii Europejskiej (zwanego dalej „regulaminem pracowniczym”) jako osoby, której dotyczy ten regulamin.

Sąd zauważył ponadto, że w sytuacji, w której OUZU decyduje, pod warunkiem że taka możliwość została przewidziana w warunkach zatrudnienia innych pracowników Unii Europejskiej, nie skorzystał z przysługującej mu w ramach tych warunków możliwości przedłużenia umowy o pracę z pracownikiem, taka decyzja o nieprzedłużeniu może zostać wydana jedynie po zapewnieniu zainteresowanemu możliwości przedstawienia w skuteczny sposób swojego stanowiska, w stosownych przypadkach przez samo powiadomienie przez OUZU o jego zamiarze i przyczynach nieskorzystania z możliwości przedłużenia umowy o pracę, w ramach nawet krótkotrwałej wymiany informacji na piśmie lub ustnie. Ta wymiana powinna zostać zainicjowana przez OUZU, na którym spoczywa ciężar dowodu w tym zakresie. W omawianej sprawie Sąd stwierdził, że OUZU naruszyło prawo skarżącej do bycia wysłuchanym. Uznał on jednak, że nawet gdyby skarżąca została formalnie wysłuchana przed wydaniem zaskarżonej decyzji, to – w świetle informacji przedstawionych przez nią na etapie sądowym – dochowanie tej formalności nie pozwoliłoby na osiągnięcie innego rezultatu w odniesieniu do przedłużenia z nią umowy o pracę.

W sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 24 kwietnia 2017 r., **HF/Parlament** (T-570/16, [EU:T:2017:283](#)), do Sądu wpłynęła skarga na domniemaną dorozumianą decyzję administracji (w danym przypadku ponownie OUZU Parlamentu) w sprawie oddalenia wniosku o udzielenie wsparcia w rozumieniu art. 24 regulaminu pracowniczego w zakresie mobbingu. Sprawa ta stanowiła dla Sądu okazję do wyjaśnienia zakresu decyzji administracji o wszczęciu dochodzenia administracyjnego w odpowiedzi na taki wniosek złożony na podstawie art. 90 ust. 1 regulaminu pracowniczego, zgodnie z którym administracja ma termin czterech miesięcy na udzielenie odpowiedzi.

Przypomniawszy orzecznictwo, zgodnie z którym administracja, mając do czynienia z zaczątkiem dowodu na istnienie mobbingu, musi działać szybko w celu wyjaśnienia podnoszonych okoliczności faktycznych⁸⁰, Sąd wskazał, że w sytuacji gdy OUZU nie przedstawia żadnej odpowiedzi na wniosek o udzielenie wsparcia w regulaminowym terminie czterech miesięcy przewidzianym w art. 90 ust. 1 regulaminu pracowniczego, można przyjąć, że zapadła dorozumiana decyzja tego organu w sprawie oddalenia danego wniosku o udzielenie wsparcia. W takiej sytuacji należy przypuszczać, że organ ten nie uznał, iż dowody przedstawione na poparcie wniosku o udzielenie wsparcia stanowiły wystarczający zaczątek dowodu na rzeczywisty charakter podnoszonych okoliczności faktycznych, powodujących uruchomienie obowiązku wsparcia, które w tym przypadku dotyczyły domniemanego naruszenia art. 12a regulaminu pracowniczego.

Sąd zwrócił jednak uwagę, że taka sytuacja różni się jednak od sytuacji rozpatrywanej w tym przypadku, w której w odpowiedzi na wniosek o udzielenie wsparcia OUZU uznało, że ma do czynienia z wystarczającym zaczątkiem dowodu, powodującym konieczność wszczęcia dochodzenia administracyjnego w celu ustalenia, czy podnoszone okoliczności faktycznie stanowią rzeczywiście mobbing lub molestowanie w rozumieniu art. 12a regulaminu pracowniczego. W takiej sytuacji jest konieczne, aby to dochodzenie zostało doprowadzone do końca, po to, żeby administracja, po zaznajomieniu się z wnioskami sprawozdania z dochodzenia, mogła zająć ostateczne stanowisko w tym względzie, pozwalające jej albo umorzyć postępowanie w przedmiocie wniosku o udzielenie wsparcia, albo, gdy okaże się, że podnoszone okoliczności są prawdziwe i wchodzą w zakres stosowania art. 12a regulaminu

^{80/} Wyroki: z dnia 26 stycznia 1989 r., **Koutchoumoff/Komisja**, 224/87, [EU:C:1989:38](#), pkt 15, 16; z dnia 25 października 2007 r., **Lo Giudice/Komisja**, T-154/05, [EU:T:2007:322](#), pkt 136; z dnia 6 października 2015 r., **CH/Parlament**, F-132/14, [EU:F:2015:115](#), pkt 87.

pracowniczego, między innymi wszcząć postępowanie dyscyplinarne celem wymierzenia, w stosownym wypadku, kar dyscyplinarnych osobie, której zarzuca się stosowanie mobbingu. Otóż zdaniem Sądu samym celem dochodzenia administracyjnego jest potwierdzenie istnienia mobbingu w rozumieniu art. 12a regulaminu pracowniczego lub zaprzeczenie jego istnieniu. Tym samym OUZU nie może przesądzać o wyniku dochodzenia i właśnie nie powinno zajmować stanowiska, nawet w sposób dorozumiany, w przedmiocie rzeczywistego charakteru podnoszonego mobbingu przed otrzymaniem wyników dochodzenia administracyjnego. W tym względzie – jak wyjaśnił Sąd – administracja pozostaje zobowiązana przeprowadzić dochodzenie administracyjne do końca, niezależnie od tego, czy domniemany mobbing tymczasem ustał, i nawet wtedy, gdy autor wniosku o udzielenie wsparcia lub osoba, której zarzuca się stosowanie mobbingu, opuścili instytucję. Biorąc jednak pod uwagę, że w przeciwieństwie do tego, co ma miejsce w sprawach dyscyplinarnych, regulamin pracowniczy nie przewiduje szczególnych przepisów dotyczących terminu, w którym administracja powinna przeprowadzić dochodzenie administracyjne, zwłaszcza w odniesieniu do mobbingu, okoliczność, że dochodzenie administracyjne wszczęte w odpowiedzi na wniosek o udzielenie wsparcia w terminie czterech miesięcy od daty złożenia tego wniosku jest nadal w toku po tym okresie, nie pozwala na przypisanie administracji dorozumianej decyzji, w której OUZU miałyby zaprzeczyć rzeczywistemu charakterowi okoliczności faktycznych podnoszonych we wniosku o udzielenie wsparcia lub w której miałyby uznać, że nie stanowiły one mobbingu w rozumieniu art. 12a regulaminu pracowniczego.

W sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 14 września 2017, **Bodson i in./EBI** (T-504/16 i T-505/16, [EU:T:2017:603](#)), Sąd miał do rozpatrzenia żądanie skarżących, pracowników Europejskiego Banku Inwestycyjnego (EBI), mające na celu stwierdzenie nieważności decyzji zawartych w rozliczeniach wynagrodzeń za luty 2013 r. i kolejne miesiące, w których zastosowano decyzję Rady Dyrektorów EBI z dnia 18 grudnia 2012 r. i decyzję Komitetu Zarządzającego EBI z dnia 29 stycznia 2013 r. Mówiąc dokładniej, w drodze zarzutu skarżący podnieśli, że wspomniane decyzje, które znalazły zastosowanie w spornych rozliczeniach wynagrodzenia, są niezgodne z prawem. Ta niezgodność z prawem miała opierać się na okoliczności, że nie pozwalały one stosować metody ustanowionej w decyzji Rady Dyrektorów EBI z dnia 22 września 2009 r., której stosowanie było przewidziane na okres siedmiu lat, zgodnie z którą to metodą coroczna waloryzacja podstawowej siatki płac była wynikiem obliczenia opartego na stopie inflacji w Luksemburgu.

W powyższym względzie Sąd zauważył najpierw, że o ile EBI nie kwestionowało faktu, że zastosowanie metody z 2009 r. powinno było doprowadzić do wyższej waloryzacji podstawowej siatki płac niż waloryzacja, z której faktycznie skorzystali skarżący, twierdziło ono między innymi, że metoda ta nie jest wiążąca oraz że w każdym razie została ona zmieniona w decyzjach zakwestionowanych w drodze zarzutu.

Sąd oddalił jednak oba powyższe argumenty. W odniesieniu, po pierwsze, do wiążącego charakteru metody z 2009 r. Sąd przypomniał, że EBI przysługuje zakres uznania w odniesieniu do jednostronnego ustalania i zmiany części składowych wynagrodzenia jego personelu, i tym samym do uchwalania i uaktualniania podstawowej siatki płac tego personelu. Podkreślił on jednak, że EBI w ramach tego zakresu uznania może jednak z wyprzedzeniem i na dany okres postanowić najpierw o określeniu kryteriów, na podstawie których są następnie ustalone regularne uaktualniania podstawowej siatki płac jego pracowników, a tym samym zobowiązać się do przestrzegania tych kryteriów podczas corocznej waloryzacji owej siatki płac we wskazanym okresie. W świetle tych kryteriów Sąd uznał, że EBI, wydając decyzję z dnia 22 września 2009 r., w drodze autonomicznej decyzji, zobowiązało się – w ramach wykonywania przysługującego mu uznania – na czas obowiązywania tej decyzji, czyli na siedem lat, do przestrzegania metody z 2009 r. W konsekwencji EBI nie może powoływać się w ramach corocznej waloryzacji podstawowej siatki płac swoich pracowników na zakres uznania wykraczający poza kryteria ustalone w tej metodzie.

W odniesieniu, po drugie, do zmiany metody z 2009 r. w decyzjach zakwestionowanych w drodze zarzutu Sąd zauważył, że decyzja z dnia 18 grudnia 2012 r. nie tylko nie zawiera żadnego przepisu uchylającego, zawieszającego lub zmieniającego decyzję ustanawiającą metodę z 2009 r., ale nie zawiera też żadnego odniesienia do tej decyzji. Ponadto Sąd podkreślił, że decyzje te, mimo iż obie zostały wydane przez ten sam organ i zgodnie z tą samą procedurą, mają odmienny charakter i odrębne przedmioty. Decyzja z dnia 22 września 2009 r., mimo że została wydana w kontekście opracowywania budżetu na 2010 r., ma bowiem charakter regulacyjny i wieloletni, ponieważ

przewiduje metodę ustalającą na kilka lat ramy prawne corocznej waloryzacji jednego z elementów wynagrodzenia personelu, a mianowicie podstawowej siatki płac. Z kolei decyzja z dnia 18 grudnia 2012 r. jest aktem o charakterze zasadniczo budżetowym, w którym przyjęto plan operacyjny EBI na lata 2013–2015 i w którym ustalono w tym kontekście tempo wzrostu budżetu na wydatki kadrowe na personel czynny zawodowo na dany rok, w tym przypadku 2013 r., co do którego nie jest podnoszone twierdzenie, że zawiera przepisy regulacyjne dotyczące wynagrodzenia personelu EBI. W tych okolicznościach Sąd orzekł, że nie można przyjąć, iż decyzja z dnia 18 grudnia 2012 r. zmieniła metodę z 2009 r. Z tych samych powodów podobnie jest w wypadku decyzji z dnia 29 stycznia 2013 r., tym bardziej że została ona wydana przez Komitet Zarządzający, a nie Radę Dyrektorów.

Sąd doszedł zatem do wniosku, że decyzje z dnia 18 grudnia 2012 r. i z dnia 29 stycznia 2013 r. naruszyły decyzję z dnia 22 września 2009 r. i są w związku z tym niezgodne z prawem. To samo odnosi się także do decyzji zawartych w rozliczeniach wynagrodzenia skarżących za luty 2013 r. i za kolejne miesiące podjętych na podstawie wspomnianych decyzji.

W wyroku z dnia 26 października 2017 r., *Paraskevaidis/Cedefop* (T-601/16, [EU:T:2017:757](#)), Sąd orzekł w przedmiocie skargi o, po pierwsze, stwierdzenie nieważności decyzji dyrektora Europejskiego Centrum Rozwoju Kształcenia Zawodowego (Cedefop) z dnia 4 listopada 2015 r. o nieawansowaniu skarżącego do grupy zaszeregowania AD 12 w ramach postępowania w sprawie awansu w 2015 r., a po drugie, o naprawienie szkody, jaką skarżący miał ponieść wskutek tej decyzji. Skarżący utrzymywał między innymi, że zaskarżona decyzja jest obarczona brakiem uzasadnienia. W tym względzie twierdził, po pierwsze, że wspomniana decyzja ograniczała się do listy nazwisk awansowanych urzędników, a po drugie, że skoro decyzja oddalająca jego zażalenie była dorozumiana, nie zawierała nawet najmniejszego elementu uzasadnienia.

Sąd przypomniał, że o ile organ powołujący nie jest zobowiązany do uzasadnienia decyzji o awansie ani wobec jej adresata, ani wobec kandydatów, którzy nie zostali awansowani, o tyle ma on obowiązek uzasadnić decyzję oddalającą zażalenie wniesione na podstawie art. 90 ust. 2 regulaminu pracowniczego przez kandydata, który nie został awansowany, przy czym należy przyjąć założenie, że uzasadnienie tej decyzji oddalającej pokrywa się z uzasadnieniem decyzji, na którą wniesiono zażalenie. A zatem uzasadnienie powinno zostać przedstawione najpóźniej w momencie oddalenia zażalenia. Sąd wskazał ponadto, że decyzję należy uznać za wystarczająco uzasadnioną, jeśli zapadła ona w kontekście znanym zainteresowanemu urzędnikowi, który to kontekst pozwala mu zrozumieć zakres podjętego wobec niego środka. Mając jednak na uwadze znaczenie obowiązku uzasadnienia w świetle prawa do obrony, jedynie w wyjątkowych okolicznościach kontekst, w którym zapadła decyzja o nieawansowaniu, potwierdzona w sposób dorozumiany po złożeniu zażalenia, może stanowić zaczątek uzasadnienia tej decyzji. A zatem zaczątek uzasadnienia nie może istnieć w braku jakichkolwiek wskazówek ze strony organu powołującego dotyczących szczególnej sytuacji skarżącego i porównania jego osiągnięć z innymi urzędnikami mogącymi ubiegać się o awans w świetle kryteriów art. 45 regulaminu pracowniczego.

W omawianym przypadku Sąd uznał, że sama obecność krytycznych uwag w sprawozdaniach z oceny skarżącego oraz w pewnych, niekiedy bardzo starych, wiadomościach elektronicznych i pismach dotyczących skarżącego nie pozwoliła mu zrozumieć, w jaki sposób kryteria określone w art. 45 regulaminu pracowniczego zostały zastosowane do jego sytuacji, które to kryteria – po przeprowadzeniu porównania osiągnięć urzędników uprawnionych do ubiegania się o awans w postępowaniu w sprawie awansu w 2015 r. – uzasadniały decyzję o nieprzyznaniu skarżącemu awansu. Wręcz przeciwnie, dopiero dzięki wniesieniu skargi do Sądu skarżący był w stanie zrozumieć – zapoznając się z wyjaśnieniami zawartymi w złożonej przez Cedefop odpowiedzi na skargę – sposób, w jaki wysunięte pod jego adresem uwagi krytyczne zostały uwzględnione w ramach zastosowania do jego sytuacji kryteriów oceny osiągnięć w zakresie awansu przewidzianych w art. 45 regulaminu pracowniczego. Wynika stąd, że kontekstu, w jakim zapadła zaskarżona decyzja, nie można uznać za uzasadnienie, nawet niewystarczające, tej decyzji. W związku z tym Sąd stwierdził nieważność zaskarżonej decyzji z powodu całkowitego braku uzasadnienia, gdyż takiej niezgodności z prawem nie można konwalidować na etapie postępowania sądowego.

W odniesieniu do żądania odszkodowania za szkody, które – jak twierdzi skarżący – poniósł on wskutek wydania zaskarżonej decyzji, Sąd uznał, że z uwagi na okoliczność, iż decyzja ta jest obarczona brakiem uzasadnienia, w związku z czym należy stwierdzić jej nieważność, nie jest on w stanie ocenić jej zasadności w wyniku zbadania zarzutów dotyczących wewnętrznej niezgodności z prawem tej decyzji oraz nie może stwierdzić istnienia niewątpliwej szkody wynikającej z odmowy awansowania skarżącego. W odniesieniu do części krzywdy wynikającej z braku uzasadnienia zaskarżonej decyzji Sąd zajął stanowisko, że skarżący znalazł się w sytuacji niepewności co do powodów nieawansowania go w czasie daleko wykraczającym poza okres, w którym powinna była zostać mu doręczona odpowiedź na zażalenie, co zmusiło go do wszczęcia postępowania sądowego w celu uzyskania wyjaśnień na ten temat. Wywołane w ten sposób u skarżącego poczucie niesprawiedliwości, niezrozumienia, a nawet frustracji wyrządziło mu szczególną krzywdę, której nie można odpowiednio naprawić jedynie przez stwierdzenie nieważności zaskarżonej decyzji. W tych okolicznościach Sąd, dokonując oceny poniesionej szkody *ex aequo et bono*, uznał, że przyznanie kwoty 2000 EUR stanowi odpowiednie zadośćuczynienie za podnoszoną przez skarżącego część krzywdy wynikającą z braku uzasadnienia zaskarżonej decyzji.

W sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 5 grudnia 2017 r., **Tuerck/Komisja** (T-728/16, [EU:T:2017:865](#)), Sąd orzekł w przedmiocie żądania mającego na celu stwierdzenie nieważności decyzji Komisji dotyczącej potwierdzenia przeniesienia do systemu emerytalnego Unii Europejskiej uprawnień emerytalnych nabytych przez skarżącą przed podjęciem służby w Unii. Sprawa ta umożliwiła Sądowi dokonanie uściśleń co do sposobu obliczania kapitału, jaki należy uwzględnić do celów uznania w systemie emerytalnym Unii uprawnień emerytalnych nabytych uprzednio przez urzędnika w systemie krajowym.

Skarżąca twierdziła przede wszystkim, że Urząd Administracji i Wypłacania Należności Indywidualnych (PMO) Komisji nie miał podstaw do tego, aby – jak to uczynił – odliczyć od wartości kapitałowej przeniesionej przez Deutsche Rentenversicherung Bund (federalny zakład ubezpieczeń emerytalnych, Niemcy) odsetki zwykle według stopy 3,1% rocznie za okres, jaki upłynął między dniem złożenia wniosku o przeniesienie a datą rzeczywistego przeniesienia. W tym względzie skarżąca utrzymywała, że zgodnie z art. 7 ust. 1 ogólnych przepisów wykonawczych do art. 11 i 12 załącznika VIII do regulaminu pracowniczego⁸¹ odliczenie kwoty, która stanowi aprecjację kapitału między dniem złożenia wniosku o przeniesienie a dniem rzeczywistego przeniesienia, może następować w sposób „ryczałtowy” jedynie w przypadku, gdy instytucja, w której zostały nabyte dotychczasowe uprawnienia emerytalne, nie jest w stanie podać wartości tych uprawnień w chwili wpłynięcia wniosku o przeniesienie. Tymczasem zdaniem skarżącej instytucja krajowa poinformowała faktycznie PMO o wartości jej uprawnień emerytalnych w dniu wpłynięcia jej wniosku o przeniesienie.

Sąd uznał, że z wyraźnego i precyzyjnego brzmienia mających zastosowanie przepisów, to jest art. 11 ust. 2 załącznika VIII do regulaminu pracowniczego i art. 7 ust. 1 ogólnych przepisów wykonawczych do art. 11 i 12 załącznika VIII do regulaminu pracowniczego, wynika, że podstawą decyzji o uznaniu doliczenia lat uprawniających do emerytury jest wartość kapitałowa podlegająca przeniesieniu na dzień wpłynięcia wniosku, o której informują organ powołujący właściwe instytucje krajowe lub międzynarodowe, po odliczeniu w odpowiednim przypadku kwoty stanowiącej aprecjację kapitału między datą wpłynięcia wniosku a datą rzeczywistego przeniesienia. Ze wspomnianych przepisów wynika ponadto, że jedynie w braku możliwości podania przez właściwą instytucję krajową lub międzynarodową wartości uprawnień emerytalnych w momencie wpłynięcia wniosku rzeczywiście przekazaną zaktualizowaną wartość kapitałową pomniejsza się o odsetki zwykle według stopy 3,1%. Sąd doszedł zatem do wniosku, że w przypadku gdy właściwe instytucje krajowe lub międzynarodowe przekazały organowi powołującemu wartość uprawnień emerytalnych na dzień wpłynięcia wniosku, organ ten nie może dokonać żadnych odliczeń od tej kwoty, a zatem wyliczenie lat przepracowanych dających uprawnienia emerytalne zostaje dokonane na podstawie całości tej kwoty. Zdaniem Sądu jedynym odliczeniem przewidzianym w regulaminie

^{81/} Ogólne przepisy wykonawcze do art. 11 i 12 załącznika VIII do regulaminu pracowniczego, przyjęte w drodze decyzji Komisji C(2011) 1278 z dnia 3 marca 2011 r., opublikowane w Informacjach Administracyjnych nr 17-2011 z dnia 28 marca 2011 r.

pracowniczym jest pomniejszenie o kwotę, która odzwierciedla aprecjację kapitału między dniem złożenia wniosku o przeniesienie a dniem rzeczywistego przeniesienia wartości kapitałowej zaktualizowanej na ten dzień. W każdym razie Komisja nie jest właściwa do ustalenia lub „zaktualizowania” kwoty kapitału stanowiącej pod względem rzeczowym uprawnienia emerytalne nabyte na dzień wpłynięcia wniosku o przeniesienie z tytułu wcześniejszej działalności danego urzędnika. W związku z tym, pomniejszając rzeczywiście przekazaną zaktualizowaną wartość kapitałową poprzez odliczenie odsetek zwykłych według stopy 3,1% rocznie za okres, jaki upłynął między dniem złożenia wniosku o przeniesienie a rzeczywistym przeniesieniem, mimo że w szczególnych okolicznościach tej sprawy krajowy zakład ubezpieczeń emerytalnych, o którym mowa, był w stanie poinformować Komisję o wartości uprawnień emerytalnych nabytych przez skarżącą na dzień wpłynięcia jej wniosku, Komisja naruszyła prawo.

W sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 13 grudnia 2017 r., *Arango Jaramillo i in./EBI* (T-482/16 RENV, [EU:T:2017:901](#)), Sąd miał do rozstrzygnięcia żądanie skarżących mające między innymi na celu stwierdzenie nieważności decyzji EBI, zawartych w ich rozliczeniach wynagrodzenia z lutego 2010 r., o podwyższeniu ich składek na system emerytalny. Odnosząc się do pojęcia „rozsądnego terminu” na wniesienie skargi mającego zastosowanie do sporów między EBI a jego pracownikami, sprawa ta jest następstwem sprawy, w której zapadł wyrok *Réexamen Arango Jaramillo i in./EBI*⁸², w którym Trybunał uchylił wyrok *Arango Jaramillo i in./EBI*⁸³. Zdaniem Trybunału ostatni z wymienionych wyroków narusza spójność prawa Unii z tego względu, że w wyroku tym pojęcie „rozsądnego terminu” zostało zinterpretowane jako termin trzech miesięcy, którego przekroczenie powoduje automatycznie wniesienie skargi po terminie, i w rezultacie prowadzi do niedopuszczalności tej skargi, zaś sąd Unii nie jest przy tym zobowiązany do uwzględnienia szczególnych okoliczności danego przypadku.

W powyższym względzie Sąd zaczął od przypomnienia, że choć żaden tekst prawa Unii nie zawiera wskazówek co do terminu na wniesienie skargi mającego zastosowanie do sporów między EBI a jego pracownikami, pogodzenie prawa do skutecznej ochrony sądowej z jednej strony z wymogiem pewności prawa z drugiej strony wymaga jednak, by spory te były wnoszone do sądu Unii w rozsądnym terminie. Badając następnie, czy skargę można uznać za wniesioną w rozsądnym terminie, Sąd stwierdził, że mając na uwadze z jednej strony szczególne okoliczności sprawy, a z drugiej strony orzecznictwo, w którym ustalono na rzecz skarżących silne domniemanie rozsądnego charakteru terminu do wniesienia skargi wynoszącego orientacyjnie trzy miesiące, przedłużonego o dodatkowy dziesięciodniowy termin uwzględniający odległość, należy uznać, że skarga skarżących wniesiona w terminie trzech miesięcy i jedenastu dni została wniesiona w rozsądnym terminie. Sąd wyjaśnił ponadto, że trzymiesięczny termin do wniesienia skargi, wynikający z orzecznictwa, przedłużony o dodatkowy dziesięciodniowy termin uwzględniający odległość, nie może mieć w tym przypadku zastosowania jako termin prekluzyjny, lecz może jedynie służyć jako istotny punkt odniesienia. W tym kontekście Sąd stwierdził, że EBI nie przedstawiło żadnego argumentu, który by miał wykazać, że przekroczenie owego terminu o jeden dzień (a wręcz o kilka sekund w nocy z dnia 25 na 26 maja 2010 r.) wystarczy, aby pozbawić omawiany termin „rozsądnego” charakteru, czyli że ta różnica mogłaby faktycznie zagrozić wymogowi pewności prawa, zgodnie z którym po upływie określonego terminu wydane przez organy Unii akty stają się ostateczne.

82/ Wyrok z dnia 28 lutego 2013 r., C-334/12 RX-II, [EU:C:2013:134](#).

83/ Wyrok z dnia 19 czerwca 2012 r., T-234/11 P, [EU:T:2012:311](#).

XVI. SPRAWY O ODSZKODOWANIE

W sprawach zakończonych wyrokami: z dnia 10 stycznia 2017 r., *Gascogne Sack Deutschland i Gascogne/Unia Europejska* (T-577/14, odwołanie w toku⁸⁴, [EU:T:2017:1](#)); z dnia 1 lutego 2017 r., *Aalberts Industries/Unia Europejska* (T-725/14, [EU:T:2017:47](#)); z dnia 1 lutego 2017 r., *Kendrion/Unia Europejska* (T-479/14, odwołanie w toku⁸⁵, [EU:T:2017:48](#)) i z dnia 17 lutego 2017 r., *ASPLA i Armando Álvarez/Unia Europejska* (T-40/15, odwołanie w toku⁸⁶, [EU:T:2017:105](#)), Sąd orzekł w przedmiocie opartych na art. 268 TFUE żądań mających na celu uzyskanie odszkodowania za szkodę, którą skarżące miały ponieść z powodu zbyt długiego czasu trwania postępowania przed Sądem w ramach różnych spraw dotyczących zastosowania art. 101 TFUE.

Sąd przypomniał przede wszystkim, że pociągnięcie Unii do odpowiedzialności pozaumownej może nastąpić tylko wtedy, gdy zostaną spełnione trzy kumulatywne przesłanki, czyli bezprawność zachowania zarzucanego danej instytucji, rzeczywiste wystąpienie szkody oraz istnienie związku przyczynowego między tym zachowaniem a podnoszoną szkodą.

W odniesieniu do pierwszej przesłanki Sąd uznał w wyroku z dnia 10 stycznia 2017 r., *Gascogne Sack Deutschland i Gascogne/Unia Europejska* (T-577/14, odwołanie w toku⁸⁷, [EU:T:2017:1](#)), że prawo do rozpatrzenia sprawy w rozsądnym terminie zostało naruszone z powodu przewlekłości postępowania w sprawach, w których zapadły wyroki: *Groupe Gascogne/Komisja i Sachsa Verpackung/Komisja*⁸⁸. Czas trwania postępowania w tych sprawach wyniósł bowiem prawie pięć lat i dziewięć miesięcy i nie może zostać uzasadniony żadną z okoliczności tych spraw. W szczególności Sąd zwrócił uwagę, że w sprawach konkurencji, to jest dziedzinie, która charakteryzuje się wyższym stopniem złożoności niż inne rodzaje spraw, okres piętnastu miesięcy pomiędzy zakończeniem pisemnego etapu postępowania a otwarciem ustnego etapu postępowania stanowi co do zasady właściwy okres. Tymczasem w sprawach, o których mowa, oba te etapy oddzielał okres około 3 lat i 10 miesięcy, czyli 46 miesięcy. Sąd uznał jednak, że równoległe rozpatrywanie spraw powiązanych ze sobą może uzasadniać przedłużenie postępowania o okres jednego miesiąca dla każdej dodatkowej powiązanej sprawy. A zatem w omawianym przypadku równoległe rozpatrywanie dwunastu skarg wniesionych na tę samą decyzję Komisji uzasadniało przedłużenie postępowania o 11 miesięcy w sprawach, o których mowa. Sąd wywiódł z tego, że okres 26 miesięcy (15 miesięcy plus 11 miesięcy) pomiędzy zakończeniem pisemnego etapu postępowania a otwarciem ustnego etapu postępowania był właściwy dla rozpatrzenia odnośnych spraw, jako że stopień złożoności okoliczności faktycznych, prawnych i proceduralnych w tych sprawach nie uzasadniał przyjęcia dłuższego okresu. Zdaniem Sądu wynika stąd, że okres 46 miesięcy, który upłynął między zakończeniem pisemnego etapu postępowania a otwarciem ustnego etapu postępowania, wskazuje na okres nieuzasadnionej beczynności, trwający w każdej z obu spraw 20 miesięcy. W konsekwencji postępowanie, które zostało przeprowadzone w sprawach: *Groupe Gascogne/Komisja i Sachsa Verpackung/Komisja*⁸⁹, naruszyło art. 47 akapit drugi karty praw podstawowych w zakresie, w jakim czas trwania tego

84/ Sprawy: C-138/17 P, *Unia Europejska/Gascogne Sack Deutschland i Gascogne*; C-146/17 P, *Gascogne Sack Deutschland i Gascogne/Unia Europejska*.

85/ Sprawa C-150/17 P, *Unia Europejska/Kendrion*.

86/ Sprawy: C-174/17 P, *Unia Europejska/ASPLA i Armando Álvarez*; C-222/17 P, *ASPLA i Armando Álvarez/Unia Europejska*.

87/ Sprawy: C-138/17 P, *Unia Europejska/Gascogne Sack Deutschland i Gascogne*; C-146/17 P, *Gascogne Sack Deutschland i Gascogne/Unia Europejska*.

88/ Wyroki: z dnia 16 listopada 2011 r., T-72/06, niepublikowany, [EU:T:2011:671](#); z dnia 16 listopada 2011 r., T-79/06, niepublikowany, [EU:T:2011:674](#).

89/ Wyroki: z dnia 16 listopada 2011 r., T-72/06, niepublikowany, [EU:T:2011:671](#); z dnia 16 listopada 2011 r., T-79/06, niepublikowany, [EU:T:2011:674](#).

postępowania przekroczył o 20 miesięcy rozsądny termin na rozpatrzenie sprawy, co stanowi wystarczająco istotne naruszenie normy prawa Unii mającej na celu przyznanie praw jednostkom.

W wyniku analogicznego rozumowania, jeśli chodzi w szczególności o okres między zakończeniem pisemnego etapu postępowania a otwarciem ustnego etapu postępowania, Sąd doszedł w wyrokach: z dnia 1 lutego 2017 r., *Kendrion/Unia Europejska* (T-479/14, odwołanie w toku⁹⁰, [EU:T:2017:48](#)) i z dnia 17 lutego 2017 r., *ASPLA i Armando Álvarez/Unia Europejska* (T-40/15, odwołanie w toku⁹¹, [EU:T:2017:105](#)), do tego samego wniosku w odniesieniu do postępowania, które zostało przeprowadzone w sprawach zakończonych, odpowiednio, wyrokiem *Kendrion/Komisja*⁹² z jednej strony oraz wyrokami: *ASPLA/Komisja i Álvarez/Komisja*⁹³ z drugiej strony.

Natomiast w wyroku z dnia 1 lutego 2017 r., *Aalberts Industries/Unia Europejska* (T-725/14, [EU:T:2017:47](#)), Sąd oddalił istnienie naruszenia rozsądnego terminu na wydanie orzeczenia w sprawie, w której zapadł wyrok *Aalberts Industries i in./Komisja*⁹⁴. Przyznając wprawdzie, że czas trwania postępowania w tej sprawie, który wyniósł ponad 4 lata i 3 miesiące, wydaje się prima facie bardzo długi, Sąd podkreślił jednak, że rozsądny termin wydania orzeczenia powinien być oceniany w zależności od właściwych dla każdej sprawy okoliczności, w szczególności – znaczenia sporu dla zainteresowanego, złożoności sprawy, zachowania stron i zaistnienia kwestii incydentalnych, jak również zachowania właściwych władz. Wynika stąd, że całkowity czas trwania postępowania w sprawie, o której mowa, był uzasadniony w świetle okoliczności tej sprawy, w szczególności jej złożoności faktycznej i prawnej, zachowania stron oraz braku okresu niewyjaśnionej beczynności na każdym etapie postępowania w tej sprawie.

W odniesieniu do drugiej przesłanki powstania odpowiedzialności Unii Sąd orzekł w wyrokach: z dnia 10 stycznia 2017 r., *Gascogne Sack Deutschland i Gascogne/Unia Europejska* (T-577/14, odwołanie w toku⁹⁵, [EU:T:2017:1](#)) i z dnia 1 lutego 2017 r., *Kendrion/Unia Europejska* (T-479/14, odwołanie w toku⁹⁶, [EU:T:2017:48](#)), że skarżące wykazały, iż poniosły rzeczywistą i niewątpliwą szkodę majątkową z powodu zapłaty kosztów gwarancji bankowej w okresie, który odpowiada przekroczeniu rozsądnego terminu na wydanie orzeczenia. Ponadto Sąd uznał, że skarżące poniosły szkodę niemajątkową.

Wreszcie w odniesieniu do trzeciej przesłanki Sąd orzekł, że została ona także spełniona, ponieważ istnieje wystarczająco bezpośredni związek przyczynowy między naruszeniem rozsądnego terminu na wydanie orzeczenia a zapłatą kosztów gwarancji bankowej w okresie, który odpowiada przekroczeniu tego terminu. Sąd wyjaśnił ponadto, że naruszenie rozsądnego terminu na wydanie orzeczenia mogło postawić skarżące w sytuacji niepewności, która wykraczała poza zwykłą niepewność wywołaną postępowaniem sądowym. Ów przedłużający się stan niepewności siłą rzeczy wywierał wpływ na planowanie decyzji podlegających podjęciu oraz na zarządzanie tymi spółkami i w związku z tym spowodował powstanie szkody niemajątkowej, którą także należy naprawić. Sąd przyznał zatem skarżącym odszkodowanie odpowiadające kosztom gwarancji bankowej, które one zapłaciły oraz

90/ Sprawa C-150/17 P, *Unia Europejska/Kendrion*.

91/ Sprawy: C-174/17 P, *Unia Europejska/ASPLA i Armando Álvarez*; C-222/17 P, *ASPLA i Armando Álvarez/Unia Europejska*.

92/ Wyrok z dnia 16 listopada 2011 r., T-54/06, niepublikowany, [EU:T:2011:667](#).

93/ Wyroki: z dnia 16 listopada 2011 r., T-76/06, niepublikowany, [EU:T:2011:672](#); z dnia 16 listopada 2011 r., T-78/06, niepublikowany, [EU:T:2011:673](#).

94/ Wyrok z dnia 24 marca 2011 r., T-385/06, [EU:T:2011:114](#).

95/ Sprawy: C-138/17 P, *Unia Europejska/Gascogne Sack Deutschland i Gascogne*; C-146/17 P, *Gascogne Sack Deutschland i Gascogne/Unia Europejska*.

96/ Sprawa C-150/17 P, *Unia Europejska/Kendrion*.

zadośćuczynienie w celu naprawienia szkody niemajątkowej poniesionej wskutek przedłużonego stanu niepewności, w jakim się one znajdowały.

Kwestia naprawienia podnoszonej szkody poniesionej z powodu przewlekłości postępowania leżała także u podstaw wyroku z dnia 7 czerwca 2017 r., **Guardian Europe/Unia Europejska** (T-673/15, odwołanie w toku⁹⁷, [EU:T:2017:377](#)). Przedmiotem sporu był czas trwania postępowania przed Sądem w ramach sprawy dotyczącej stosowania art. 101 TFUE, w której to sprawie zapadł wyrok **Guardian Industries i Guardian Europe/Komisja**⁹⁸.

Przyjmując rozumowanie analogiczne do rozumowania przedstawionego w wyroku z dnia 10 stycznia 2017 r., **Gascogne Sack Deutschland i Gascogne/Unia Europejska** (T-577/14, odwołanie w toku⁹⁹, [EU:T:2017:1](#)), Sąd stwierdził, że postępowanie, które zostało przeprowadzone w sprawie **Guardian Industries i Guardian Europe/Komisja**, naruszyło art. 47 akapit drugi karty praw podstawowych w zakresie, w jakim przekroczyło ono o 26 miesięcy rozsądny termin na wydanie orzeczenia, co stanowi wystarczająco istotne naruszenie normy prawnej Unii mającej na celu przyznanie uprawnień jednostkom. Zdaniem Sądu istnieje wystarczająco bezpośredni związek przyczynowy między naruszeniem rozsądnego terminu na wydanie orzeczenia w owej sprawie a szkodą, którą skarżąca poniosła przed ogłoszeniem wyroku w tej sprawie i która polega na zapłacie kosztów gwarancji bankowej w okresie odpowiadającym przekroczeniu owego rozsądnego terminu. A zatem skarżącej przyznano odszkodowanie w wysokości 654 523,43 EUR tytułem naprawienia szkody majątkowej, którą wyrządziło jej naruszenie rozsądnego terminu na wydanie orzeczenia w owej sprawie.

W sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 7 czerwca 2017 r., **Guardian Europe/Unia Europejska** (T-673/15, odwołanie w toku¹⁰⁰, [EU:T:2017:377](#)), Sąd miał ponadto do rozstrzygnięcia żądanie skarżącej mające na celu uzyskanie naprawienia szkody, jaką miała ona ponieść z powodu naruszenia zasady równego traktowania popełnionego w decyzji, w której Komisja nałożyła na nią grzywnę za naruszenie reguł konkurencji¹⁰¹ oraz w wyroku **Guardian Industries i Guardian Europe/Komisja**¹⁰².

W odniesieniu, po pierwsze, do istnienia wystarczająco istotnego naruszenia zasady równego traktowania popełnionego w decyzji, w której Komisja nałożyła na skarżącą grzywnę za naruszenie reguł konkurencji, Sąd uznał, że skarżąca nie może skutecznie twierdzić, iż poniesione przez nią koszty gwarancji bankowej wynikają w sposób bezpośredni z faktu, iż decyzja ta jest niezgodna z prawem. Szkada, na którą się ona powołuje, wynika bowiem bezpośrednio i w decydujący sposób z jej własnego wyboru, podjętego po przyjęciu owej decyzji, by nie wykonywać ciężącego na niej obowiązku uiszczenia całości grzywny. Wobec tego odrzucono istnienie wystarczająco bezpośredniego związku przyczynowego między podnoszonym wystarczająco istotnym naruszeniem zasady równego traktowania popełnionym w decyzji a zapłatą kosztów gwarancji bankowej. Ponadto Sąd zaznaczył, że z dokumentów dostarczonych przez skarżącą wynika, że nie poniosła ona osobiście ciężaru związanego z zapłatą grzywny nałożonej w decyzji, o której mowa. Skarżąca nie mogła zatem w sposób oczywisty twierdzić, że poniosła rzeczywistą i niewątpliwą szkodę, która polegała na różnicy pomiędzy z jednej strony odsetkami zwróconymi jej przez Komisję od części kwoty grzywny ostatecznie uznanej za nienależną przez Trybunał w wyroku **Guardian**

97/ Sprawy: C-447/17 P, **Unia Europejska/Guardian Europe**; C-479/17 P, **Guardian Europe/Unia Europejska**.

98/ Wyrok z dnia 27 września 2012 r., **Guardian Industries i Guardian Europe/Komisja**, T-82/08, [EU:T:2012:494](#).

99/ Sprawy: C-138/17 P, **Unia Europejska/Gascogne Sack Deutschland i Gascogne**; C-146/17 P, **Gascogne Sack Deutschland i Gascogne/Unia Europejska**.

100/ Sprawy: C-447/17 P, **Unia Europejska/Guardian Europe**; C-479/17 P, **Guardian Europe/Unia Europejska**.

101/ Decyzja Komisji C(2007) 5791 wersja ostateczna z dnia 28 listopada 2007 r. dotycząca postępowania na podstawie art. [101 TFUE] i art. 53 porozumienia EOG (sprawa COMP/39165 – Szkło płaskie).

102/ Wyrok z dnia 27 września 2012 r., T-82/08, [EU:T:2012:494](#).

Industries i Guardian Europe/Komisja¹⁰³, a z drugiej strony dochodami, jakie mogła osiągnąć, gdyby zamiast zapłacić Komisji wspomnianą kwotę, zainwestowała ją w swoją działalność. W odniesieniu do szkody niemajątkowej, jaką miała ponieść skarżąca, Sąd orzekł, że nawet przy założeniu, iż podnoszone wystarczająco istotne naruszenie zasady równego traktowania, jakiego Komisja dopuściła się we wspomnianej decyzji, naruszyło reputację skarżącej, co nie zostało wykazane, należy stwierdzić, że ze względu na charakter i wagę tego naruszenia szkoda niemajątkowa poniesiona przez skarżącą została w wystarczającym stopniu naprawiona w drodze stwierdzenia nieważności tej decyzji i obniżenia kwoty grzywny orzeczonego przez Trybunał w wyroku **Guardian Industries i Guardian Europe/Komisja**¹⁰⁴.

W odniesieniu, po drugie, do podnoszonego naruszenia zasady równego traktowania w wyroku z dnia 27 września 2012 r., **Guardian Industries i Guardian Europe/Komisja** (T-82/08, [EU:T:2012:494](#)), Sąd zwrócił uwagę, że odpowiedzialność Unii nie może powstać z powodu treści orzeczenia sądowego, które nie zostało wydane przez sąd Unii orzekający w ostatniej instancji i które w związku z tym może stać się przedmiotem odwołania. Ponadto podkreślił, że w omawianym przypadku błąd popełniony w wyroku Sądu został naprawiony przez Trybunał w następstwie skorzystania przez skarżącą ze środków odwoławczych. Niemniej Sąd doprecyzował, że ocena ta nie wyklucza możliwości, by w wyjątkowych okolicznościach strona skarżąca dochodziła pociągnięcia Unii do odpowiedzialności za poważne nieprawidłowości w systemie sądowym, w szczególności o charakterze proceduralnym lub administracyjnym, rzutujące na funkcjonowanie sądu Unii. Skarżąca nie powołała się jednak na tego rodzaju nieprawidłowości w omawianej sprawie, która dotyczyła treści orzeczenia sądowego. W związku z tym żądanie naprawienia szkód, jakie miały zostać wyrządzone wskutek domniemanego istotnego naruszenia zasady równego traktowania, zostało oddalone.

XVII. ODWOŁANIA

Spośród orzeczeń wydanych przez izbę do spraw odwołań Sądu w 2017 r. na szczególną uwagę zasługują dwa wyroki.

W pierwszej kolejności w wyroku z dnia 27 czerwca 2017 r., **Ruiz Molina/EUIPO** (T-233/16 P, [EU:T:2017:435](#)), Sąd orzekł, że nic nie stoi na przeszkodzie temu, aby można było dokonać cofnięcia aktu administracyjnego niezgodnego albo zgodnego z prawem, który wobec swego adresata stanowi akt wiążący się przede wszystkim z niekorzystnymi skutkami, a dodatkowo tworzy prawa na jego korzyść, jeśli nie zostają naruszone uzasadnione oczekiwania tego adresata i nie zostaje naruszona zasada pewności prawa. W danym przypadku, stwierdziwszy, że decyzja o rozwiązaniu umowy o pracę w charakterze członka personelu tymczasowego ze skarżącym stanowiła przede wszystkim niekorzystny akt administracyjny dla pracownika, a dodatkowo tworzyła na jego rzecz prawa, Sąd orzekł również, że przez podpisanie protokołu powrotu do pracy pracownik wyraził zgodę na cofnięcie decyzji w sprawie rozwiązania umowy. W związku z tym rozpatrywane cofnięcie nastąpiło z poszanowaniem zasady ochrony uzasadnionych oczekiwań tego pracownika i zasady pewności prawa. Sąd do spraw Służby Publicznej słusznie zatem uznał, że decyzja w sprawie rozwiązania umowy została cofnięta. Ponadto w odniesieniu do skutków prawnych tego cofnięcia ze względu na okoliczność, że należy przyjąć, iż decyzja w sprawie rozwiązania umowy nigdy nie istniała, Sąd do spraw Służby Publicznej słusznie uznał, że skutkiem przywrócenia pracownika do pracy było postawienie go z mocą wsteczną w sytuacji, w jakiej się on znajdował w dniu, gdy jego umowa o pracę

103/ Wyrok z dnia 12 listopada 2014 r., C-580/12 P, [EU:C:2014:2363](#).

104/ Wyrok z dnia 12 listopada 2014 r., C-580/12 P, [EU:C:2014:2363](#).

w charakterze członka personelu tymczasowego na czas określony została rozwiązana, a nie dokonanie drugiego przedłużenia tej umowy.

W drugiej kolejności w wyroku z dnia 7 grudnia 2017 r., *Missir Mamachi di Lusignano i in./Komisja* (T-401/11 P-RENV-RX, [EU:T:2017:874](#)), po pierwsze, Sąd uznał, że w przypadku gdy instytucja jest odpowiedzialna za uchybienie obowiązkowi ochrony, które przyczyniło się do wyrządzenia szczególnej szkody, której ma zapobiegać ten obowiązek, należy uznać, że uchybienie to, nawet jeśli nie można go uznać za jedyną przyczynę szkody, może przyczynić się w wystarczająco bezpośredni sposób do jej powstania. A zatem sąd może uznać, że czyn osoby trzeciej, przewidywalny bądź nieprzewidywalny, nie może ani spowodować przerwania związku przyczynowego, ani stanowić okoliczności zwalniającej całkowicie instytucję z ciąży na niej odpowiedzialności, gdyż obie przyczyny, to jest zawinione uchybienie instytucji i czyn osoby trzeciej, przyczyniły się do powstania tej samej szkody. W świetle tych rozważań, pełniąc funkcję sądu odwoławczego, Sąd stwierdził, że w owej sprawie, po pierwsze, Sąd do spraw Służby Publicznej zastosował zasadniczo teorię równoważności warunków, nie naruszając przy tym prawa, a po drugie, związek przyczynowy ustalony przez Sąd do spraw Służby Publicznej w wyroku wydanym w pierwszej instancji między zawinieniem Komisji a poniesioną szkodą nie został zakwestionowany przez tę instytucję. A zatem Sąd uznał, że Sąd do spraw Służby Publicznej nie naruszył prawa, gdy orzekł, że w przypadku gdy zawinienie polegające na uchybieniu obowiązkowi ochrony, które przyczyniło się do wyrządzenia szczególnej szkody, której ma zapobiegać ten obowiązek, nawet jeśli instytucji nie można było uznać za główny podmiot odpowiedzialny za szkodę, należało ją uznać za współsprawcę szkody. Po drugie, Sąd zajął stanowisko, że z przepisów prawnych państw członkowskich wynika wspólna zasada ogólna, zgodnie z którą w okolicznościach podobnych do okoliczności omawianej sprawy sąd krajowy uznaje odpowiedzialność solidarną współsprawców tej samej szkody, uznając za słuszne to, że osoba poszkodowana nie musi ustalać części szkody, za którą każdy ze współsprawców jest odpowiedzialny ani brać na siebie ryzyka, że ten, przeciwko któremu wszczęła ona postępowanie, okaże się niewypłacalny. W świetle tych rozważań Sąd stwierdził, że Sąd do spraw Służby Publicznej naruszył prawo, ograniczając do 40% udział Komisji w naprawieniu szkody majątkowej poniesionej przez czworo dzieci zmarłego urzędnika, będącego ofiarą uchybienia obowiązkowi ochrony. Sąd zobowiązał Komisję in solidum do zapłaty kwoty 3 mln EUR, pomniejszonej o świadczenia na podstawie regulaminu pracowniczego, uznawane za część tej kwoty, wypłacone lub należne czworgu dzieci zmarłego urzędnika. Po trzecie, Sąd orzekł, że z przepisów prawnych państw członkowskich nie wynika wspólna zasada ogólna, zgodnie z którą w okolicznościach podobnych do okoliczności omawianej sprawy sąd krajowy przyznałby zadośćuczynienie za domniemaną krzywdę doznaną przez zmarłego urzędnika. Po czwarte, Sąd orzekł, że z przepisów prawnych państw członkowskich wynika wspólna zasada ogólna, zgodnie z którą w okolicznościach podobnych do okoliczności omawianej sprawy istnienie systemu, który gwarantuje automatyczną wypłatę świadczeń spadkobiercom (zstępnym) zmarłego urzędnika, nie stoi na przeszkodzie temu, by owi spadkobiercy, jeśli uważają, że poniesione przez nich szkody nie zostały pokryte bądź nie zostały w całości pokryte za pomocą tego systemu, uzyskali także zadośćuczynienie za doznaną krzywdę w drodze powództwa wytoczonego przed sąd krajowy. W tym względzie z przepisów prawnych państw członkowskich wynika także wspólna zasada ogólna, zgodnie z którą doznana krzywda nie może być przedmiotem podwójnego zadośćuczynienia. W związku z tym do sądu należy sprawdzenie, w jakim stopniu system, który gwarantuje automatyczną wypłatę świadczeń, pokrywa w całości lub w części krzywdę doznaną przez spadkobierców lub nie pokrywa w ogóle tej krzywdy, zanim ustali on kwotę zadośćuczynienia za ową krzywdę. Wreszcie z przepisów prawnych państw członkowskich wynika, że zasada odpowiedzialności solidarnej mająca zastosowanie do szkody majątkowej w okolicznościach podobnych do okoliczności omawianej sprawy znajduje także zastosowanie do krzywdy. Sąd orzekł, że rozumowanie to odnosi się także do wstępnych zmarłego urzędnika.

XVIII. WNIOSKI W PRZEDMIOCIE ŚRODKÓW TYMCZASOWYCH

W 2017 r. do Sądu wpłynęło 47 wniosków w przedmiocie środków tymczasowych, co stanowi istotny wzrost w porównaniu z liczbą wniosków złożonych w 2016 r. (34). Podobnie znacząco zwiększyła się liczba wydanych postanowień i spraw zakończonych. W 2017 r. wydanych zostało 56 postanowień¹⁰⁵ w porównaniu z 25 postanowieniami wydanymi w 2016 r. oraz zakończone zostały 53 sprawy, podczas gdy w 2016 r. zakończono 20 spraw. W 8 sprawach Sąd wydał postanowienie o zawieszeniu wykonania na podstawie art. 157 § 2 regulaminu postępowania.

Wydane postanowienia obejmują szeroki wachlarz dziedzin, wśród których znajdują się przede wszystkim prawo konkurencji i prawo dotyczące pomocy państwa (cztery sprawy), środki ograniczające (osiem spraw), zamówienia publiczne (sześć spraw) i prawo instytucjonalne (jedenaście spraw). W odniesieniu do sporów z zakresu prawa instytucjonalnego należy zauważyć, że względnie istotna liczba spraw dotyczyła statusu członków Parlamentu Europejskiego¹⁰⁶ i finansowania fundacji lub partii europejskich¹⁰⁷.

Prezes Sądu uwzględnił dwa wnioski o zawieszenie wykonania w postanowieniach: z dnia 18 maja 2017 r., *RW/Komisja* (T-170/17 R, niepublikowane, [EU:T:2017:351](#))¹⁰⁸, i z dnia 25 sierpnia 2017 r., *Malta/Komisja* (T-653/16 R, niepublikowane, [EU:T:2017:583](#)).

Postanowieniem z dnia 18 maja 2017 r., *RW/Komisja* (T-170/17 R, niepublikowane, [EU:T:2017:351](#))¹⁰⁹, prezes Sądu zarządził zawieszenie wykonania decyzji Komisji, w której skarżący, urzędnik w wieku 63 lat, został na podstawie art. 42c regulaminu pracowniczego odesłany na urlop w interesie służby i jednocześnie na emeryturę z urzędu.

Artykuł 42c został dodany do regulaminu pracowniczego w ramach ostatniej reformy tego regulaminu na podstawie rozporządzenia (UE, Euratom) nr 1023/2013¹¹⁰. W wyniku badania przesłanki dotyczącej „fumus boni iuris” prezes Sądu doszedł do wniosku, że skarżący udowodnił istnienie istotnego sporu prawnego, którego rozstrzygnięcie nie nasuwa się od razu i zasługuje na dogłębne badanie, które powinno stanowić przedmiot postępowania co do istoty sprawy. Prima facie zarówno bowiem brzmienie art. 42c regulaminu pracowniczego, jak i ogólna

105/ Liczba ta odpowiada wszystkim postanowieniom wydanym przez sędziego orzekającego w przedmiocie środków tymczasowych, co wyklucza postanowienia o umorzeniu/wykreśleniu sprawy, przy czym obejmuje ona postanowienia wydane na podstawie art. 157 § 2 regulaminu postępowania oraz postanowienia wydane przez wiceprezesa Sądu zastępującego prezesa Sądu zgodnie z art. 157 § 4 w związku z art. 11 regulaminu postępowania, a mianowicie postanowienia: z dnia 10 kwietnia 2017 r., *Exaa Abwicklungsstelle für Energieprodukte/ACER* (T-123/17 R, niepublikowane, [EU:T:2017:277](#)); z dnia 21 kwietnia 2017 r., *Post Telecom/EBI* (T-158/17 R, niepublikowane, [EU:T:2017:281](#)); z dnia 26 września 2017 r., *Wall Street Systems UK/EBC* (T-579/17 R, niepublikowane, [EU:T:2017:668](#)) – odwołanie w toku, sprawa C-576/17 P(R), *Wall Street Systems UK/EBC*.

106/ Postanowienia: z dnia 16 lutego 2017 r., *Troszczynski/Parlament*, T-626/16 R, niepublikowane, [EU:T:2017:92](#); z dnia 16 lutego 2017 r., *Le Pen/Parlament*, T-140/16 R II, niepublikowane, [EU:T:2017:93](#); z dnia 16 lutego 2017 r., *Gollnisch/Parlament*, T-624/16 R, niepublikowane, [EU:T:2017:94](#); z dnia 6 kwietnia 2017 r., *Le Pen/Parlament*, T-86/17 R, niepublikowane, [EU:T:2017:270](#); z dnia 26 czerwca 2017 r., *Jalkh/Parlament*, T-27/17 R, niepublikowane, [EU:T:2017:431](#); z dnia 26 czerwca 2017 r., *Jalkh/Parlament* T-26/17 R, niepublikowane, [EU:T:2017:432](#).

107/ Postanowienia: z dnia 14 marca 2017 r., *ADDE/Parlament*, T-48/17 R, niepublikowane, [EU:T:2017:170](#); z dnia 4 lipca 2017 r., *Institute for Direct Democracy in Europe/Parlament*, T-118/17 R, niepublikowane, [EU:T:2017:465](#).

108/ Odwołanie zostało oddalone postanowieniem z dnia 10 stycznia 2018 r., *Komisja/RW* [C-442/17 P(R), niepublikowane, [EU:C:2018:6](#)].

109/ Ibidem.

110/ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) nr 1023/2013 z dnia 22 października 2013 r. zmieniające regulamin pracowniczy urzędników Unii Europejskiej i warunki zatrudnienia innych pracowników Unii Europejskiej (Dz.U. 2013, L 287, s. 15).

systematyka przepisów regulujących odesłanie na emeryturę i zakończenie służby przemawiają za wykładnią art. 42c regulaminu pracowniczego, zgodnie z którą urzędnik, który osiągnął już minimalny wiek emerytalny zgodnie z art. 23 załącznika XIII do regulaminu pracowniczego, nie może zostać odesłany na urlop w interesie służby i jednocześnie na emeryturę z urzędu.

Postanowieniem z dnia 25 sierpnia 2017 r., **Malta/Komisja** (T-653/16 R, niepublikowane, [EU:T:2017:583](#)), prezes Sądu zarządził zawieszenie wykonania decyzji Komisji, w której w związku z wnioskiem potwierdzającym Greenpeace instytucja ta udzieliła mu na podstawie rozporządzenia nr 1049/2001 dostępu do dokumentów pochodzących od Republiki Malty, dotyczących połowu tuńczyka błękitnopłetwego.

W wyniku badania przesłanki dotyczącej „*fumus boni iuris*” prezes Sądu doszedł do wniosku, że Republika Malty udowodniła istnienie istotnego sporu prawnego i faktycznego, którego rozstrzygnięcie nie nasuwa się od razu i zasługuje na dogłębne badanie, które powinno stanowić przedmiot postępowania co do istoty sprawy.

W swojej analizie prezes Sądu od razu oddalił argument Komisji, jakoby zarzuty Republiki Malty były niedopuszczalne z tego względu, że nie odnoszą się one do przedmiotowych wyjątków od prawa dostępu do dokumentów określonych w art. 4 ust. 1–3 rozporządzenia nr 1049/2001. W tym względzie prezes Sądu przypomniał, że teza Komisji prowadziłaby do tego, iż jej decyzje w przedmiocie dostępu do dokumentów uniknęłyby w znacznym stopniu kontroli sądowej oraz że *prima facie* wydaje się, iż taki wynik jest trudno pogodzić z utrwalonym orzecznictwem Trybunału, zgodnie z którym Unia jest unią prawa, w której akty jej instytucji podlegają kontroli ich zgodności między innymi z traktatami, ogólnymi zasadami prawa oraz prawami podstawowymi.

W odniesieniu do zastrzeżenia opartego na naruszeniu art. 113 rozporządzenia (WE) nr 1224/2009¹¹¹ dotyczącym części dokumentów, do których odnosi się zaskarżona decyzja, prezes Sądu stwierdził, że art. 113 rozporządzenia nr 1224/2009 nie zawiera żadnego odesłania do rozporządzenia nr 1049/2001 i stanowi w ust. 2 i 3, że dane wymieniane pomiędzy państwami członkowskimi i z Komisją nie mogą być przekazywane osobom innym niż te osoby pracujące w instytucjach państw członkowskich lub Unii, które z uwagi na pełnione funkcje muszą mieć dostęp do takich danych, oraz nie mogą być one wykorzystywane w żadnym innym celu niż cele przewidziane w tym rozporządzeniu. Prezes Sądu wywnioskował stąd, że sposób, w jaki należy pogodzić ze sobą rozporządzenia nr 1224/2009 i 1049/2001, nie jest oczywisty, zwłaszcza że art. 113 rozporządzenia nr 1224/2009 stanowi przepis sektorowy, który został przyjęty kilka lat po wejściu w życie rozporządzenia nr 1049/2001.

W odniesieniu do argumentu dotyczącego okoliczności, że Komisja nie zbadła z należytą starannością zakresu wniosku o udzielenie dostępu do dokumentów oraz że na etapie postępowania dotyczącego wniosku potwierdzającego stwierdziła, że tym wnioskiem objętych jest 121 dokumentów, prezes Sądu doszedł do wniosku, że nie można wykluczyć, iż przesłanie wszystkich dokumentów pochodzących od Republiki Malty, które dotyczyły tuńczyka błękitnopłetwego, wykracza poza zakres wniosku o udzielenie dostępu do dokumentów i tym samym wskazuje na istnienie istotnego sporu faktycznego, którego rozstrzygnięcie nie nasuwa się od razu i zasługuje na dogłębne badanie, które nie może zostać przeprowadzone przez sędziego orzekającego w przedmiocie środków tymczasowych, lecz powinno stanowić przedmiot postępowania co do istoty sprawy.

Spośród spraw, w których wniosek o zastosowanie środków tymczasowych został oddalony, należy w szczególności wymienić serię spraw dotyczących zatrudniania asystentów członków Parlamentu i sprawy dotyczące sprzedaży na aukcji zdolności przesyłowych gazociągu OPAL.

^{111/} Rozporządzenie Rady (WE) nr 1224/2009 z dnia 20 listopada 2009 r. ustanawiające unijny system kontroli w celu zapewnienia przestrzegania przepisów wspólnej polityki rybołówstwa, zmieniające rozporządzenia (WE) nr 847/96, (WE) nr 2371/2002, (WE) nr 811/2004, (WE) nr 768/2005, (WE) nr 2115/2005, (WE) nr 2166/2005, (WE) nr 388/2006, (WE) nr 509/2007, (WE) nr 676/2007, (WE) nr 1098/2007, (WE) nr 1300/2008, (WE) nr 1342/2008 i uchylające rozporządzenia (EWG) nr 2847/93, (WE) nr 1627/94 oraz (WE) nr 1966/2006 (Dz.U. 2009, L 343, s. 1).

W sprawach zakończonych postanowieniami: z dnia 16 lutego 2017 r., **Troszczynski/Parlament** (T-626/16 R, niepublikowane, [EU:T:2017:92](#)); z dnia 16 lutego 2017 r., **Le Pen/Parlament** (T-140/16 R II, niepublikowane, [EU:T:2017:93](#)), z dnia 16 lutego 2017 r., **Gollnisch/Parlament** (T-624/16 R, niepublikowane, [EU:T:2017:94](#))¹¹² i z dnia 6 kwietnia 2017 r., **Le Pen/Parlament** (T-86/17 R, niepublikowane, [EU:T:2017:270](#)), członkowie Parlamentu domagali się zawieszenia wykonania decyzji sekretarza generalnego Parlamentu, w których nakazał on im zwrot niesłusznie wypłaconych kwot z tytułu kosztów zatrudnienia asystentów parlamentarnych w drodze potrącenia: miesięcznego odliczenia w wysokości 50% dodatku parlamentarnego, miesięcznego odliczenia w wysokości 100% dodatku z tytułu kosztów ogólnych i odliczenia w wysokości 50% diety za pobyt.

W celu wykazania, że przesłanka dotycząca pilnego charakteru została spełniona, skarżący twierdzili między innymi, iż zwrot w drodze potrącenia nie pozwala im wykonywać w sposób skuteczny i niezależny przysługującego im mandatu parlamentarnego.

Prezes Sądu oddalił cztery wnioski w przedmiocie środków tymczasowych, stwierdzając, że nie zostało wykazane, iż odliczenia naruszały skuteczne wykonywanie mandatu posła do Parlamentu Europejskiego w sposób, który by świadczył o pilnym charakterze. W tym względzie zauważył on, że zarówno z przepisów mających zastosowanie do posłów, jak i z praktyki Parlamentu wynika, iż odzyskanie w drodze potrącenia musi zostać dokonane poprzez wyważenie z jednej strony ciężącego na instytucji obowiązku odzyskania nienależnie pobranych kwot, a z drugiej strony obowiązku zapewnienia danemu posłowi możliwości wykonywania w skuteczny sposób przysługującego mu mandatu. W tych okolicznościach fakt, że Parlament dokonał odzyskania nienależnie wypłaconych kwot w drodze potrącenia, nie mógł zostać uznany sam w sobie za akt mogący naruszyć skuteczne wykonywanie i w sposób całkowicie niezależny przez skarżących przysługującego im mandatu posła.

Prezes Sądu zwrócił następnie uwagę, że jeśli chodzi o miesięczne odliczenie w wysokości 50% dodatku parlamentarnego, skarżący nie wyjaśnili, w jaki sposób ta obniżka miałaby skutkować utrudnianiem im wykonywania w pełni ich funkcji parlamentarnej. W odniesieniu do miesięcznego odliczenia w wysokości 100% dodatku z tytułu kosztów ogólnych prezes Sądu stwierdził, że zainteresowani posłowie (Jean-Marie Le Pen, Bruno Gollnisch i Marine Le Pen) nie podnieśli, że ryczałtowa kwota stanowi w rzeczywistości dla partii ukryte wynagrodzenie. A zatem z uwagi na okoliczność, że posłowie są uprawnieni do żądania zwrotu rzeczywiście poniesionych kosztów, co gwarantuje brak przeszkód w skutecznym wykonywaniu ich mandatu, nie można dojść do wniosku, że miesięczne odliczenie w wysokości 100% dodatku z tytułu kosztów ogólnych narusza skuteczne wykonywanie mandatu posła. Podobnie z uwagi na okoliczność, że posłowie są uprawnieni do żądania zwrotu rzeczywiście poniesionych kosztów, prezes Sądu stwierdził, że odliczenie w wysokości 50% diety za pobyt także nie narusza skutecznego wykonywania mandatu posła do Parlamentu Europejskiego.

W sprawach zakończonych postanowieniami: z dnia 21 lipca 2017 r., **Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo/Komisja** (T-130/17 R, [EU:T:2017:541](#)); z dnia 21 lipca 2017 r., **Polska/Komisja** (T-883/16 R, [EU:T:2017:542](#)) i z dnia 21 lipca 2017 r., **PGNiG Supply & Trading/Komisja** (T-849/16 R, [EU:T:2017:544](#)), prezes Sądu rozpatrzył wnioski o zawieszenie wykonania decyzji Komisji o otwarciu na konkurencję 50% niewykorzystywanej przepustowości gazociągu OPAL, stanowiącego na wschodzie odcinek lądowy gazociągu Nord Stream 1, którym jest przesyłany gaz z Rosji do Europy Zachodniej przez Morze Bałtyckie.

Stwierdziwszy, że obie umowy zawarte przez Gazprom, to jest umowa tranzytowa na przesył gazu ziemnego przez polski odcinek gazociągu Jamał-Europa do celów zaopatrywania rynków Europy Zachodniej (w tym rynku polskiego) i umowa zawarta z PGNiG Supply & Trading GmbH na dostawy gazu ziemnego, obowiązują odpowiednio do 2020 r. i do końca 2022 r., prezes Sądu doszedł do wniosku, że wykorzystywanie zdolności przesyłowych polskiego odcinka gazociągu Jamał-Europa i dostawy Gazpromu dla rynku polskiego są *prima facie* zapewnione

112/ Odwołanie zostało oddalone postanowieniem z dnia 6 lipca 2017 r., **Gollnisch/Parlament** [C-189/17 P(R), niepublikowane, [EU:C:2017:528](#)].

do wspomnianych lat. W związku z tym nawet w sytuacji, gdyby pewny charakter szkód podnoszonych przez Rzeczpospolitą Polską i dwie skarżące spółki został wystarczająco wykazany, szkody te mogłyby wystąpić najwcześniej w momencie wygaśnięcia wyżej wymienionych umów. Tymczasem z uwagi na średni czas trwania postępowań przed Sądem wyroki co do istoty w tych sprawach zapadną prawdopodobnie w 2019 r.

W odniesieniu do argumentu, że zaskarżona decyzja pozwala na zawieranie umów prawa prywatnego, których unieważnienie nie będzie już możliwe nawet w przypadku późniejszego stwierdzenia nieważności decyzji, prezes Sądu zauważył, że w takim wypadku dostępne będą środki prawne przeciwko ewentualnemu wykonywaniu tych aktów.

W konsekwencji prezes Sądu oddalił wnioski o zawieszenie wykonania, gdyż skarżącym nie udało się przedstawić poważnego dowodu na okoliczność, że nie mogą one oczekiwać na zakończenie postępowań dotyczących skarg w sprawach głównych bez narażenia się na poważną i nieodwracalną szkodę.

C/DZIAŁALNOŚĆ SEKRETARIATU SĄDU W 2017 R.

Emmanuel COULON, sekretarz Sądu

Sekretariat Sądu, który znajduje się w centrum administrowania wymiarem sprawiedliwości, także w tym roku pracował w służbie ulegającego przeobrażeniom Sądu. Sąd powiększa się i przekształca w miarę wprowadzania w życie reformy struktury sądowniczej Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, zmierzającej do podwojenia w następujących po sobie trzech etapach liczby sędziów Sądu, do 2019 r.¹. Spory poddawane pod ocenę Sądu stają się bardziej różnorodne i, pod pewnymi względami, coraz bardziej złożone. Na tym tle sekretariat wprowadził zmiany, które powinny pozwolić mu na dalsze wypełnianie powierzonych mu zadań i na ukończenie z powodzeniem dwóch pierwszych etapów reformy.

Bilans 2017 r. jest dla Sądu pozytywny. Zmierzono się z wyzwaniem stawianymi przez dwa pierwsze etapy reformy. Choć nowych spraw (917) wciąż było o kilka więcej niż spraw zakończonych (895), z czego wynika, że liczba spraw w toku lekko wzrosła (1508), czas trwania postępowania nadal się skracał, a jakość orzeczeń została utrzymana, o czym świadczy odsetek uchyleń, w całości lub w części orzeczonych przez Trybunał Sprawiedliwości.

Sąd, jako uczestnik działalności sądowniczej, dbając o optymalne wykorzystanie 72 pozycji budżetowych, które ma do dyspozycji od dnia 1 stycznia 2016 r., przyczynił się do tego sukcesu i na koniec 2017 r. z satysfakcją można stwierdzić, że powierzone mu w przepisach i przez Sąd zadania wypełnił w całości, z poszanowaniem wymogów rzetelnego procesu. Po raz kolejny bowiem sekretariat udzielał Sądowi kluczowego wsparcia w jego działalności sądowej i administracyjnej przez:

- zapewnienie prawidłowego przebiegu postępowań i właściwego prowadzenia akt;
- zapewnienie komunikacji między przedstawicielami stron a sędziami;
- aktywne wspieranie sędziów i ich współpracowników;
- administrowanie Sądem pod kierownictwem prezesa Sądu, przy pomocy służb Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

Wynik ten bez wątpienia został osiągnięty dzięki godnemu pochwały zaangażowaniu kobiet i mężczyzn, którzy tworzą sekretariat. Personel sekretariatu codziennie niestrudzenie dokładał wszystkich sił, by sprawnie pracować ze wszystkimi współpracującymi podmiotami.

Zadania sekretariatu były więc wykonywane zgodnie z wymogami, z niewątpliwym poczuciem działania w interesie ogólnym, w dążeniu do zapewnienia wzorowej służby wymiaru sprawiedliwości oraz z nieustanną troską o optymalizację czasu pracy Sądu. Sekretariat zawsze dokładał starań o to, by zajmować się pismami procesowymi w odpowiednim terminie i kontynuował wdrażanie systemu umożliwiającego wychwycenie przypadków zbyt przewlekłego postępowania oraz zwrócenie na nie uwagi w celu zaradzenia temu zjawisku.

^{1/} Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) 2015/2422 z dnia 16 grudnia 2015 r. zmieniające Protokół nr 3 w sprawie Statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (Dz.U. 2015, L 341, s. 14) i rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) 2016/1192 z dnia 6 lipca 2016 r. w sprawie przekazania Sądowi właściwości do rozpoznawania w pierwszej instancji sporów między Unią Europejską a jej pracownikami (Dz.U. 2016, L 200, s. 137).

I. KONSEKWENCJE ORGANIZACYJNE OBJĘCIA URZĘDU PRZEZ DWÓCH NOWYCH SĘDZIÓW

Mianowanie dwóch nowych sędziów i objęcie przez nich urzędu miały w Sądzie miejsce w 2017 r. w ramach drugiego etapu reformy. Ten drugi etap, obejmujący mianowanie siedmiu dodatkowych sędziów Sądu i przekazanie do Sądu kompetencji orzekania w pierwszej instancji w przedmiocie sporów między Unią Europejską a jej pracownikami, dobiegł w ten sposób końca. Mianowanie sędziego, którego brakuje do tego, by zgromadzenie składało się z 47 sędziów, jak przewiduje art. 48 protokołu w sprawie statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, nastąpi w odpowiednim czasie w ramach pierwszego etapu².

Sędziowie irlandzki i belgijski zostali mianowani, odpowiednio, w dniach 29 marca i 6 września 2017 r., a ślubowanie złożyli, odpowiednio, w dniach 8 czerwca i 4 października 2017 r. W następstwie ich mianowania liczba sędziów Sądu wzrosła z 44 do 46.

Choć powiększenie składu o tych dwóch nowych sędziów nie może się równać z powiększeniem o 22 sędziów, które miało miejsce w 2016 r., to jednak należało podjąć pewne działania na rzecz udanej integracji owych sędziów oraz ich współpracowników.

Po objęciu urzędu przez nowego sędziego Sąd przydzielał go do izby i sporządzał nowe teki spraw, a także dokonywał nowego rozdziału spraw między sędziów. Zgodnie z regulaminem postępowania przed Sądem sekretariat zawiadamiał strony danych spraw i publikował w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej* podjęte przez Sąd decyzje o przydziale sędziów do izb³. W związku z każdą zmianą przydziału spraw sekretariat aktualizował też wszystkie wewnętrzne bazy danych.

Objęcie urzędu przez nowych sędziów i rozpoczęcie pracy przez nich i personel ich gabinetów w urzędzonych dla nich pomieszczeniach również wymagało wsparcia administracyjnego ze strony sekretariatu. Polegało ono na przygotowaniach prowadzonych ze służbami Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, na odpowiednim przyjęciu nowo przybyłych i służeniu im pomocą, a także na starannym monitorowaniu przyporządkowania personelu.

II. FUNKCJA WSPIERANIA DZIAŁALNOŚCI SĄDOWEJ

Kontekst

W 2017 r. realizacja przez sekretariat funkcji wspierania działalności sądowej polegała na zajęciu się 917 skargami wszczynającymi postępowanie. Spory z zakresu bankowości i finansów, dzięki 98 sprawom, w większości należącym do pakietu spraw, w których zakwestionowano zgodność z prawem rozstrzygnięć dotyczących części dyspozytywnej decyzji wydanej przez hiszpański bank, Banco Popular Español, SA, stanowiły w tym roku drugi pod względem wielkości obszar spraw, po sprawach z dziedziny własności intelektualnej (298 spraw). Z kolei liczba nowych spraw z zakresu służby publicznej, których było 86, zmniejszyła się w porównaniu z poprzednimi latami (167 nowych

2/ Na dzień 31 grudnia 2017 r. wciąż brakowało jednego spośród dwunastu dodatkowych sędziów, których mianowanie przewidziano w ramach pierwszego etapu reformy.

3/ Decyzje Sądu z dnia 8 czerwca 2017 r. (Dz.U. 2017, C 213, s. 2) i z dnia 4 października 2017 r. (Dz.U. 2017, C 382, s. 2) dotyczące przydziału sędziów do izb.

spraw w 2015 r. i 117 nowych spraw w 2016 r.^{4/}). Każda z tych trzech dziedzin sporów (spośród 45 dziedzin, do których zaliczają się obecnie sprawy w toku) ma własną specyfikę, która wymagała w zeszłym roku od sekretariatu szczególnego podejścia.

Sekretariat zarejestrował ponadto 55 071 dokumentów procesowych w 22 językach postępowania (spośród 24 języków postępowania przewidzianych w regulaminie postępowania), zajął się 4449 pismami procesowymi (innymi niż skargi) składanymi w toczących się sprawach, wykonywał decyzje wydawane przez składy orzekające w formie środków organizacji postępowania lub środków dowodowych oraz zamieścił 1485 komunikatów w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej*.

Choć oczywiście nie sposób przedstawić tu wszystkich danych pozwalających pojąć zakres wykonanej przez sekretariat Sądu pracy, wystarczy jednak wskazać niektóre z nich, zwłaszcza statystyki, by zobrazować, jak bardzo był on obciążony:

- wśród 9756 złożonych dokumentów procesowych znalazło się 565 wniosków o dopuszczenie do sprawy w charakterze interwenienta (liczba bezprecedensowa w skali całej historii Sądu) oraz 212 wniosków o zachowanie poufności względem stron lub osób trzecich;
- archiwa rozpoznawanych spraw liczą 652 metry bieżących papierowych akt;
- złożono szereg skarg zbiorowych, niekiedy mających po 1000 lub więcej skarżących, co wymagało od sekretariatu przeprowadzenia czynności sprawdzających;
- prowadzenie postępowań w sprawach pogrupowanych lub występujących w pakiecie wymagało koordynacji zarówno w samym sekretariacie, zważywszy na wielość języków postępowania, jak i ze składami orzekającymi, przy rozpatrywaniu wniosków o przedłużenie terminów, połączenie, dopuszczenie do sprawy w charakterze interwenienta oraz ewentualne zachowanie poufności w każdej z tych spraw;
- sekretariat zapewnił obsługę rozpraw w ramach 390 spraw, a niektóre z nich trwały cały dzień lub kilka dni;
- sekretariat zapewnił obsługę 405 posiedzeń izb;
- przedmiotem decyzji lub zarządzenia były setki środków organizacji postępowania i dziesiątki środków dowodowych, w szczególności w odniesieniu do przedkładania dokumentów, co do których powoływano się na poufność.

Ponadto wsparcie logistyczne, którego sekretariat udzielał na wiele sposobów (pomoc w koordynacji, dokumentacja, doręczenia orzeczeń proceduralnych, prowadzenie systemów informacyjnych, sporządzanie statystyk), stworzyło po raz kolejny Sądowi optymalne warunki pracy. Przejawiało się ono w szczególności udziałem w staraniach o jakość orzeczeń prezesa Trybunału i składów orzekających czy wspieraniem wiceprezesa przy realizacji zadania wspomagania spójności orzecznictwa, powierzonego mu przez Sąd we wrześniu 2016 r.

Cyfryzacja etapów postępowania sądowego

Przy realizacji funkcji wspierania działalności sądowej sekretariat mógł w zeszłym roku nadal odnosić korzyści z cyfryzacji niemal wszystkich etapów postępowania sądowego, w tym, w aspekcie wewnętrznym, komunikacji i korespondencji z gabinetami sędziów, a w aspekcie zewnętrznym – z przedstawicielami stron. Cyfryzacją objęto ponadto w 2017 r. przekazywanie przez Urząd Unii Europejskiej ds. Własności Intelktualnej (EUIPO) akt postępowania

^{4/} W 2015 r. skargi z zakresu służby publicznej wnoszone były do Sądu do spraw Służby Publicznej. W 2016 r. skargi te wnoszono do Sądu do spraw Służby Publicznej do momentu jego rozwiązania, a od dnia 1 września 2016 r. – do Sądu.

do izby odwoławczej. Udostępnianie informacji zostało poza tym w zeszłym roku usprawnione dzięki oddaniu do użytku unowocześnionej wersji aplikacji informatycznej „Akta elektroniczne” sprawy.

Cyfryzacja niewątpliwie pozwoliła odciążyć sekretariat, we wspólnym interesie, od powtarzalnych czynności, co dało mu środki nie tylko do spersonalizowania oczekiwanych od niego odpowiedzi, lecz także do zaangażowania jego zasobów w sprawy, które na to szczególnie zasługiwały.

W zakresie komunikacji sekretariatu z gabinetami sędziów Sądu należy po raz kolejny, po trzech pełnych latach stosowania, zwrócić uwagę na sukces elektronicznych kart obiegu dokumentów⁵. Dzięki natychmiastowemu przepływowi dokumentów między sekretariatem a gabinetami sędziów uproszczono procedury wewnętrzne, zracjonalizowano metody pracy, poczyniono oszczędności zasobów i czasu. Cyfrowe nośniki sprawiają ponadto, że można z łatwością prześledzić przepływ korespondencji i ocenić rozmiar tej działalności. Sekretariat przesłał w 2017 r. do gabinetów 12 930 kart obiegu dokumentów w ramach spraw w toku. Już sama ta liczba wskazuje na znaczną intensyfikację przepływu korespondencji między sekretariatem a gabinetami, który zwiększył się o 19% w stosunku do 2016 r.

Korespondencja z przedstawicielami stron przebiega obecnie w bardzo dużym stopniu przez aplikację e-Curia⁶, wspólną dla obu sądów tworzących Trybunał Sprawiedliwości. Odsetek pism składanych przez tę aplikację nieustannie wzrasta od chwili jej uruchomienia w 2011 r., podobnie jak wzrasta liczba adwokatów i pełnomocników posiadających konto dostępu do niej. W 2017 r. drogą elektroniczną wpłynęło 83% złożonych do Sądu pism (w porównaniu z 76% w 2016 r.), które w sumie liczyły 805 768 stron⁷.

Konto w e-Curii mają obecnie wszystkie państwa członkowskie oraz 3707 adwokatów, radców prawnych i pełnomocników.

Jakkolwiek sukces odnotowany przez aplikację e-Curia jest niezaprzeczalny, to jednak 17% pism procesowych, które nadal wpływają w formie papierowej, nie pozwala odnieść wszystkich praktycznych korzyści z tej aplikacji, zwłaszcza w postaci uniknięcia równoległego zajmowania się dokumentami w formie papierowej i elektronicznej. Warto zwrócić uwagę, że w 2017 r. Jednolita Rada ds. Restrukturyzacji i Uporządkowanej Likwidacji (SRB), po przybliżeniu jej przez sekretariat zalet tego systemu, zgodziła się wystąpić o stworzenie konta dostępu do e-Curii i w ten sposób umożliwiła doręczenie drogą elektroniczną kilkuset pism procesowych.

e-Curia wciąż zyskuje na popularności, lecz zbyt powoli. W 2018 r. Sąd podejmie więc zdecydowane działania w celu osiągnięcia celu, jakim jest składanie pism procesowych w 100% poprzez tę aplikację.

^{5/} Korespondencja między sekretariatem a gabinetami sędziów Sądu odbywa się w postaci kart obiegu dokumentów, mających na celu przekazanie informacji lub uzyskania decyzji właściwego organu w przedmiocie kwestii proceduralnej. Karty te mają postać cyfrową od listopada 2014 r.

^{6/} Decyzja Sądu z dnia 14 września 2011 r. w sprawie składania i doręczania dokumentów procesowych za pośrednictwem aplikacji e-Curia (Dz.U. 2011, C 289, s. 9).

^{7/} Ekstrapolując, liczba stron złożonych do Sądu w 2017 r. pism procesowych wynosi około miliona.

Wykorzystanie oręża proceduralnego z 2015 r.

2017 r. był drugim pełnym rokiem wdrażania regulaminu postępowania, który wszedł w życie w dniu 1 lipca 2015 r.

Zamierzone cele uproszczenia i racjonalizacji można obiektywnie uznać za osiągnięte. Instrumenty proceduralne, w które Sąd zaopatrzył się w 2015 r., były w pełni wykorzystywane i okazały się idealnie dopasowane do specyfiki wnoszonych do Sądu spraw.

Na szczególną uwagę zasługują następujące wnioski:

- potwierdził się znaczący spadek liczby przygotowanych przez sekretariat postanowień (317 w porównaniu z 521 w 2015 r.)⁸, nawet mimo dużej liczby rozpoznawanych spraw;
- częściej rozstrzygano skargi bezpośrednio w drodze wyroku bez przeprowadzenia rozprawy⁹, z czego skorzystano w 54 przypadkach (oraz w 152 przypadkach w sprawach z zakresu własności intelektualnej);
- potwierdzono, że nowy system językowy, mający zastosowanie do spraw z zakresu własności intelektualnej, zaoszczędził sekretariatowi podjęcia wielu czynności, a prezesom izb – decyzji, a także doprowadził do prawie całkowitego zaniku uwag w przedmiocie języka postępowania (22 w porównaniu z 279 w 2015 r.);
- można stwierdzić, że brak drugiej wymiany pism procesowych w sprawach z zakresu własności intelektualnej nie spowodował wzrostu liczby wniosków o przeprowadzenie rozprawy i przyczynił się do skrócenia przeciętnego czasu trwania postępowania w tego rodzaju sprawach rozstrzyganych w drodze wyroku.

Ponadto zasada zwalniająca z konieczności orzeczenia w przedmiocie wniosku o dopuszczenie interwencji, dopóki Sąd nie zajmie stanowiska w przedmiocie zarzutu niedopuszczalności lub braku właściwości podniesionego przez stronę pozwaną, pozwoliła Sądowi uniknąć konieczności orzekania w przedmiocie znacznej liczby tego rodzaju wniosków, gdy zarzut został uwzględniony. I wreszcie, w całkiem innej dziedzinie, tym razem służby publicznej, Sąd zainicjował szereg postępowań polubownych, a niektóre z nich zostały uwieńczone sukcesem.

Trzeba natomiast stwierdzić, że odsetek przypadków usuwania braków skarg niespełniających wymogów formalnych, którego zmniejszenie przyjęte zostało z zadowoleniem w 2016 r., znowu wzrósł, jeśli brać pod uwagę wszystkie kategorie łącznie.

Nieoszacowana wartość stałego wsparcia

Sekretariat wspierał w codziennej pracy wszystkie składy orzekające, a także personel gabinetów zasiadających w nich sędziów. Dzięki temu mogli oni także w tym roku liczyć na nieustanną dyspozycyjność należących do tej służby osób i korzystać z ich fachowej wiedzy w kwestiach proceduralnych. Odnotowano, że wzrost liczby sędziów oraz ich współpracowników, wynikający z wprowadzenia w życie reformy, skutkowało bardzo znacznym zwiększeniem liczby kierowanych do sekretariatu zapytań wewnętrznych. Jednocześnie sekretariat wykazał się elastycznością i poszukiwał nadal efektu synergii oraz dążył do większej sprawności działania przez dalsze dostosowanie się do okoliczności i doskonalenie metod pracy.

Wreszcie, sekretariat za pośrednictwem swoich przedstawicieli nadal wspierał działalność komitetu Sądu odpowiedzialnego za kwestie proceduralne, a także innych komitetów i gremiów zgodnie z zapotrzebowaniem lub charakterem prac.

^{8/} Od dnia 1 lipca 2015 r. niektóre decyzje, które przedtem wydawano w formie postanowień (zawieszenie i ponowne podjęcie postępowania, połączenie spraw, interwencja bez poufności państwa członkowskiego lub instytucji), wydaje się teraz w formie zwykłej decyzji umieszczanej w aktach sprawy.

^{9/} Przed dniem 1 lipca 2015 r. możliwość orzekania w drodze wyroku bez przeprowadzenia rozprawy istniała wyłącznie w sprawach z zakresu własności intelektualnej oraz odwołaniach od orzeczeń Sądu do spraw Służby Publicznej.

III. FUNKCJA WSPARCIA ADMINISTRACYJNEGO

Jako służba administracyjna, sekretariat w tym roku także odpowiadał na rozmaite wnioski kierowane do niego z zewnątrz. Podjęto również działania koordynowane z innymi administracyjnymi jednostkami instytucji w celu:

- zastosowania się do nowych wymogów prawnych dotyczących ochrony środowiska (system „EMAS” – Eco-Management and Audit Scheme) w drodze różnorodnych kampanii informacyjnych i szeregu bardzo konkretnych działań, w szczególności odejścia od dystrybucji papierowej wersji dokumentów sporządzanych przez sekretariat (różnych zestawów statystyk i kalendarza sądowego), na rzecz dystrybucji elektronicznej;
- nadania pełnej skuteczności systemowi wdrożonemu w celu zapewnienia ochrony szczególnie wrażliwych danych, pojawiających się we wnoszonych do Sądu sprawach (danych, których przekazanie zagrażałoby bezpieczeństwu Unii, państw członkowskich lub ich stosunkom międzynarodowym);
- zapewnienia przestrzegania przepisów dotyczących ochrony danych osobowych.

Ponadto działanie sekretariatu i monitorowanie przez niego toku spraw przyciągnęło uwagę Europejskiego Trybunału Obrachunkowego w ramach przeglądu wyników dotyczącego zarządzania sprawami przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Kontrolerzy sprawdzali w szczególności, czy obowiązujące procedury sprzyjają efektywnemu rozpatrywaniu wniesionych spraw i czy można by poprawić terminowość ich rozstrzygania. Trybunał Obrachunkowy przyjął we wrześniu 2017 r. sprawozdanie specjalne, które następnie zostało przedłożone Parlamentowi Europejskiemu i Radzie Unii Europejskiej oraz poddane pod ich obrady.

W ramach rozważanych ulepszeń Trybunał Obrachunkowy zaproponował możliwość wprowadzenia zintegrowanego systemu informatycznego służącego wsparciu prowadzenia spraw. W tym względzie, jak wskazał Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej w swoich uwagach, sugestia, iż należy rozważyć, a nawet wprowadzić, w świetle specyfiki działalności sądowniczej i cech poszczególnych sądów, zintegrowany system informatyczny, została pozytywnie przyjęta. Sekretariat Sądu ze swej strony jest służbą pomocniczą, która pragnie dokończyć prace nad cyfryzacją postępowania sądowego, aby móc z niego w pełni korzystać. W 2018 r. będzie więc nadal współpracował w tym celu ze służbami Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej i dokładał dalszych starań w celu integracji zarządzania sprawami i modernizacji systemu korespondencji między stronami.

Ponadto sekretariat podejmował różne formy współpracy z nastawieniem na dialog i otwarcie na głosy z zewnątrz. W październiku 2017 r., w ramach kontynuacji podjętych w 2014 r. kontaktów z sekretariatem izb odwoławczych EUIPO, zorganizowano spotkanie przedstawicieli obu sekretariatów oraz przedstawicieli służb odpowiedzialnych za nowe technologie. Spotkanie to pozwoliło zainteresowanym służbom nie tylko nawiązać ożywione i przynoszące pożytek kontakty, lecz także sfinalizować projekty uzgodnione przy poprzednich spotkaniach i określić tematy do rozważenia na przyszłość.

Z podobnym nastawieniem sekretariat czerpał też inspirację od służb innych sądów. Wizyta delegacji sekretariatu Sądu w sekretariacie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka pozwoliła lepiej poznać jego funkcjonowanie, w szczególności w odniesieniu do narzędzi informatycznych, którymi dysponuje.

Sekretariat jest też oczywiście służbą wsłuchującą się w potrzeby przedstawicieli stron, adwokatów i pełnomocników państw członkowskich i instytucji, z którymi prowadzi bezpośredni powszedni dialog.

W wyniku zwiększenia liczby sędziów, które miało miejsce w 2016 i 2017 r., a także zmian w charakterze i liczbie spraw w toku, spodziewać się można wzrostu obciążenia sekretariatu pracą, niezależnie nawet od efektów przekazania do Sądu kompetencji Trybunału Sprawiedliwości, czego nie wykluczono, jak się zdaje, w sprawozdaniu przedłożonym w dniu 14 grudnia 2017 r. Parlamentowi Europejskiemu, Radzie i Komisji¹⁰. Sekretariat będzie więc dalej pracował nad własną organizacją i przystosowaniem się, aby w niezakłócony sposób podjąć przyszłe obowiązki.

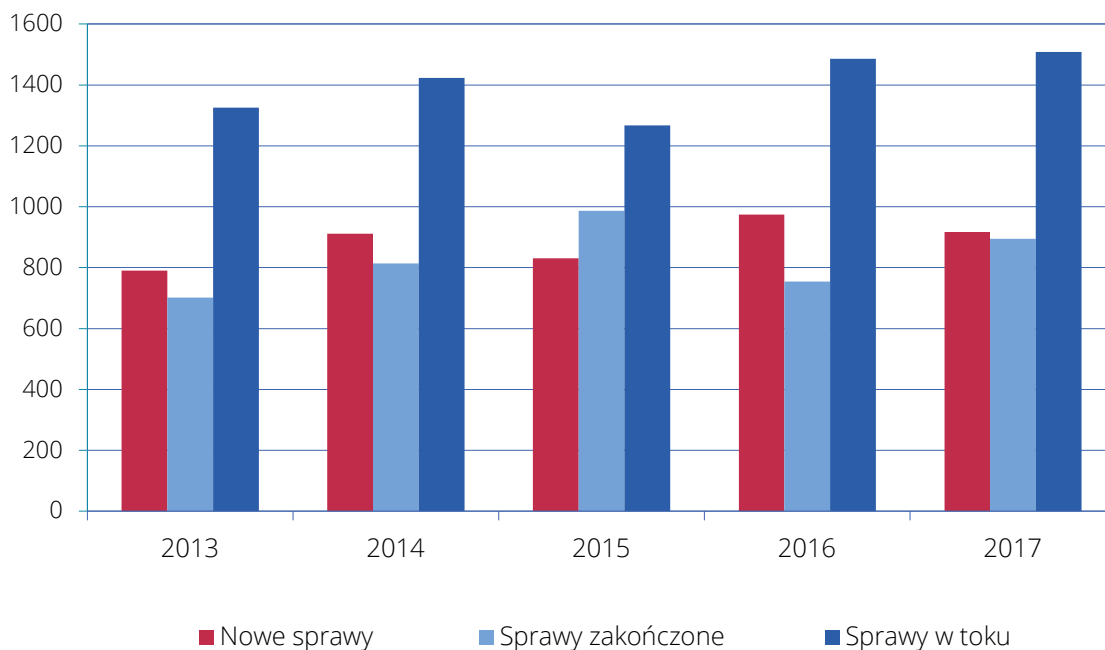
10/ Sprawozdanie Trybunału Sprawiedliwości w sprawie ewentualnych zmian podziału kompetencji przy orzekaniu w trybie prejudycjalnym na podstawie art. 267 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, sporządzone zgodnie z art. 3 ust. 2 rozporządzenia 2015/2422.

D/STATYSTYKI SĄDOWE SĄDU

I. Ogólne zestawienie informacji o działalności Sądu – Nowe sprawy, sprawy zakończone, sprawy w toku (2013–2017)	211
II. Nowe sprawy – rodzaje postępowań (2013–2017)	212
III. Nowe sprawy – rodzaje skarg (2013–2017)	213
IV. Nowe sprawy – przedmiot skargi (2013–2017)	214
V. Sprawy zakończone – rodzaje postępowań (2013–2017)	215
VI. Sprawy zakończone – przedmiot skargi (2017)	216
VII. Zakończone sprawy – przedmiot skargi (2013–2017)	217
VIII. Sprawy zakończone – skład orzekający (2013–2017)	218
IX. Sprawy zakończone – czas trwania postępowania w miesiącach (2013–2017)	219
X. Czas trwania postępowania w miesiącach (2013–2017)	220
XI. Sprawy w toku na dzień 31 grudnia – rodzaje postępowań (2013–2017)	221
XII. Sprawy w toku na dzień 31 grudnia – przedmiot skargi (2013–2017)	222
XIII. Sprawy w toku na dzień 31 grudnia – skład orzekający (2013–2017)	223
XIV. Różne – środki tymczasowe (2013–2017)	224
XV. Różne – tryb przyspieszony (2013–2017)	225
XVI. Różne – orzeczenia Sądu, od których wniesiono odwołanie do Trybunału Sprawiedliwości (1990–2017)	226
XVII. Różne – podział odwołań do Trybunału Sprawiedliwości według rodzaju postępowania (2013–2017)	227
XVIII. Różne – wynik postępowań odwoławczych przed Trybunałem Sprawiedliwości (2017)	228
XIX. Różne – wynik postępowań odwoławczych przed Trybunałem Sprawiedliwości (2013–2017)	229
XX. Różne – ogólna tendencja (1989–2017)	230
XXI. Działalność sekretariatu Sądu (2015–2017)	231
XXII. Sposoby składania pism procesowych do Sądu	232
XXIII. Liczba stron złożonych poprzez e-Curia (2013–2017)	233
XXIV. Komunikaty w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej (2013–2017)	234
XXV. Liczba spraw, w których przedstawiono stanowiska podczas rozprawy (2013–2017)	235

I. OGÓLNE ZESTAWIENIE INFORMACJI O DZIAŁALNOŚCI SĄDU – NOWE SPRAWY, SPRAWY ZAKOŃCZONE, SPRAWY W TOKU (2013–2017)^{1 2}

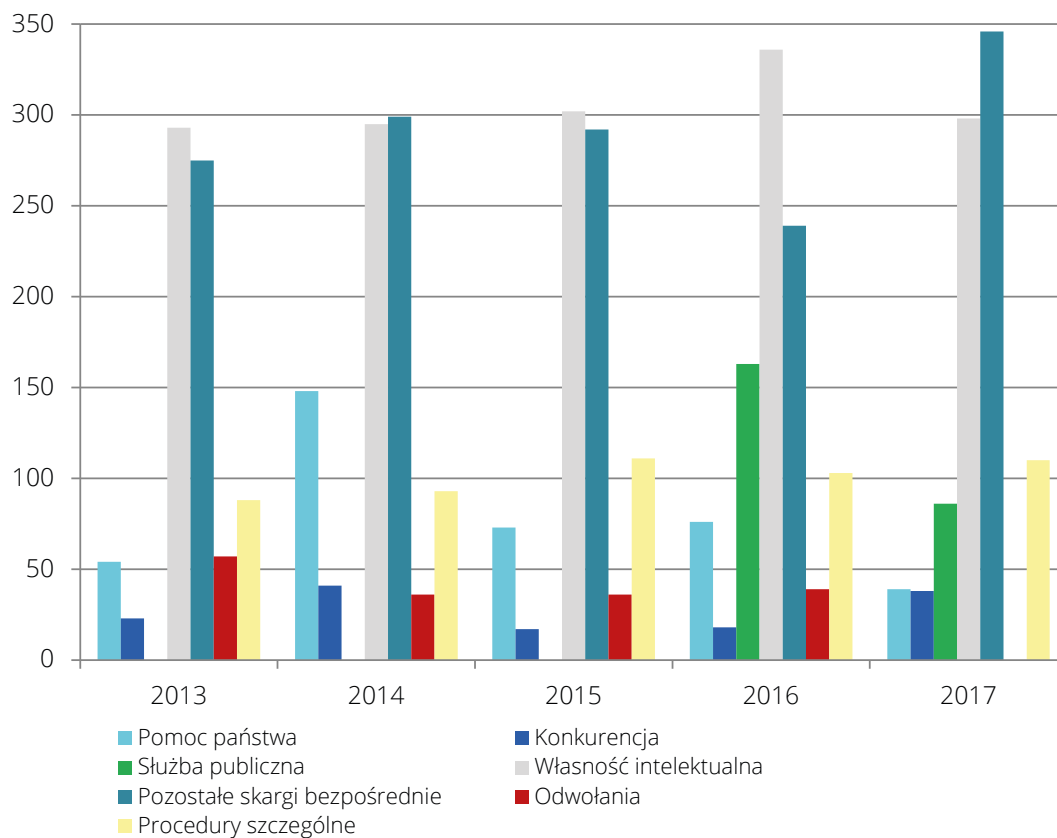
	2013	2014	2015	2016	2017
Nowe sprawy	790	912	831	974	917
Sprawy zakończone	702	814	987	755	895
Sprawy w toku	1325	1423	1267	1486	1508

1 Jeżeli nie wskazano inaczej, w niniejszym zestawieniu oraz w zestawieniach w dalszej części statystyk zostały uwzględnione postępowania szczególne.

Za „postępowania szczególne” przyjmuje się: sprzeciw od wyroku zaocznego (art. 41 statutu Trybunału; art. 166 regulaminu postępowania przed Sądem), powództwo osoby trzeciej przeciwko prawomocnemu orzeczeniu (art. 43 statutu Trybunału; art. 167 regulaminu postępowania przed Sądem), wykładnię (art. 43 statutu Trybunału; art. 168 regulaminu postępowania przed Sądem), wznowienie postępowania (art. 44 statutu Trybunału; art. 169 regulaminu postępowania przed Sądem), pomoc prawną (art. 148 regulaminu postępowania przed Sądem), sprostowanie (art. 164 regulaminu postępowania przed Sądem), brak rozstrzygnięcia (art. 165 regulaminu postępowania przed Sądem) i spory w zakresie kosztów podlegających zwrotowi (art. 170 regulaminu postępowania przed Sądem).

2 Jeżeli nie wskazano inaczej, w niniejszym zestawieniu oraz w zestawieniach w dalszej części statystyk nie zostały uwzględnione procedury w przedmiocie środków tymczasowych.

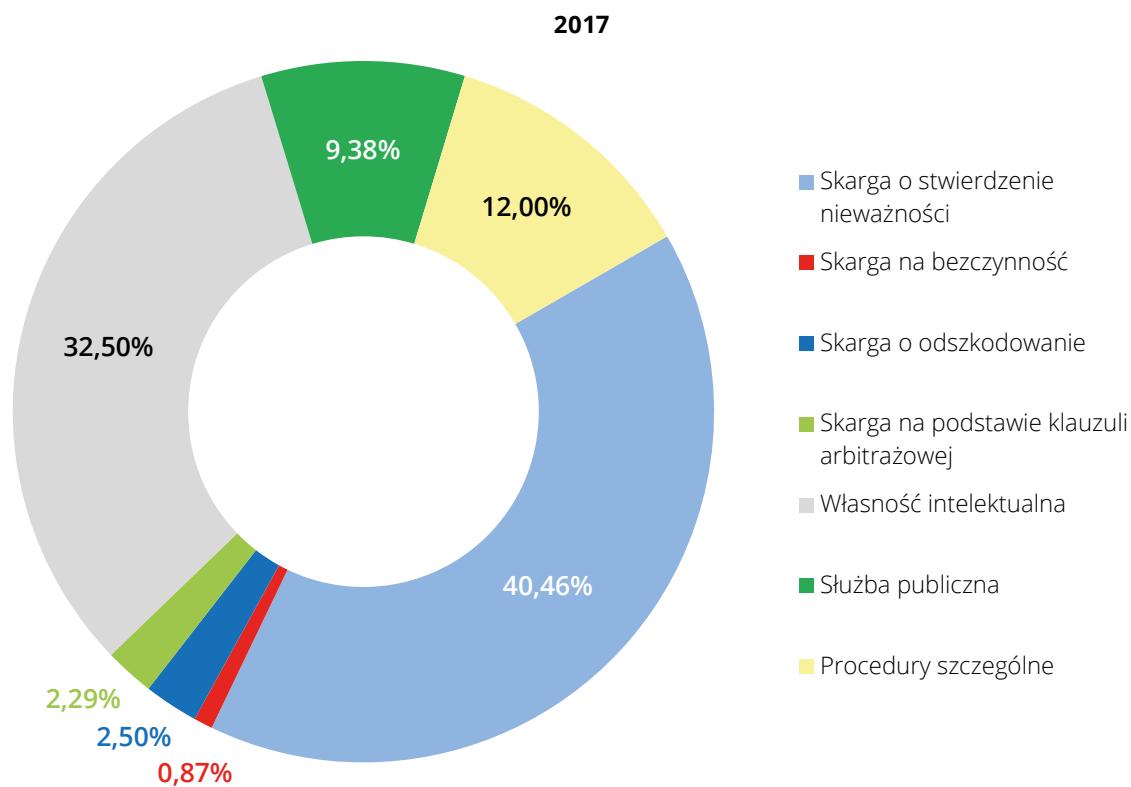
II. NOWE SPRAWY – RODZAJE POSTĘPOWAŃ (2013–2017)

	2013	2014	2015	2016 ¹	2017
Konkurencja	23	41	17	18	38
Odwołania	57	36	36	39	
Pomoc państwa	54	148	73	76	39
Pozostałe skargi bezpośrednie	275	299	292	239	346
Procedury szczególne	88	93	111	103	110
Służba publiczna				163	86
Własność intelektualna	293	295	302	336	298
Razem	790	912	831	974	917

1/ W dniu 1 września 2016 r. 123 sprawy z zakresu służby publicznej oraz 16 postępowań szczególnych w tym obszarze zostało przekazanych do Sądu.

III. NOWE SPRAWY – RODZAJE SKARG (2013–2017)

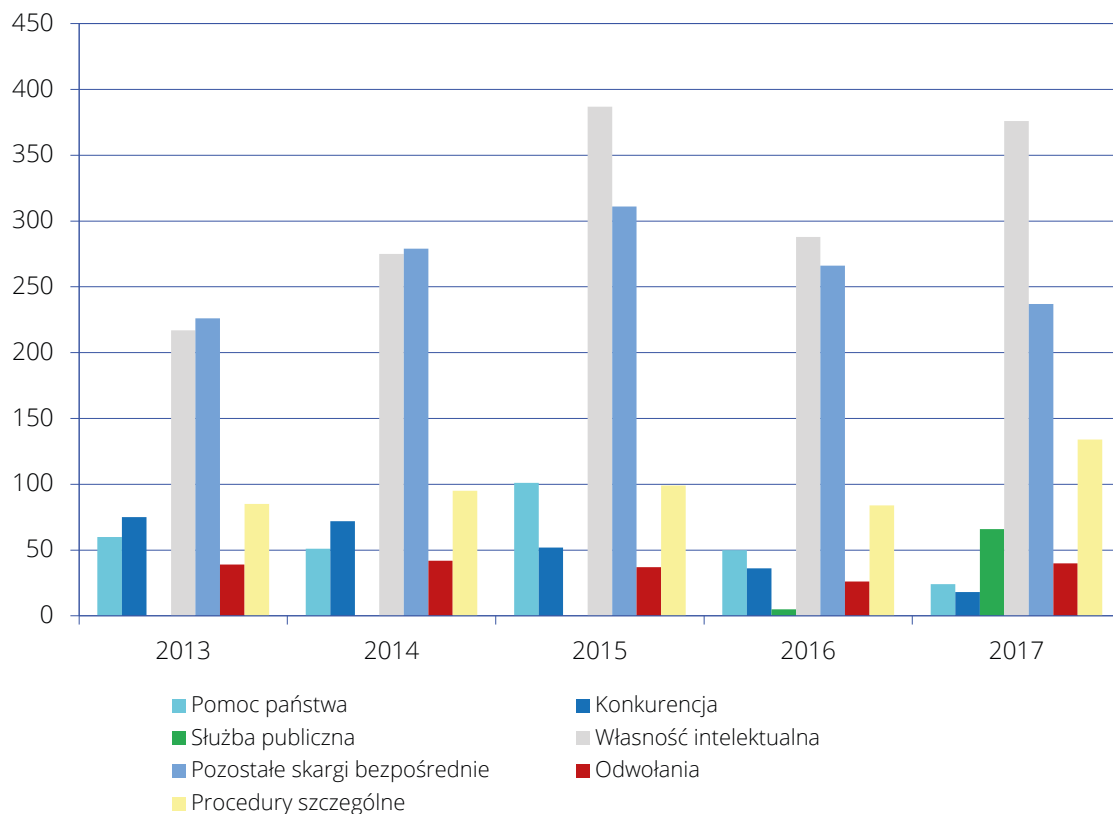

	2013	2014	2015	2016	2017
Skarga o stwierdzenie nieważności	319	423	332	297	371
Skarga na bezczynność	12	12	5	7	8
Skarga o odszkodowanie	15	39	30	19	23
Skarga na podstawie klauzuli arbitrażowej	6	14	15	10	21
Własność intelektualna	293	295	302	336	298
Służba publiczna				163	86
Odwołania	57	36	36	39	
Procedury szczególne	88	93	111	103	110
Razem	790	912	831	974	917

IV. NOWE SPRAWY – PRZEDMIOT SKARGI (2013–2017)

	2013	2014	2015	2016	2017
Badania naukowe, rozwój technologii i przestrzeń kosmiczna	5	2	10	8	2
Dostęp do dokumentów	20	17	48	19	25
Działania zewnętrzne Unii Europejskiej		2	1	2	2
Edukacja, kształcenie zawodowe, młodzież i sport	2		3	1	
Energia	1	3	3	4	8
Klauzula arbitrażowa	6	14	15	10	21
Konkurencja	23	41	17	18	38
Kultura	1			1	
Obywatelstwo Unii		1			
Ochrona konsumentów	1	1	2	1	
Podatki	1	1	1	2	1
Polityka gospodarcza i pieniężna	15	4	3	23	98
Polityka handlowa	23	31	6	17	14
Polityka przemysłowa		2			
Polityka rybołówstwa	3	3		1	2
Polityka społeczna		1		1	
Pomoc państwa	54	148	73	76	39
Prawo dotyczące przedsiębiorstw		1	1		
Prawo instytucjonalne	44	67	53	52	65
Przepisy finansowe (budżet, ramy finansowe, środki własne, zwalczanie nadużyć finansowych)		4	7	4	5
Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości	6	1		7	
Przystąpienie nowych państw	1				
Rejestracja, ocena, udzielanie zezwoleń i stosowane ograniczenia w zakresie chemikaliów (rozporządzenie REACH)	12	3	5	6	10
Rolnictwo	27	15	37	20	22
Sieci transeuropejskie	3				2
Spójność gospodarcza, społeczna i terytorialna	3	3	5	2	3
Środki ograniczające (działania zewnętrzne)	41	69	55	28	27
Środowisko	11	10	5	6	8
Stowarzyszenia z krajami i terytoriami zamorskimi	1				
Swoboda przedsiębiorczości		1			
Swoboda świadczenia usług		1		1	
Swobodny przepływ kapitału			2	1	
Swobodny przepływ osób			1	1	1
Swobodny przepływ towarów	1		2	1	
Transport	5	1			
Turystyka	2				
Unia celna i wspólna taryfa celna	1	8		3	1
Własność intelektualna i przemysłowa	294	295	303	336	298
Wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwa	2			1	
Zabezpieczenie społeczne pracowników migrujących	1				
Zamówienia publiczne	15	16	23	9	19
Zatrudnienie	2				
Zbliżanie ustawodawstw	13		1	1	5
Zdrowie publiczne	5	11	2	6	5
Łącznie traktat WE/TFUE	645	777	684	669	721
Procedury szczególne	88	93	111	103	110
Regulamin pracowniczy urzędników	57	42	36	202	86
ŁĄCZNIE	790	912	831	974	917

V. SPRAWY ZAKOŃCZONE – RODZAJE POSTĘPOWAŃ (2013–2017)

	2013	2014	2015	2016	2017
Konkurencja	75	72	52	36	18
Odwołania	39	42	37	26	40
Pomoc państwa	60	51	101	50	24
Pozostałe skargi bezpośrednie	226	279	311	266	237
Procedury szczególne	85	95	99	84	134
Służba publiczna				5	66
Własność intelektualna	217	275	387	288	376
Razem	702	814	987	755	895

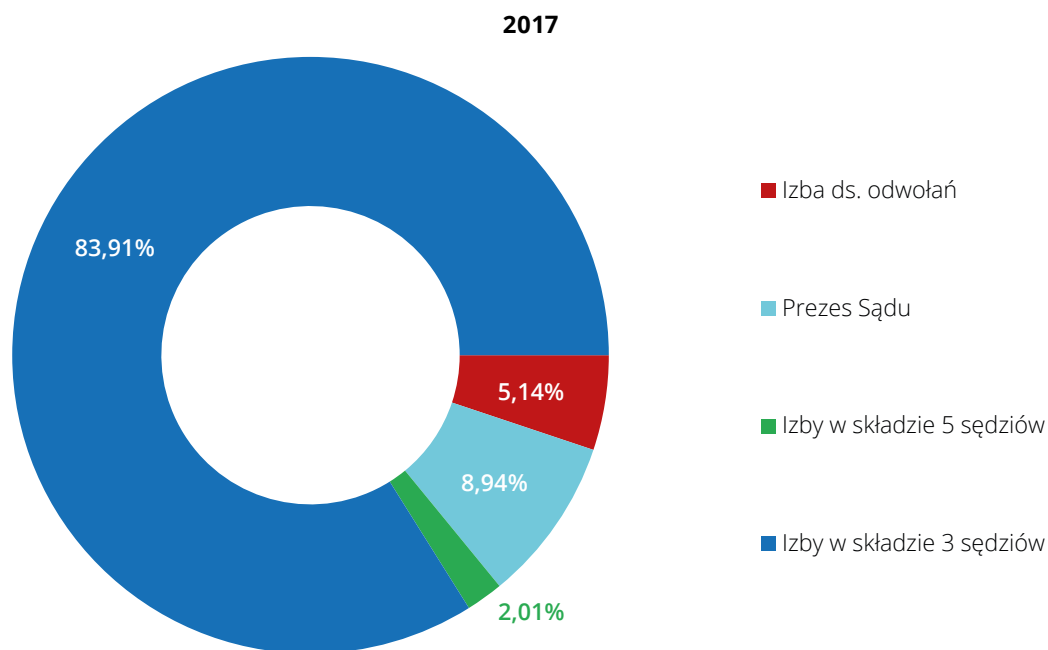
VI. SPRAWY ZAKOŃCZONE – PRZEDMIOT SKARGI (2017)

	Wyroki	Postanowienia	Razem
Badania naukowe, rozwój technologii i przestrzeń kosmiczna	5	7	12
Dostęp do dokumentów	7	7	14
Działania zewnętrzne Unii Europejskiej	1	3	4
Energia	1	2	3
Klauzula arbitrażowa	11	6	17
Konkurencja	11	7	18
Kultura		1	1
Ochrona konsumentów	1		1
Podatki		3	3
Polityka gospodarcza i pieniężna	3	3	6
Polityka handlowa	13	2	15
Polityka rybołówstwa		2	2
Pomoc państwa	13	11	24
Prawo instytucjonalne	25	29	54
Przepisy finansowe (budżet, ramy finansowe, środki własne, zwalczanie nadużyć finansowych)	2	3	5
Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości		5	5
Rejestracja, ocena, udzielanie zezwoleń i stosowane ograniczenia w zakresie chemikaliów (rozporządzenie REACH)	3	1	4
Rolnictwo	14	7	21
Spójność gospodarcza, społeczna i terytorialna	2	10	12
Środki ograniczające (działania zewnętrzne)	22	4	26
Środowisko		3	3
Swobodny przepływ osób		2	2
Unia celna i wspólna taryfa celna	3	2	5
Własność intelektualna i przemysłowa	272	104	376
Zamówienia publiczne	12	4	16
Zbliżanie ustawodawstw		2	2
Zdrowie publiczne		3	3
Łącznie traktat WE/TFUE	421	233	654
Procedury szczególne	1	133	134
Regulamin pracowniczy urzędników	70	37	107
ŁĄCZNIE	492	403	895

VII. ZAKOŃCZONE SPRAWY – PRZEDMIOT SKARGI (2013–2017) (WYROKI I POSTANOWIENIA)

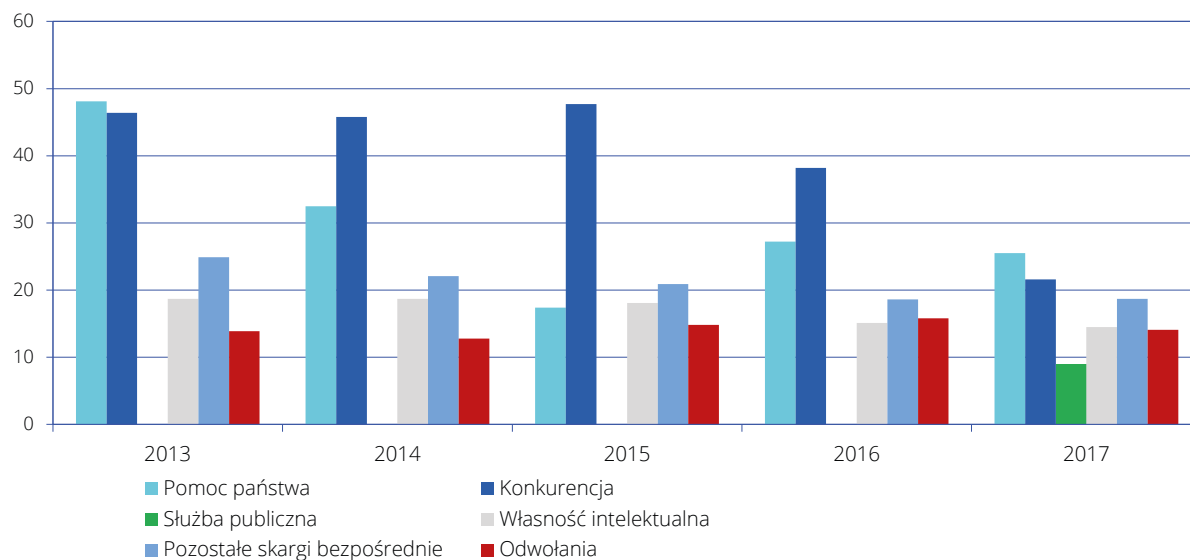
	2013	2014	2015	2016	2017	
Badania naukowe, rozwój technologii i przestrzeń kosmiczna	4	1	2	6	12	
Dostęp do dokumentów	19	23	21	13	14	
Działania zewnętrzne Unii Europejskiej	2		2		4	
Edukacja, kształcenie zawodowe, młodzież i sport	1	2		1		
Energia	1	3	1	3	3	
Klauzula arbitrażowa	8	10	2	17	17	
Konkurencja	75	72	52	36	18	
Kultura				1	1	
Obywatelstwo Unii		1				
Ochrona konsumentów			2	1	1	
Podatki		2	1		3	
Polityka gospodarcza i pieniężna	1	13	9	2	6	
Polityka handlowa	19	18	24	21	15	
Polityka przemysłowa			2			
Polityka rybołówstwa	2	15	3	2	2	
Polityka społeczna	4			1		
Pomoc państwa	59	51	101	50	24	
Prawo dotyczące przedsiębiorstw			1			
Prawo instytucjonalne	35	33	58	46	54	
Przepisy finansowe (budżet, ramy finansowe, środki własne, zwalczanie nadużyć finansowych)			5	1	5	
Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości	7	1			5	
Przystąpienie nowych państw			1			
Rejestracja, ocena, udzielanie zezwoleń i stosowane ograniczenia w zakresie chemikaliów (rozporządzenie REACH)	6	3	9	8	4	
Rolnictwo	16	15	32	34	21	
Sieci transeuropejskie		1		2		
Spójność gospodarcza, społeczna i terytorialna	14	1	6	1	12	
Środki ograniczające (działania zewnętrzne)	40	68	60	70	26	
Środowisko	6	10	18	4	3	
Stowarzyszenia z krajami i terytoriami zamorskimi		1				
Swoboda przedsiębiorczości			1			
Swoboda świadczenia usług		1		1		
Swobodny przepływ kapitału			2	1		
Swobodny przepływ osób			1		2	
Swobodny przepływ towarów	1		2	1		
Transport		3	3			
Turystyka	1	1				
Unia celna i wspólna taryfa celna	9	6	4	3	5	
Własność intelektualna i przemysłowa	218	275	388	288	376	
Wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwa		2	1			
Zabezpieczenie społeczne pracowników migrujących	1					
Zamówienia publiczne	21	18	22	20	16	
Zatrudnienie	2					
Zbliżanie ustawodawstw		13		1	2	
Zdrowie publiczne	4	10	15	3	3	
	łącznie traktat WE/TFUE	576	673	851	638	654
	łącznie traktat EWWiS	1				
Procedury szczególne	85	95	99	84	134	
Regulamin pracowniczy urzędników	40	46	37	33	107	
	ŁĄCZNIE	702	814	987	755	895

VIII. SPRAWY ZAKOŃCZONE – SKŁAD ORZEKAJĄCY (2013–2017)

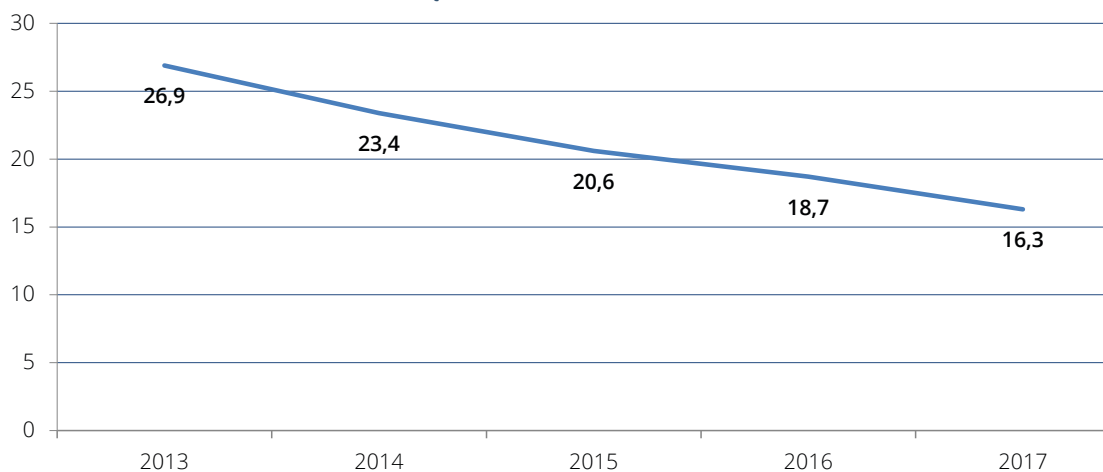
	2013			2014			2015			2016			2017		
	Wyroki	Postanowienia	Razem	Wyroki	Postanowienia	Razem	Wyroki	Postanowienia	Razem	Wyroki	Postanowienia	Razem	Wyroki	Postanowienia	Razem
Izba ds. odwołań	13	47	60	21	32	53	23	14	37	25	13	38	29	17	46
Prezes Sądu		38	38		46	46		44	44		46	46		80	80
Izby w składzie 5 sędziów	7	1	8	9	7	16	8	3	11	10	2	12	13	5	18
Izby w składzie 3 sędziów	378	218	596	398	301	699	538	348	886	408	246	654	450	301	751
Sąd w składzie jednego sędziego							1	8	9	5		5			
Razem	398	304	702	428	386	814	570	417	987	448	307	755	492	403	895

IX. SPRAWY ZAKOŃCZONE – CZAS TRWANIA POSTĘPOWANIA W MIESIĄCACH (2013–2017)¹ (WYROKI I POSTANOWIENIA)

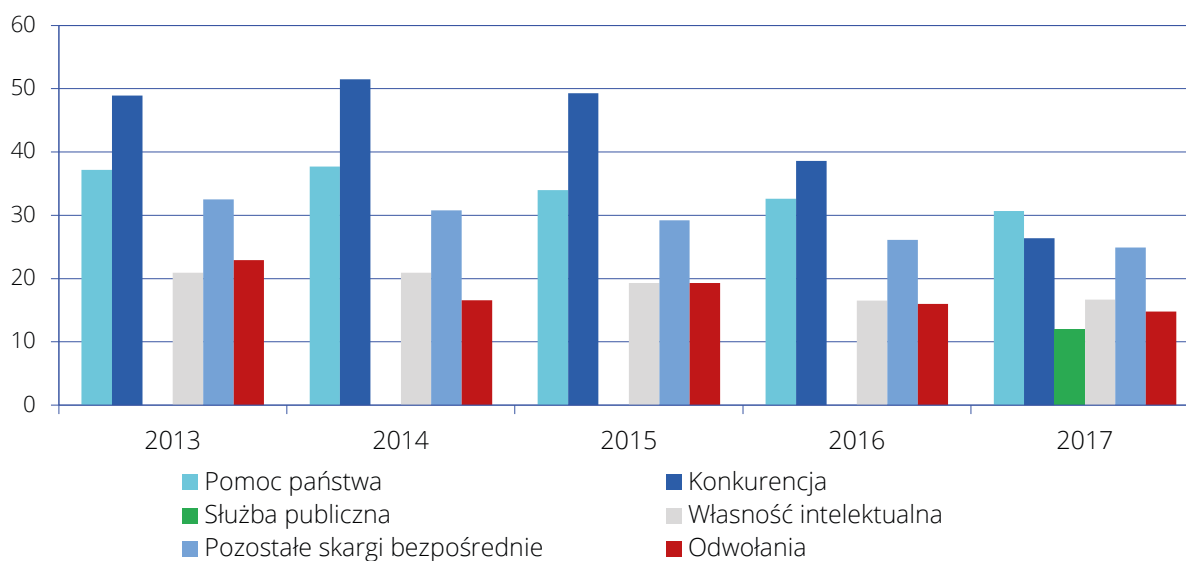
	2013	2014	2015	2016	2017
Konkurencja	46,4	45,8	47,7	38,2	21,6
Odwołania	13,9	12,8	14,8	15,8	14,1
Pomoc państwa	48,1	32,5	17,4	27,2	25,5
Pozostałe skargi bezpośrednie	24,9	22,1	20,9	18,6	18,7
Służba publiczna					8,9
Własność intelektualna	18,7	18,7	18,1	15,1	14,5
Wszystkie sprawy	26,9	23,4	20,6	18,7	16,3

CZAS TRWANIA POSTĘPOWANIA (W MIESIĄCACH) WSZYSTKIE SPRAWY ROZSTRZYGNIĘTE W DRODZE WYROKU LUB POSTANOWIENIA

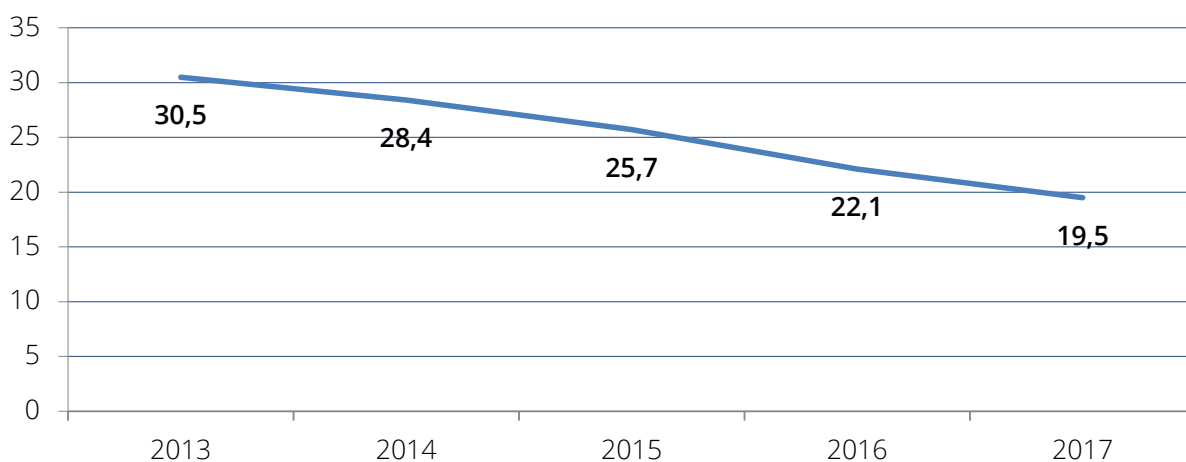
1/ Czas trwania wyrażony jest w miesiącach i dziesiątych częściach miesiąca. Przy obliczaniu średniego czasu trwania postępowania nie uwzględnia się: spraw, w których orzeka się wyrokiem wstępnym; procedur szczególnych; odwołań od postanowień w przedmiocie środków tymczasowych lub interwencji; spraw z zakresu służby publicznej przekazanych do Sądu w dniu 1 września 2016 r. Średni czas trwania postępowania w sprawach z zakresu służby publicznej przekazanych do Sądu w dniu 1 września 2016 r. i rozstrzygniętych przez Sąd w drodze wyroku lub postanowienia wynosi 19,7 miesiąca (uwzględniając okresy przed Sądem do spraw Służby Publicznej i przed Sądem).

X. CZAS TRWANIA POSTĘPOWANIA W MIESIĄCACH (2013–2017)¹ (WYROKI)

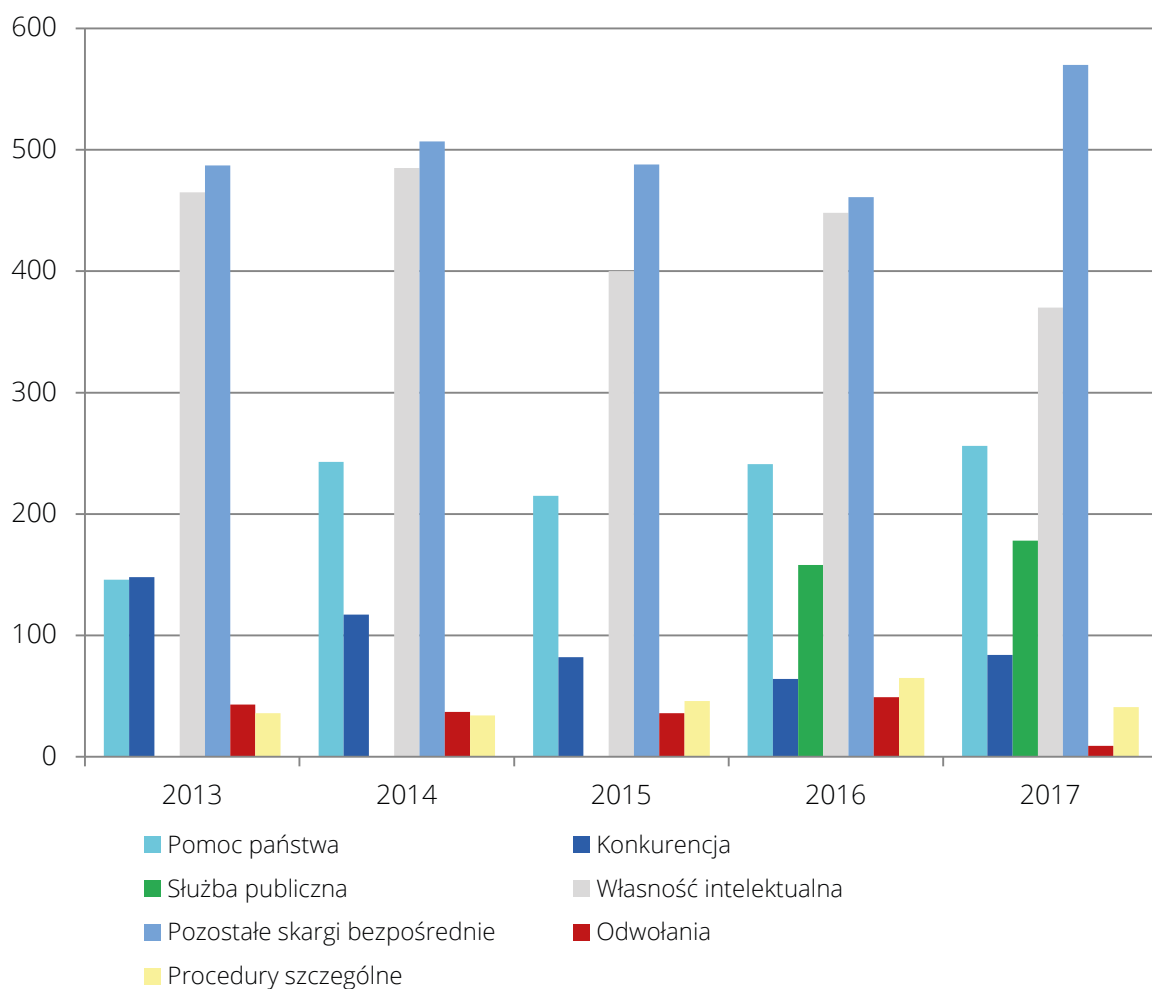
	2013	2014	2015	2016	2017
Konkurencja	48,9	51,5	49,3	38,6	26,4
Odwołania	22,9	16,6	19,3	16	14,8
Pomoc państwa	37,2	37,7	34	32,6	30,7
Pozostałe skargi bezpośrednie	32,5	30,8	29,2	26,1	24,9
Służba publiczna					11,9
Własność intelektualna	20,9	20,9	19,3	16,5	16,7
Wszystkie sprawy	30,5	28,4	25,7	22,1	19,5

CZAS TRWANIA POSTĘPOWANIA (W MIESIĄCACH) WSZYSTKIE SPRAWY ROZSTRZYGNIĘTE W DRODZE WYROKU

^{1/} Czas trwania wyrażony jest w miesiącach i dziesiątych częściach miesiąca. Przy obliczaniu średniego czasu trwania postępowania nie uwzględnia się: spraw, w których orzeka się wyrokiem wstępnym; procedur szczególnych; odwołań od postanowień w przedmiocie środków tymczasowych lub interwencji; spraw z zakresu służby publicznej przekazanych do Sądu w dniu 1 września 2016 r. Średni czas trwania postępowania w sprawach z zakresu służby publicznej przekazanych do Sądu w dniu 1 września 2016 r. i rozstrzygniętych przez Sąd w drodze wyroku wynosi 21 miesięcy (uwzględniając okresy przed Sądem do spraw Służby Publicznej i przed Sądem).

XI. SPRAWY W TOKU NA DZIEŃ 31 GRUDNIA – RODZAJE POSTĘPOWAŃ (2013–2017)

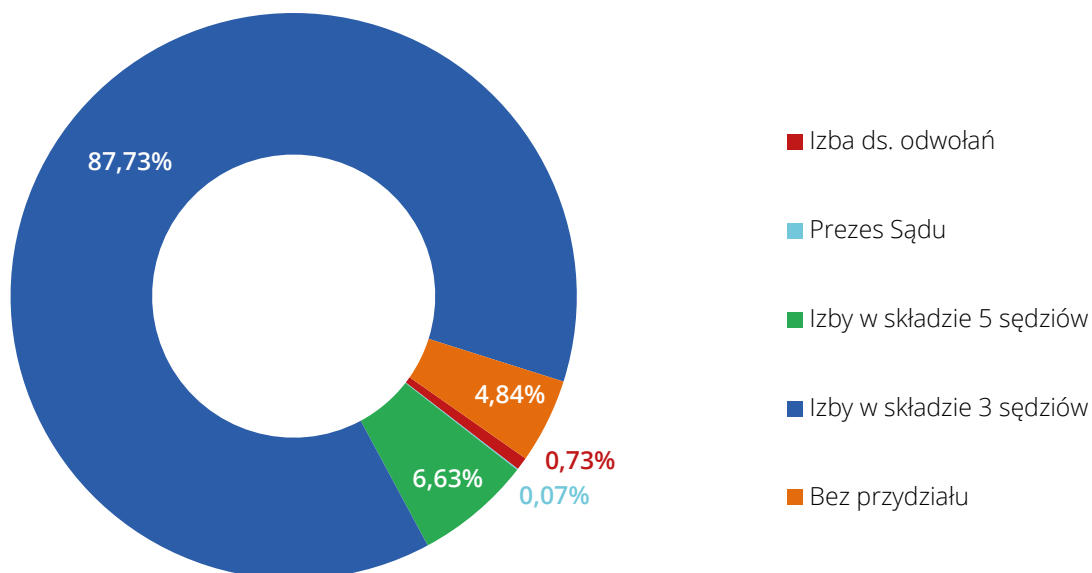
	2013	2014	2015	2016	2017
Konkurencja	148	117	82	64	84
Odwołania	43	37	36	49	9
Pomoc państwa	146	243	215	241	256
Pozostałe skargi bezpośrednie	487	507	488	461	570
Procedury szczególne	36	34	46	65	41
Służba publiczna				158	178
Własność intelektualna	465	485	400	448	370
Razem	1325	1423	1267	1486	1508

XII. SPRAWY W TOKU NA DZIEŃ 31 GRUDNIA – PRZEDMIOT SKARGI (2013–2017)

	2013	2014	2015	2016	2017
Badania naukowe, rozwój technologii i przestrzeń kosmiczna	8	9	17	19	9
Dostęp do dokumentów	38	32	59	65	76
Działania zewnętrzne Unii Europejskiej	1	3	2	4	2
Edukacja, kształcenie zawodowe, młodzież i sport	2		3	3	3
Energia	1	1	3	4	9
Klauzula arbitrażowa	13	17	30	23	27
Konkurencja	148	117	82	64	84
Kultura	1	1	1	1	
Ochrona konsumentów	1	2	2	2	1
Podatki	1			2	
Polityka gospodarcza i pieniężna	18	9	3	24	116
Polityka handlowa	45	58	40	36	35
Polityka przemysłowa		2			
Polityka rybołówstwa	17	5	2	1	1
Polityka społeczna		1	1	1	1
Pomoc państwa	146	243	215	241	256
Prawo dotyczące przedsiębiorstw		1	1	1	1
Prawo instytucjonalne	50	84	79	85	96
Przepisy finansowe (budżet, ramy finansowe, środki własne, zwalczanie nadużyć finansowych)	1	5	7	10	10
Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości				7	2
Przystąpienie nowych państw	1	1			
Rejestracja, ocena, udzielanie zezwoleń i stosowane ograniczenia w zakresie chemikaliów (rozporządzenie REACH)	14	14	10	8	14
Rolnictwo	51	51	56	42	43
Sieci transeuropejskie	3	2	2		2
Spójność gospodarcza, społeczna i terytorialna	13	15	14	15	6
Środki ograniczające (działania zewnętrzne)	107	108	103	61	62
Środowisko	18	18	5	7	12
Stowarzyszenia z krajami i terytoriami zamorskimi	1				
Swoboda przedsiębiorczości		1			
Swobodny przepływ osób				1	
Transport	5	3			
Turystyka	1				
Unia celna i wspólna taryfa celna	7	9	5	5	1
Własność intelektualna i przemysłowa	465	485	400	448	370
Wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwa	3	1		1	1
Zamówienia publiczne	36	34	35	24	27
Zbliżanie ustawodawstw	13		1	1	4
Zdrowie publiczne	16	17	4	7	9
Łącznie traktat WE/TFUE	1245	1349	1182	1213	1280
Procedury szczególne	36	34	46	65	41
Regulamin pracowniczy urzędników	44	40	39	208	187
ŁĄCZNIE	1325	1423	1267	1486	1508

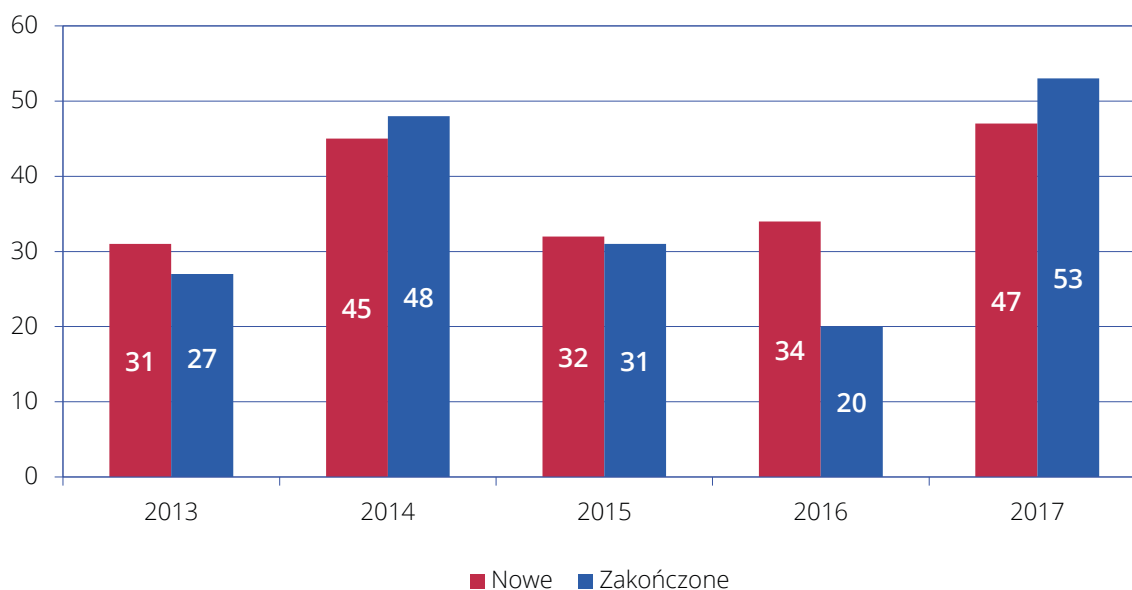
XIII. SPRAWY W TOKU NA DZIEŃ 31 GRUDNIA – SKŁAD ORZEKAJĄCY (2013–2017)

2017

	2013	2014	2015	2016	2017
Izba ds. odwołań	51	37	48	51	11
Prezes Sądu	1	1	12	12	1
Izby w składzie 5 sędziów	12	15	6	23	100
Izby w składzie 3 sędziów	1146	1272	1099	1253	1323
Sąd w składzie jednego sędziego			1		
Bez przydziału	115	98	101	147	73
Razem	1325	1423	1267	1486	1508

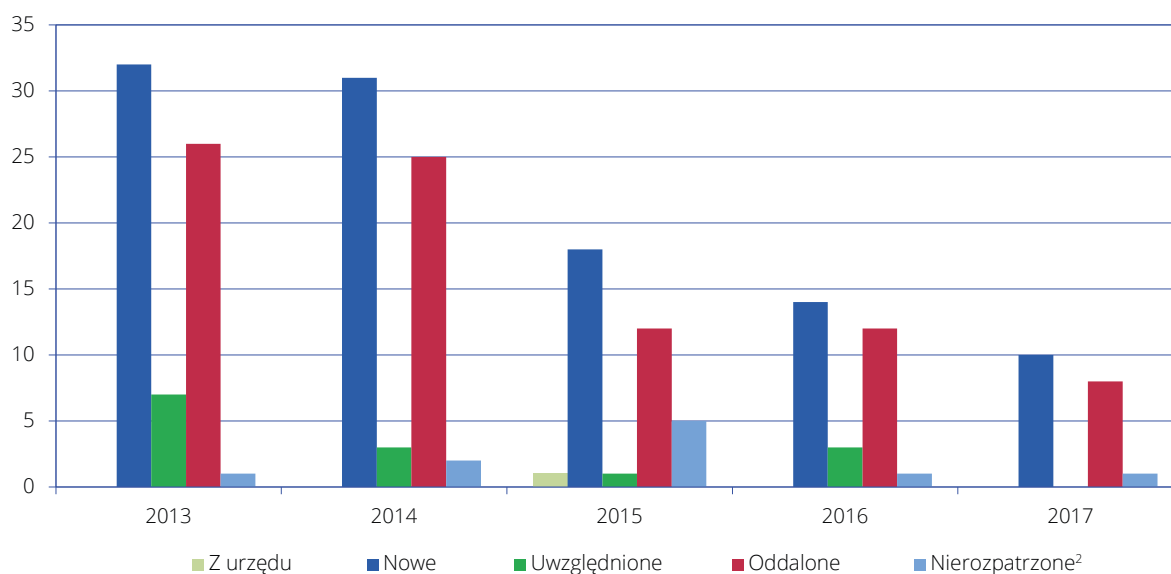
XIV. RÓŻNE – ŚRODKI TYMCZASOWE (2013–2017)

2017

	Nowe wnioski o zastosowanie środków tymczasowych	Zakończone postępowania w przedmiocie środków tymczasowych	Rozstrzygnięcie		
			Uwzględnienie	Wykreślenie sprawy / umorzenie postępowania	Oddalenie
Badania naukowe, rozwój technologii i przestrzeń kosmiczna		1		1	
Dostęp do dokumentów	2	2	1	1	
Energia	2	4			4
Klauzula arbitrażowa	1	3			3
Konkurencja	2	3		1	2
Podatki	1	1		1	
Polityka gospodarcza i pieniężna		1			1
Polityka rybołówstwa	3	3			3
Pomoc państwa	4	2			2
Prawo instytucjonalne	8	11			11
Przepisy finansowe (budżet, ramy finansowe, środki własne, zwalczanie nadużyć finansowych)	1				
Regulamin pracownicy urzędników	2	3	1		2
Rejestracja, ocena, udzielanie zezwoleń i stosowane ograniczenia w zakresie chemikaliów (rozporządzenie REACH)	1	3			3
Rolnictwo	3				
Środki ograniczające (działania zewnętrzne)	8	8			8
Środowisko	1	1			1
Zamówienia publiczne	6	6			6
Zdrowie publiczne	2	1		1	
Razem	47	53	2	5	46

XV. RÓŻNE – TRYB PRZYSPIESZONY (2013–2017)¹

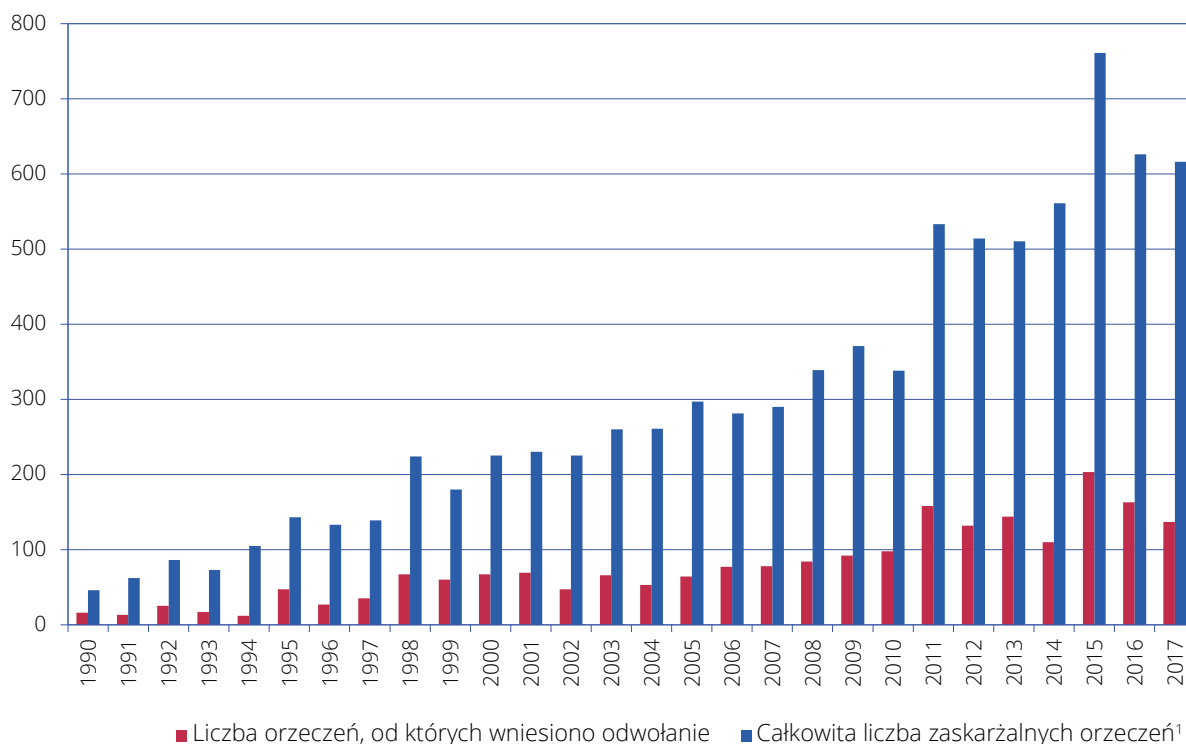

	2013				2014				2015				2016				2017			
	Z urzędu		Nowe		Z urzędu		Nowe		Z urzędu		Nowe		Z urzędu		Nowe		Z urzędu	Nowe		
	Uwzględnione	Oddalone	Nierozpatrzone ²	Uwzględnione	Oddalone	Nierozpatrzone ²	Uwzględnione	Oddalone	Nierozpatrzone ²	Uwzględnione	Oddalone	Nierozpatrzone ²	Uwzględnione	Oddalone	Nierozpatrzone ²	Uwzględnione	Oddalone	Nierozpatrzone ²		
Dostęp do dokumentów	1	1		2	2		2	2		2	2		2	2		2	1			
Działania zewnętrzne Unii Europejskiej							1	1												
Energia	1	1																		
Konkurencja	2	2		1	1							1	1		1	1				
Polityka gospodarcza i pieniężna							1	1												
Polityka handlowa	15	2	14	1								1	1							
Pomoc państwa				13	2	10			3	2				2	2					
Prawo instytucjonalne				1		1		2		2		2	2		2	2	5	4	1	
Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości												3	3							
Regulamin pracowniczy urzędników									1	1		1	1		1	1		1		
Rolnictwo	1	1							1	1										
Środki ograniczające (działania zewnętrzne)	4	4		9	9			4	4			1	1							
Środowisko	5	5		1					1											
Swobodny przepływ kapitału								2		2										
Swobodny przepływ towarów												1		1						
Zamówienia publiczne	2	1		1	2		1	1			1	1	1	1		1	1			
Zdrowie publiczne	1	2		3	1	1	1					1	1							
Razem	32	7	26	1	31	3	25	2	1	18	1	12	5	14	3	12	1	10	8	1

1/ Sprawa przed Sądem może być rozpoznana w trybie przyspieszonym na wniosek strony skarżącej lub pozwanej, a od dnia 1 lipca 2015 r. także z urzędu.

2/ Do kategorii „nierozpatrzone” zalicza się następujące przypadki: cofnięcie wniosku, cofnięcie skargi oraz sytuacje, gdy skarga została rozstrzygnięta postanowieniem przed wydaniem rozstrzygnięcia w przedmiocie wniosku o rozpoznanie sprawy w trybie przyspieszonym.

XVI. RÓŻNE – ORZECZENIA SĄDU, OD KTÓRYCH WNIESIONO ODWOŁANIE DO TRYBUNAŁU SPRAWIEDLIWOŚCI (1990–2017)

	Liczba orzeczeń, od których wniesiono odwołanie	Całkowita liczba zaskarżalnych orzeczeń ¹	Odsetek orzeczeń, od których wniesiono odwołanie
1990	16	46	35%
1991	13	62	21%
1992	25	86	29%
1993	17	73	23%
1994	12	105	11%
1995	47	143	33%
1996	27	133	20%
1997	35	139	25%
1998	67	224	30%
1999	60	180	33%
2000	67	225	30%
2001	69	230	30%
2002	47	225	21%
2003	66	260	25%
2004	53	261	20%
2005	64	297	22%
2006	77	281	27%
2007	78	290	27%
2008	84	339	25%
2009	92	371	25%
2010	98	338	29%
2011	158	533	30%
2012	132	514	26%
2013	144	510	28%
2014	110	561	20%
2015	203	761	27%
2016	163	626	26%
2017	137	616	22%

1/ Całkowita liczba orzeczeń zaskarżalnych – wyroki, postanowienia w przedmiocie środków tymczasowych i oddalenia wniosku o dopuszczenie do sprawy w charakterze interwenienta oraz wszystkie inne orzeczenia kończące postępowanie w sprawie, z wyjątkiem wykreślenia i przekazania – w odniesieniu do których upłynął termin do wniesienia odwołania lub od których odwołanie zostało wniesione.

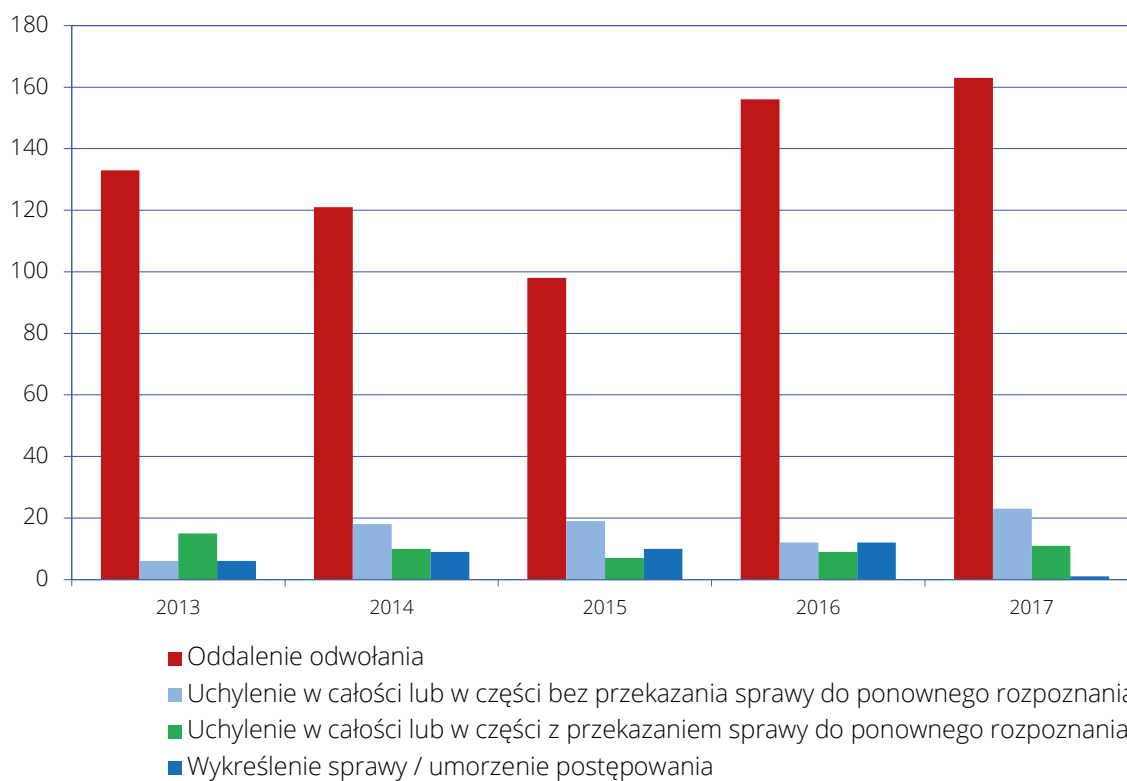
**XVII. RÓŻNE –
 PODZIAŁ ODWOŁAŃ DO TRYBUNAŁU SPRAWIEDLIWOŚCI
 WEDŁUG RODZAJU POSTĘPOWANIA (2013–2017)**

	2013			2014			2015			2016			2017		
	Orzeczenia, od których wniesiono odwołanie	Orzeczenia zaskarżalne	Odwolań w %	Orzeczenia, od których wniesiono odwołanie	Orzeczenia zaskarżalne	Odwolań w %	Orzeczenia, od których wniesiono odwołanie	Orzeczenia zaskarżalne	Odwolań w %	Orzeczenia, od których wniesiono odwołanie	Orzeczenia zaskarżalne	Odwolań w %	Orzeczenia, od których wniesiono odwołanie	Orzeczenia zaskarżalne	Odwolań w %
Konkurencja	28	73	38%	15	44	34%	32	61	52%	17	41	41%	5	17	29%
Odwołania								2							
Pomoc państwa	16	52	31%	15	77	19%	22	75	29%	23	56	41%	8	25	32%
Pozostałe skargi bezpośrednie	62	202	31%	47	231	20%	85	290	29%	75	253	30%	61	236	26%
Procedury szczególne													3	3	100%
Służba publiczna													8	37	22%
Własność intelektualna	38	183	21%	33	209	16%	64	333	19%	48	276	17%	52	298	17%
Razem	144	510	28%	110	561	20%	203	761	27%	163	626	26%	137	616	22%

**XVIII. RÓŻNE –
WYNIK POSTĘPOWAŃ ODWOŁAWCZYCH PRZED TRYBUNAŁEM
SPRAWIEDLIWOŚCI (2017)
(WYROKI I POSTANOWIENIA)**

	Oddalenie odwołania	Uchylenie w całości lub w części bez przekazania sprawy do ponownego rozpoznania	Uchylenie w całości lub w części z przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania	Wykreślenie sprawy / umorzenie postępowania	Razem
Badania naukowe, rozwój technologii i przestrzeń kosmiczna	2				2
Dostęp do dokumentów	8	1			9
Energia			1		1
Konkurencja	36	6	3		45
Ochrona konsumentów	1				1
Polityka gospodarcza i pieniężna	1				1
Polityka handlowa	8	4			12
Polityka rybołówstwa	1				1
Pomoc państwa	15	5	3	1	24
Postępowanie	3				3
Prawo instytucjonalne	17	2			19
Przepisy finansowe (budżet, ramy finansowe, środki własne, zwalczanie nadużyć finansowych)	3				3
Regulamin pracowniczy urzędników	1				1
Rejestracja, ocena, udzielanie zezwoleń i stosowane ograniczenia w zakresie chemikaliów (rozporządzenie REACH)	6				6
Rolnictwo	8	1	2		11
Środowisko	1				1
Transport	1				1
Własność intelektualna i przemysłowa	39	2	1		42
Wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwa	7		1		8
Zamówienia publiczne		1			1
Zasady prawa Unii	1				1
Zbliżanie ustawodawstw	1				1
Zdrowie publiczne	3	1			4
Razem	163	23	11	1	198

**XIX. RÓŻNE –
WYNIK POSTĘPOWAŃ ODWOŁAWCZYCH PRZED TRYBUNAŁEM
SPRAWIEDLIWOŚCI (2013–2017)
(WYROKI I POSTANOWIENIA)**

	2013	2014	2015	2016	2017
Oddalenie odwołania	133	121	98	156	163
Uchylenie w całości lub w części bez przekazania sprawy do ponownego rozpoznania	6	18	19	12	23
Uchylenie w całości lub w części z przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania	15	10	7	9	11
Wykreślenie sprawy / umorzenie postępowania	6	9	10	12	1
Razem	160	158	134	189	198

**XX. RÓŻNE –
OGÓLNA TENDENCJA (1989–2017)
NOWE SPRAWY, SPRAWY ZAKOŃCZONE I SPRAWY W TOKU**

	Nowe sprawy ¹	Sprawy zakończone ²	Sprawy w toku na dzień 31 grudnia
1989	169	1	168
1990	59	82	145
1991	95	67	173
1992	123	125	171
1993	596	106	661
1994	409	442	628
1995	253	265	616
1996	229	186	659
1997	644	186	1117
1998	238	348	1007
1999	384	659	732
2000	398	343	787
2001	345	340	792
2002	411	331	872
2003	466	339	999
2004	536	361	1174
2005	469	610	1033
2006	432	436	1029
2007	522	397	1154
2008	629	605	1178
2009	568	555	1191
2010	636	527	1300
2011	722	714	1308
2012	617	688	1237
2013	790	702	1325
2014	912	814	1423
2015	831	987	1267
2016	974	755	1486
2017	917	895	1508
Razem	14 374	12 866	

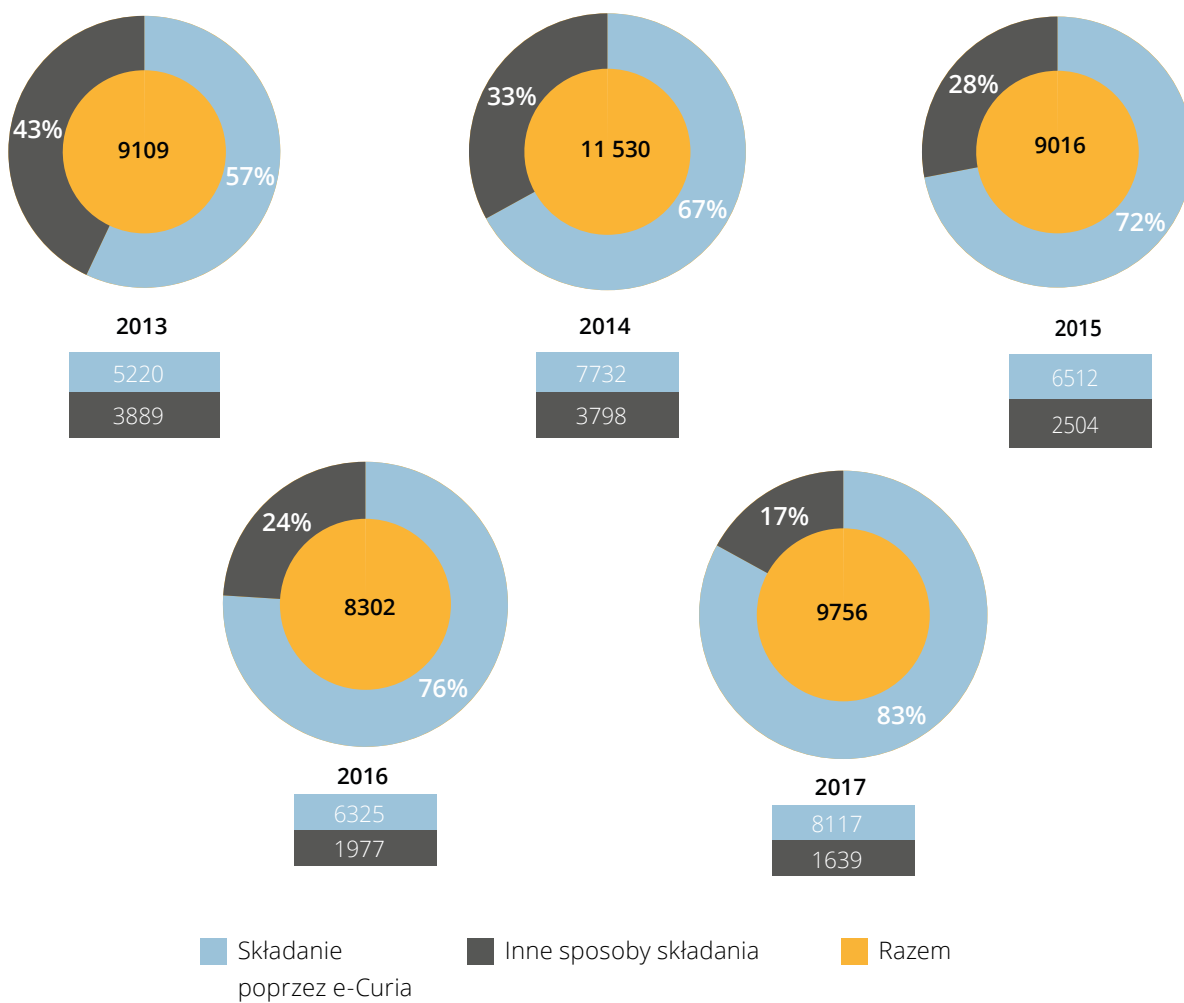
- 1/ 1989 – Trybunał Sprawiedliwości przekazał 153 sprawy do nowo powstałego Sądu.
1993 – Trybunał Sprawiedliwości przekazał Sądowi 451 spraw wskutek pierwszego zwiększenia zakresu właściwości Sądu.
1994 – Trybunał Sprawiedliwości przekazał Sądowi 14 spraw wskutek drugiego zwiększenia zakresu właściwości Sądu.
2004–2005 – Trybunał Sprawiedliwości przekazał Sądowi 25 spraw wskutek trzeciego zwiększenia zakresu właściwości Sądu.
2016 – w dniu 1 września 2016 r. 139 spraw z zakresu służby publicznej zostało przekazanych do Sądu.
- 2/ 2005–2006 – Sąd przekazał 118 spraw do nowo powstałego Sądu do spraw Służby Publicznej.

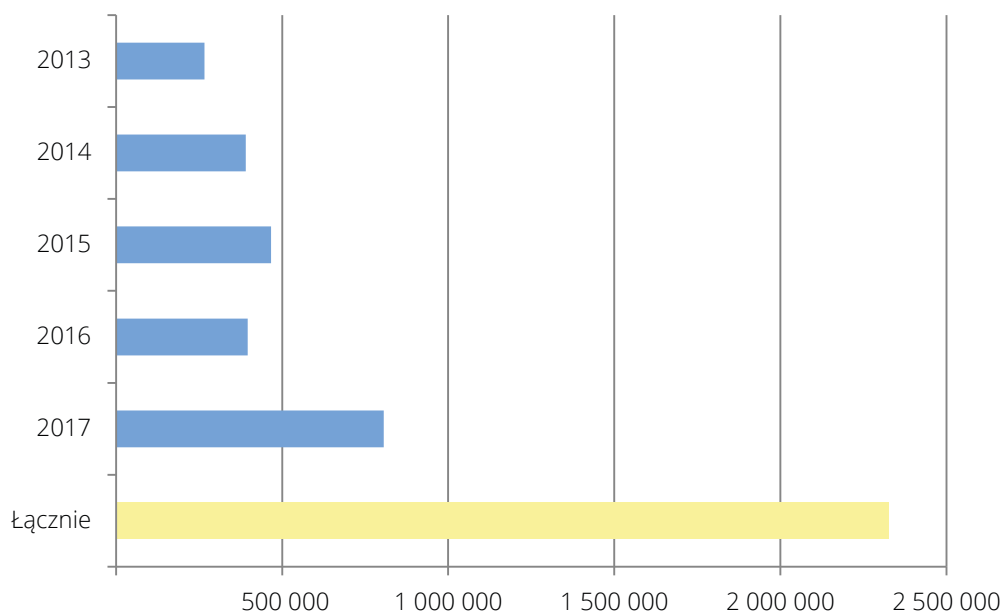
XXI. DZIAŁALNOŚĆ SEKRETARIATU SĄDU (2015–2017)

Rodzaj interwencji	2015	2016	2017
Liczba pism procesowych zarejestrowanych w rejestrze sekretariatu ¹	46 432	49 771	55 070
Liczba pism wszczynających postępowanie ²	831	835	917
Liczba spraw z zakresu służby publicznej przekazanych do Sądu ³	-	139	-
Wskaźnik usuwania braków w skargach wszczynających postępowanie ⁴	42,50%	38,20%	41,20%
Liczba pism procesowych (innych niż skargi)	4484	3879	4449
Liczba wniosków o dopuszczenie do udziału w sprawie w charakterze interwenienta	194	160	565
Liczba wniosków o przetwarzanie poufne (danych zawartych w dokumentach procesowych) ⁵	144	163	212
Projekty postanowień przygotowane przez sekretariat ⁶ (oczywista niedopuszczalność przed doręczeniem, zawieszenie postępowania/podjęcie na nowo, połączenie spraw, połączenie zarzutu niedopuszczalności co do istoty sprawy, niepodważana interwencja, wykreślenie, umorzenie w sprawach własności intelektualnej, otwarcie ustnego etapu postępowania na nowo i sprostowanie)	521	241	317
Liczba posiedzeń izby (ze służbami sekretariatu)	303	321	405
Liczba protokołów z rozprawy i stwierdzeń ogłoszenia wyroku	873	637	812

- 1/ Ta liczba stanowi wskaźnik pomiaru ilości pracy służb, ponieważ każde pismo wpływające lub wychodzące stanowi przedmiot wpisu do rejestru. Liczbę zarejestrowanych pism procesowych należy oceniać z uwzględnieniem charakteru postępowań w danej instancji. Ponieważ liczba uczestników postępowania jest ograniczona w ramach skarg bezpośrednich [strona skarżąca, strona pozwana i w stosownym wypadku interwenient (interwenienci)], dokumenty doręczane są tylko tym uczestnikom.
- 2/ Każde złożone pismo (w tym skarga) powinno zostać wpisane do rejestru, załączone do akt (w stosownym wypadku należy spowodować usunięcie braków), przekazane do gabinetów sędziów wraz z pismem wprowadzającym (niekiedy uszczegółowionym), następnie ewentualnie tłumaczone i wreszcie doręczone uczestnikom postępowania.
- 3/ W dniu 1 września 2016 r.
- 4/ W sytuacji gdy skarga (to dotyczy się również każdego innego pisma procesowego) nie przestrzega pewnych wymogów, sekretariat podejmuje działania w celu usunięcia jej braków, tak jak stanowią przepisy regulaminu postępowania.
- 5/ Liczba wniosków o zachowanie poufności jest niezależna od liczby danych zawartych w piśmie lub pismach procesowych, o których poufne rozpatrzenie się wnioskuje.
- 6/ Od dnia 1 lipca 2015 r., daty wejścia w życie nowego regulaminu postępowania przed Sądem, niektóre orzeczenia, wydawane wcześniej w formie postanowień (zawieszenie postępowania/podjęcie na nowo, połączenie spraw, interwencja bez zachowania poufności państwa członkowskiego lub instytucji), są wydawane w formie zwykłej decyzji załączonej do akt sprawy.

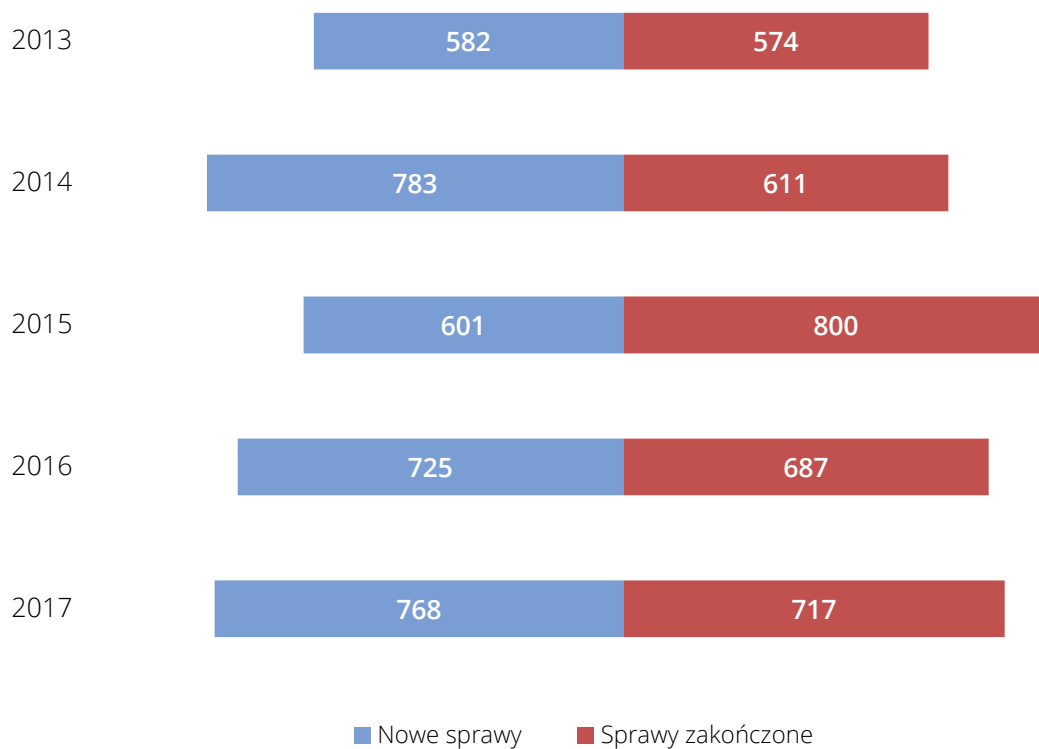
XXII. SPOSOBY SKŁADANIA PISM PROCESOWYCH DO SĄDU

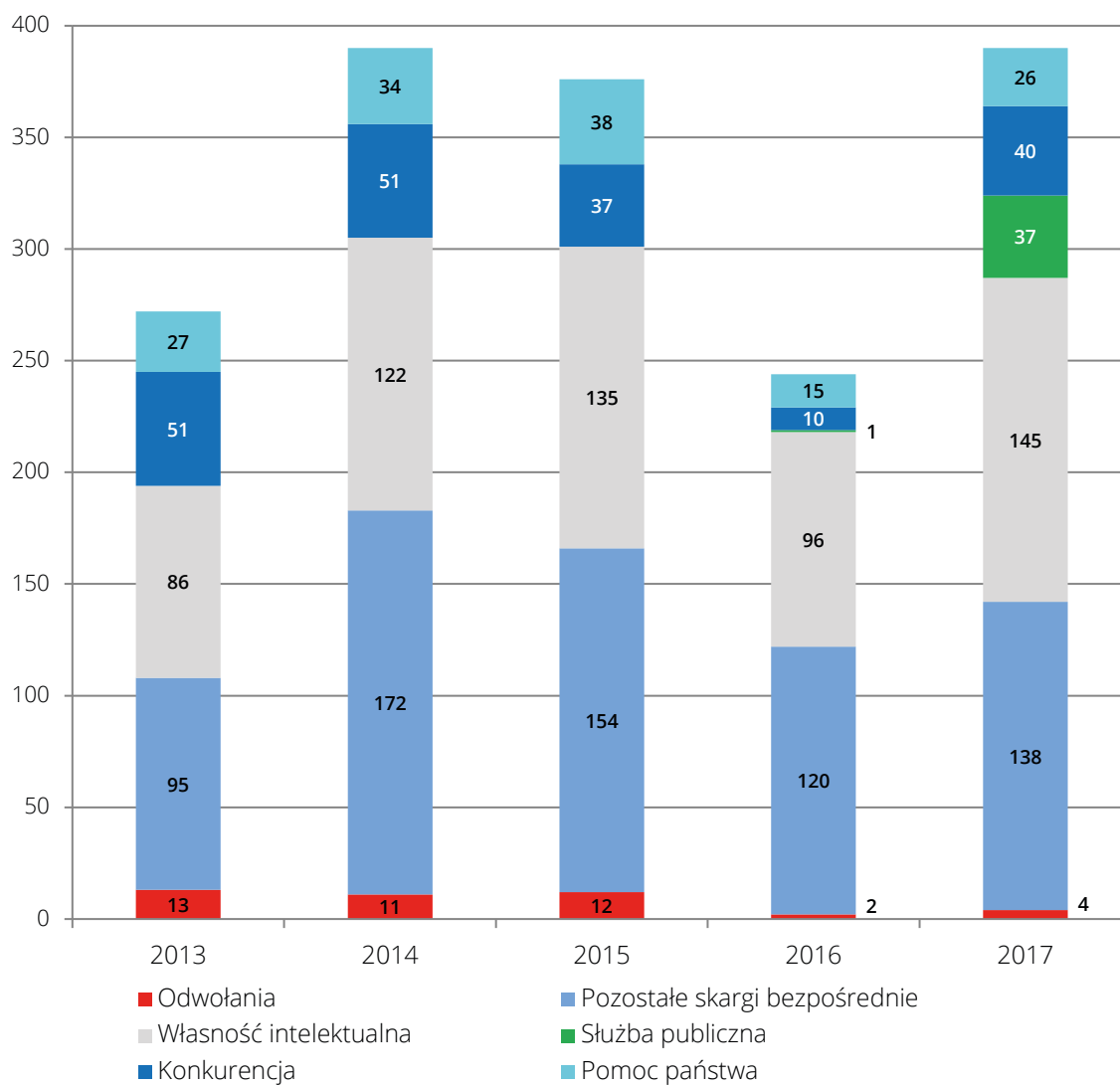
XXIII. LICZBA STRON ZŁOŻONYCH POPRZEZ E-CURIA (2013–2017)¹

	2013	2014	2015	2016	2017	Łącznie
Liczba stron złożonych przez e-Curia	266 048	390 892	466 875	396 072	805 768	2 325 655

1/ Dla lat 2013–2016 dane nie zawierają liczby stron pism wszczynających postępowanie.

**XXIV. KOMUNIKATY W DZIENNIKU URZĘDOWYM UNII EUROPEJSKIEJ
(2013–2017)**

XXV. LICZBA SPRAW, W KTÓRYCH PRZEDSTAWIONO STANOWISKA PODCZAS ROZPRAWY (2013–2017)

	2013	2014	2015	2016	2017
Razem	272	390	376	244	390

E/SKŁAD SĄDU

(Porządek pierwszeństwa na dzień 31 grudnia 2017 r.)

Pierwszy rząd, od lewej:

sędzia I. Labucka, prezes izby A.M. Collins, prezes izby G. Berardis, prezes izby H. Kanninen, prezes izby M. Prek, wiceprezes Sądu M. van der Woude, prezes Sądu M. Jaeger, prezes izby I. Pelikánová, prezes izby S. Frimodt Nielsen, prezes izby D. Gratsias, prezes izby V. Tomljenović, prezes izby S. Gervasoni, sędzia S. Pappasavas

Drugi rząd, od lewej:

sędziowie: C. Iliopoulos, L. Madise, V. Kreuschitz, E. Buttigieg, J. Schwarcz, A. Dittrich, M. Kancheva, E. Bieliūnas, I. Ulloa Rubio, I.S. Forrester i L. Calvo-Sotelo Ibáñez-Martín

Trzeci rząd, od lewej:

sędziowie: P. Nihoul, R. Barents, I. Reine, P.G. Xuereb, N. Póltorak, V. Valančius, D. Spielmann, Z. Csehi, A. Marcoulli, F. Schalin, E. Perillo i R. da Silva Passos

Czwarty rząd, od lewej:

sędziowie: G. De Baere, A. Kornezov, J. Passer, O. Spineanu-Matei, J. Svenningsen, B. Berke, U. Öberg, M.J. Costeira, K. Kowalik-Bańczyk i C. Mac Eochaidh, sekretarz E. Coulon

1. ZMIANY W SKŁADZIE SĄDU W 2017 R.

Emmanuel Coulon, sekretarz Sądu od dnia 6 października 2005 r., którego kadencja wygasła w dniu 5 października 2017 r., w dniu 16 listopada 2016 r. został mianowany na kolejną kadencję na okres od dnia 6 października 2017 r. do dnia 5 października 2023 r.

UROCZYSTE POSIEDZENIE W DNIU 8 CZERWCA 2017 R.

Decyzją z dnia 29 marca 2017 r. przedstawiciele rządów państw członkowskich mianowali sędzią Sądu Unii Europejskiej Colma Mac Eochaidha na kadencję od dnia 2 kwietnia 2017 r. do dnia 31 sierpnia 2019 r.

Uroczyste posiedzenie Trybunału Sprawiedliwości z okazji złożenia ślubowania i objęcia urzędu przez nowego sędziego odbyło się w dniu 8 czerwca 2017 r.

UROCZYSTE POSIEDZENIE W DNIU 4 PAŹDZIERNIKA 2017 R.

Decyzją z dnia 6 września 2017 r. przedstawiciele rządów państw członkowskich mianowali sędzią Sądu Unii Europejskiej Geerta De Baere'a na kadencję od dnia 15 września 2017 r. do dnia 31 sierpnia 2022 r.

Uroczyste posiedzenie Trybunału Sprawiedliwości z okazji złożenia ślubowania przez obejmującego urząd sędziego odbyło się w dniu 4 października 2017 r.

2. PORZĄDEK PIERWSZEŃSTWA

OD DNIA 1 STYCZNIA 2017 R. DO DNIA 8 CZERWCA 2017 R.

M. JAEGER, prezes
M. van der WOUDE, wiceprezes
I. PELIKÁNOVÁ, prezes izby
M. PREK, prezes izby
S. FRIMODT NIELSEN, prezes izby
H. KANNINEN, prezes izby
D. GRATSIAS, prezes izby
G. BERARDIS, prezes izby
V. TOMLJENOVÍČ, prezes izby
A.M. COLLINS, prezes izby
S. GERVASONI, prezes izby
I. LABUCKA, sędzia
S. PAPASAVVAS, sędzia
A. DITTRICH, sędzia
J. SCHWARCZ, sędzia
M. KANCHEVA, sędzia
E. BUTTIGIEG, sędzia
E. BIELIŪNAS, sędzia
V. KREUSCHITZ, sędzia
I. ULLOA RUBIO, sędzia
L. MADISE, sędzia
I.S. FORRESTER, sędzia
C. ILIOPOULOS, sędzia
L. CALVO-SOTELO IBÁÑEZ-MARTÍN, sędzia
D. SPIELMANN, sędzia
V. VALANČIUS, sędzia
Z. CSEHI, sędzia
N. PÓŁTORAK, sędzia
A. MARCOULLI, sędzia
P.G. XUEREB, sędzia
F. SCHALIN, sędzia
I. REINE, sędzia
E. PERILLO, sędzia
R. BARENTS, sędzia
R. da SILVA PASSOS, sędzia
P. NIHOUL, sędzia
B. BERKE, sędzia
J. SVENNINGSSEN, sędzia
U. ÖBERG, sędzia
O. SPINEANU-MATEI, sędzia
M.J. COSTEIRA, sędzia
J. PASSER, sędzia
K. KOWALIK-BAŃCZYK, sędzia
A. KORNEZOV, sędzia

E. COULON, sekretarz

OD DNIA 8 CZERWCA 2017 R. DO DNIA 4 PAŹDZIERNIKA 2017 R.

M. JAEGER, prezes
M. van der WOUDE, wiceprezes
I. PELIKÁNOVÁ, prezes izby
M. PREK, prezes izby
S. FRIMODT NIELSEN, prezes izby
H. KANNINEN, prezes izby
D. GRATSIAS, prezes izby
G. BERARDIS, prezes izby
V. TOMLJENOVIĆ, prezes izby
A.M. COLLINS, prezes izby
S. GERVASONI, prezes izby
I. LABUCKA, sędzia
S. PAPASAVVAS, sędzia
A. DITTRICH, sędzia
J. SCHWARCZ, sędzia
M. KANCHEVA, sędzia
E. BUTTIGIEG, sędzia
E. BIELIŪNAS, sędzia
V. KREUSCHITZ, sędzia
I. ULLOA RUBIO, sędzia
L. MADISE, sędzia
I.S. FORRESTER, sędzia
C. ILIOPOULOS, sędzia
L. CALVO-SOTELO IBÁÑEZ-MARTÍN, sędzia
D. SPIELMANN, sędzia
V. VALANČIUS, sędzia
Z. CSEHI, sędzia
N. PÓŁTORAK, sędzia
A. MARCOULLI, sędzia
P.G. XUEREB, sędzia
F. SCHALIN, sędzia
I. REINE, sędzia
E. PERILLO, sędzia
R. BARENTS, sędzia
R. da SILVA PASSOS, sędzia
P. NIHOUL, sędzia
B. BERKE, sędzia
J. SVENNINGSSEN, sędzia
U. ÖBERG, sędzia
O. SPINEANU-MATEI, sędzia
M.J. COSTEIRA, sędzia
J. PASSER, sędzia
K. KOWALIK-BAŃCZYK, sędzia
A. KORNEZOV, sędzia
C. MAC EOCHADH, sędzia

E. COULON, sekretarz

OD DNIA 4 PAŹDZIERNIKA 2017 R. DO DNIA 31 GRUDNIA 2017 R.

M. JAEGER, prezes
M. van der WOUDE, wiceprezes
I. PELIKÁNOVÁ, prezes izby
M. PREK, prezes izby
S. FRIMODT NIELSEN, prezes izby
H. KANNINEN, prezes izby
D. GRATSIAS, prezes izby
G. BERARDIS, prezes izby
V. TOMLJENOVÍČ, prezes izby
A.M. COLLINS, prezes izby
S. GERVASONI, prezes izby
I. LABUCKA, sędzia
S. PAPASAVVAS, sędzia
A. DITTRICH, sędzia
J. SCHWARCZ, sędzia
M. KANCHEVA, sędzia
E. BUTTIGIEG, sędzia
E. BIELIŪNAS, sędzia
V. KREUSCHITZ, sędzia
I. ULLOA RUBIO, sędzia
L. MADISE, sędzia
I.S. FORRESTER, sędzia
C. ILIOPOULOS, sędzia
L. CALVO-SOTELO IBÁÑEZ-MARTÍN, sędzia
D. SPIELMANN, sędzia
V. VALANČIUS, sędzia
Z. CSEHI, sędzia
N. PÓŁTORAK, sędzia
A. MARCOULLI, sędzia
P.G. XUEREB, sędzia
F. SCHALIN, sędzia
I. REINE, sędzia
E. PERILLO, sędzia
R. BARENTS, sędzia
R. da SILVA PASSOS, sędzia
P. NIHOUL, sędzia
B. BERKE, sędzia
J. SVENNINGSSEN, sędzia
U. ÖBERG, sędzia
O. SPINEANU-MATEI, sędzia
M.J. COSTEIRA, sędzia
J. PASSER, sędzia
K. KOWALIK-BAŃCZYK, sędzia
A. KORNEZOV, sędzia
C. MAC EOCHAI DH, sędzia
G. DE BAERE, sędzia

E. COULON, sekretarz

3. DAWNI CZŁONKOWIE SĄDU

(w kolejności objęcia urzędu)

SĘDZIOWIE

Donal Patrick Michael BARRINGTON (1989–1996) (†)
 Antonio SAGGIO (1989–1998), prezes (1995–1998) (†)
 David Alexander Ogilvy EDWARD (1989–1992)
 Heinrich KIRSCHNER (1989–1997) (†)
 Christos YERARIS (1989–1992)
 Romain Alphonse SCHINTGEN (1989–1996)
 Cornelis Paulus BRIËT (1989–1998)
 José Luis da CRUZ VILAÇA (1989–1995), prezes (1989–1995)
 Bo VESTERDORF (1989–2007), prezes (1998–2007)
 Rafael GARCÍA-VALDECASAS Y FERNÁNDEZ (1989–2007)
 Jacques BIANCARELLI (1989–1995)
 Koen LENAERTS (1989–2003)
 Christopher William BELLAMY (1992–1999)
 Andreas KALOGEROPOULOS (1992–1998)
 Virpi TIILI (1995–2009)
 Pernilla LINDH (1995–2006)
 Josef AZIZI (1995–2013)
 André POTOCKI (1995–2001)
 Rui Manuel GENS de MOURA RAMOS (1995–2003)
 John D. COOKE (1996–2008)
 Jörg PIRRUNG (1997–2007)
 Paolo MENGOZZI (1998–2006)
 Arjen W.H. MEIJ (1998–2010)
 Mihalis VILARAS (1998–2010)
 Nicholas James FORWOOD (1999–2015)
 Hubert LEGAL (2001–2007)
 Maria Eugénia MARTINS de NAZARÉ RIBEIRO (2003–2016)
 Franklin DEHOUSSE (2003–2016)
 Ena CREMONA (2004–2012)
 Ottó CZÚCZ (2004–2016)
 Irena WISZNIEWSKA-BIAŁECKA (2004–2016)
 Daniel ŠVÁBY (2004–2009)
 Vilenas VADAPALAS (2004–2013)
 Küllike JÜRIMÄE (2004–2013)
 Verica TRSTENJAK (2004–2006)
 Enzo MOAVERO MILANESI (2006–2011)
 Nils WAHL (2006–2012)
 Teodor TCHIPEV (2007–2010)
 Valeriu M. CIUCĂ (2007–2010)
 Santiago SOLDEVILA FRAGOSO (2007–2013)
 Laurent TRUCHOT (2007–2013)
 Kevin O'HIGGINS (2008–2013)
 Andrei POPESCU (2010–2016)
 Carl WETTER (2013–2016)

PREZESI

José Luis da CRUZ VILAÇA (1989–1995)

Antonio SAGGIO (1995–1998)

Bo VESTERDORF (1998–2007)

SEKRETARZ

Hans JUNG (1989–2005) (†)

